

Қурбон Восеъ

**Ба ёди Мавлоно Чомӣ
ва мубаллиғи осори динии ӯ
Муллосайфиддини Дарғӣ
бахшида мешавад.**

ҒАЗАЛИЁТИ НОЁБИ ЧОМӢ ВА ШЕЪРИ МУОСИРИ ҲИРОТ

**Душанбе
Маориф
2016**

ББК – 87,717+83,3(2 тоҷик

Р – 65

**Р-65. Қ. Восеъ. Ғазалиёти ноёби Ҷомӣ ва шеъри муосири
Ҳирот. – Душанбе: Маориф, 2016, 368 сах.**

ISBN 978-99947-1-278-6

© Маориф, 2016

ПЕШГУФТОР

Дар мавриди мусофирати кориам, ки солҳои инқилоби пасини якҷояи Шӯравӣю Афғонистон дар шаҳри бостонии Ҳирот сурат мегирифт, банда аз миёни мардуми соҳибтамаддуни ин шаҳри суннатии гузаштагонамон, ки ҳудашонро меросбарони тоҷикони асил меҳисобиданд, ҳам ғазалиёти ноёби Ҷомӣ ва ҳам ашъори шоирони муосири онро аз дарҳои мардум чуста-чуста хостам, ки ин мероси гаронбаҳо дар зерӣ як мукова дастраси мардуми кишвари мо гардида бошад.

Ҳирот аз ҷумлаи шаҳрҳост, ки дар тамаддуни умумибашарӣ мавқеи барозанда дошта, ангуштнамои хосу ом будааст. Ин шаҳри асили бостонии тоҷикон, ки сифоту савонешаш борҳо сари забонҳо рафта, дар саҳифаҳои таърихи аҷдодамон зикри хайраш ибром гардидааст, бонуфузтарину ободонтарин ва бошукӯхтарин шаҳре буда, ки ҳанӯз аз қарни ҷаҳони қабл аз милод арзи вуҷуд доштааст. Бар асоси далелҳои таърихӣ яке аз дуvozдаҳ шаҳре, ки Искандари Мақдунӣ баҳри эҳёи шахм гирифт, ҳамин Ҳироти бостонӣ будааст. Гузинуши пойдевори ин шаҳри азим ба замонҳои Пешдодиву Сосонӣ мерасад.

Номи Ҳирот-Ҳарӣ аз калимаи Ориёно гирифта шудааст, яъне ба мурури замон Ориёно, Орён, Орин, Арӣ ва ё Ҳарӣ талаффуз мешудааст. Баъди вориди тозии аз тарафи ишон Ҳарӣ ба «ё»-и маҷҳул талаффуз гардид ва охиран «х» бар он афзуда ва «Ҳирох» меҳонанд, то ин ки «х»-ро бо «т» таъдил доданд ва Ҳирот менависанду меҳонанд. Шаҳри Ҳиротро Ҳарив ва аҳли мансубини онро Ҳариво низ гуфтаанд, ки имрӯз маъмулан Ҳирот ё Ҳиротӣ мегуянд менависанд.

Тавсифи ин шаҳри бостонӣ аз назари муарриҳини асримиёнагӣ ва замони кунунӣ дур наафтада, ҳамеша аз он чун шаҳри бонуфузу сарсабз ва дилфиребу обу ҳавои хушу пургулу раёҳин дошта, зикр рафта. Мардумони ин шаҳри сарсабз инсонҳои зарифу соҳибзавқ, сахипешаву шуҷоъ, зираку доно, зебову бовиқор ва латифтабъ васф шудаанд, ки алҳақ чунин буда ва тайи мусофирати дусолаам он мардумро чунин дарёфтаам.

Растаҳои рангоранги пуранбӯҳи мардум, дуқонҳои пурғановати бешумори шаҳри наву кӯҳна, қад афрӯхтани масҷиду мадорис ҳамоно побарҷову устувор буда, манору қалъаҳои осмонбӯс, соя афқандани анвои дарахтони мухталиф, ҷойгиршавии мазороту обидот ва қадамҷойҳои азиму муқаддас ҳама дар якҷоягӣ аз азамату шуқуҳ ва зебоманзару дилфиреб қисмати воҳиди ин шаҳри зарифону содиқон ва азизону шарифмардони рӯзгорони гузаштаву кунуниро чун андарзи арзандаву барозанда пешкаши миллатҳои мухталифи мамолики гуногуни муосирин медоранд.

Бесабаб нест, ки васфи ин шаҳри бузургро сайёҳони араб мисли Ибни Фазлону Ибни Батута дар сафарномаҳои хеш, ки ба қарнҳои XIII-XIV мутааллиқанд, баршумурдаанд. Махсусан тавсифи Ҳиротро муарриҳини қуруни вусто мисли Яъқубӣ, Балозӯрӣ, Ибни Факеҳу Табарӣ, Истаҳрӣ, Сайфӣ, Хондамиру, Мирхонд ба забон бурда, нақши азиму муҳити фарҳангиашро борҳо таъкид кардаанд. Дар асрҳои пасину кунунии Хуросонзамин Бобочон Ғафуров, Ғулом Муҳаммади Ғубор, Ҷалолиддини Сиддиқӣ анъанаҳои муарриҳини пешинро идома дода, аз ҳаводиси рӯзгорони сарнавишти Ҳирот нақлҳои ҷаззобу дардошно ба зевари табъ баркашидаанд.

Дар осори адабиву таъриҳии ховаршиносони шуҳратманди Афғонистону Эрон ва собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ, мисли устод Айнӣ, Саид Нафисӣ, Е.Э. Бертелсу И. С. Брагинский, А. Мирзоев, А. Афсаҳзоду А. Сатторов

ва Ҷаввуду Ғаввос, Нозими Ҳиротиву Деҳзод, Алии Муҳаммадии Хуросонӣ ва ин ҷониб дар мавриди мушаххас сохтани зиндагиномаи ин ё он адибе, ки тааллуқе ба Ҳирот доштаанд тарафҳои дар торикӣ мондаи авроқи рангину овозадори фарҳанги мардуми ин шаҳри соҳибтамаддуни Хуросонзаминро равшанӣ андохтаанд.

Яъқубӣ (ваф. 279 х.), дар асари номии хеш «Ал-Булдон» дар хусуси Ҳирот чунин навишта: «Ҳирот аз шаҳрҳои бештар маъмурии Хуросон ва аҳолии он ҳам аз хушрӯтарин мардумони он диёранд ва Ҳанаф бинни Қайс дар ҳилофати Усмон онро фатҳ кард ва мардуми он ашрофе аз Аҷаманд ва низ қавме аз араб он ҷо сукунат доранд ва оби ошомидани аҳоли аз ҷашмаҳо ва рӯдхонаҳост ва хирочи он дар ҳисоби хирочи Хуросон дохил аст».

Дар хусуси таърихи куҳан доштани Ҳирот ҳеҷ гуна ҷойи шубҳае намеронад, чунки ин шаҳр ва савонеҳи он дар нуҳ достони китоби муқаддаси «Авесто» зикр шудааст. Албатта, барои шуҳрат касб намудани Ҳирот мавқеи ҷуғрофии он яке аз сабабҳои умда ба ҳисоб меравад, зеро дар он замонҳои дури таърих Ҳирот ба воситаи мавқеи ҷуғрофии хеш чандин кишвари ҳамҷивори хешро ба ҳам мепайваст. Аз тарафи дигар, мусоидии обу ҳавояш писанди оламиён буда, ки таваҷҷуҳи шохону бузургони Мовароуннаҳру Хуросонро ба худ кашида, зебоии табиати он боис гардид, ки дар қарни X шоҳи сомонӣ аз Бухоро ба хоители тафреҳ ба ин ҷо омада, муддати тӯлонӣ бошандаи ин шаҳр гардидааст. Ба ин ваҷҳ қасидаи машҳури қофиласолори шеърӣ Аҷам – Рӯдакӣ, ки бо абёти:

Бӯйи Ҷӯйи Мулиён ояд ҳаме,
Ёди ёри меҳрбон ояд ҳаме.

огоз мегардад, маҳз зебоии зоҳиру ботини бошандагон, фараҳафзойии табиати дилфиребу нотакрори он ба вучуд омада будааст.

Оламгирии шуҳрати Ҳирот пайваста меафзуд. Махсусан муборизаҳои доманадори ҳиротиён бар алайҳи госибонаи чингизӣ, ки аз хуни шуҳадои роҳи озодии ин сарзамин дашту даман рангин гардидааст, зикри хешро дар саҳифаҳои таърихи Ҳироти бостон дарёфт намудааст.

Дар ин маврид соли 1221, ки Ҳирот мавриди ҳамлаи муғул қарор гирифт, ба гуфти Сайфӣ, 190 ҳазор марди ҷангӣ аз Ҳирот барои муқобилат ба сарбозони муғул омода будаанд. Ин худ ба ҳубӣ нишон медиҳад, ки шаҳри Ҳирот ва атрофи он то чи андоза пурҷамъият будааст. Вақте замони зимомдорӣ ба силсилаи умарои Курд расид, онҳо Ҳиротро пойтахти хеш қарор доданд. Дар ин замон Ҳирот хеле обод шуд ва он вайронаҳоеро, ки муғул ворид намуда буд, аз нав обод гардониданд. Махсусан Малик Фаҳриддини Курд завқи воломақом дошта, зиёда аз чихил нафар шоири соҳибдевонро дар дарбори худ гирд оварда будааст.

Шаҳри Ҳирот махсусан дар қарни XV дар замони ҳукмронии сулолаи Темуриён маркази тамаддуни машрикзамин буда, қад афрохтани бисёр масочиду мадорис, шоҳроҳҳову биноҳои осмонбӯс дастранчи мардуми покизарӯзгору оқибатандеши ҳамин айём будаанд, ки чанде аз қабили **Масҷиди ҷомеи Ҳирот, Қалъаи Ихтиёриддин ё Арки Ҳирот, Имороти Мазори Саид Абдуллоҳ, Мазори Султон Мири Шаҳид, Ғори Дарвешон, Гузаргоҳи Шариф, Масҷиди Чихилсутун, Хонақоҳи Муллои Калон, Масҷиди ҷомеи Ғуриён, Обидоти Чашт, Гунбади Гавҳаршод, Оромгоҳҳои Абдуррахмони Ҷомӣ, Алишери Навоӣ, Ҳусайн Воиз, Осафӣ, Восифӣ ва дигарҳо, мисоли барҷастаи ҳамин маром мебошанд. Бояд ёдовар шуд, ки дар аҳди сулолаи Темуриён шеърӯ адаб авҷи аълову воломақоми хешро дарёфта, аз тамоми**

атрофу акнофи машриқзамин толибони илму фарҳанг роҳи Ҳиротро пеш мегирифтанд. Мавлоно Ҷомӣ, Мир Алишери Навоӣ, Ҳусайн Воизи Кошифӣ, Ҳотифӣ, Камолиддини Беҳзод ва чандсад адибу фозил дар доираи дарбори Султон Ҳусайни Бойқаро ва беруни он қору зиндагӣ доштаанд.

Ба ин асос Ҳирот маҳди таъриху ирфон ва шеърӯ адаби мардуми тоҷику форс буд, ки дар ин диёр номоварони маъруфу машҳури мардумамон ҳуфтаанд.

Аз ин рӯ, ҳар вачаб ҳок, ҳар хишти иморату кунгураи мазору ибодатгоҳҳои он, ҳар катибаи ҳаққокигардидаи болои санги оромгоҳҳо муқаддас буда, ёдгоре аз гузашти рӯзгорон барои пасояндагон аз фарҳанги ғаниву мутамаддини гузаштагонамон чун мероси муқаддас ба ёдгор мондааст.

Воқеан, зиёратгоҳи Абдуллоҳи Ансориву Мавлоно Ҷомӣ, Мир Алишеру Осафӣ, Имом Фаҳри Розиву Қалъаи Ихтиёриддин ҳашамати рӯҳониву ирфонии ин шаҳри азимро боз ҳам ҷаззобу босалобат вонамуд месозанд. Ба назарам имрӯз ҳам қудрати рӯҳонии гузаштагон ба муқимони Ҳиротӣ чунон бузургу муқаддас аст, ки ишон дар партави он ҳама ҷоҳу ҷалол ва зарофати рӯҳониву маънавӣ парвариш меёбанд.

«Орифи маъруфу суҳанвари бузургвори қарни нухуми форсу тоҷик Мавлоно Нуриддин Абдуллаҳомони Ҷомии Ҳиравино тамоми арбоби адабу ирфони дунёи ислом ва Шарқи мусалмон мешиносад. Таваллуди Мавлоно дар шаби ҳаштуми шаббони соли ҳаштсаду ҳафтаи ҳиҷрӣ воқеъ шуда, пас аз 81 соли зиндагии илмиву адабӣ ва сӯфимашрабона дар бомдоди рӯзи ҷумъаи ҳаҷдахуми муҳаррамулҳаромӣ соли ҳаштсаду наваду ҳашт дар Ҳирот аз ҷаҳон реҳлат карда, дар хиёбони ин шаҳри мутамаддин дафн гардидааст, ки акнун оромгоҳи ин азизмарди даҳр зиёратгоҳи мардум мебошад.

Ҷомӣ, шоири гаронмоя ва сӯфии соҳибдиду соҳибназар, панҷоҳу чор асари гаронбаҳои илмиву адабӣ бо шумули се девони ашъорро ба ёдгор гузошт, ки «Ҷотихатушшубоб», «Воситатулиқд», «Ҷотиматулҳаёт»-анд

Донишманди эронӣ Ҷошим Ризо дар муқаддима бар девони комили Ҷомӣ нигошта ва дар соли 1341 дар ҷопхонаи «Пирӯзи»-и Эрон ба таъб расида, айнӣ матолиби муқаддимаҳои девонҳои сегонаи ин нобиғаи муҳтарамро нақл карда ва номгӯи 54 китоби таълифнамудаи Мавлоно Ҷомиро низ зикр намудаву шарҳ додааст.

Муҳаммад Аълами Ғаввос, муарриху муаллифи таърихи гузаштаву муосири Ҷирот, ёдовар мешавад: «Дар соли 1347 мавқеае, ки сӯфӣ ва шоири бузургвори муҳтарами ӯ ба Баҳоддин Қосид, ки аз авлоду наздикони Мавлоно мебошанд, барои дидори иродатмандон ҷанд рӯзе дар шаҳри Ҷирот тавакқуф доштанд, як нусхаи хаттии муҳтавои ашъори Мавлоно Ҷомиро ба дастраси ниғоранда гузоштанд ва дар зимни мутолиаи ин девон ғазалҳое аз Ҷомӣ ба назар расид, ки дар дигар девонҳо то ҳол надида будам. Дӯстони муҳтарами ман ва осори Мавлоно Ҷомӣ орзу карданд, то таҳқиқи бештаре сурат гирад ва агар ашъори ноёбе дар ин девон мавҷуд бошад иқтибос ва таъб гардад. Муқддати ду моҳ мурағтабан ин нусхро мутолиа кардам ва бо дигар девонҳову қуллиёти ашъори Ҷомӣ, ки дастраси ин ҷониб буд, муқобила намудам.

Ин нусха мутааллиқ ба китобхонаи шахсии суҳанвар ва сӯфии муҳтарам Қосиди Убаҳӣ, тақрибан дусад сол қабл ба хатти одии настаълиқи ҳафӣ дар қоғози нисбатан захиими обиранг навишта шуда, қотиби он маълум нест ва оғозу анҷом ҳам надорад, ҳатто аз васати он низ ҷанд варақе камбуд аст. Дар ин нусха ... ҳудуди чорсад ғазал ва даҳ қасида ва яксаду се қитъаву рубой аз ашъори Мавлоно

Ҷомӣ мавҷуд аст, ки аз он ҷумла дар асари таҳқиқ ва муқобила бо девони комили Ҷомӣ ба нашррасидаи Эрон ва куллийётҳо ва девонҳои Ҷомӣ чопи ҳинд **яксаду панҷоҳу ҳафт ғазалу қасидаи ноёб** собит гардид. Иловатан ашъори ин девони хаттӣ бо ду нусхаи хаттӣ, ки дар Ҳирот мавҷуд буд, низ муқобила шуд. Яке куллийёти Ҷомӣ, ки ба хатти настаълиқи зебо ва қоғази хонболиғии абрешимии олий дар қарни нухум дар Ҳирот таҳрир шуда ва мутааллиқ ба музейи Ҳирот аст ва дигар куллийёти ашъори Ҷомӣ бо хатти настаълиқи зебо, ки дар қарни ёздаҳум дар Ҳирот дастнавис гардида ва мутааллиқ ба китобхонаи дӯсти бузургворам оқои Ғулом Муҳаммади Мучаддадӣ аст.

Ашъор ва ғазалҳоеро, ки дар ин маҷмӯа меёбед дар ҳеч як аз куллийётҳо ва девонҳои хаттӣ ва чопӣ, ки дар дастрас бошанд, вуҷуд надошта ва чун девони комили Ҷомӣ табааи Эрон тозатарин ва мукамалтарин маҷмӯаи ашъори Мавлоно Ҷомӣ аст, ки дар тадвини он беш аз даҳ девони муътабари хаттӣ ба шумули девонҳои аввалу дувум ва севуми Мавлоно Ҷомӣ мавриди истифодаи мудаввани муҳтарами он қарор дошта, вале боз ҳам ин ашъорро наёфтаанд. Метавон бунёди ин ашъори шево ва орифона, ки мазҳари афкори арҷманди Мавлоно Ҷомӣ дар охири мароҳили зиндагии пиронасари эшон аст, мутаяқин бувад ва рӯйи ҳамин ҳақиқат шӯрои олии муассисаи табъи кутуби Ҳирот ба раёсати маориф Ҳамидуллоҳ Инояти Сироч, волии донишманди Ҳирот, пешниҳод ва назари муассисаро дар бораи табъи ин ашъор тасвиб фармуд, ки акнун ин осори ноёбро ба сурати матбуъ ба муштоқони адабу ирфон тақдим мекунем.

Мояи ифтихори муассисаи табъи кутуби Ҳирот аст, ки дар партави донишпарвариҳои аълоҳазрати муаззамми ҳумоюнӣ Муҳаммад Зоҳиршоҳ, подшоҳи маҳбубу боҳаё, ба табъи чунин осори ноёб ва судманди адабии донишмандони қадим ва муосири Ватан тавфиқ ёбад ва

вазифаи сакофатии худро чунончи дӯстони адабу ирфон таваккуъ доранд, ба хусни мусоидати Муҳаммад Иброҳими Қандаҳорӣ, раиси феълии матбуоти давлатӣ, анҷом диҳад. Гузашта аз ин, мо дар ин гуфтор аз назари аллома устод Салоҳиддини Салҷуқӣ бар ашъори ноёби Ҷомиро зикр менамоем, ки аз манфиат ҳолӣ нест. Ў меғӯяд: «Ин нусхаро дӯсти арҷманди донишмандам Рошид ба ман тақдим намуд. Дар ин шакке нест, ки ин ашъор аз ҷониби Мавлоно Ҷомӣ аст ва аз самими табъу услуби ўст. Вале ҷунин маълум мешавад, ки дар охири умр баъд аз тадвини китоб ва ашъори худ Мавлоно гӯшаи фароғат ихтиёр карда бошад. Зеро ин таҳаюлотӣ ў амиқу осмонитар аст ва рӯҳи ҳақиқати он бар маҷози он борҳо зиёдатар аст ва ҳанӯз далели дигаре ҳам аст, ки бар пухтагии син ва ҳам сухани Мавлоно шаҳодат медиҳад ва махсусан бар ин ки ин ашъор охири асарҳои ў бошад ва ҳам хотимаи онҳо. Чизе ки пештар маро ё бештар маро бо ин фикр овардааст, ин аст, ки мебинем, ки як навъ робитаи афкоре дар байни ғазалҳои ин девонча ҳукмфармост, ки Мавлоно ҳанӯз аз таҳайюлотӣ ғазали собиқӣ худ фориғ нашуда буд, ки ба ғазали дигаре баъд аз он пардохтааст ва гӯё меҳостааст, ки дар вақти камие, ки вақт назди ин донишмандони ориф хеле ғанимат аст, тавфиқ ёбад асари худро тақмил кунад ва шояд ин ғазалҳо бо риояти хуруфу қофияҳои онҳо ба таври мусалсал иншо шуда бошад. Пас, гӯё ин ашъорро ҳудаш тадвин ва иншоу ҷамъ ва тартиб намудааст. Бо этиромот ва ташаккур аз мусахҳеҳ ва тобеу ношири он. Ман дар ҳоле ки мариш будам ва сихатии ман иҷозат намедод ҳамин қадар таваҷҷӯҳ кардам, ки баъзе чизҳоро дар назди носихҳо монда бошад, ба фикри худ тармим кунам, агар нусхаи дигаре дар ин девонча пайдо шавад албатта аз рӯйи он ислоҳ хоҳад шуд, вагарна шояд ин сафсатаҳои ман барои худ маъно ва мафҳуме пайдо кунад». Бо эҳтироми мучаддад Салоҳиддини Салҷуқӣ 25 ақраби 1347.

Гузашта аз ин, бояд гӯем, ки дар фароҳам овардани «Намуна»-и шеърӣ муосири Ҳирот мо аз «Тазкира»-и устод Халилӣ, ки зиёда аз 90 сол пеш дар се муҷаллад дар матбааи шаҳри Ҳирот ба таъъ расида буд, иддае суҳанварони муосири ҳиротиро, аз қабилӣ Хоҷа Исмоили Сиёҳ, Бедор, Ҷалолии Сияҳмӯӣ, Ҳайрон, Ҳокӣ, Ҳатиб, Хоиф, Забеҳулло, Риёзӣ, Раҳмат, Саидмир, Саид, Гулҳон, Сиддиқ, Заиф ва дигарон: Аз «Тазкира»-и Муҳаммад Аълаи Ғаввос, Некзод, Алим, Шаҳир, Моили Ҳиравӣ, Руно, Фарид, Башир, Умедӣ, Осон, Ҳозиқа, Ҳомид ва махсусан, девони Маҷуба, ки ба кӯшиши Муҳаммад Аълаи Ғаввос дар Ҳирот соли 1347 ба таъъ расид, мавриди истифода қарор додем. Ҳамчунин 6 нафар: Нодим, Ноиб, Ғамгин, Азизӣ Ғурриёнӣ, Мирзо Юсуфи Карруҳӣ ва Ошиқро аз «Доират ул-маориф», ки ба охири қарни XIX ва ибтидои асри XX баҳшида шудааст истифода кардем.

Дигар аз сарчашмаҳои «Намуна»-и мазкур дастанвиси «Тазкира»-и Деҳзод мебошад, ки 37 суҳанварро фаро гирифта, ҳоло ба ҷоп нарасидааст, мавриди мутолиа ва баҳрабардорӣ қарор дошт. Аз ин «Тазкира» бештар ба тариқи муқоиса ба тазкираҳои номбурда истифода шуд. Махсусан аз зиндагиномаи шоирони дар қайди ҳаёт будаи ҳиротӣ: Деҳзод, Фарҳон, Ҳумой ва дигарон хидмати оқои Деҳзод хеле бузург буда, муаллиф самимона барояшон сипосгузор аст. Ҳамчунин зиндагиномаи чанд тан аз занони суҳанвари ҳиротиро аз «Тазкираи»-и «Занони суҳанвар», ҷопи Қобул, 1366 ва «Тазкираи занони суҳанвар»-и сеҷилда, ки ба кӯшиши Алиакбари Машири Салимӣ дар Техрон соли 1337 ба таъъ расидааст, мавриди мутолиаву истифодаи мо қарор доштааст.

Инак «Намуна»-е, ки дар дасти хонандаи соҳибзавқи тоҷик мерасад, ғазалиёти ноёби Мавлоно Ҷомӣ ва 115 нафар суҳанварони муосири ҳиротиро дар бар мегирад, ки

инҷониб тайи сӣ сол пеш онро тартиб дода будам. Умеди мо аз чамъовариву мураттаб гардонидани ин «Мачмӯа» он буд, ки мавҷудияти ҳавзаи адабии Ҳирот ва хидмати бешоиба доштану маҳфуз ниғаҳдорӣ кардани шеъри ниёконро дар симои суҳанварони кунунии Ҳироти муосир то андозае нишон дода бошем.

Гузашта аз ин дар зерӣ як муқова ба таъъ расидани Ғазалиёти ноёби Ҷомӣ ва ашъори шоирони Ҳироти муосир рамзи пайванди рӯҳонии суҳанварони кунуниву бостонии ин шаҳри мутамаддини ниёғони тоҷикро ба исбот мерасонад.

Албатта «Мачмӯаи мазкур» суҳани охир нест, балки шояд иддае аз қаламкашони Ҳиротӣ дохили он нагардида бошанд, вале ин кӯшиши муқаддамотӣ, ки дар Тоҷикистон ба ҷоп мерасад, хонандаи завқманди тоҷикро ба шеъри ҳамзабонони хеш муаррифӣ месозад ва албатта, аз ин нигоҳ, аз манфиат ҳолӣ нахоҳад буд.

**Қурбон Восеъ,
Академики АУ педагогӣ-иҷтимоии
Россия, Корманди шоистаи Тоҷикистон,
доктори илмҳои филологӣ, профессор**

**Рухшона Восеъ
Докторанти Донишқадаи забонҳо**

Дар сӯғвории Мулласайфиддин мубаллиғи осори дини Мавлоно Ҷомӣ

Дӯсти чавонмарду чавонмаргам Мулласайфиддин. Марги ту марги сода набуд. Марги рӯшноӣ бар торикӣ, марги хиради ҷовидона бар зулматистони кӯрдилӣ ва марги амали хайр бар шайтоннасақии шарафзо буд. Марги ту марги фуруғи рӯшноии дониш бар кундии нодонӣ, марги дурназарии биниш бар ноҳинҷории кундфаҳмӣ ва марги молмоли ифтихор бар тарсуию намакбаҳаромӣ ва қачҳисобиву норафтароҳӣ буд.

Дар ин ними нимароҳи умр туро Офаридгори бузург баҳри нияти неку амали хайр офарид, ки дар миёни издиҳоми инсонҳо, масири дардошноӣҳо ва фуруғи дину диёнатро бо ҳама виқору маърифат раҳнамо бошӣ.

Ту аз насли озодагону асилзодагон сабзида будӣ, ки «даст ба кору дил ба ёр»-и Ҷомивор дошта бошӣ. Ту аз насли мунавварфикрону мутадаййинон будӣ, ки мардумро ба масири покниатӣ, родиву ростӣ ҳидоятбахшӣ мекардӣ. Дар ин масир он қадар амиқан ва дақиқан сар фуру мебурдиву ба худ мепечидӣ, ки мусоҳибонат огоҳонаву ноогоҳ хештанро волаву шайдои мақоми суҳанварият менамуданд. Дар табиғу тарвиҷи ғояҳои дини мубораки ислом ва сиёсати давлатсозӣҳои миллии замонамон худ азизмарди даҳр будӣ, ки мардумро дар атрофу ҷониби хеш басиҷ намуда, ҳидоятбахшӣ мекардӣ. Дар ин мақом ту лаҳзае орому соқит набудӣ, балки ҳар лаҳзаи тапидани дили ҳассоси мутадаййинатро дар бедории роҳи наҷот, дар худшиносиву худошиносии мардум ҳидоятбахшӣ мекардӣ, то инсонҳо бидонанд, ки Худои бузург ҳар нафари моро баҳри чӣ ва барои кадом ҳадаф офарида бошад. Дар мағзомағзи гуфторат ояту ҳадис ва сураҳои китоби Осмонӣ бо ҳама муқаддасот парафшонӣ рӯҳнавоз панҷа ба олами ботини инсонҳо мезаданд, масири

зиндагии инсонхоро бо нури мунаввари Яқин ҳидоят мебахшиданд. Аз лаҳни ширадору обдори яздоният сирату сурат ва симои олимону орифон, сӯфиёну зоҳидон ва зиндагиномаи ҳама инсонҳои мутадаӣин бар нубуғи хирадосои азалии хеш ба зухур мепаиваст.

Дар ҷавҳари ҷони гуфтори хирадзои сӯфимашрабонаи хеш масири муқаддаси илму ирфонро пайваста таблиғу тарвиҷ мекардӣ. Ту дар ин масир ба шахсияте мубаддал гардида, номбардори бузургманишонаи табақаи Арбобиёни болооби Зарафшон хосса Дарғи бостон будӣ. Мардуми заҳматқарини Мовароуннаҳру Хуросон хосса Фалғарзамин аз вучуди фариштаниҳодат изҳори шукрон мекарданд, зеро дар зоҳиру ботини суҳанварият аз миёни қарнҳо сирату сурати ирфонкешонаи Шайх Аттори Валиву Санои Ғазнавӣ, Ҷалолиддини Румиву Мавлоно Ҷомӣ ва Муллошарифу Муллониёзи мударрис, Мулло-мирмуҳаммаду Муллоҳочӣ, ки даҳякхӯрони охири подшоҳи сулолаи Манғитиён буданд, ҳамеша раҳнамоият мекарданд.

Дӯсти азиз, агарчи ба синну сол ин ҷониб ба ҳалқаи падари бузургворат – Субҳонқули набераи соҳибдеҳи Дарғ – Маҳадшарифоқсақол нишасту барҳост дошта бошам ҳам, вале сарфи назар аз фосилаи умр бароям шахсияти ту мусоҳиби дарёдилу дарёдонишиҳо буд.

Ҳар боре ки баҳри аёдати наздикону пайвандон ба Дарғи болооби Зарафшон мерафтам ва ту ҳам аз Хучандшаҳр ба деҳа бармегаштӣ, ҳамроҳ суҳбату нишастҳои хоса меоростем. Дар он нишасту суҳбатҳо, ба ҳақиқат, **Чароғи раҳнамои маҳфилҳо** будӣ, ки ҳамагонро ба води маърифати дарунмоягии миллати дардошноямон, ба олами рӯҳонии бузургвораи фарҳангпарваронаи гузаштагонамон ҳидоят менамудӣ.

Туро Офаридгори бузург дар миёни Арбобиёни болооби Зарафшон воқеан **Арбоби илму ирфони**

мутадаийини пасин офарида буд, ки пайвандгари маърифати суннати халқи азиз бошӣ.

Ту аз зумраи нахустин фориғуттаҳсилони мадрасаи Имои Аъзами Душанбе будӣ, ки дар кушодани муаммоҳои сарбастаи динӣ устодону ҳамсабақонатро дар ҳайрат мегузоштӣ. Дар баҳсу мунозираҳои динӣ ба тарзи ҳамешагӣ ҳумои илму ирфони суннатият дар осмони бахти мунаввараат баландпарвозӣ мекард. Ташнагии масири илм туро ба мадрасаи Девбанди Ҳинд ва шӯъбаи ҳуқуқи Донишгоҳи Хучандшаҳр кашонид. Ин донишгоҳ-хоро бо ҳавсалаи тамом ва маърифати олий хатм намудӣ, ки устодонат ба ҳақиқат туро **чароғи тобноки динии Осиёи Марказӣ** меҳисобиданд. Дар ин нисфи нимароҳи умр ту дар илму таблиғи шариати дини ислом хастанопазирона иқдом доштӣ, ки шаш асари дар ин самт таълиф намудаат ҳар кадоме гӯша-гӯшаҳои дар торикӣ таваккуфдоштаи дини исломро барои равандагони масири ҳақиқат бо маърифати тамом рақам мезадӣ.

Дар ин поёнсухани пешгуфтор ёдовар мешавам, ки тамоми бузургони олам аз деҳоти баландкӯҳҳо ба хотири фарогирии маърифат ба шаҳрҳо меоянд ва дар миёни шаҳрнишинон мақоми хосаро дарёфта, ба ҳақиқат ба ситорагоне мубаддал мегарданд, ки ба нури яздонофариди хеш Роҳи Каҳкашонӣ инсонҳоро мунаввару мукаррам мегардонанд. Алҳақ, Мулласайфиддин аз зумраи ҳамин гуна инсонҳои дарёдонии миллати дардошномон буданд.

Дӯсти азиз, Мулласайфиддин, чӣ чора, дар ин дунё касе ҷовидон нахоҳад монд. Худро ба он тасалло медиҳам, ки ту дар ин кутухумрии хеш дар дилу дидаҳои тоифаҳои мардум мақоми ҷовидонаи хешро дарёфтӣ. Ба арвоҳи поки бузургворонаат даст ба дуо мебарам ва умедворам, ки Худои бузург рӯҳи покатро дар дунёи ҷовидон шод гардонад.

Қурбон Восеъ

БИСМИЛЛОҲИ-Р-РАҲМОНИ-Р-РАҲИМ ҒАЗАЛИЁТИ НОӢБИ ҚОМӢ

1

Куштаи ханчари ишқ аст дили зиндаи мо,
Ғарқи чамъияти ӯ вақти парокандаи мо.
Баҳя бар васлаи пайванди касон кам задаем,
Дасти таҷрид¹ бувад баҳякаши зиндаи мо.
Ғар бихандем, макун айб, ки чун ғунча бувад,
Пардапӯши дили оғушта ба хун хандаи мо.
Нақши тақвими аҷал – зоиҷаи² толеи мо,
Утфи³ домони абад – давлати пояндаи мо.
Чист дар ғӯши вай аз моҳи нав ин ҳалқаи зар,
Ғар на аз давлати ишқ аст фалак бандаи мо?
Ҳаст қўянда чу ёбанда, надонем, чарост
Дарди ноӢб насиби дили қўяндаи мо?
Қомӣ, офоқ пур аст аз рақами ишқ, ҳанӯз,
Ҳаст аз ин ҳарф хичил килки сарафкандаи мо.

2

На қўи дўст ҳавои чаман гузошт маро,
На ёди ӯ ҳаваси анҷуман гузошт маро.
Рабуда буд зи ман ёри ман маро, ё Раб,
Қӣ чурм рафт, ки дигар ба ман гузошт маро?
Танам гудохт зи хичрону қон бисўхт зи шавқ,
Балои ишқ на қону на тан гузошт маро.
Гирифтамаш сари раҳ дӣ, пур аз суҳан даҳане,
Равон гузашту суҳан дар даҳан гузошт маро.
Зи ғусса Кўҳканама, чархи Бесутун гӯӣ,
Дар ин ҳунар ба дили Кўҳкан гузошт маро.
Маро қӣ заҳра, ки гардам надими хилвати ӯ,
Бас ин ки гарди дари хештан гузошт маро.

¹ Таҷрид – танҳоиву канорагирӣ.

² Зоиҷа – он чи мунаҷҷим пешгӯӣ кунад.

³ Утф – канора, қониб, бағал.

Чи гуна шарҳ диҳам, сирри ишқи ӯ, Ҷомӣ,
Ки ишқи ӯ на маҷоли сухан гузошт маро.

3

То дидаам чу гулбӯтаи пераҳан туро,
Гулбарги тоза хондаам аз лутфи тан туро.
Аз тору пуд ранча шавад нозанин танат,
Беҳ, гар кунанд ҷома зи барги суман туро.
Ту он бутӣ, ки ҳеҷ бараҳман ба буткада
Бутро надошт дӯст бад-ин сон, ки ман туро.
Он турки кофари ту, ки баҳри ҳалоки ман
Карданд номзад зи Хитову Хутан туро.
Мужда диҳӣ, ки ҷони ту бас нархи бўсаам,
Пеш ор сар, ки бўса занам бар даҳан туро.
Кас нест, к-аз таронаи ту нест дар самоъ,
Дастони дигарест ба ҳар анҷуман туро.
Ҷонон, ки ҷони туст, зи ту соя баргирифт,
Ҷомӣ, чӣ мумкин аст дигар зистан туро!

4

Эй парирух, марав аз хонаи мо,
Раҳм кун бар дили девонаи мо.
Дар ғами ишқи ту афсона шудем,
Бинишин, гӯш кун афсонаи мо.
Аз майи ишқ чу паймона барем,
Лаб бинех бар лаби паймонаи мо.
Ганҷи ҳуснӣ, чи тилисм ангезем,
Ки шавӣ сокини вайронаи мо.
Масти ишқему диҳад завқи дигар
Бар рухат наъраи мастонаи мо.
Нур ҷустем зи шамъи руҳи ту,
Оташ андохт ба кошонаи мо.
Дид Ҷомӣ суи ҳолат, гуфто,
Ки ба ҳар мурғ расад донаи мо.

5

Суруди маҷлиси дард аст оху нолаи мо,
Ҳубоби хуни чигар, лола кун пиёлаи мо.
Ба базми васл чу шамъем бо ту ҳарфзанон,
Ба равшан аст фитода зи ту наволаи мо.
Ба боғ чанд тамошои сарву лола кунем,
Қади ту сарв басу орази ту лолаи мо.
Фусурда бар рухи мо ашқхост аз дами сард,
Мабод офати барги гули ту жолаи мо.
Ба гирди Каъба чӣ гардем, чун нашуд зи аҷал
Ба ҷуз ҳаволии дайри муғон ҳаволаи мо.
Кухан қаболаи риндист далқи мо, ки заданд
Зи доғи хирқа бутон меҳр бар қаболаи⁴ мо.
Ба пеши назми ту, Қомӣ, зи насри худ хичилам,
Зи нӯги килки ту як ҳарф сад рисолаи мо.

6

Ниҳоли қадди ту, к-омад асои пириии мо,
Бар остон, ки мақаш сар зи дастгирии мо.
Туро, ки дида зи ҷоҳу ҷамоли хеш пур аст,
Чӣ илтифот ба мискиниву фақирии мо!
Ту офтоби баландиву чу мо зарра ҳақир,
Бувад баландии қадри ту аз ҳақирии мо.
Ба меҳри рӯи ту гаштем шоҳи кишвари ишқ,
Кучо ба ақл расад мансаби вазирии мо?
Асири банди фироқем, меҳрбонӣ ку?
Ки бо ту шарҳ кунад меҳнати асирии мо.
Надидаем ҷуз ин сурхрӯй аз дида,
Ки ёфт ранги рақам чеҳраи заририи мо.
Қарида рав, ки гузир аст Қомӣ аз ҳама чиз,
Ҳамин зи давлати ишқ аст ногузирии мо.

⁴ Қабола– санади ақди муомала ё никоҳ

7

Накарда қайди ғизоле гирехкушоии мо,
 Гирех зи дил накушоюд ғазалсароии мо.
 Фурӯғи базми сухан з-оташи дил аст, оре
 Зи ошноии ишқ аст рӯшноии мо.
 Садои савти муғаннӣ ачаб баланд уфтод,
 Ба ҳарза паст нашуд сити порсоии мо.
 Гадоии раҳи фақр аст кори мо ҳама умр,
 Бас аст дасти тихӣ ҳосили гадоии мо.
 Сағони кӯи ту худро ҳамениҳем лақаб,
 Бибин, ки то ба чӣ ҳад аст худситоии мо!
 Зи мо тариқи ҳидоят маҷӯ, ки чилваи ҳусн,
 Кунад ба гумраҳии ишқ раҳнамоии мо.
 Бутони шаҳр бурунанд, Ҷомӣ, аз ҳади васф,
 Ба васфашон нарасад ақли рустоии мо.

8

Хуш он манзил, ки моҳе бошад он ҷо,
 Зи хайли ҳусн шоҳе бошад он ҷо.
 Қабо гардад ҳазорон хирқа ҳар ҷой,
 Ки чун ту қачқулоҳе бошад он ҷо.
 Ба боғ, ар бигзарӣ, сарви хиромон.
 Кам аз шоҳи гиёҳе бошад он ҷо.
 Бар он лаб чун кунад дил даъвии хун,
 Зи ҳар чашмам гувоҳе бошад он ҷо.
 Ба кунҷи ошиқон аз тарру аз хушк,
 Ҳамин ашқеву оҳе бошад он ҷо.
 Зи роҳи ҷоҳу ҳашмат по бурун неҳ,
 Ки дар ҳар гом ҷоҳе бошад он ҷо.
 Гаронӣ барнатобад кӯят, он беҳ,
 Ки Ҷомӣ гоҳ-гоҳе бошад он ҷо.

9

Маро ҳар лаҳза захме бар дил аз пайкони ӯ бодо,
Агар қонам равад, гӯ, рав, бақои қони ӯ бодо.
Агар фармон диҳад хатташ ба хунрези вафодорон,
Чу хонад, ҷумларо сар бар хати фармони ӯ бодо.
Ба домонаш нашојд кард коре, хунфишон чашмам
Ба қорӯби мижа фаррошии майдони ӯ бодо.
Чу аз боди хазон боғу баҳор аз ҳам фурӯ резад,
Баҳору боғи умрам гунҷаи хандони ӯ бодо.
Ҳамерафт аз латофат хайфишон, андар дуо халке,
Ки кишти ноумедон хуррам аз майдони ӯ бодо.
Ба ҷуз васфи ҷамолаш нағзарад бар хотири Қомӣ,
Тамошогоҳи қони ошиқон девони ӯ бодо.

10

Зи чист тафриқаи мавлавӣ зи ҷамъи кутуб,
Қӣ суд ҷамъи кутуб, чун накард рафъи ҳучуб.
Чу ҳаст ҳар варақе з-он кутуб ҳиҷоби дигар,
Ба ҷашми мо ҳучуби ту ба туст ҳамчу сухуб.
Ба Мисри ишқу ҳиҷобат кучо азиз шавӣ,
Нараста Юсуфи қони ту аз ғиёбаи⁵ ҷуб⁶.
Ба ишқ кӯ, чу ориф шудӣ ба сирри ҷамол,
Ки орифон ҳама луббанду ошиқон луби луб.
Талаб макун хабари баҳриёну баҳр аз ман,
Ки дур буд маро мавҷхези лувҷаи⁷ ҳуб⁸.
Миоди қони ту, Қомӣ, зи сурату маънӣ
Ба ғайри ишқ набошад «фа сир алайҳив ту»⁹.

⁵ Ғиёба – пинҳон шудан, нопадид шудан

⁶ Ҷуб – чоҳ, гавдол

⁷ Лувҷа – миёнаи дарё, ҷамоати бисёр

⁸ Ҳуб – зарфи сафолине, ки об гиранд

⁹ Бирав ба сӯйи вай ва тавба кун

11

Буд пок аз рангҳои шиша нури офтоб,
Чун ба ранги шиша зоҳир гашт, шуд бар худ ҳиҷоб.
Гар на ранги шишаҳо гардад ҳиҷоби нури ӯ,
Сатвати ишроқ онро мушкил орад, дида тоб.
Шуд ҳиҷоби оина нури ҷамоли муҳтаҷаб¹⁰
«Инна ҳоза инда асҳоби-л ҳаҷҷи шайин иҷоб».
Ошиқонро тӯри ҳастӣ пора гаштӣ чун Калим,
Гар набудӣ бар ҷамоли зоҳир аз мазҳар ниқоб.
Мазҳар аз рӯи яқин ҳарчанд ғайри зоҳир аст,
Ояд аз рӯи ҳақиқат айни зоҳир дар ҳисоб.
Зоҳир андар айни мазҳар мазҳар аст, инро бидон,
Мазҳар андар зоти зоҳир зоҳир аст, инро биёб.
Об бошад ҳамчу зоҳир, гул чу мазҳар, филмасал,
Об андар гул ҷӣ бошад гул, гул андар об, об.
Даъвии ваҳдат кунӣ, Ҷомӣ, ҷӣ бок, ар муддаӣ
Аз сари инкору рад ғӯяд суолатро ҷавоб
Гар на чун ориф зи як ҷо бинӣ инкору қабул,
Бошад он даъво хато, валлоҳу аълам, биссаваб!

12

Бидеҳ ба расми сабӯҳ, эй ҳариф, ҷоми шароб,
Ки шайхи воқеабинро гузашт умр ба хоб.
Аз он шароб, ки чун дидаро кунад равшан,
Вучуди кавн намояд чунон ки ҳаст сароб.
Аз он шароб, ки аз ҷӯш агар фурӯд ояд,
Қабои чарх шавад музмаҳил¹¹ чу ҷоми ҳубоб.
Аз он шароб, ки ҳар ҷо бувад, зи нашъаи он,
Ҳазор ошиқи ориф ҳазор масти хароб.
Шудем пиру надорем ҳасрате ҷуз аз ин,
Ки бе таматтуъ аз ин май гузашт аҳди шабоб.

¹⁰ Муҳтаҷаб – дар парда шуда, пинҳон, ғӯшанишин

¹¹ Музмаҳил – несту нобуд, пароканда ва аз миён рафта

Бирез бар сари мо чуръае, ки охири давр
Баёзи шишаи худро ба он кунем хичоб.
Шароб хӯрдану масту хароб чон додан,
Саодати абад ин аст, Ҷомиё, дарёб!

13

Абр тунг занад бар замини нарма, нарма об,
На гарду на гил аст, на соя, на офтоб.
Дар кӯҳ ҷоми лола пур аз шабнами сахар,
Дар дашт фарши сабза тар аз рашъаи¹² саҳоб.
Вақт аст, агар пиёда ба саҳро бурун равем,
Даст аз инон надида ано, пой – аз рикоб.
Ҳамраҳ барем рағми сафиҳони¹³ шаҳрро,
З-асбоби ишқ ҳарчи шуморад хирад савоб.
Бо чанд ёри покзамири латифтабъ,
Софидили латифашиноси дақиқаёб.
Омез кори тар ба ҳам, аз шир бо шакар,
Пайванд ҷӯй тар ба ҳам, аз нукл бо шароб.
Не талх ронда бар лаби ширинашон мизоч,
Не чин фиканда дар ҳами абруёшон итоб.
В-ар дилбаре латиф намояд зи ғайб рӯй,
Чун моҳ – бениқобу чу хуршед – беҳичоб.
Гоҳе ба он, зи ғамзаи хунрез дар чадал,
Гоҳе ба ин, зи лаъли шакарбор дар хитоб.
Он худ атияест, ки дар фаслҳо сухан,
Натвон адои шукру суолаш ба ҳеч боб.
Ҷомӣ, даҳон бибанд, ки сард ояд ин нафас
Акнун ки субҳи шайб дамид аз шаби шабоб.
Инҳо ҳама саробу ту бисёр ташнай,
Бигзар, ки ташнагии ту наншонад ин сароб.
Худро фикан ба қазри муҳите, ки мавҷи он
Баҳри ду кавро наниҳад қадри як ҳубоб.

¹² Рашъа – таровиши об аз чизе

¹³ Сафиҳон – нодонон

14

«Фи юмни-з-замони ато аҳсан-ул-китоб»,
Аънй мисоли отифати шоҳи комёб.
Яъқуб бин Ҳасан, ки ба уммеди базми ўст,
Гардун мудом – соғари заррини офтоб.
Бо тавқи тоаташ сари гарданкашон хуш аст,
«Ло зола тавқи тоата молики ар-риқоб».
Мадҳаш ҳамин бас аст, ки шуст оби теғи ў
Аз сафҳаи замона рақамҳои носавоб.
Бастам лаб аз дуош, чу дидам рафиқи ў
Аз пешгоҳи ғайби дуоҳои мустачоб.
Соқӣ, биёву дар қадах афкан шароби лаъл,
Зеро, ки кору бори ҷаҳон нест ҷуз сароб.
Сероб аз он шароб наёмад касе бурун,
Хуш он ки чун хубоб фурӯ рафт дар шароб.
Гар нест шоҳиде, ки ба рӯяш кашем май,
Аз рӯи шоҳидони сухане даркашам ниқоб.
Хоса, зи шоҳиди сухане к-аш дабири шох
Бар рух ниҳод ҷаъди мусалсал зи мушки ноб.
Ҷомӣ, ки ёфт гулшани умраш ба аҳди шайб,
Аз бўи васл тозагуле равнақи шабоб.
Лутфе бувад, ки соқии гулрух ба як-ду ҷом
Мӯи сафедаш аз майи гулгун кунад ҳичоб.

15

Гарам расад зи занахдони ту ҳазор осеб,
Зиҳӣ, муҳол, ки дандон канам чу син з-он себ.
Зақан бипӯш, чу бар ман гузар кунӣ, ки мабод,
Зи барқи оҳи ман он себро расад осеб.
Ба зеби ҷома чи ҳоҷат туро, ки мегирад
Қабои дилбарӣ аз қадди ҷома зеби ту зеб.
Инони ноз ба каф, то савора бигзаштӣ,
Намонд ақл маро пой дар рикоби шикеб.
Накард майл ба Тубо сиришкам аз қадӣ ту,

Агарчи меравад об аз фароз сӯи нишеб.
На эмананд зи ту тоирони садрнишин,
Чунин ки ҳалқаи зулфат ниҳода доми фиреб.
Пас аз лиқои ту, Қомӣ, ҳаме рамад зи рақиб,
Чу кардахӯ ба фаришта хӯрад зи дев ниҳеб.

16

«Ан васфиака зоқат-ул-иборот,
Фй зотика таҳат-ал-ишорот».
Мавҷуд туй алал ҳақиқат,
Боқӣ насабанду эътиборот.
Натвон зи ҳақиқати ту таъбир,
Бе ташбеҳу бе истиорот.
Шуд талхии дурии ту бисёр,
«Кам ачрӯ ҳозиҳил маророт».
Вайронанишин шудем, то ёфт,
Ишқи ту аморӣ аз иморот.
Пайғоми ҷафову ҷавр рондӣ,
Хушвақт шудем аз ин башорот,
Ранги руҳу ашки сурхи Қомӣ
Бар дарди ниҳон бувад иморот.

17

Эй, ду гесӯт шаби қадру барот¹⁴
Қон фидо карда баро-т аҳли начот.
Ёфт бар хоки дарат чо сари ман,
«Нилта мин бобикаалодарачот...»
Сабзаи хатти ту болои лаб аст,
Бартар омад зи шакар қадри набот.
Баъди маргам ба вафо ваъда диҳӣ,
Медиҳам қон ба таманнои вафот.
Заҳми теги ту диламрост даво,
Чун қалам менакашам сар зи давот.

¹⁴ Шаби барот – шаби понздаҳуми шаъбон, шаби чак низ гӯянд

Сирри ирфон талаб аз гармравон,
Вокифонро чи вуқуф аз арафот.
Шеъри Ҷомиву саводи хати ӯ
Зуламотест дар ӯ оби ҳаёт.

18

Сокиё, чанд зикри мавту ҳаёт,
Бода дардеҳ, ки гил оти от.
Саъйиоти ман аст ҳастии ман,
Ҳасанотам аз он халосу наҷот.
Чанд ҷомам бидеҳ пай андар пай,
Узҳибу-с-саййиоти би-л-ҳасанот.
Пеши хум мим ба сачда дарор,
Ки намоз аст афзал-ул-ҳаракот.
Даҳанамро зи ғайри бода бибанд,
Ки сиём аст аҳсан-ус-саканот.
Вокифам кун ба кунчи дайр, ки ҳаҷ
«Лайса иллал вуқуфи би-л-арафот».
То ба кай бонги ҳай-ҳай, эй сӯфӣ,
Медамад бӯйи дурӣ аз ҳайҳот.
Н-омадӣ ҳаргиз аз ҷиҳот бурун
Кай хабар ёбӣ аз буруни ҷиҳот.
Дари майхона ҷо-т шуд, Ҷомӣ,
Нилту валлоҳи арфаа-д-дараҷот.

19

«Ё аниса-л қулуби фи-л-халавот,
Бика нода-л-вухуш фи-л-фалавот».
То нагардад руҳи ту куррати айн,
Ло туқирра-л-уюна фи-с-салавот.
Бода гар нек нашъае дорад,
«Нашъат-ул-ишқ атябу-н-нашавот...».
Бори ишқи ту пушти мо ҳам кард,
«Ло муруру-ш-шухур ва-с-салавот...».
Дарди ҳаҷри ту ашқи мо хун сохт,

Ло мазо-л-ъашо ва-л-ғадавот».
Равад аз дил ҳадиси ишқ ба дил,
На расонид ровиёни равот.
Нест, Қомӣ, навиштани ғами ишқ,
Нома тай кун, бисӯз килку давот.

20

Мо ринду ошиқему назарбозу майпараст,
Бар мо ҳаром чуз маю маъшуқ ҳарчи ҳаст.
Зоҳид кашид бар сафи хумҳои бода санг,
Ё раб, мабод бар сафи ин пурдилон шикаст.
Дар интизори рӯйи ту будам нишаста дӯш,
То вақти субҳ оинаи қоми май ба даст.
Пиндоштам, ки ламъаи нури қамоли туст,
Аз ҳар тараф ситора дурахшиду барқ част.
Олитар аст ҳиммати риндон зи шайхи шаҳр,
Оре, бувад басе ба қаҳон з-ин баланду паст.
Моро чӣ тоқати ту, ки бар кӯҳи санг тофт,
Як партав аз қамоли ту дигар камар набаст.
Қомӣ, ки дошт бодапарастӣ ҳамеша кор,
Паймон шикасту боз пайи кори худ нишаст.

21

Ганҷи қамоливу коинот харобат,
Шоҳиди ғайбиву обу хок – ниқобат.
Масти ту будам, ҳанӯз мабдаи фитрат,
Дастӣ фароғат нишаста аз гилу обат.
Қону дилам тоза шуд зи ваъдаи васлат,
Хосияти об ёфтам зи саробат.
Нозкунон шаб ҳаёли ту ба ман омад,
Гуфтамаш: Эй қон фидои нозу итобат,
Мулки вучудам гирифт ишқи ту яқсар,
Гуфт: «Изо уммат-ал-ба-лайта-тобат».
Рӯй ба ишқ ор, Қомӣ, аз ҳама олам,
То бинамояд тариқи сидқу савобат.

Кашфи ҳиҷоб аз китоби ақл чӣ чӯйӣ?
Чун зи варақҳо-ш ту ба туст ҳиҷобат.

22

Пеш аз он дам, ки қалам нақш кунад ҳарфи нахуст,
Дошт тифли дили ман лавҳи вафои ту дуруст.
Кор бар хастадилона ҳамчу қабо танг магир,
Гарчи бар қомати ту хилъати ҳусн омада чуст.
Ашки худро зи назар ғарқа ба хун меронам,
Ки чиро чашми ман аз хок кафи пой ту шуст.
Чанд гӯӣ, ки чу васлам нашавад ёфт, маҷӯӣ,
То маро тобу тавон аст, туро хоҳам чуст.
Нест дар бодияи ишқ назар Лайлиро,
Ќуз бар он лола, ки бо доғи дили Мачнун руст.
Гар кашам бе ту зи бадбахтии худ сад сахтӣ,
Ҳошалиллаҳ, ки шавад робитаи ишқи ту суст.

23

Маро дил аз ҳама олам гирифтаст,
Чи ҷои олам, аз худ ҳам гирифтаст.
Зи дилгирӣ ками ҳар кас гирифтам,
Касеро дил бад-ин сон кам гирифтаст.
Чунон аз ҳастии худ зери борам,
Ки пушти тоқати ман ҳам гирифтаст.
Зи хуршеди тараб кай гарм гардам,
Чу оламро ғамоми ғам гирифтаст.
Аз он маҳрум дорам маҳрамонро,
Ки маҳрам ҳӯӣ номаҳрам гирифтаст.
Чу ғам бо ҳолу ам бошад аҷаб нест,
Ки табъи ман зи ҳолу ам гирифтаст.
Чу Исоро дар ин пайғӯлаи танг,
Зи гуфтугӯӣ ғӯлон рам гирифтаст.
Пайи дамсозии олиниҳодон
Раҳе ин баршуда торам гирифтаст.
Сар омад муддати арбоби давлат,

Фалак гар чомаи мотам гирифтаст.
Бувад тобанда хур рахшанда, Чомӣ,
Ки давронаш зи дасти Чам гирифтаст.
Бувад қавси кузаҳ рангинкамоне,
Ки чарх аз бозуи Рустам гирифтаст,
Сурайё бошад он гарданда тасбеҳ.
Ки гардун аз кафи Марям гирифтаст.
Сулаймонро чӣ имкон даст бар дев,
Чу дев аз дасти ӯ хотам гирифтаст.
Ба сар каш ту, синон додаст айём,
Инони мулк, агар Адҳам гирифтаст.
Ҳарими нестиро Каъбае дон,
Ки хокаш хӯрда бар Замзам гирифтаст.
Бар оҳаш фоқа омад, ноқа з-он аст,
Ки Чомӣ фоқаро маҳкам гирифтаст.

24

Мерасад аз давлати ишқам мадад,
Бандаи ишқам зи азал то абад.
Буд аҳади ишқ зи огози кор,
Лек баромад ба либоси адад.
Дидаи дил гар шавадат тезбин,
Ҳеч набинӣ зи адад чуз аҳад.
Муътақиди хеш бувад шайхи шахр
Хок бар ин муътақиду муътақад.
Нақди қабулаш ба каф н-омада,
Бар рухи ошиқ ниҳад дасти рад.
Дар ҳақашон нест ҳадисаш саҳеҳ,
Чун на ба инсоф расонад санад.
Чомӣ, аз ӯ нуктаи ваҳдат мапурс,
Мункири баҳр аст асири забад¹⁵

¹⁵ Забад – кафки рӯйи об ё шир

25

Ту тангчашмии он шӯх бин, чу ноз кунад,
Ки чашм сӯйи муҳиббон ба сарфа боз кунад.
Чу илтимос нигоҳе кунам, бипӯшад чашм,
Чу он бахил, ки дар бар гадо фароз кунад.
Кунад зи зуд шудан рӯзи васлро кӯтоҳ,
Шаби фироқ зи дер омадан дароз кунад.
Марав ба савмаа, гӯ рӯйи худ кушода мабод,
Ки рӯйи аҳли ҳақиқат сӯйи маҷоз кунад.
Чи суд рӯй ба меҳроб карданам, чу маро
Хаёли абрӯи ӯ рахна дар намоз кунад?
Ба ҳар касе шавад омехта чу ширу шакар,
Ба сони оташу об аз ман эҳтироз кунад?
Маҳоҳ баҳра зи кас, Ҷомиё, ки кор он аст,
Ки бе миёнчии агёр кор соз кунад.

26

Вақти гул хуш он ки ҷо бар тарфи гулшан мекунад,
Дидаро з-оби равону сабза равшан мекунад.
Хонаи дилро, ки аз дуди зимистон тира буд,
Дар ҳарими бўстон аз дида равзан мекунад.
Ҳамчу наргис мениҳад бар каф ба ишрат ҷоми май,
Пои сарву сояи гулбун нишеман мекунад.
Менишонад гулруҳе бо лоларӯе пеши хеш,
Гардиш аз гул тӯдаву аз лола хирман мекунад.
Бо сипоҳи меҳнату ғам бар сари чанг аст боғ,
З-он рада аз сабзаву ханҷар зи савсан мекунад.
Мениҳад аз анбари тар лола бар оташ бухор,
В-аз бухораш гул абири чайбу доман мекунад.
Гар суроҳӣ рехт хуни тавбаи Ҷомӣ, чӣ бок?
Ҳар замон хуни дигар инсон ба гардан мекунад.

27

Шаҳиди ишқи ту фардо зи гил чу лола барояд,
Зи шавқи бодаи лаълат ба каф пиёла барояд.
Чу зикри лаззати теғат расад ба хоки шаҳидон,
Фигон зи чони шаҳиди ҳазорсола барояд.
Қалам ба васфи бутон гар дусад рисола нависад,
Нахуст номи ту аз садри ҳар рисола барояд.
Расонд номаи ту пайк, лек, кори гадоён
Кучо зи хони наволат ба як навола барояд?
Чу коми дил зи ту хоҳам, ҳавола бо лаби худ кун,
Ки коми ошиқи бедил аз ин ҳавола барояд.
Чу бед бар сари ту ларзам, эй ниҳоли чавонӣ,
Чу охи сарди сиришкам ба шакли жола барояд.
Зи доғи ҳаҷри ту нолон, чу Қомӣ ашк фишонад,
Зи хок лола бирӯяд, зи лола нола барояд.

28

Чӣ чавр монд, ки бар мо маҳи сиём накард,
Кадам айш, ки бар ошиқон ҳаром накард.
Кадам сабзаи умедро, ки хушк насохт,
Кадам меваи мақсудро, ки хом накард.
Рамид ноқаи роми тараб, намедонам
Зи тори чанг чиро мутрибаш зимом накард.
Муқаллиданд ҳама хосу ому ориф низ,
Ќуз он ки кор ба тақлиди хосу ом накард.
Сиём чист? Зи чоми висол маҳрумӣ!
Хушо касе, ки дар ин моҳ тарки чом накард.
Ба чошт рӯзаи худро ба бода кард ифтор,
Ҳаволааш чу сафеҳон ба вақти шом накард.
Зи зиракон нарасад эътироз бар Қомӣ,
Ба муқтазои чунин савм, агар қиём накард.

29

Зи доғи ҳачри ту сӯзам, зи гашти боғ чӣ суд?
Зи туст шаб шуда рӯзам, зи гул чароғ чӣ суд?
Ба боғ чун ту набошӣ, маро зи лолаву гул
Ба ғайри хор чӣ ҳосил, бидуни доғ чӣ суд?
Ҷамоли оразу хатти хушат ба пеши назар,
Назораи гулу сабза ба боғу роғ чӣ суд?
Сабо зи ҳалқаи зулфат нагашта нофакушой,
Зи нофи оҳуи Чин бӯй дар димоғ чӣ суд?
Зи дил, ки бурд даҳонат нишон, намекурсам,
Ниҳод гумшуда рӯ дар адам, суроғ чӣ суд?
Чу ҳаст хилвати сӯфӣ тӣҳӣ зи шоҳиду май,
Зи шуғли аҳли ҷаҳон гӯшаи фароғ чӣ суд?
Навои ишқ зи Ҷомӣ, на аз ҳасуд шунав,
Чу нест нағмаи булбул нафири зоғ, чӣ суд?

30

Гарчи андозад ба шоҳи сидра уммедам каманд,
Даст кӯтоҳам зи тори зулфи он сарви баланд.
То чиро он лаб ба ҳалвои шакаролуда шуд,
Сар ба санг аз каллахушкӣ мезанад ҳар лаҳза қанд.
Гавҳар омад лаъли он лаб, кони он ҷонҳои мо,
Бар чунон гавҳар нашуд фирӯз, ҳар кас кон наканд.
То фитодам дур аз он маҳ бар бисоти шавқи ӯ,
Пой мекӯбам хурӯшон ҳамчу бар оташ сипанд.
Носеҳо, пандам мадеҳ, к-аз бода боз о, з-он ки қард
Панд бар гӯшам садои савти мутриб роҳбанд.
То сағони кӯи ӯ рӯзе ба ман паҳлу нӣханд,
Зери девораш чу соя хешро хоҳам фиканд.
Ошиқи он гулруҳӣ, Ҷомӣ, чӣ гирӣ гул ба даст,
Хирқаи хунин бар ангушти дурусти худ мабанд.

31

Гаҳе ки бар сари зулфат шамол мегузарад,
Аз ӯ бипурс, ки бар мо чӣ ҳол мегузарад?
Зи рӯзи ҳачри ту розе чуз ин намегӯям,
Ки рӯз ҳамчу маҳу моҳ сол мегузарад .
Ба маҷлисе, ки туй бе ниқоб, маҳ зи саҳоб
Ниқоб карда ба сад инфиол мегузарад.
Чу бе рақиб ҳаме бинамат аз он лаби лаъл,
Гадоии ачабам дар хаёл мегузарад.
Тааттушам ба ту наншаст, агар чи ханчари ту
Ба ҳалқи ташна чу оби зулол мегузарад.
Дилам ба ёди лабат аз хаёли лаъл гузашт,
Касе, ки ёфт гуҳар аз сафол мегузарад.
Намерасад ба дили аҳли табъ чуз Қомӣ,
Чу зикри тӯтии ширинмақол мегузарад.

32

Гарчи аз дил дида раҳти худ ба мавчи хун барад,
Бо хаёли тоқи абрӯят ба пул берун барад.
Ҳар ки чун Рӯҳулқудс дар вай дамад лаълат даме,
Аз сабукрӯҳӣ чу Исо раҳт бар гардун барад.
Лаъли ҷонбахшат навишт аз хат фусуни дилбарӣ,
Ҳеч кас дил, балки ҷон мушкил аз ин афсун барад.
Вақти сӯфӣ хуш, ки созад раҳни пири майфурӯш,
Хирқаи садпораро, чун бодаи гулгун барад.
Нест ҳамдарде, ки донад меҳнати маҳрумиям,
Кист, к-ин қисса сӯйи Фарҳод ё Маҷнун барад?
Дам ба дам борам зи кори ишқат афзояд, бале,
Ҳар ки ранҷ афзун кашад дар қор, музд афзун барад.
Куштағони ғам зи лаъли ҷонфазоят ҷон баранд,
Қомии бедил намедонам, к-аз ӯ ҷон чун барад?

33

Сокиё, аҳди гул аз абри баҳорон тоза шуд,
Боғу роғ аз сабзаву сабза зи борон тоза шуд.
Лола омад дар чаман чун соғару наргис – ба боғ,
Сӯи соғар орзуи майгусорон тоза шуд.
Майпарастон з-оташи гул базми май афрӯхтанд,
Доғҳои ҳасрати парҳезгорон тоза шуд.
Сабза сар барзад зи хоку меҳри хатти гулрухон
Ҳамчу сабза дар даруни хоксорон тоза шуд.
Андалебон дар ҳавои гул наво бардоштанд,
Ишқбозонро ҳавои гулузорон тоза шуд.
Лола шамъ афрӯхт, наргис ҷоми май бар каф ниҳод,
Дар сабӯҳӣ рағбати шабзиндадорон тоза шуд.
Ҷомӣ, аз нав як гул овард аз баҳори табъи хеш,
Завқи гуфтугӯи он гул бар ҳазорон тоза шуд.

34

Парирухо! Чу ҳаёлат фусунгарӣ гирад,
Аз он фусун мани девонаро парӣ гирад.
Зи доми ишқи ту мушкил касе тавонад ҷаст,
Чу гарди ёсуманат сунбули таре гирад.
Зи шаҳри сабр дилам хайма зад бурун, ин аст
Сазои он, ки чу ман ёри лашкарӣ гирад
Қадам зи дида кунам дар раҳат на фарқ, чаро?
На марди роҳи сулуки ту сарсарӣ гирад.
Ба лутф кӯш, ки монад зи мансаби шохӣ,
Чу шах на қоидаи бандапарварӣ гирад.
Амомаву фашу риш аст мояи ташвиш,
Хуш он ҳариф, ки дини қаландарӣ гирад.
Ҳумои табъи ту, Ҷомӣ, баландпарвоз аст,
Сазад, ки кунгури кохи суханварӣ гирад.

35

Агар на соғари лаълат ба ком хоҳад шуд,
Зи дида хӯрдани хунам мудом хоҳад шуд.
Чунин, ки лоғару зард аст з-абрӯят маҳи нав,
Чу як-ду ҳафта барояд, тамом хоҳад шуд.
Сутуни тири худ аз хонаи дилам чу кашӣ,
Хаёли қадди ту қоиммақом хоҳад шуд.
Чу доя бар лабат ангушт зад, башорат дод:
Ки хушиборату ширинкалом хоҳад шуд.
Ҳама намуд зи қаддат, ҳанӯз нозада гом:
Ки ҳамчу кабки дарӣ хушхиром хоҳад шуд.
Ғизолвор рамидӣ зи ман, намедонам,
Ки табъи саркаши ту бо кӣ ром хоҳад шуд?
Вучуди хокии Қомӣ зи шавқи маҷлиси ту
Пас аз вафо-т суроҳиву қом хоҳад шуд.

36

Сабо, ҳамдами бўи қонон расид,
Ба дилхастагон аз дамаш қон расид.
Баширӣ, башорат деҳ аз моҳи Миср,
Ба сарвақти маҳҷури Қанъон расид.
Ба мӯре шуда поймоли ҷафо,
Вафономае аз Сулаймон расид.
Зи булбулнавоёни гулзори унс,
Сафире ба мурғи хушилҳон расид.
Зи хуршеди тобон, зи ақсои шарқ,
Фурӯге ба хоки Хуросон расид.
Ба номи гадое, мисоли қарам,
Мувашшаҳ ба тавқеъи султон расид.
Умар, шайхи шоҳе, ки бо баҳру қон,
Зи дасту дилаш ғайзи эҳсон расид.
Дуогӯй Қомӣ, ба қойи мадеҳ,
Ба ғаври мадеҳаш чу қатвон расид.
Расонаш, Худоё, ба ҳар давлате,
Ки хоҳад ба шоҳони даврон расид.

37

Савори ман, ки губори раҳаш ба моҳ расид,
 Нишаста гард ба рух, чоштгаҳ зи роҳ расид.
 Чу маҳ ба мавкаби сайёра буд шабгираш,
 Вале чарида чу хуршед чоштгоҳ расид.
 Паноҳ сохта хуршедро ба мушкин чатр,
 Ба фарқи роҳнишинони бе паноҳ расид.
 Зи кӯси шоҳиву бонги сипоҳияш бархост
 Хурушу валвала аз шаҳру кӯки шоҳ расид.
 Сарам зи торами иззат ба хоки по-ш фитод,
 Зи остони мазаллат ба садри ҷоҳ расид.
 Накарда даъвии ишқаш ҳанӯз сина ба оҳ,
 Зи ашки сурхи ман аз ҳар мижа гувоҳ расид.
 Чи наъраҳо, ки баромад зи суфиён аз шавк,
 Чу назми дилкаши Ҷомӣ ба хонақоҳ расид.

38

З-оташи таб маҳи рухсори ту дар тоб мабод,
 В-аз арақ лолаи гулгуни ту бе об мабод.
 Субҳгоҳон зи садое, ки таб орад ба сарат,
 Наргиси чашми ҷаҳонбини ту бе хоб, мабод.
 Тоби табхола набошад лаби ширини туро,
 Доғи ҷонсӯзи ту чуз бар дили аҳбоб мабод.
 Айшсозон чу саҳар ҷоми сабӯҳӣ гиранд,
 Соғари айши ту холӣ зи майи ноб мабод.
 Ғамза бас қотили онон, ки фидои ту шаванд,
 Ба сари куштаи ту миннати қассоб мабод.
 Гавҳари васли ту дар дурчи фалак ноёб аст,
 Сифларо даст бар ин гавҳари ноёб мабод.
 Чун дуои ту кунад дафъи балоро, Ҷомӣ,
 Ғайри абрӯи туаш гӯшаи меҳроб мабод.

39

Дилам бе чамоли ту нуре надорад,
Чудо аз висолат суруре надорад.
Бубин лоларо, бо ҳама бод дар сар,
Ки пеши ту чандон ғуруре надорад.
Ба май з-он диҳам нақди ҳастӣ, ки ҳар кас
Нашуд ғоиб аз худ, ҳузуре надорад.
Таҷаллӣ талаб, Мӯсии туст ҷонам,
Ки чуз кӯҳи андуҳи Туре надорад.
Ба талхӣ ба сар мебарад умр Ширин,
Зи ширинлабат ҳарки шӯре надорад.
Зи рашки ту бустон чунон мотаме шуд,
Ки гул гарчи савр аст, суре надорад.
Зи худ нол, Ҷомӣ, на аз хубрӯён,
Касе бар ту дар ишқ зӯре надорад.

40

Каям пайкони ту аз дил барояд,
Магар чун ғунчаам аз гил барояд.
Марез, эй дида, сели хун ба Ҷайхун,
Мабодо, мавҷ бар соҳил барояд.
Диҳад ёди ман аз маҳмилнишинат,
Чу маҳ з-ин нилгун маҳмил барояд.
Сиршикам бар дарат афтода з-онаст,
К-аз он ҷо ҳочати соил барояд.
Шабе бигзар хиромон дар харобот,
Ки сад ғавғо зи ҳар маҳфил барояд.
Гар афтад акси рӯят бар маҳи нав,
Чу моҳи чордах комил барояд.
Мағӯ, Ҷомӣ, бидор аз доманам даст,
Кай аз дасти ман ин мушкил барояд?

41

Ба ман дорад дилат чанге, ки дорад,
Бизан гӯ дар бағал санге, ки дорад.
Нанӯшад май чуз аз хуни дили ман,
Зи ман дорад лабат ранге, ки дорад.
Садои нола аст аз раг-раги ман,
Муғаннӣ нағмаи чанге, ки дорад.
Чило надҳад ба чуз хокистари ман,
Зи хунам теғи ту ранге, ки дорад.
Набошад чун ба завқи он даҳон хуш,
Шакар дар гӯшаи тунге, ки дорад.
Ба номи ман маҳон ҳаргиз сағатро,
К-аз ин дорад сағат нанге, ки дорад.
Ба савдои саводи назми Ҷомист,
Ҳарири килкам оҳанге, ки дорад.

42

Он турки қачқулаҳ, ки ҳавои шикор кард,
Дар як қабо ҳазор балоро савор кард.
Зад мужда сабзасон зи суми бодпо-ш сар,
Бар ҳар замин, ки роҳ чу боди баҳор кард.
Бибрид тан зи ҷон, ки шавад гард дар раҳаш,
Аз гарди раҳ чу ҷо ба миёни ғубор кард.
Кушта маҳон шикори варо, 3-он ки чун расид
Тиранш бад-ӯ, зи шодии он ҷон нисор кард.
Чашм аст захми ӯ, ба тани сайд тир аз ӯ
Чун бигзаронд, сӯи ҳудаи чашми чор кард.
3-ин сон к-аз ӯ чу лола барам доғҳо ба хок,
Хоҳад замона хоки маро лолазор кард.
Ҷомӣ, ки шуд ҳамида ба базми ғамаш чу чанг
Аз риштаҳои чанг бар он чанги тор кард.

43

Гар зи хичрон чашми ман ин гуна хунполо шавад,
Чойи он дорад, ки гирди ман зи хун дарё шавад.
Мавъиди васласт фардо, кош чархи тезгард,
Тай кунад имрӯзро, то зудтар фардо шавад.
Гарчи Тубо дар улув аз сидра сар боло кашид,
Нест ҳадди ӯ, ки бо қадди ту ҳамболо шавад.
Шамъи рух бинмо, ки то ин тоси зарринболи хур
Дар тамошои ту чун парвона нопарво шавад.
Хуш даро дар чилваи хубӣ, ки товод бар ту нест,
Гар чаҳон пурфитна ё офоқ пурғавғо шавад.
Барқро монӣ, ки чун пайдо шавад ногаҳ зи дур,
Чашми кас ногашта бар вай гарм нопайдо шавад.
Тӯтии қудс аст, Қомӣ, аз лаби гавҳарфишон,
Чой деҳ дар шакарситонаш, ки шакархо шавад.

44

Рафтиву дил зи ҳаҷри ту бо сӯзу оҳ монд,
Дида дар интизори қудумат ба роҳ монд.
Рафтӣ кулаҳ ниҳода қач аз нозу дар раҳат
Бар ҳар нишони по сари сад қачқулоҳ монд.
Рафтиву бе ҷамоли ту вайронаи маро
На рӯз тоби меҳру на шаб нури моҳ монд.
Аз меҳру ҳарчи рӯшанӣ онро, ки бе руҳат,
Дар пеши дида парда зи баҳти сиёҳ монд.
Қадат ниҳода бар сари Тубо қадам зи қадр,
Сарви баланд пой ба фарқи гиёҳ монд.
Ќуз пойбӯси сарви баландат ҳавас надошт,
Ҳар тоҷвар, ки по ба сари таҳти ҷоҳ монд.
Қомӣ, ҷӣ ғам, ки монд зи кор инчунин к-аз ӯ
Сад нақши дилпазир дар ин коргоҳ монд.

45

Хабари омадани ёр дилам хуррам кард,
Лек ноомаданаш айши маро барҳам кард.
Шодие нест, ки сад гуна ғамаш нест зи пай,
Эй хуш он кас, ки дар ин ғамкада хӯ бо ғам кард.
Кай тавонам, ки зи бунёд канам хори ғамаш,
Беҳ аз ин сон, ки дар обу гили ман маҳкам кард.
Гар нагирям мани дилдода, на аз бедардист,
Гармии оташи дил чашми маро бенам кард.
Дар чаман сарви сиҳиро на тамоил зи сабост,
Пушти худ пеши қади ӯ ба тавозуъ ҳам кард.
Шарҳ пеши кӣ кунам ин ду шикоят зи фалак,
Ки буридаш зи ману бо дигарон ҳамдам кард?
Нек рӯдест нами дидаи Ҷомӣ, ки ба он,
Дод рахти худу падруди ҳама олам кард.

46

Хар кас, ки суди чехра ба роҳи ту суд кард,
Дар рӯи ту чамоли азалро сучуд кард.
Мискин фақеҳ гӯши ишоратшунав надошт,
Манъи самоу замзамаи чангу руд кард.
Дерест мезанад дами иршод шайхи шаҳр,
Он норасида даъвии ин кор зуд кард.
Сӯфӣ надошт чозибай сайди ҳеч кас,
Коре, ки кард сабҳаву далқи кабуд кард.
Зоҳид набурд роҳ ба сарманзили фано,
Бечора чун таҳаммули бори вучуд кард?
Афсурдагон ба соҳили ҳирмон нишастаанд,
Хуш он, ки ҷо ба лучаи баҳри шухуд кард.
Ҷомӣ, ҳамеша буд хароб аз суруди ишқ,
Омад садои най, мадади он суруд кард.

47

Биё, ки хастадилонаро туй маъози маъоз,
 Биё, ки ҳукми туро нест монеге зи ниғоз.
 Мадеҳ гурур ба лаззоти хулдам, эй зоҳид,
 Ки нест чуз ба аламҳои ишқам истилзоз.
 Ба силки зумраи асҳоб аз он сабаб раҳ ёфт,
 Ки буд нақди чабал гавҳари вучуди маъоз.
 Фикан ба мавҷи фано раҳти худ, ки моҳиро,
 Нагашт з-офати соҳил ба ғайри мавҷ маъоз.
 Ба номуродии ушшоқ кай тавонад сохт,
 Чунин ки хоҷа асири малоҳае асту малоз.
 Хаёли кашфи ҳақиқат макун ба қуввати фикр,
 Ки ин луғат ба қиёси хирад намояд шоз.
 Ба ошиқони сабукрав кучо расӣ, Чомӣ,
 Зи бори ҳастии худ ношуда ҳақиқатбоз.

48

«Маънал вучуди фи-сувари-л-кавн қад зуҳар,
 Мо зарра сирр-и-вахдатиҳу касрат-ус-сувар».
 Нури вучуд меҳру ҳақоиқ маҳанд, аз ин
 Бишнос маънии ҷамъ-ул-шамс ва-л-қамар.
 Сорест дар ҳама, чу ба зоту сифоти хеш,
 Донӣ, ки ўст, гар ба ҳақиқат кунӣ назар.
 Гӯё ба ҳар забону тавоно ба ҳар тавон,
 Доно – ба ҳар басирату бино – ба ҳар басар.
 Кай з-ӯ хабар ба як сари мӯ ёбад он ки ҳаст,
 Дар роҳи ишқ як сари мӯ аз худаш хабар.
 Баҳри сифоти ишқу кадар мосивои ӯ,
 Шав ошнои баҳри сафо в-аз кадар гузар.
 Чомӣ, сарири хомаат инно аналлаҳ аст,
 Гӯё, ки ту калим шудӣ хомаат – шаҷар.

49

Шамт барқон ялваҳу ли-л-асрор,
Кода ямҳу бириқату-л-анвор.
Оташе тофт аз навоҳии Тур,
Дил ба он сӯ шитофт Мӯсивор.
Дидаи интизор бар роҳем,
Савфа яъти бичузвати мин нор.
Оварад шуълае, ки чузваи он,
Занад оташ ба хирмани пиндор.
Бар ту равшан кунад, ки ёр якест,
Лек номаш ҳазору як бишмор.
Чун ба ҳар як чудо-чудо бинмуд,
Ёр шуд аз ҳазору як ағёр.
Гар зи пеш он шумор бардорӣ,
Ҳеч боқӣ намонад ило ёр.
Рӯ намояд зи пардаи ману ту,
Сирри ваҳдат зи касрат аст такрор.¹⁶
Равад аз корхонаи шабу рӯз,
Ваҳми имсол ҳамчу тухмати пор.
Дару девори дори кавну макон,
Гӯядат: лайса ғайраҳу фи-д-дор.
Лаб дар ин гуфтугӯ маҳрам нест,
Дам фуру банд, Ҷомӣ, аз гуфтор.

50

Гар ҳамчу уд ҷо диҳадам ёр дар канор,
Аз дасти ӯ кунам бари ӯ нолаҳои зор.
Гӯям ба ӯ, ки: «эй ба сарангушти марҳамат
Бигрифта набзи музтарибамро табибвор».
Дар изтироби набз маро ихтиёр нест,
Ишқи ту бурдааст зи дасти ман ихтиёр.
Аз гӯшмоли ҳачри ту чун нола баркашам,
Гӯше ба нолаҳои мани ҳачрдида дор.

¹⁶ Ин ҷо дар асли нусха хонда нашудааст.

Ошиқ, ки нолад аз ғами ҳичрон, аз он хуш аст,
К-овози ноларо бирасонад ба гӯши ёр.
Булбул шавад дароззабон дар навои шавқ,
Чун гӯши хеш паҳн кунад гул зи шохсор.
Гӯянд баҳри чист чунин беқарорият,
Чун дар канори ёр бувад ҳар дамат қарор?
Гӯям, ки то ғубори дуй дар миёна аст,
Бошад нухуфта чехраи ваҳдат дар он ғубор.
Ҷомӣ, ба оби дида нишон он ғуборро,
То беғубор ёр шавад бар ту ошкор.

51

Агар парда бархезад аз рӯи кор,
Набинӣ дар он парда чуз рӯи ёр.
Бидонӣ чу зоҳир шавад пардагӣ,
Ки ҳам парда ӯ буду ҳам пардадор.
Ба ҳар нақш бандӣ чу парда бар он,
Ба беруни дар мондаӣ пардавор.
Дарунро аз ин нақшҳо пок кун,
Ки шояд биёбӣ дар ин парда бор.
Ба парда дарун нест, ило яке,
Зи парда бурун аст чандин ҳазор.
Гар аз пардаи ваҳдат ояд бурун,
Ҳазорон ҷаҳон, бал ҳазорон ҳазор.
Мапиндор, Ҷомӣ, ки донанд нишаст
Ба домони ваҳдат зи касрат ғубор.

52

Зиҳӣ нури ту аз ҳар зарра зоҳир,
Камоли ваҳдати зоти ту – қоҳир.
Туй аввал, туй охир, валекин,
На аввал бошадат пайдо, на охир.
Туй зоҳир зи ҳар хотир, надонам
Чаро солиқ кунад нафъи хавотир.
Зи ҷоми ишқи ту як чуръа хоҳам,

Валекин ло ило а-л-яди-л-мазоҳир.
Зи ту ғоиб чаро бошам чу бинам,
Ба ҳоли худ туро ҷовид ҳозир.
Туй дар чехраи маъшуқ манзур,
Туй дар дидаи ушшоқ нозир.
Наёяд дар ватан боз он, ки гардад
Ба азми Каъбаи кӯят мусофир.
Кунад тарки сафар ҳар роҳдоне,
Ки гардад бар дарат рӯзе мучовир.
Тарикат, Ҷомӣ, аз соҳибдиле гир,
Ки бошад дар тариқи ишқ моҳир.

53

Кори ман омад ба ҷон аз ёри дур,
Нест ҷон додан ҷунон аз кори дур.
Ин ки гӯӣ, ҷунӣ аз ғам? Чун бувад
Тан зи ҷон танҳо, дил аз дилдор дур?
Гар бинолам в-ар бигирям дур нест,
Шавқ ғолиб, мавъиди дидор дур.
Хос н-ояд рост бо савдои ом,
Фикри хона бошад аз бозор дур.
Гар ҳазор озор аз он бадхӯ расад,
Табъи ошиқ бошад аз озор дур.
Ҳар ки ин рухсори неку дид, гуфт:
Ё Раб, аз чашми бадонаш дор дур!
Маҳмили Ҷомӣ ба манзил кай расад?
Тӯша – андак бодия – бисёр дур.

54

Мақун дар куштаним з-ин беш тақсир,
Чу ман мурдам зи ғам, дигар ҷӣ тадбир.
Шуда доми ҷунун рӯи ту бар халқ¹⁷
Бар он дар зулфи ту аз мушк занҷир.

¹⁷ Ин ҷо дар асли нусха сафед буд.

Зи захмат мурд охуву ман аз рашк,
Ду сайд аз по дарафкандӣ ба як тир.
Зи ишқат хуни дил бо шир хӯрдам,
Дар ин хунхориям шуд мӯй чун шир.
Маҳу сайёро дар хоби Юсуф
Бувад ҳукарда рухсори ту таъбир.
Ту хуш зӣ ҷовидон дар ҳавдачи ноз,
Фалак гӯ моҳро маҳмил фуру гир.
Хамид аз бори ҳичрат пушти Ҷомӣ,
Ҷавоно, раҳм кун бар ҷони ин пир.

55

Нишастӣ дур аз ин муштоқи маҳчур,
Ки натвон моҳро дидан ҷуз аз дур.
Сулаймонӣ туву лаъли ту хотам,
Хатат бар гирди хотам анбарин мӯр.
Фурузон з-оташи ту доғ бар доғ,
Бувад бар синаам нури ало нур.
Ба кунчи хилватам манмо раҳ эй шайх,
Мақун ғамдидаеро зинда дар гӯр.
Гузаштам бар дарат нодида дидор,
Биҳиште дидам, аммо холӣ аз ҳур.
Бувад дар васфи хубон шеъри Ҷомӣ,
Ба амри ишқ вал маъмури маъзур.
Бувад як байти маъмур осмонро,
Замин аз шеъри ӯ пур байти маъмур.

56

Он ки бар хайли бутон сохт Худо подшаҳаш,
Сурмаи аҳли назар бод ғубори сипаҳаш.
Шармсорам, ки чу ояд ба сарам қосиди ӯ,
Барнаёяд зи танам ҷон, ки фишонам ба раҳаш.
Ҳусни қосид чу ба мақсуди шаҳӣ хос бувад,
Кай сазад чашми гадоён, ки бувад ҷилвағаш.
Чун расад ҷилвақунон кавкабаи ҳусни Айёз,

Ба чуз аз дидаи Маҳмуд нашоёд нигаҳаш.
Дидаи аҳли назар бод чу кофури сафед,
То набинанд ба он холи муанбарсияҳаш.
Гар диламро бишикофад чу гул он гунчадаҳон,
Ёбад аз шавқи худ оғушта ба хун таҳ ба таҳаш.
Нест бар қавли забон ҳеч гунаҳ Қомиро,
Оҳ, агар дарнагузоранд каримон гунаҳаш.

57

Қону дил пайванд кун бо ёри бемонанди хеш,
Ҳарчи ғайр аз ишқи ӯ банд аст бигсил банди хеш.
Ӯ ба зоти худ ғании мутлақ омад, лек нест
Дар зухури ин ғано муҳтоҷи ҳоҷатманди хеш.
Зоҳид аз наззораи хубон маро савганд дод,
Қилвагар з-ин сон тӯй, чун нашканӣ савганди хеш.
Ҳеч чизе нест пеши дидаи ориф ҳичоб,
Ӯ ба ишқи туст маъзур аз зану фарзанди хеш.
Оламеро гӯши ақлу ҳуш бар гуфтори туст,
Меҳри хомӯшӣ гушо аз лаъли шакарханди хеш.
Носеҳи мушфиқ диҳад пандам, ки тарки ишқ гӯй,
Рӯй бинмо, то кашад шармандагӣ аз панди хеш.
Ёри бемонанди мо фард аст, Қомӣ, аз ду қавн,
Фард шав, то бархӯрӣ аз ёри бемонанди хеш.

58

Додӣ зи лутф хӯе маро бо висоли хеш,
В-онгаҳ нухуфтӣ аз назари ман ҷамоли хеш.
Шукри Худойро натавонӣ, ки як нафас,
Пайванди хотирам бубарӣ аз ҳаёли хеш.
Берун хиром масту сар андоз ҳар тараф,
Сарҳои сарварон бинигар поймоли хеш.
Девонаи туам, дигаронро ба санг зан,
Дар шӯр кун маро пайи дафъи малоли хеш.
Гар боғбон зи лутфи қадат ёфтӣ нишон,
Бар ҷӯйбори дида нишондӣ ниҳоли хеш.

Дорй дарег теги худ аз ошиқон, мабош
Бар ташнагон биҳил ба оби зулоли хеш.
Гуфтӣ, ки чист холи ту, Чомӣ, худойро,
Биншин даме, ки бо ту кунам шарҳи холи хеш.

59

Эй дил, матоъи чон ба лаби лаъли ёр бахш,
Нақди хирад ба чоми майи хушгубор бахш.
Овард бод бўи баҳор аз чаман, чу гул
Авроқи илму фазл ба боди баҳор бахш.
Васфи чамоли ишқ якиву ягонагист,
Ҳошо, ки чо кунад ба дил бо ҳазор бахш.
Ман узри чурми ишқ намехоҳам, эй адиб,
Чурми маро ба сокии мушкинзор бахш.
Сӯзон зи хомии худам, эй ишқи пухтакор,
Ин хомро зи оташи худ як шарор бахш.
Бинмой рух, ки мунтазири чон супурданам,
Қони маро халос аз ин интизор бахш.
Чомӣ на марди кор, на ишқ аст, кор кун,
Бас марди корро ба худованди кор бахш.

60

Аз юмни ишқ сураи Юсуф, ба ҳукми нас,
Шуд дар миёни чумла сувар аҳсан-ал-қисас.
Аз раҳ чунон ба ишқ, ки набвад хабар туро,
Аз саҳтии азоиму осонии раҳас.
Ту хотамиву ҳалқаи он сайри даврият,
Дил фасси он маорифу асрори нафси фас.
З-он нафс кай ба аъзами асмой ҳақ расад,
Қуз орифе, ки аз ҳама хосон бувад аҳас.
Ин бас, ки ишқи ман ба ту ҳар дам фузун шавад,
«Ло шуғли ли биҳуббука ли зода ав нақас».
Бе завқи ишқ мард дар ин хокдон бувад,
К-ал ҳафс фи барии аро ваттайр фи ал қафас?...

Гуфтӣ, ки чанд Ҷомиву ин гиряҳои талх,
Кум ашраб ас самум ва кум ачраъ ал ғасас...

61

Чавҳар вучуди ишқ бувад, мобақо – араз,
Ан ғо такум ғалайса ламо ғоти ман аваз.
Шуд умрҳо, ки аҳди вафо бастаам ба ишқ,
Умре мазо ва аҳдӣ бил ишқи мабтаа.
Аз баҳри ишқ ғазз ба сар кун, ки оқибат,
Иззи ано мул аст мукофоти тарки ғаз.
Бо аҳли байт ишқи маволот нуқс нест,
В-ар худ ба фарз ҳаст фи Тубӣ ли ман рағаз.
З-афсурдагии ҷаҳлу касал хушк мондаӣ,
Ҷуз сӯзи ишқ нест мудовои ин мараз.
Ҷомӣ ҷу ҳамли бори муҳаббат ба сидқ кард,
Саҳл аст агар ҳасуд кунад ҳамл бар ғараз.

62

Ба коми нафс зи ҷоми ғано наёбӣ ҳаз,
Ба гоми ақл зи мулки бақо наёбӣ ҳаз.
Ҷанои ишқ шаву аз ғано ғано шав низ,
Ки бе ғанои ғано аз Худо наёбӣ ҳаз.
Зи хеш толиби ҳаз шав, ки гар бурун аз хеш
Ду кавнро талабӣ ҳеч ҷо наёбӣ ҳаз.
Ибои ғакру қабои ғаност бар ту ҳаром,
Агар зи сирри ибo дар қабo наёбӣ ҳаз.
Бубаст хирсу ҳаво бар дилат маҷории ғайз,
Аз он зи суҳбати аҳли сафо наёбӣ ҳаз.
Ту ро ҷӣ суд, ки гул шуд ба боғ ноғакушой,
Ҷу аз равоиҷи боди сабо наёбӣ ҳаз.
Ҷу ҳаззи аҳли дилон аз бало бувад, Ҷомӣ,
Ҳамин балои ту бас, бе бало наёбӣ ҳаз.

63

Офтобӣ туву аъёни вучудат матлаъ,
Пеши ориф лақабат вочиби мумкин бурқаъ.
Чун нихам пойи талаб дар равиши ақл, ки ҳаст,
Кӯтаҳ аз домани идроки туаш дасти тамаъ.
Ҷоми май ишки ту дар дафтари авбош навишт,
Вақти он шуд, ки кунам тай варақи зухду вараъ.
Асли ҳар хӯшаву хирман, ки бувад, як дон аст,
Ки дамидаст аз он донаи асл он мазраъ.
Ҷомӣ, аҳсант, к-аз ашъори бадеъуслубат,
Ҳаст дар олами ваҳдат даре аз ҳар мисраъ.

64

Ҷабин назми ҳусни рухатрост матлаъ,
Ду абрӯ зи матлаъ фурутар ду мисраъ.
Чунон медурахшад зи бурқаъ чамолат,
Ки шуд риштаи нур ҳар тори бурқаъ.
Фитад баҳя бар рӯ, чу аз пардапӯшӣ,
Назад шайхано васлае бар мураққаъ.
Ғамат дар дилам тухми айши абад шуд,
Бале, ин саро он саророст мазраъ.
Ба майхона гар қолабам хишт гардад,
Равам бар сари хум нишинам мураббаъ.
Чу чамъият ободи дилҳост зулфат,
Ба ҳар ҳалқа чамъе дигар карда маҷмаъ.
Ба зулфи ту қатъи сухан кард, Ҷомӣ
Кам афтад ғазалро бад-ин лутфи мақтаъ.

65

Маҷлисе хоҳам тихӣ аз сулҳу холи аз низоъ,
Аҳли ваҳдат карда дар вай нақши қасратро видоъ.
Соқӣён аз як тараф пур сохта чоми шароб,
Мутрибон аз як тараф бардошта даври самоъ.
Тангдастонро муяссар давлате беинтизор,
Майпарастонро муҳайё ишрате беинқитоъ.

Май бувад хуршеду соғар моҳ дар даври фалак
Кас надидаст инчунин хуршеду маҳро иҷтимоъ.
Чун ниҳам хуршед номи май, ки дар вақти тулӯъ
Сад чу хуршедаш намояд музмаҳал тахтулшуоъ.
Хуш сутурлобест паймона, ки бе вай кам гирифт,
Аз ҳазизи хум касе хуршед майро иртифоъ.
Ҷомӣ, аз факру фано бар дӯш дорад хиркае,
К-аш тирози остини лоюҳабб аст вал ибӯъ.

66

Маро дилест зи тан ғофилу зи чон фориғ,
Ба ёди ту зи ҷаҳону ҷаҳониён фориғ.
Бувад яқину гумон дар шухуди ишқ ҳиҷоб,
Хушо диле зи яқин холӣ аз гумон фориғ.
Муназзаҳӣ зи макону замону бас ачаб аст,
Ки на макон зи ту холист, на замон фориғ.
Мағӯ, чӣ суд зи савдои ман, ки ман ҳастам,
Дар ин муомила аз суду аз зиён фориғ.
Маро ба теғи сиёсат бикӯш, ки куштаи ишқ,
Бувад зи орзуи умр ҷовидон фориғ.
Забон ба ёди ту машғулу дил ба ёди ту хуш,
На дил тижист маро аз ту на забон фориғ.
Дихад фароғ зи дастони ақл қиссаи ишқ,
Мабош, Ҷомӣ, аз ин турфа дoston фориғ.

67

Гарчи сӯзад дили парвона зи савдои чароғ,
Накунад пеши маҳи рӯйи ту парвои чароғ.
Зери пойи ту сари зулфи сиёҳи ту кунад
Равшан ин нукта, ки торик бувад пойи чароғ.
Орзуманди руҳи хуби ту дар рӯзи фироқ,
Шабнишин аст ба дил доғи таманнои чароғ.
Мебарад кокули мушкини туро бод зи ҷой,
Дудро кай бувад ором зи болои чароғ.
Оташи шавқе ту дар ҷони чароғ афтодаст,

Парда аз ораз агар во бикунӣ, войи чароғ.
Шамъи рухсори ту бас анчумани оламро,
Ки бипӯшид рухи анчуманорои чароғ.
Партави рӯйи туро тоб наёрад хуршед,
Н-ояд аз дидаи шабкӯри тамошои чароғ.
Чой кун дидаи Ҷомӣ, чу шавӣ базмфуруз,
Ки муносиб нафитад рӯйи замин чои чароғ.

68

Ба соид то ниҳод он симбар доғ,
Диле дорам, зи дасташ доғ бар доғ.
Ба тан то дидаам к-ӯ доғҳо сӯхт,
Бувад сад доғ бар ҷонам зи ҳар доғ.
Ба доғи хеш сӯзад дигаронро,
Набошад ошиқонро з-ин батар доғ.
Зи теғи шавқу сӯзи фурқати ўст,
Агар захм аст бар ҷонам в-агар доғ.
Маро аз доғи ӯ рӯйи беҳӣ нест,
Зи бас дорам ба рӯйи якдигар доғ.
Зи доғаш бар дилам дерина решест,
Ки набвад судманд онро магар доғ.
Чу, Ҷомӣ, доғе аз вай бар чигар хост,
Ба бедоғӣ ниҳодаш бар чигар доғ.

69

Чанд савол эй писар, ки чист тасаввуф,
Тасфия кун хотир аз ғубори такаллуф.
Дур неҳ аз ҳарчи ҳаст пойи таманно,
Боз каш аз ҳарчи ҳаст дасти тасарруф.
Таънаи покун мазан, ки рӯйи худ олуд
Ҳаркӣ фиканд аз замин бар рӯйи фалак туф.
Нури муҳаққақ фаро гирифт ҷаҳонро,
Шамъи муқаллад фуру нишаст ба як пуф.
Ҳарки дар ин ҷилвагоҳ кард дубинӣ,
Сӯзадаш охир чигар ба доғи таассуф.

Дидаву дидор фил-ҳақиқа яке буд,
Чашми Зулайхо чу дид талъати Юсуф.
Маҳбати ирфон нагашта чони ту Ҷомӣ,
Дарси авориф чӣ суду баҳси таарруф.

70

Он тихидаст чӣ хуш гуфт майи лаъл ба каф,
Ки хуш он кас, ки ба май ҳосили худ кард талаф.
Сарф кун дар раҳи май ҳарчи ба даст аст туро,
Ки навои тараб аз дасти тихӣ дорад даф.
Саф кашиданд ба майхона ҳама хумшиканон,
Сафдаре, кӯ ки ба ҳиммат бидаронад ин саф.
Заҳми пайкони туро бар дигаре напсандам,
Ҳа кучо тирзани синаи ман бод ҳадаф.
Шарафи одамӣ аз ишқ бувад ҳар кӣ нашуд,
Ошиқ ўро набувад бар дигарон ҳеч шараф.
Ҷомӣ, аз шеър макун бас, ки диҳад охири кор,
Зодаи табъи ту хосияти фарзанд халаф.
Тарбият гарчи дар аввал зи садаф ёфт гуҳар,
Ҷуз туфайли гуҳар охир, кӣ барад номи садаф.

71

Беҳ аз кудурати зухду риёст бодаи соф,
Биёр бода, ки болои тоат аст инсоф.
Кучост хонаи он моҳи хонагӣ, ки кунем,
Зи шавқи соҳиби хона ба гирди хона тавоф?
Ғуломи пири муғонам, ки лутфи машраби ў,
Ба зухду тавба зи май хўрданам надошт маоф.
Чӣ суд аз он ки ба тақлиди хоҷа мӯй сутурд,
Чу дар дақоиқи таҷрид нест мӯйшикоф.
Сарам ба афсари шохӣ фуру намеояд,
Вале зи хидмати риндон надорам истинкоф.¹⁸
Ба далку сабҳа малоф аз тасаввуф, эй сӯфӣ,

¹⁸ Истинкоф- аз ичрои коре худдорӣ кардан

Ки пеши аҳли сафо нест хуш тасаввуфу лоф.
Чу хоки пойи худам хондай зи рафъати қадр,
Ба хоки пок, ки мустазҳарам бад-ин алтоф.
Марост вақфи ғамат қону дил, бихамдиллох,
Ки садри шоҳ надорад вуқуф аз ин ваққоф.
Ба садри мастаба ин бас саодати Қомӣ,
Ки аз акобири ин шаҳр нест в-аз ашроф.

72

Зихӣ даҳони ту кони шакар, лабон шангарф,
Шикори чашми ту ҳурони қосирот-ал-тарф.
Ду чӯи хун зи ду чашмам ба сафҳаи рухи зард,
Чу ҷадвалест мусанно кашида аз шанҷарф.
Мағӯй ло чу зи лаъли лаби ту хоҳам ком,
Ки мекунад зи дилам нафӣ чинси сабр ин ҳарф.
Набурд сарфа зи тасрифи даҳр ҷуз пирӣ,
Ки кард нақди ҷавонӣ ба ишқи хубон сарф.
Чӣ сон барем зи дарёи ишқ раҳ ба канор?
Наҳанг ҳодиса, киштӣ шикофу дарё жарф.
Баҳори умрам агар на бадӣ расид аз пай,
Чаро нишаст ба фарқам баёзи шайб чу барф?
Зи ҷоми ҳусни ту Қомӣ кашид бодаи ишқ,
Мазиди ҷудат мазруф шуд латофат зарф.

73

Майли шакли абрӯят дорам дар ин фирӯзаток,
Бо қадӣ хамгашта тоқам зери ин нилиравоқ.
Ҳар қадаҳ к-аз соқии даврам расад дур аз лабат,
Гарчи шаҳди ноб бошад, заҳрам ояд дар мазок.
Барқе аз сарманзили қонон дурахшидан гирифт,
Бар дили бечора Мачнун тоза шуд доғи фироқ.
Бо ту дорам сирри дил, чун шишаи май дар миён,
Гӯ, мазан ҳар сифла чун хум ...¹⁹ таъни нифок.

¹⁹ Дар дастхатт калима афтодааст

Сарви қаддат дар миёни чон даромад, в-арна буд,
Чашму абрӯи туро дар бурдани он иттифок.
Муниси чонам ту хоҳӣ буд, агар худ филмасал,
Хизр бо ман ҳамсафар гардад, Масеҳо ҳамвисок.
Ҷомӣ, аз мулки Хуросон бо хушилхон мутрибе
Ин ғазалро кун равон машҳун ба шарҳи иштиёқ.
То туфайли лаҳни ӯ созад суруди базми хеш,
Хусрави Табрezu шоҳи Форс, султони Ироқ.

74

Чун ҷамоли худ ҳам андар худ тамошо кард ишқ,
Наъту номи ошиқу маъшук пайдо кард ишқ.
Буд ошиқ ботину маъшук зоҳир шуд ба акс,
Сирри ботинро чу дар зоҳир ҳувайдо кард ишқ.
Худ ба худ медид худро баҳри такмили зухур,
Бар ману ту ҷумла дар миръоти ашё кард ишқ.
Чун зи ашё ҳар яке миръоти исми дигар аст,
З-он марой бар дили мо кашфи асмо кард ишқ.
Чун зи асмо ҳасби имкон ҳаззи худ бардоштам,
Рӯи сирри мо зи асмо дар мусаммо кард ишқ.
То набинад дар ҳама кавну макон ҷуз нури ӯ,
Чашми Ҷомиро ба нури хеш бино кард ишқ.

75

Биё эй орзуи чони ошиқ,
Давои дарди бедармони ошиқ.
Киром ал котибин нанвишта ҳарфе
Ба ҷуз ишқи ту дар девони ошиқ.
Агар фардо на дидори ту бошад,
Шавад боғи Ҷинон зиндони ошиқ.
Ҳазорон Нӯхро кардаст ғарқа,
Ба гирдоби фано тӯфони ошиқ.
Ба кунчи факру кӯйи номуродӣ,
Агар як шаб шавӣ меҳмони ошиқ.
Кабоб аз дил, шароб аз дида бинӣ,

Муҳайё сохта бар хони ошиқ,
Ба ҷуз хуни чигар ҳаргиз муроде,
Ғамат нанҳод дар домони ошиқ.
Ба хоки куштагон он нест лола,
Алам зад оташи пинҳони ошиқ.
Бубин назми хуши Ҷомӣ, ки нашкуфт,
Чунин гул ҳаргиз аз бустони ошиқ.

76

Ҳар хазон оядам аз ранги разон бӯйи фироқ,
Зард шуд рӯям аз ин ғам, ки сияҳрӯйи фироқ.
Нест чун васли ту холӣ зи мулоқоти рақиб,
Мекашам раҳти иқомат ба сари кӯйи фироқ.
Баҳри санҷидани сабри дили маҳрум зи васл
Кӯҳи андӯх бувад санги тарозӯи фироқ.
Доғҳо бар дили ман рӯзи висол оташхост,
Ки ба ҷо монда паси кӯч зи урдуи фироқ.
Бо ту чун дар ҳарами васл наям ҳамзону,
Аз ту маҳрум нишинам паси зонуи фироқ.
Ҳаст майли дилам он сӯй, ки майли дили туст,
Гарчи бошад ба масал майли дилат сӯи фироқ.
Ҷомӣ, он беҳ ки нӣҳ тан ба заъифӣ, чу намонд
Панҷаи сабри туро тоқати бозӯи фироқ.

77

Эй, дар самои ишқи ту тасбеҳхон малак,
Дар рақс бар таронаи тасбеҳашон фалак.
Олоф кардаанд алифи ваҳдати туро,
Уҳҳоди мумкинот, ки сафаранд як ба як.
Боқӣ намонд ҷуз алифи ваҳдати ту ҳеч,
Аз лавҳи эътибор чу гаштанд ҷумла ҳақ.
Бинӣ ба мо ки чашми ҷаҳонем рӯи ҳеш,
В-он чашмро ба ғайри ту кас нест мардумак.
Зоҳид ба кунҷи савмаа машғули зуҳди ҳеш,
Ғавғои ошиқон зи само гашт то самак.

Хошо, ки бар ту чилва кунад шоҳиди яқин,
Сайкал накарда ойинаи дил зи занги шак.
Дил бар бало бинех, чу кунӣ даъвии вало,
Кӯҳи балост нақди валои туро маҳак.
Ҷомӣ, зи ишқ гӯӣ, ки бе шӯри ишқ шеър,
Дар коми аҳли завқ таомест бенамак.

78

Дар наъти бақо нест касе бо ту мушорик,
Вачҳи ту бувад боқиву боқӣ ҳама холик.
Ҳар ҷо зада з-асмои ту одам дами анбо,
Субҳонака ло илма лано гуфта малоик.
Аз зулмати зулфат натавон бурд бурун роҳ,
Гар нӯри ҷамолат нашавад раҳбари солик.
Дар силки масокини ту суккони савомеъ,
Дар хайли мамолики ту шоҳони мамолик.
Обид зи ту маҳҷуб ба такмили ибодот,
Ҳоҷӣ зи ту маҳрум ба таҳқиқи маносик.
Аз ом к-ал аном маҷӯ ҳиммати покон,
Меъроҷи малоик набувад кори аволик.
Бо ҳирсу ҳаво нест ғазо тоқати воиз,
Раънои маҷолис набувад марди маорик.
Гуфтӣ бадар ой аз ҳама то бо ту дароям,
Фил қалби фидои лака валрӯҳи казолик.
Ҷомӣ, ба ғами ишқи ту аз фазли ту афтод,
Мавлои камо кунта тафаззалта фаборик.

79

Марост аз таби ишқи ту ҷони оташнок,
Ҳабиби анта табиби вало табиби савок.
Чӣ суд сӯфии моро риояти суннат?
Чу ҳирси лукма набурд аз даҳони ӯ мисвок.
Кучо ба водии ваҳдат расад ба наълайне,
Ки бастааст бар он аз дуволи ширк шарок
Ба по, кадоминӣ ту беҳи покчашмии ман,

Ки кардаам дилу чонро рамили ғайри ту пок.
Маро бас ин ки шавам кушта дар шикорғахат,
Мабод аз сарам олоише бар он фитрок.
Танам фитода ба раҳ лоғар устухоне буд,
К-аш аз карам саги кӯйи ту баргирифт зи хок.
Ба аҷзи муътариф о, Чомӣ аз ҳақиқати ишқ,
Ки хаст аҷз зи идрок ғояти идрок.

80

Биё, эй зи сар то қадам чони пок,
Зи ҳар тан хитоби ту рӯхе фидок.
Зи дасти туам ҳарчи ояд хуш аст,
Чӣ оби ҳаёту чӣ заҳри ҳалок.
Ба хоки дарат сачда мехостам,
Вале бурдам ин орзуро ба хок.
Маро то ҳаёли ту шуд мурғи дом,
Қафасвор дорам диле чок-чок.
Ба базми хароботиёни ғамат,
Агар нест қандили равшан чӣ бок?
Ҳамин бас ки пири муғон барфурӯхт,
Ба чоми май ин тирадайри мағок.
Ба роҳи ту Чомӣ ниҳодаст сар,
Диле дардманду рухе дарднок.

81

Муҳтасиб андохт дар майхона санг аз роҳи ҷанг,
Войи риндон, гар дарояд пойи хум якраҳ ба санг.
Мачлиси он маҳ баҳористони айшу ишрат аст,
Гул дар ӯ рухсори соқӣ, лола чоми бодаранг.
Қосиди вақти хушам дар майкада мутриб кучост?
То диҳад дар пойи хум домони мақсудам ба ҷанг.
Сӯфиям он дам, ки гардад вақти ман хуш дар самоъ,
Чоки расвой занам дар хирқай номусу нанг.
Дар руҳат аз хатти зангоре сафои дигар аст,
Гарчи орад бесафой дар руҳи ойина занг.

Он ки чатраш парри мурғон, маркабаш боди сабост,
Чун равад дар реги оташ бори ў бо мӯри ланг.
Гунбади нилуфарӣ бо ин ҳама шамъу чароғ,
Бе ту Ҷомиро намояд кулбаи торику танг.

82

Эй, хату лаб туро ба ҳам наздик,
Хизру оби бақо ба ҳам наздик.
Бар сари кӯйи ту зи хории ишқ,
Подшоҳу гадо ба ҳам наздик.
Кун вафо, ваъдаи ҷафо, ки бувад,
Ин ҷафову вафо ба ҳам наздик.
Бо ту ҳамсоягӣ чӣ суд кунад?
Дил зи ҳам дуру ҷо ба ҳам наздик.
Ҳоли чашмам зи абр пурс, ки ҳаст,
Ҳардуру мочаро ба ҳам наздик.
Шуд танам чун зиреҳ, зи баски расид
Аз ту тири ҷафо ба ҳам наздик.
Ҳавасе дон зи ҳадди имкон дур,
Дигарон дуру мо ба ҳам наздик.
Ҷомиву фикри васлат, оре, ҳаст
Ишқу моҳулиё ба ҳам наздик.

83

Қад роқани ҷамолука ё рокиб ал ҷамал,
Инзил фаина ҳуббак бил қалби қад вассал.
Васфи ту чун кунем, ки дар ояти рухат
Ҳуснест ло язолу ҷамолест лам язал.
Гуфтӣ ба дил нишон ба дили ман касе дигар,
Биншин ба дил, ки нест туро дигаре бадал.
Соқии мо ту шав, ки зи дасти ту медиҳад
Ҳосияти ҳаёти абад шарбати ачал.
Сели ҷафоят ар биканад беҳи ҳастиям,
Ҳошо, ки дар асоси вафоям фитад ҳалал.

Чомӣ, ба пой хум чу фитодӣ зи ҷо маҷунб,
Дигар ки ин касал бувад аҳлӣ минал асал.

84

Эй, номзад ба номи ту дар номаи қабул,
Ё айюҳал набӣ ва ё айюҳал расул.
Борони раҳмати ту ки аз осмони чуд,
Бар ошиқони ташначигар кардаи нузул.
Кай дар ҳарими ҳарами ҷоҳу ҷалоли ту,
Ҳар ёвагардро расад андешаи духул?
Ҳошо, ки аз ту рӯй битобам Халилвор,
Чун нест офтоби туро офати уфул.
Дар сар ҳавои ишқи ту Чомӣ кашидааст,
Сар дар гилеми фақр ба пайғӯлаи хумул.

85

Бинамат эй хирад ба кори ту гум,
Корғаҳи чарх коргари анҷум.
Ки шиносад туро асири ҷихот,
Чӣ хабар пашшаро зи хориҷи хум?
Бе ту деҳқон чӣ сон бурун орад,
Гандум аз хӯша, хӯша аз гандум?
Дар вучуд аст бедавом он кас,
Ки зад Одам хитоби ӯ дум-дум.
Ҳастии ғайри ту ба фикрати ақл
Дидаи аҳвал асту нақши дувум.
Шакли парвину сурати маҳи нав,
Чист зоҳир шуда бар ин торум.
Дорад аз захми тавсани қаҳрат,
Ҳам зи дандон нишону ҳам аз сум.
Холӣ аз лутфат имтидоди ҳаёт,
Заҳрнок афъӣ аст, сар то дум.
Чони Чомӣ фидои мардоне,
К-аз малакшон гузидиву мардум.

86

Зи хатти сабзахатон сабза чун кунад шодам,
Дихад шукуфа зи мӯйи сафеди худ ёдам.
Шамими сунбулу бўйи гулам зи бод чӣ суд?
Чунин ки умри гаронмоя рафт бар бодам.
Чу шохи мева, ки дорад шукуфа пеш аз барг,
Надида барги чавонӣ ба пирӣ афтодам.
Зи гиря пой ба гил мондаам чу сарву ханӯз,
Зи майли қомати гулчеҳрагон на озодам.
Ба ғайри пушти хамида намонд бо ман ҳеч,
Пайи сучуди бутон, баски пушт ҳам додам.
Агар на ҳамчу алиф ростам чӣ тадбир аст?
Ба лавҳи ҳастӣ аз ин сон гумошт устодам.
Дил аз бутони паризода чун канам Қомӣ?
Чу ман зи модари фитрат бад-ин сифат зодам.

87

Барҳез то ба ҷониби гулшан гузар кунем,
Пеши синони хори ғам аз гул сипар кунем.
Чун ғунча лаб ба ханда кушоем дар чаман,
Хунҳои баста таҳ ба таҳ аз дил бадар кунем.
Ҳозир кунем лолаву наргис ба базми хеш,
З-он соғари ақиқ в-аз ин чоми зар кунем.
Чандон хӯрем май, ки чу наргис ба пойи гул,
Фардои ҳашр маст сар аз хок бар кунем.
Шоҳид чӣ ҳоҷат аст чунин, к-аз дарахти гул
Гулчеҳрае бапост, ба ҳар сӯ назар кунем.
Қомӣ, биёву дафтари худ боз кун чу гул,
То гуфтугӯи маҷлисиён мухтасар кунем.

88

Ҳар дам аз кӯйи ту хоҳам мани шайдо биравам,
Қон супорам ба сагонат тани танҳо биравам.
Мешавам боз пушаймон, ки на мақдури ман аст,
Ки ба ҷое, ки ту бошӣ ман аз он ҷо биравам.

Гар кушоянд дари равзаи ризвон, хошо,
Ки аз ин дар ба таманнои тамошо биравам.
Тӯтии бесуханам, 3-ин қафаси танг ба чон,
Бикуюш лаб, ки ба шукри ту шакархо биравам.
Бо ту бемории худро чӣ диҳам шарҳ, ки ҳаст,
Ҳарду пеши ту яке гар бизиям ё биравам.
Ишки ман бо ту қадим аст, наям чун дигарон,
К-оям имрӯз ба кӯйи туву фардо биравам.
Чанд гӯйӣ, ки бирав, Ҷомӣ, аз ин дар бикшӯй,
Гираҳи зулф зи пой ваю фардо биравам.

89

Бурун хиром, ки андар раҳи ту хок шавам,
Раво мадор к-аз ин орзу ҳалок шавам.
Ҷудо зи хоки дарат гар фитам ба оби ҳаёт,
Чу моҳиёни цигарташна дар тапок шавам.
Ба даври чашми ту то далқи зуҳд наздик аст,
Ки ринди дурдикашу масти ҷомачок шавам.
Ғадои он сари кӯям, вале зи ҷаври рақиб,
Дар он нишемани давлат ба тарсу бок шавам.
Чу май хӯрӣ ба сарам рез чанд косаи дурд,
Ки аз кудурати тақову тавба пок шавам.
Хушо ба васли ҳарифон аз он ҷӣ бок туро,
Ки аз фироқи ту ғамгину дарднок шавам.
Ҳумои авҷи баландам на хуш бувад, Ҷомӣ,
Ки паст хокнишинони ин мағок шавам.

90

Аз ниҳонхонаи васли ту ҷудо афтодам,
Ман кучо будам аз ин пешу кучо афтодам.
Ҷонам аз сатвати²⁰ бечунии ту бечун буд,
Дур мондам зи ту дар чуну чаро афтодам.
Асли ҳар нағма, ки бошад нафаси раҳмати туст,

²⁰ Сатват-ҳамла, қаҳру ғалаба, виқор

Ман аз ин нағмаи аслӣ чу садо афтодам.
Доштам бо ту фароғат зи балеву зи бало,
Як бале гуфтаму дар доми бало афтодам.
Будам аз ҳастии худ тирадилу ташначигар,
Рӯйи ту дидаму дар баҳри сафо афтодам.
Нест чое зи ту холи ба таманнои ту буд,
Ки дар ин бодияи хирсу ҳаво афтодам.
Чомӣ, аз чоми майи ишқи туам, эй соқӣ,
Дасти ман гир ба чоме, ки зи по афтодам.

91

Гар зи бори ғами ҳичри ту ба танг аст дилам,
Чӣ кунам, қатраи хун аст, на санг аст дилам.
Қазби ишқи ту наҳанги дучаҳоношом аст,
Гоми ҳиммат зада дар коми наҳанг аст дилам.
Гар туро орзуи дидани дидори худ аст,
Карда оинаи худ пок зи занг аст дилам.
То чаро пеши хаданги ту шавад сина сипар,
Рӯзгорест ки бо сина ба чанг аст дилам.
Муҳтасиб гӯй бишикан чанг, ки сарриштаи ишқ,
Аз сари зулфи ту оварда ба чанг аст дилам.
Баски бар дил задаем тир пайи мурғи ғамат,
Қафасе сохта аз чӯби хаданг аст дилам.
Чомӣ, аз хумми фано бодаи якрангӣ хоҳ,
Ки гирифта зи ҳарифони дуранг аст дилам.

92

Кардӣ зи рондагони дари худ шумораам,
Дар кӯйи ту на саг, на гадоям, чӣ кораам?
Рӯзӣ нашуд зи сели сиришкам лиқои ту,
Холист аз фуруғи саодат ситораам.
Гар дар миёни базми худам чо намедихӣ,
Бигзор чун назоракунон бар канораам.
Куштан чӣ эҳтиёҷ, чу хоҳӣ ҳалоки ман,
Торочи чон бас аст зи ту як наззораам.

Бояд бар орзуи манат ҳуҷчате дуруст,
Бин чайби чок-чоку дили пора-пораам.
Меғуфт шаб арӯси сипехрам, ки Қомӣё,
Зевар зи дурри назми ту ёбад ҳамораам.
Гар бигсиланд иқди сурайё маро зи гӯш,
Дурҳои шохвори ту бас гӯшвораам.

93

Эй, равшан аз фурӯғи рухат хонаи дилам,
Нақди ғами ту ганҷ ба вайронаи дилам.
Аз ғам маро чӣ бим, ки ҳаст аз ҳарими васл,
Сад равзани умед ба ғамхонаи дилам.
Пеш аз асоси гунбади фирӯзаи сипехр,
Ишқат кашида рахт ба кошои дилам.
Машъалфурӯзи базми чинон аст рӯи ту,
З-ин оташ аст сӯхта парвонаи дилам.
Фардо, ки нам расад ба гилам з-абри навбахор,
Рӯяд гиёҳи меҳри ту аз донаи дилам.
Ҳар дам зи шавқи лаъли туам дида соғарест,
Пур карда аз тарашшуҳи паймонаи дилам.
Аҷзои назму наср, ки Қомӣ навиштааст,
Қуз вай ҳикоятест зи афсонаи дилам.

94

Ман басте хубони олам дидаам,
Чун ту дар олам касе кам дидаам.
Чашми ман бенам мабодо гар ғаҳе,
Чашми худро бе ту бенам дидаам.
Чун сари зулфи ту пушти ман ҳам аст,
То сари зулфи ту пурҳам дидаам.
Бар дили ғамдида захмат раҳмат аст,
Раҳмате кун бар дили ғамдидаам.
Роҳате к-аз захми ту бином кучо,
Ҳаргиз он роҳат зи марҳам дидаам.

Харчи Лайлӣ дошт, дорӣ дар ғамаш,
Он чи Мачнун дид, ман ҳам дидаам.
Сӯхта маҳрумие, Қомӣ, дилам,
Хар киро пеши ту маҳрам дидаам.

95

Рӯзи мурдан к-аз висоли дӯстон дил барканам,
Аз ҳама осон, валекин аз ту мушкил барканам.
Дар муқобил чун занӣ хирғаҳ чу маҳ, ҳошо ки ман,
Хайма бар азми ҷудой аз муқобил барканам.
Кай сазад дар роҳи Рахшат сачдаи меҳробиён,
Кош битвонам, ки шакли наълаш аз гил барканам.
Гар ба гӯшам кам расад аз ҳавдачат бонги дарой,
Занги меҳру моҳ аз ин фирӯза маҳмил барканам.
Дар наёяд сар ба ҳар завқе саги кӯйи туро,
Даст кӯ, к-аз гардани гардун ҳамоил бар кунам.
Бо ту ғайреро чи ҳадди маҳфилафрӯзӣ бувад,
Хоҳам аз ғайрат, ки сар аз шамъи маҳфил бар кунам.
Гуфтиям, Қомӣ зи ман худро халосӣ деҳ ба сайр,
Дар чи бандам дил к-аз ин шаклу шамоил барканам?

96

Ачаб дардест дар чонам, ки дармонаш намедонам,
Зи оғозаш наям оғоҳу поёнаш намедонам.
Чу чавгон бозад он маҳрух, касе кай сар кашад,
чун ман
Дар ин майдон сареро гӯи чавгонаш намедонам.
Гузашт он сарви гулрух доманафшон дар чаман рӯзе,
Абири чайби гул чуз гарди домонаш намедонам.
Сафои тан диҳад рози дилаш берун, вале гардад
Ҳичоби ман, ки дар дил рози пинҳонаш намедонам.
Чу хояд лаб, к-аз ӯ хоҳам ниҳам чон зери дандонаш,
Ки аз бас лутфи тоби захми дандонаш намедонам.
Нахоҳам фусҳати боғу мусалсал обҳо дар вай,
Ки бе дидори ӯ чуз банду зиндонаш намедонам.

Мусалмонӣ бувад баҳри бутон дин бохтан, Ҷомӣ,
Аз ин дин ҳарки баргардад, мусалмонаш намедонам.

97

Шаб ҳаёлат чу шавад пардагии манзари чашм,
То сахар аз мижа мисмор занам бар дари чашм.
Чашмам аз лаъли ту шуд ҳукаи гавҳар, бихиром,
То ба пойи ту кашам ҳукаи пургавҳари чашм.
Ҳалқаи зулф барандоз, ки бас торикаст
Бе маҳи талъати ту манзили пурахтари чашм.
Гар ҳаёли руҳи ту шамъ надорад дар пеш,
Ба шабистони ҳаёлат кӣ шавад раҳбари чашм?
Дам ба дам дил зи дарун чашмаи хун бикшояд,
То бишӯяд рақами ғайри ту аз дафтари чашм.
Баъди дидори ту чун оташи шавқам сӯзад,
Хезадам сад алами нур зи хокистари чашм.
Чашми ман ҷумла даҳон шуд, ки хӯрад хоки дарат,
Нест ҷуз хоки дарат қути дигар дархӯри чашм.
Мижа гар хӯшк ва гар тар, ба раҳат ҷорубест,
Мекашам зери қадамҳои ту хушку тари чашм.
Ҷомӣ, имшаб, ки ҳаёли лаби ӯ меҳмон аст,
Пур майи лаъл кун аз шишаи дил соғари чашм.

98

Надорам сабр, к-аз рӯйи ту чашми хунфишон бандам,
В-агар аз ман бипӯшӣ рӯй, аз номат забон бандам.
Гирифторам ба банди ишқи ту, аз ман машав ранча,
Пайи рӯпӯш агар худро гаҳе бар ину он бандам.
Балои ҳичр то н-ояд фуру бар ман, кунам ҳар шаб,
Зи печон дӯди дил занҷири дар бар осмон бандам.
Нихам зулфат ба каф, гуфтӣ, пайи дафъи фаромушӣ,
Бар ангуштат, биё, то аз рағи ҷон ресмон бандам.
Узорат гул, вале паст аст гулбун бо қадат он бех,
Гул аз гулбун бичинам бар сари сарви равон бандам.

Гаҳи қатлам камонатро, ки баст, аз зӯри бозу зех,
Биё, к-аз риштаи умри худат зех бар камон бандам.
Мағӯ, Қомӣ, сабури пеша кун к-афтад ба ман оташ,
Агар як лаҳза чашм аз гиряву лаб аз фиғон бандам.

99

Маро кай бошад он ёро, ки чашм аз ёр барбандам,
Ба қавли пандгӯён дида аз дидор барбандам.
Бирафт аз дасти ман сарриштаи тасбех, кӯ торе,
Зи зулфи тор-тори ёр, то зуннор барбандам.
Наёрам шарҳи ғамҳои дил аз паҳлу бурун додан,
Агар паҳлуи ҳам сад най чу мусиқор барбандам.
Чу дастам кӯтаҳ аст аз домани он гул, чи ҳосил з-он,
Агар сад даста гул бар ёдаш аз гулзор барбандам.
Зи ҳичрон синаам бишкӯфт, ку пайконе аз тираш,
К-аз он марҳам шикӯфи синаи афғор барбандам.
Нафас барн-оядам бе нолаи зор аз дарун ҳаргиз,
Бимирам гар даҳон аз нолаҳои зор барбандам.
Маро шуд нукта борик аз ҳаёли он миён, Қомӣ,
Муғаннӣ ку, ки бар уди сухан ин тор барбандам.

100

Чу моҳи ман сафарӣ шуд, ватан намехоҳам,
Ватан чӣ чиз бувад, зистан намехоҳам.
Ҳичоби қони ман омад бадан зи сухбати ӯ,
Маро бас аст ҳамин қон, бадан намехоҳам.
Зи хоҳиши дили худ додамаш хабар, гуфто:
Чи суд хостани ту чу ман намехоҳам.
Намонд дар сари ман ҷуз ҳавои он сари кӯй,
Тавофи гулшану тарфи чаман намехоҳам.
Чунон бар он тани нозук ҳамебарам ғайрат,
Ки диданаш ба таҳи пираҳан намехоҳам.
Зи бас бувад кафи пояш латиф баҳри хиром,
Расиданаш ба гули настаран намехоҳам.

Бибанд лаб зи газал, Ҷомиё, ки сирри ғамаш,
Тарона гашта ба ҳар анчуман намехоҳам.

101

Шаб нест, ки аз завқи рухаш зор намирам,
Сад раҳ нашавам зиндаву сад бор намирам.
Ҳар дам натавон рӯи ту дид, ин қадарам бас,
К-аз меҳнати маҳрумӣ дидор намирам.
Дар ғамқадаи бекасиям хуфта ба хорӣ,
Ин сӯ қадаме неҳ, ки чунин хор намирам.
Бахшам ба раҳат умр, ки аз шарти вафо нест,
Гар дар раҳи ёрони вафодор намирам.
Бикшой ба рӯям дари роҳат ба нигоҳе,
То ранча зи ғам рӯй ба девор намирам.
Наздиқ ба хешам бикаш аз ғамза, ки боре
Дур аз ту ба коми дили агёр намирам.
Ҷомӣ, на зи бекорӣ ишқ аст ғами ман,
З-он аст ғами ман, ки дар ин кор намирам.

102

Он иди мо кучост, ки қурбони ӯ шавем,
Дар як назора куштаи ҷавлони ӯ шавем.
Ҷавлонгаҳаш кадом замин аст, к-аз мижа,
Хошокрӯби арсаи майдони ӯ шавем.
Моро таматтуъе набувад аз ҷамоли ӯ,
Азбаски дар мушоҳида ҳайрони ӯ шавем.
Ҳар ташналаб зи ҷӯй кунад ҷустуҷӯи об,
Мо ташналаб зи ҷоҳи занаҳдони ӯ шавем.
Бикшой бурқаъ аз рухаш, эй боди навбаҳор,
То андалеби тозағулистони ӯ шавем.
Печад ба пардаҳои фалак дуди оҳи ман,
Чун шуълазан зи оташи ҳичрони ӯ шавем.
Бо ошиқони бесару сомон хуш аст ёр,
Ҷомӣ, биё, ки бесару сомони ӯ шавем.

103

Ақл мегуфт, ки чанд аст сифоти туву чун,
Ишқ зад бонг, ки субҳонака аммо ясифун.
Шеваи ишқ бувад кашфи ҳақоиқ кардан,
Ақл аз ухдаи ин кор наёяд берун.
Қавли «кун» амри туро таъмияи рӯпӯш аст,
В-арна перомани сунъи ту на коф асту на нун.
Худ ба ҳар шакл, ки хоҳӣ бадар оӣ в-онгах,
Ба ҷаҳон дарфиканӣ дабдабаи кунфаякун.
Ҳама аз ишқи ту мастанд, ҷӣ наздику ҷӣ дур,
Ҳама дар роҳи ту пастанд, ҷӣ оливу ҷӣ дун.
Чигарам хун шуду ҷамъияти дил даст надод,
Ҷои он аст, ки аз дида фуру резам хун.
Ғунчасон рози дили хеш ниҳон дорам, лек,
Ашқ чун лола нишон медиҳад аз доғи дарун.
Кай шавад бодияи дуриву маҳчурӣ тай,
То ки Маҷнун нашавад Лайливу Лайлӣ Маҷнун.
Ҷомӣ, аз ишқ сухан гӯй, ки дар машраби мо,
Ҳарчи ҷуз қиссаи ишқ аст, фасонасту фусун.

104

Нест ҷуз риштаи ҷон к-аз лаби борики даҳон,
Ба шакарханда кушояд гирех аз кори ҷаҳон.
Дил ҷамечуст нишоне зи миёни ту, вале
Ҷуз мағар з-он талабаш ҳеҷ наёмад ба миён.
Баҳра аз мим, ки монад ба даҳонат лаброст,
Сар бароварда ба лаблесӣ аз он аст забон.
Чун кунӣ ғамза дар абру, мафикан чин, ки дарег,
Тир чун рафт дигар боз наёяд ба камон.
З-устухонҳои сафед аст сари кӯи ту пур,
Пеши тири ту зи ушшоқ ҳамин монда нишон.
Партави лаъли лабат аз дили Ҷомӣ пайдост,
Бода дар шишаи софӣ натавон дошт ниҳон.

105

Чони ширин аст гуфтам он ду лаб, гуфт он даҳон:
Дар миёни чони ширин сирри мо бояд ниҳон.
Кай латифонро бувад тоби дурушти ин ҳама,
Аз даҳон берун маёвар сӯйи лаб ҳар дам забон.
Ту маро чониву то гирди миён бастӣ камар,
Бо ту дорам чун камар, эй нозанин, чон дар миён.
Чун рафиқонро ниҳӣ хон, бо рақибонам гузор,
Бо тани лоғар, ки бас бошад сагонро устухон.
Ҳар касат гӯяд зихӣ, з-ӯ чин дар абрӯ афканӣ,
Дарнамеорад ба зех абрӯи ту сар дар камон.
Ҳарзи ту аз чашми бад Ҷомист аз баҳри худой,
Чун кушой парда аз ораз, нахуст ўро бихон.

106

Рафтиву дидаам ба видои ту хунфишон,
Ҷону дил аз қафои ту дар хоку хун кашон.
Эй чашмаи ҳаёт, зи шавқи ту сӯхтам,
Боз о, равону оташи шавқам фуру нишон.
Дил бастаи ҳавас чӣ занам лофи меҳри ту,
Кори муҳаввасон набувад меҳри маҳвашон.
Ошиқ кучо ба бода барад лаб чунин, ки ҳаст
Аз соғари ҳаёли лабат масту сархушон.
Тири туро касон зи дилу чон нишон диҳанд,
Надҳад кас аз бутони дигар инчунин нишон.
Ҷомӣ, чу ёри тангқабо зад раҳат, бигир
Домони ўву бар ду ҷаҳон остинфишон.

107

Эй рухи ту ҷаннати аҳли яқин,
Лаъли ту сарчашмаи мои маъин.
Муттақӣ он аст, ки домони дил
Шуст зи олудагии кибру кин.
Сайқалии ишқ зи ҷонаш зудуд

Ранги тасорифи шуҳуру санин.
Рахт ба манзилгаҳи итлоқ бурд,
Раст зи қайди хираду ақлу дин.
Қисми ту, Қомӣ, зи Аҷам мустамад,
Омаду ҷонат зи Араб мустаин.

108

Хоне кашида ишқ сазовори офарин,
Бисмиллаҳ, эй ҳарифи гадохӯи раҳнишин.
Аз файзи ому хос аҷаб хирмане ниҳод,
К-аъёни коинот аз онанд хӯшачин.
Ўро сазад сипос, ки ҳастанд ҷовидон,
Ҳам аввалин ғарқи наволаш, ҳам охирин.
Перояи тавони ҳама ўст рӯзи касб,
Сармояи ҷазои ҳама ўст явми дин.
Ҳам файзи ўст дар ҳама офоқ мустафиз,
Ҳам нури ўст дар ҳама заррот мустабин.
Таъбир аз ў ба сиғаи ғоиб чаро кунам,
З-ин сон, ки шуд мушоҳиди ў дидаи якин.
Эй он ки ҷуз вучуди ту мақсуди мард нест,
Он ҷо ки ҳаст дидаи тавҳид тезбин.
Дар ишқи ту фано шудан ийёканаъбуд аст,
Баъд аз фано бақо бувад ийёка настаъин.
Чун ҳодии сирот туй, ихдина-с-сирот,
Яъне ба сӯйи худ бинамо роҳи ростин.
Фаррақ фақат натиҷаи қаҳре бувад азим,
Ҷамъи фаҳасб ҳукми залоле бувад мубин.
Моро ба ҷамъи тафриқаву ҷамъ раҳ намоӣ,
Маҳрум аз ин ба он неҳу маҳрум аз он ба ин.
Омин мағӯӣ, Қомиву фонӣ шав андар он,
Гар хоҳӣ ин дуо ба иҷобат шавад якин.

109

Соқӣ баромад абри баҳорон,
Шуд сабзаву гул хуррам зи борон.
Жола гуҳар рехт дар қоми лола,
Лола алам зад дар кӯҳсорон.
Наргис кушода чашме бар ахтар,
Шаб то саҳаргаҳ шабзиндадорон.
Сахро гирифтанд хилватнишинон,
Паймон шикастанд парҳезгорон.
Хуш он ки гирад чун лола соғар,
Бар рӯи сабза бо гулӯзорон.
Карда бунафша бар фавт фурсат,
Дурроҳа нилӣ чун сӯгворон.
Ҷомӣ, ҳамаш кун к-он тозагулро,
Мисли ту булбул бошад ҳазорон.

110

Эй, дар ғамат ангуштнамо сабҳашуморон,
З-абрӯи қачат ҳамчу камон ҳамчиладорон.
Сокин нашуд аз оби мижа оташи оҳам,
Биншаст фурӯ шуълаи барқ аз нами борон.
Аз давлати побӯси ту чун сар нафарозам,
К-ин даст надодаст якеро зи ҳазорон.
Ширинии ирфон набувад мар тарашонро,
Ҳалво чӣ кунад кас талаб аз ғӯрафишорон.
Аз хайли сағони ту буридан натавонем,
Коре набувад саъбтар аз фурқати ёрон.
Тири ту, ки бар синаи афғори ман омад,
Меояд аз ӯ марҳамии синафигорон.
Зад ханда лабат аз дами чонпарвари Ҷомӣ,
Чун гунча ба боғ аз нафаси боди баҳорон.

111

Инояте накунад ёри нозанин бо ман,
Хуш аст бо ҳама хуниндилон, гамин бо ман.
Кушодарӯст ба ҳар кас ба сони гул, лекин
Гиреҳ чу гунча фикандааст дар чабин бо ман.
Чу офтоб ба кунчи сарочаи бенур,
Шавад ба кулбаи торик ҳамнишин бо ман.
Бад-ӯ тақарруби ман ин қадар басаст, ки ҳаст
Ба зери нуҳ фалаку рӯйи як замин бо ман.
Маро табассуми он лаб бикушт, толеъ бин,
Ки дод хосияти заҳри ангубин бо ман.
Ба шамъу машъала бошад фароғатам шаби ҳаҷр,
Бас ин ки ҳамнафас аст оҳи оташин бо ман.
Мағӯ, ки танг бувад роҳи ошиқӣ, Қомӣ,
Қарида меравам – инак, на дил, на дин бо ман.

112

Биё, ҷоно, ки танг омад зи ҳичронат ҷаҳон бар ман,
Ба поят то кашам ҷонро гузар доманкашон бар ман.
Диле дорам ман аз меҳри ту пур в-аз дигарон холӣ,
Чӣ бошӣ меҳрбон бар дигарон, номеҳрбон бар ман?!
Чӣ бок, ар кӯҳҳои ғам ниҳодӣ баҳри ман бар ҳам,
Ки миннатхост аз ту аз замин то осмон бар ман.
Чу аз хунам шавад гул остонат дар замин ғалтам,
Ки гардад хилъати раҳмат гули он остон бар ман.
Фитад бар риштаи ҷонам гиреҳ аз лаъли хомӯшат,
Маозаллаҳ аз он рӯзе, ки бикшӣ забон бар ман.
Танам сар то қадам пур шуд зи паймонҳои ту з-ин сон,
Ки ҳамчун кӯҳи оҳан коргар н-ояд синон бар ман.
Сабукборам маҳоҳ аз кӯҳи андуҳи бутон, Қомӣ?
Ки меояд ҳаёли ин сабукборӣ гарон бар ман.

113

Доранд чамъи моро хубони мӯпарешон,
Хуш бод вақти эшон, чун вақти мо зи эшон.
Чамъияти дил ояд аз зулфашон ба маънӣ,
Гарчи зи рӯи сураат бошанд мӯпарешон.
Не дил дарег дорам з-эшон, на чони ширин,
Дил медиҳам бад-эшон, чон мекунам фидошон.
Бар душманон чу марҳам бо дӯстон чу нешанд,
Биншаст сахт ин ғам бар реши синарешон.
Моро аз ишқи эшон донӣ, ки чист ҳосил?
Озодагӣ зи ёрон, бегонагӣ зи хешон.
Бошад зи гиряи шаб ҳар субҳи хонаи мо,
Аз пеш остон хун бигрифта то ба пешон.
Донӣ кадом қавманд аҳли вусул, Ҷомӣ?
Дар ишқ сахткӯшон, дар зухд сусткешон.

114

Эй, аз ту ба хуни дил рангин чу гулам домон,
Бурд аз дили ман доғат савдои гуландомон.
Рӯят зи назар пинҳон дар васфи чамолат пур,
Ҳам зовияи хосон, ҳам анҷумани онон.
Нӯшанд майи гулгун, резанд зи мижгон хун,
Дур аз лабат ин бошад айши қадаҳомон.
Хунобаи дил дорам хун аз дили худкомӣ,
Оҳ аз дили худкомам, дод аз дили худкомон.
Гар бесару сомонам, эй хоҷа, мазан таъна,
Ошиқ, ки гузашт аз сар, фориғ бувад аз сомон.
Сад бор агар зоҳид аз хушкӣ худ сӯзад,
Дар доғи абас бошад аз доираи хомон.
Дар тавқи накӯномӣ, завқе набувад, Ҷомӣ,
Он беҳ, ки барорӣ сар аз ҳалқаи бадномон.

115

Гар ёри моро бурд оии ёрон,
3-ин гуна бошад, эй вoйи ёрон.
Он ғайрати хур аз дар даромад,
Шуд рашки чаннат маъвои ёрон.
Гар худ нахондӣ ҳаргиз набудӣ
Рафтан бад-он кӯ ёрои ёрон.
Он фитна ҳар ҷо бинмуда боло,
Боло гирифта ғавғои ёрон.
Бегона орад бар ман тарахҳум,
Азбаски гаштам расвои ёрон.
Ҷомӣ надорад дар сар ҳавое,
Ҷуз сар ниҳодан дар пойи ёрон.

116

Дар он роҳам кушоде нест чандон,
Ки манзил дуру зоде нест чандон.
Зи ҳар сӯ раҳзанонанд истода,
Маҷоли истоде нест чандон.
Шаби андӯҳи ҳичрон дидагонро
Умеди бомдоде нест чандон.
Бикун бо номуродон ҳарчи хоҳӣ,
Ки инонро муроде нест чандон.
Ба теги ифтироқ аз ҷон буридем,
Чу бо мо иттиҳоде нест чандон.
Ба зухди хеш мағрур аст зоҳид,
Ба ишқаш эътимоде нест чандон.
Салоҳи кор ҷуз маъшуку май нест,
Дар ин даъво фасоде нест чандон.
Ба теги ишқ, Ҷомӣ, кушта шав зуд,
Ки бар умр эътимоде нест чандон.

117

То чу қадах бо дили пурхун най,
Комситон з-он лаби майгун най.
То нахӯрӣ ғӯтта ба дарёи ашк,
Толиби он гавҳари макнун най.
Турраи Лайлӣ чи диҳам бо ту шарҳ,
Чун ту аз он силсила Мачнун най.
Аз шиками моҳии баҳри фано
Дам мазан, эй шайх, ки зуннун най.
Гуфтай, аз нестиям пур чу най,
Лофи пурӣ чанд занӣ, чун най.
Рӯ ба фузӯнӣ наниҳӣ аз камӣ,
Гар зи ҳама дар камӣ афзун най.
Ҷомӣ, агар ҳалқаи ушшоқро
Сар нашудӣ, шукр, ки берун най.

118

Битобӣ бар ҳама чун моҳу аз ман рӯй бартобӣ,
Ба ҳар кас шаккару шириву бо ман оташу обӣ.
Кашӣ ҳар қачниҳодеро камоносо ба сӯйи худ,
Маро дур афканӣ аз пеши рӯ, чун тири партобӣ.
Шаб аз меҳробӣ абрӯят чу монам, боз бар ёдаш
Канам бар сина аз нохун ҳазорон шакли меҳробӣ,
Кунам шарҳи гирифтории худ бо ту, вале мушкил,
Ки ногашта асири чун худе ин нукта дарёбӣ.
Макун хокистарам дур аз дарат, бигзор то бошад,
Ба шабҳо зери паҳлуи сагонат фарши санҷобӣ.
Нишонад ҷӯши хун уннобу унноби лабат – хунам,
Ба ҷӯш оварду инак, ашки ман з-ин гашта уннобе.
Чу зад роҳи дилат номехрбоне, дил бинех, Ҷомӣ,
Ба маҳчуриву ранчуриву беҳӯрдиву беҳобӣ.

119

Чаҳоне тоза шуд аз файзи ту, эй абри наврӯзӣ,
Мани лабташнаро то чанд баҳри қатрае сӯзӣ?!
Сияҳ шуд рӯзи ман 3-ин ғам, ки гирам зулфи шабрангат,
Намедонам, ки ин давлат каям хоҳад шудан рӯзӣ.
Зи тоби ҳашм рух афрӯхтӣ в-оташ задӣ дар ман,
Маозаллоҳ агар бори дигар ин оташ афрӯзӣ.
Зи чашмат дилбарӣ омӯхтӣ, дил аз ҳама бурдӣ,
Чӣ бошад, к-аз лаби ҷонбахши худ дилдорӣ омӯзӣ.
Сулаймонӣ ба мулки дилбарӣ, хотам лаби лаълат,
Мабодо девро бар хотами лаъли ту фирӯзӣ.
Машав оҳуи доми ҳар кас он беҳ к-андарин саҳро
Каманди ҳиммат андозиву сайди иззат андузӣ.
Зи чоки чайби ҷон, Ҷомӣ, кунӣ гум нақди умр охир,
Бар он чок арна аз домони васлаш васлае дузӣ.

120

Ба ҳар ки ҳаст чу ширу шакар даромезӣ,
Маро бибиниву аз ман зи дур бигрезӣ.
Ҳазор ҳила кунам то расам ба суҳбати ту,
Ҳанӯз пеши ту ман нонишаста, бархезӣ.
Бикуш марову макун қасди дигарон, то кай
Ба қасди куштани ман хуни дигарон резӣ.
Зи турраат диле овехта ба ҳар сари мӯй,
Набуд турраи мушкин бад-ин диловезӣ.
Бувад, зи санги чафот устухони ман шуда орд,
Пас аз вафот агар хоки қолабам безӣ.
Зи фарқ то ба қадам фитнай ба гоҳи қиём,
Ҳазор фитна ба торочи мо барангезӣ.
Балои дунйиву динанд некувон, Ҷомӣ,
На таври ақл бувад, к-аз бало напарҳезӣ.

121

Ишқи ту мансух сохт дафтари алломагӣ,
Бар варақи мо навишт ҳарф ба сарномагӣ.
Хилъати шаҳ бод чуст бар қади хосон, ки ҳаст,
Ҷомаи дарвеш бас хилъати бечомагӣ.
Дар раҳи худкомае хок шудему ҳанӯз
Аз сари ӯ кам нашуд нахвати худкомагӣ.
Баски кунанд издиҳом, баҳри тамошо авом,
Маҷлиси воиз гирифт сурати ҳангомагӣ.
Маҳрами рози ту нест кас ба ҷаҳон, з-он шаванд
Хосағиёнат ниҳон дар ҳаҷаби омагӣ.
Нафс, ки шуд мутмаин дар катафи ишқи ту,
Раст зи амморагӣ, монд зи лаввомагӣ.
Ҷомиву назми баланд, к-аз пайи сабташ кунад
Ваҷҳи қамар сафҳагӣ, тири фалак хомагӣ.

122

Биё, эй ишқи пурғавго, ки дар ҳар ҷо фуруд оӣ,
Ғам оӣ, ҷон гудозӣ, умр коҳӣ, меҳнат афзоӣ.
Чӣ гуфтам, лав ҳашаллоҳ, чун зи рух
парда барандозӣ,
Ҷаҳонро зебу фар бахшиву оламро биёрой.
Ту чун ғунча даруни ҳаҷлаи иззат, чӣ ғам з-онат,
Ки бо доғи ту ҳамчун лола халқе гашта саҳрой.
Зи шавқи лаҳни мавзуни ту булбул дар навосозӣ,
Ба васфи лаъли майгуни ту тӯтӣ дар шакархой,
Ба шакли мо барой, то туро оинае бошад,
Ки худро ҳам ба худ зоҳир дар он оина бинмоӣ.
Туй дар қолиби мо ҷону дар ҷон мояи шодӣ,
Туй дар пайкари мо дидаву дар дида бинмоӣ.
Ба ҷуз пиндори ҳастӣ нест ранҷи ошиқон, Ҷомӣ,
Бишӯй олоиши пиндори ҳастӣ, то биёсой.

123

Гирифт хотират аз ошиқони шайдой,
Ки зуд меравӣ, эй чону дер меоӣ?...
Замони васл бaсе кӯтаҳ асту ҳаҷр дароз,
Дигар намонд дар ин меҳнатам шикебой.
Бурун фитод дилам бе рухат зи пардаи сабр,
Раво мадор, ки қорам кашад ба расвоӣ.
Маро чи тоқати рӯйи ту дидан аз наздик,
Бас ин, ки гӯшаи бурқаъ зи дур бинмой.
Бар остони туам, ҳамчу дар, ситода ба пой,
Ба гӯш ҳалқаи хидмат, ба ҳар чи фармой.
Макун ба нуктаи ширин чу тӯтиям таҳсин,
Ки ман зи лаъли лабат дорам ин шакархой.
Ба кӯйи зоҳидӣ осудагӣ маҷӯ, Қомӣ,
Қадам бурун неҳ аз ин кӯй то биёсоӣ.

124

Баҳри хаданги оҳ аз бедоди дилситонӣ
Бошад ба паҳлуи дил ҳар устухон камоне.
Аз нолаи дамодам фарсуда шуд забонам,
Мебоядам зи оҳан ҳамчун ҷарас забоне.
Умре ба пеши Ширин будӣ танам нишона,
Инак, ба сина ҳар ҷо аз захми ӯ нишоне.
Оҳе, ки дур аз он маҳ хӯрдам фуру ба сина,
Баҳри ҳароши ҷонам шуд оташин синоне.
Бошад баҳори хуррам он рух зи сабзаи хат,
Ё раб мабод ҳаргиз осебаш аз хазоне.
Аз заъфу аҷзу пирӣ, Қомӣ, зи ҷо фитодӣ,
Эй вой, агар нагирад дасти ту навҷавоне!

125

Шаб ки рафтӣ зи барам муниси ҷони кӣ шудӣ?
Мардуми дидаи хунобафшонӣ кӣ шудӣ?
Баҳри меҳмонии ту моидаи айш кӣ сохт?
В-аз лабу хат намаки сабзаи хони кӣ шудӣ?

Ҳамчу гул хандазанон рафтиву чун сарви равон.
Гули хандони киву сарви равони кӣ шудӣ?
Суди чашмиву зиёни дилу дин, баҳри худой,
Чун бирафтӣ зи барам, суду зиёни кӣ шудӣ?
Ман шудам пайсипари ҳаҷр зи бас пириву заъф,
Ту ба он тозарухӣ баҳти ҷавони кӣ шудӣ?
Рози ман фош шуд имрӯз зи бас гиряву ох,
То ту шаб маҳраи асрори ниҳони кӣ шудӣ?!
Ҳеч бар гуфтаи Ҷомӣ наниҳӣ гӯши ризо,
Ё раб, ин сон зи самоӣ суханони кӣ шудӣ?

126

Эй хоҷа, чӣ ҷӯй зи шаби қадр нишоне,
Ҳар шаб шаби қадр аст агар қадр бидонӣ.
Равшан ба ту гӯям, ки шаби қадр кадом аст,
Гар з-он, ки ту идроки шаби қадр тавонӣ.
Он аст шаби қадр, ки бар ҷони Муҳаммад
Қуръони азим омадаву сабӣ масонӣ.
Он аст шаби қадр, ки аз нури ҷамолаш
Ворасти Калим аз шаби торики шубонӣ.
Он аст шаби қадр, ки бар талъати моҳӣ,
То матлаи ғачраш ба тамошо гузаронӣ.
Моҳе, ки бувад ғояти ҳочоту мақосид,
Моҳе, ки бувад қиблаи омулу амонӣ.
Ҷомӣ, чу ба ин шаб бирасӣ аз пайи умре,
Зинҳор, саломи мани бедил бирасонӣ.

127

Бар гул аз сабзаи хат ғолиямӯе дорӣ,
Чашми бад дур чӣ ораста рӯе дорӣ.
Чӣ диловез бувад зулфи ту, ё Раб, ки дар ӯ,
Сад дил овехта, ар ҳар сари мӯе дорӣ.
Бо ҳама нек бувад ҳўяту лекин, чу фитад
Бо манат кор, чӣ гӯям, ки чӣ хӯе дорӣ?
Чашми беҳбуд мадор, эй, ки дил афтода чу ман

Дар кафи фитнагаре, арбадачӯе дорӣ.
Гӯй гуфтан даҳанатро сухане беҳудааст,
Гӯш то чанд ба ҳар беҳудагӯе дорӣ.
Баски гулчеҳра асири ту шуду лолаузор,
Чун чаман бар гулу лола сари кӯйе дорӣ.
Восили Каъба шудан ҳадди ту набвад Ҷомӣ,
Ин қадар бас, ки ба роҳаш тақупӯе дорӣ.

128

Дар вақти гул, эй булбул, фарёд басте дорӣ,
Хуш вақти ту, к-аз ҳар гул фарёдрасе дорӣ.
Аз қофилаи Лайлӣ гар вопасӣ, эй Мачнун,
Ин бас, ки ба гӯш аз вай бонги ҷарасе дорӣ.
Аз кӯи вай, эй зоҳид, моил сӯйи фирдавсӣ,
Гар нағлатам аз бўстон, рӯ дар қафасе дорӣ.
Парвонасифат ҳар кас гирди сари ту гардон,
Лекин ту кучо ҳаргиз парвои касе дорӣ.
Аз баҳри Худо бигсил пайванди рақиб аз худ,
То чанд чу гул домон дар чанги ҳасе дорӣ.
Қардӣ бадал, эй сӯфӣ, асбоби ҷаҳон ширин,
Бо даъвии товусӣ шуғли мағасе дорӣ.
Аз меҳри бутон, Ҷомӣ, ҳар лаҳза барорӣ дам,
Чун субҳ дар ин маънӣ равшан нағасе дорӣ.

129

Равшан шабе, ки шамъи шабистони ман шавӣ,
Зулматзудои кулбаи эҳзони ман шавӣ.
Ҷон рехтам ба пойи ту аз чоки сина, кош
По дар ҳарими сина ниҳӣ, ҷони ман шавӣ.
Покон наяндр дархӯри ту, синаҳо кабоб,
Ман чун барам ҳаёл, ки меҳмони ман шавӣ.
Бо бод ҳамнағас накунам сӯят охро,
Тарсам чу зулфи ҳеш парешони ман шавӣ.
Ҳайрониям ҳамӯш кунад в-арна пеши ту
Чандон кашам нафир, ки ҳайрони ман шавӣ.

Чун тўтиён, ба шукри ту шаккаршикан шавам,
Гар з-он даҳону лаб шакаристони ман шавӣ.
Чомӣ, манам ба мулки сухан хусраву хуш он,
К-аз хатти хуб хоҷаи девони ман шавӣ.

130

Аз ҳеч нишон дода даҳоне, ки ту дорӣ,
Бар мӯи камар баста миёне, ки ту дорӣ.
Сад ҷомаи ҷон чок шавад, чун бихиромад,
Бо лутфи қабо, сарви равоне, ки ту дорӣ.
Шуд аз кашиши абруи ту қомати мо ҳам,
Касро нарасад зӯри камоне, ки ту дорӣ.
Хатсабзиву рух хони ҷамоласту ҷаҳоне
Меҳмон шуда бар сабзиву хоне, ки ту дорӣ.
Онон ки асирони туро таъназанонанд,
Ғофилшудагонанд зи оне, ки ту дорӣ.
Ҳар кас шуда қонеъ зи ҷамолат ба нишоне,
Берун зи нишонҳост нишоне, ки ту дорӣ.
Чомӣ, ба ғазал кӯш, ки дар ҳадди камол аст
Бар тарзи ҳасан ин суханоне, ки ту дорӣ.

131

Чун руҳат бидам, сари хеш аз ҷафо пеш афканӣ,
В-оташи маҳрумиям дар синаи реш афканӣ.
Шаҳр пурғавго шуд аз ту, кош чун ой бурун,
Дафъи ғавғоро ниқобе бар руҳи хеш афканӣ.
Даст деҳ, то ҷинам озорат ба бўс, эй ҷон, ки санг
Бар мани девона аз тифлон ҳама беш афканӣ.
Нест ҷуз хунрезиву ошиқкушӣ кешӣ туро,
Дам ба дам тири дигар бар мо аз он кеш афканӣ.
Мезанӣ қуръа пайи қатли рақибон, то ба кай
Қуръаи давлат ба номи ҳар бадандеш афканӣ?
Решӣ дил гар кард хона, ҷашм бар ҳам зан ба ноз,
Дар дилам чок аз мижа беҳтар, ки аз пеш афканӣ.

132

Сабзхату гулрухо, тозабаҳори кистӣ?
Тарфи кулаҳ шикастай, турфанигори кистӣ?
Маркаби ноз зери рон, карда камон зи абрувон,
Новаки ғамза бар камон – баҳри шикори кистӣ?
Ман ба миёни мавҷи ғам, дида зи хоби шаб тикӣ,
То ту ба хоб хуфта хуш, сар ба канори кистӣ?
Даргузарӣ, ки ҳеч кас хок нашуд ба роҳи ту.
Бин, ки зи фарқ то қадам ғарқи ғубори кистӣ?
Ман ба хумори ҳичри ту ташначигар фитодаам,
То ту ба чоми васли худ дафъи хумори кистӣ?
Бӯи висоли ғоибе ёфтам, эй сабо, зи ту,
Қосиди кишвари кий, пайки диёри кистӣ?
Ҷомиву нуктаҳои хуш, лек ту ҳеч ғаҳ бад-ӯ
Гӯш намениҳӣ, ки ту нуктагузори кистӣ?

133

Зи мо ҳамегузариву ба мо наменигарӣ,
Чӣ чурм рафту хиёнат – чаро наменигарӣ?
Зи ҷаври он, ки қафо сӯи мо куниву равӣ,
Ҳамекунем фиғон в-аз қафо наменигарӣ?
Ҳазор сӯхтадил аз пайи ту войкунон,
Чӣ шӯхчашм нигорӣ, ки во наменигарӣ?
Чӣ кофарӣ ту ки ҳеч аз Худо наметарсӣ?
Ба ҳеч банда, барои Худо, наменигарӣ.
Хуш аст аз назари лутфи шоҳ ҳоли гадо,
Ту шоҳи ҳусниву ҳоли гадо наменигарӣ.
Ҳазор чон сари роҳат гирифт ҳар касу ту
Зи ноз сӯи касон ҳеч ҷо наменигарӣ.
Ба пеши пойи ту Ҷомӣ ҳамениҳад сари хеш,
Вале чӣ суд, ки ту пеши по наменигарӣ?

134

Ба роҳам дидиву нодида кардӣ,
Саломат гуфтаму нашнида кардӣ.
Гар ин маънӣ писанди хотири туст,
Намегӯям, ки напсандида кардӣ.
Дилам хун гашту омад ҳамдами ашк,
Ба дида, то ту ҷо дар дида кардӣ.
Хуш он рӯзе, ки аз таъни рақибон,
Ба сӯи ман назар дуздида кардӣ.
Агар гуфтӣ сухан, оҳиста гуфтӣ,
В-агар кардӣ назар, пӯшида кардӣ.
Шудӣ ороми ҷонам, гӯиё раҳм,
Бар ин ҷони наёромида кардӣ.
Чу баргардидӣ аз Ҷомӣ, аҷаб нест,
Ки номаш бахтбаргардида кардӣ.

135

Гӯӣ ки манам ёри ту, эй ҷону, набошӣ
В-аз ёрии агёр пушаймону набошӣ.
Бечора ман, он дам, ки зи гул бӯи ту ояд,
Бар бӯи ту оям ба гулистону набошӣ.
Мемирам аз ин ғам, ки чу бином маҳе аз дур,
Дар хотирам афтад, ки туй ону набошӣ.
Оям сӯи майдони ту, к-аз сар фиканам кӯӣ,
Оҳ, ар бирасам бар сари майдону набошӣ.
Дар хоб шавам пеши ту гирёну бисӯзам,
Чун боз кунам дидаи гирёну набошӣ.
Вайрон куниям хонаи обод, ки бошам
Ободии ин хонаи вайрону набошӣ.
Ҷомӣ, зи бутон гар лақабат кофарӣ омад,
Беҳ 3-он, ки шуморанд мусалмону набошӣ.

136

Дй он чи шакл буд, ки аз раҳ баромадй,
Бар дида чилва кардиву дар чон даромадй.
Рафтиву буд рӯи ту аз моху меҳр беҳ,
Миннат Худоро, ки аз он беҳтар омадй.
Бемор будам аз ғами ҳичрон, табибвор
По ранча сохтиву маро бар сар омадй.
То чон диҳй ба қолаби чондодаи фирок,
Ҳамчун Масеҳ бо дами чонпарвар омадй.
Рафтори ту ба хастадилона чон ҳамедихад,
Чонҳо фидот, бар равиши дигар омадй.
Набвад ба роҳи ту зи латофат нишони пой,
Гӯй, фариштавор ба болу пар омадй.
Ҷомй навишт баҳри ту девони худ, чу дид,
К-аз хайли навхатон ҳама сардафтар омадй.

137

Дили маро зи ҳазор орзу бигардонй,
Дар орзуи ҳудам кӯ ба кӯ бигардонй.
Зи қибла рӯй бигардониям, ки рӯ ба ман ор,
Ба рӯи ту чу кунам рӯй, рӯ бигардонй.
Чи бок аз он, ки наёбам туро аз он тарсам,
Ки рӯи ман зи раҳи чустучӯ бигардонй.
Ба рух чу ҷаъди мусалсал ниҳй ҳазорон дил,
Зи роҳи ақл ба ҳар тори мӯ бигардонй.
Даҳон-т доираи лутфро шавад марказ,
Ба гирди гул чу хати мушкбӯ бигардонй.
Худойбин най, эй порсо, ки дил диҳадат,
Ки чашми хеш зи рӯи наку бигардонй.
Намурд оташи Ҷомй зи соғар, эй соқй,
Ба даври ӯ чй шавад гар сабӯ бигардонй?

138

Эй кош, ман бар он сари кӯ хок будаде,
То поймоли он бути чолок будаде.
То бод бурдиям ба сари кӯи дӯст, кош
Мардум набудаде, хасу хошок будаде.
Пок аст ёру домани покаш гирифтаде,
З-олоиши вучуди худ ар пок будаде.
Рӯзи шикор гар шудиям бахт созгор,
Ман низ сар дар он хама фитрок будаде.
Гар ашк доманам нагирифтӣ, зи заъфи тан
Ҳамроҳи оҳ рафта бар афлок будаде.
Мебастиам ба даст аз он зулф риштае,
То ман фурӯгари чигари чок будаде.
Гар чуръае зи соғари Ҷомӣ нахӯрдаде,
Кай ринду дурдхораву бебок будаде?

139

Дидаме дидори он дилдори раъно, кошкӣ,
Дида равшан кардаме з-он рӯи зебо, кошкӣ.
Хотир андар сояи Тубо наёсояд маро,
Соя кардӣ бар сарам он сарви боло, кошкӣ.
Гарчи имрӯз аз ҷамоли ӯ нагаштам баҳраманд,
Ваъдаи ин давлат афтодӣ ба фардо, кошкӣ.
Ошиқонро рухсати гул дидану чидан чӣ суд?
Будӣ он гулҷеҳраро изни тамошо, кошкӣ.
Кошкӣ, гӯям, висоли ӯ маро гаштӣ насиб,
Бенасибонро насибе нест илло, кошкӣ.
Бо вучуди ақлу дин сомон нагирад кори ишк,
Дар ҳучуми ин шудӣ он ҳарду яғмо, кошкӣ.
Шоҳ Абулғозӣ, ки мегӯяд, шаҳи анҷум зи давр
Будиям дар силки наздикони ӯ ҷо, кошкӣ.
Ҳар чӣ хоҳад, бод ҳосил дар ҳарими базми ӯ
В-аз ҳарими базми ӯ садсола раҳ то кошкӣ.
Назми Ҷомиро, ки шуд дар васфи лутфи ӯ чу дурр,
Ҷо набудӣ ғайри гӯши шоҳу илло, кошкӣ.

140

Ҳеч аз ин мубтало намекурсӣ,
Чист мӯчиб, чаро намекурсӣ?
Нест парвои ҳоли банда туро,
В-аз барои Худо намекурсӣ?
Вақти бегонагон хуш аст, басе,
К-аз мани ошно намекурсӣ.
Ҳама ҷо бар ту роҳ мегирам,
Ҳаргиз аз ҳеч ҷо намекурсӣ.
Подшоҳӣ! Кас аз ту чун курсад,
Ки чаро аз гадо намекурсӣ?
Ҳоли Ҷомӣ вафост бо саги ту,
Ҳоли аҳли вафо намекурсӣ?

141

Сӯи бемори худ, эй чони ҷаҳон, дер оӣ,
Хоҳам аз ғам бикӯшӣ зуд-ш, аз он дер оӣ.
Умр бас зуд равад, ҷон ҷу равад дер ояд,
Чанд чун умр равӣ зуду ҷу ҷон дер оӣ?
Ҳаст дар зовияи сина ҳаёли ту муқим,
Гарчи дар дидаи хунобафишон дер оӣ.
Маркази доираи ҳусниву ҳубони ҷаҳон,
Чашм бар роҳи ту, лекин ба миён дер оӣ.
Омадӣ зуд, вале доди дилам дер диҳӣ,
Зудрас мевай, аммо ба даҳон дер оӣ.
Зуд рафтӣ, ки ниҳон оям, аз он метарсам,
К-ошкоро биравӣ зуду ниҳон дер оӣ.
Ҷомӣ, аз ҷанг расад замзамаи ишқ, ҷиро
Гар найӣ санг, ба фарёду ғигон дер оӣ?

142

Мушки тар, бар барги гул судӣ, балои ҷон шудӣ,
Кори ҷон чун сохтӣ, ғоратгари имон шудӣ.
Гирди лаъли ҷонфизои худ фузудӣ хатти сабз,
Хизрро раҳбар ба сӯи чашмаи ҳайвон шудӣ.

Мешикофӣ мӯй дар сирри замири дигарон,
Сурати ҳоли худат гуфтам, чунин нодон шудӣ.
Рӯйи ту моҳи тамои омад, чаро чун моҳи нав
Гӯшаи абрӯ намудӣ ногаҳу пинҳон шудӣ?
Гунҷаи умеди ман буд аз ту умре бешигифт,
Хуррам он рӯзе, ки чун дидӣ маро, хандон шудӣ.
Навхатони шаҳрро сар бар хати фармони туст,
Кӯси давлат зан, ки мулки ҳусро султон шудӣ.
Ёди он рӯзе, ки дар раҳ дидамат, гуфтӣ ба ноз
Роҳи худ рав, Ҷомӣ, чандин чаро ҳайрон шудӣ?

143

Бар камандат ба гирифтории ман нест касе,
Бо сагонат ба вафодории ман нест касе.
Бо ҳама ёриву аз ёрии ман безорӣ,
Дар ҳама шаҳр ба беёрии ман нест касе.
Зориям дар дилу дил дар ҳама зулфи ту ниҳон,
Ҷуз ту воқифшуда бар зории ман нест касе.
То лаби лаъли ту коми дили хунхорон аст,
Аз дилу дида ба хунхории ман нест касе.
Пеши рӯят ҳамаро додани ҷон осон аст,
Бе ту ҷон дода, ба душвории ман нест касе.
Сар зи савдои касон, дил зи ғами ғайр тихист,
Дар раҳи ту ба сабукбории ман нест касе.
Гуфтиям ҳоли ту бар бистари ғам, Ҷомӣ, чист?
Қадаме неҳ, ки ба бемории ман нест касе.

144

Бемори ту шудам ба аёдат наёмадӣ,
Сӯи муриди худ ба иродат наёмадӣ.
Ранҷуриям фузуд, чу дар пурсишам қадам
Ранҷа накардиву ба аёдат наёмадӣ.
Гӯянд дар савоби аёдат ибодат аст,
Қасди савобро ба ибодат наёмадӣ.

Аз бахти номусоиди ман, эй ҳумои қудс,
Бар ман фиканда зилли саодат, наёмадӣ.
Ҳаргиз ба ҳусни моҳ насанҷид хешро,
К-аз вай, чу офтоб, зиёдат наёмадӣ.
Ошиққушӣ ба теғи ҷафо одати ту буд,
Бо мо чӣ шуд, ки бар сари одат наёмадӣ?
Ҷомӣ, ба лофи ишқ чу ҳар булҳавас бимир,
К-аз теғи ишқи аҳли шаҳодат наёмадӣ.

145

На башар хонамат, эй дӯст, на ҳуру на парӣ,
Ин ҳама бар ту ҳичоб аст, ту чизи дигарӣ.
Нури покиву ғасона-ст ҳадиси гулу об,
Лутфи маҳзиву баҳона-ст ҳадиси башарӣ.
Ҷилваи ҳусни ту аз шакл мубарроств, вале,
Метавонӣ, ки ба ҳар шакл кунӣ ҷилвагарӣ.
Ҳеч сурат натавонад, ки кунад банда туро,
Дар сувар зоҳирӣ, аммо на асири суварӣ.
Ҷон ҳамедонамат он дам, ки ниҳон меояд,
Умр меҳонамат он ҷо, ки равон мегузарӣ.
Ҳадди андеша набошад сифати ҳубии ту,
Ҳарчи андеша кунад хотир аз он ҳубтарӣ.
Дар мароғи сувар нозирӣ манзур туй,
Ваҳдати зоти ту аз ваҳми дуй ҳаст барӣ.
Мекуни ҷилва нахуст аз руҳи ҳубони ҷаҳон,
Он гаҳ аз дидаи ушшоқ дар он менигарӣ.
Гар на аз дидаи ушшоқ ту бошӣ нозир,
Кист, Ҷомӣ, ки кунад даъвии соҳибназарӣ?!

146

Эй зи ғамҳои то бо мурдан баробар зиндагӣ,
Зарбати теғат паёпай зиндагӣ бар зиндагӣ.
Чун тамаъ дорам зи бахти худ давоми васли то,
Менагардад ҷовидон касро муяссар зиндагӣ.
Бо ҳузури то чӣ нисбат суҳбати ағёрро?
Ҳар касе донад, ки ҳаст аз марг хуштар зиндагӣ.
Чун то бастӣ парда бар рух, гӯ, аҷал бикшой даст!
Нест хатте ошиқонро баъд аз ин дар зиндагӣ.
Куштаи то то хӯрад як бори дигар захми то,
Аз Худо хоҳад, ки ёбад бори дигар зиндагӣ.
Рӯзи ҳичрони то мирад зор ошиқ ҳамчу шамъ,
Чун расад шомӣ висолат, гирад аз сар зиндагӣ.
Номи Ҷомӣ дар ҷаҳон монд аз таҳаллуҷҳои ҳеш,
Дорад, оре, аз суҳан номи суҳанвар зиндагӣ.

147

Эй, ки ба ширинсуҳанӣ нархи шакар мешиканӣ,
Ҳабака афнӣ баданӣ шавкаки афнӣ шачанӣ.²¹
Чеҳра афрухтаӣ, ҷони касон сӯхтаӣ,
Моҳи кадомин фалакӣ, шамъи кадом анҷуманӣ?
Дида кунам фарши раҳат, чун то ба сӯям гузарӣ,
Сар фиканам дар қадамат, гар то зи поям фиканӣ.
Гашти ҷаман кун, бикушо гунҷасифат банди қабо,
То накунад шоҳиди гул даъвии нозукбаданӣ.
Парда ҷу аз чеҳра кашӣ, ҳайрати шамъи чигилӣ,
Шона ҷу дар турра занӣ, ғайрати мушки хутанӣ.
Ҷомӣ, агар сохт ҳадаф ёр саводи басарат,
Беҳ ки қадам пеш ниҳӣ, дида ба ҳам барназанӣ.

²¹ Шачан – ғам, ҳузн

148

Эй сипехр аз ҳачри ёрам сӯхтӣ,
Зориям дидиву зорам сӯхтӣ.
Рӯзи ман кардӣ шаби тору чу шамъ
Зор дар шабҳои торам сӯхтӣ.
Лоларӯеро зи ман кардӣ чудо,
Дил ба доғаш лолаворам сӯхтӣ.
З-оташе, к-аз наъли суми асп част,
Дар паи он шаҳсаворам сӯхтӣ.
Ваъдаи дидори худ додӣ маро,
Чон ба доғи интизорам сӯхтӣ.
Ҳар ки, чуз Қомӣ, зи қоми лаъли ӯ
Маст кардӣ в-аз хуморам сӯхтӣ.

149

Ду соиди ту, ки оини ҳарду ҳаст яке,
Ба хуни ҳастадилона кардаанд даст яке
Қарашмаҳои ту шуд раҳнамуни ишвагарон,
Ки рух кушод якеву ниқоб баст яке.
Зи қайди ишқи ту бим аст мурғу моҳиро,
Ки ҳаст дом яке з-он ду зулфу шаст яке.
Ҳадиси меҳнату роҳат мағӯй бо ошиқ,
Ки ҳаст мурғи ҳаворо баланду паст яке.
Ҳазор муддаии зуҳду тақвӣ омад, лек,
Саломат аз шикани зулфи ту начаст яке.
Ҳамеша маст бувад шӯху фитначӯй, вале,
Чу чашми ту набувад аз ҳазор маст яке.
Макун ба мастабайи ишқ айби кас, Қомӣ,
Ки порсо бувад инчо ва майпараст яке.

150

Эй, аз ду чоми лаълат моро тамом ниме,
 Айши тамоми моро бас з-он ду чом ниме.
 Гуфтам, зи зикри номат ёбам зи худ раҳой,
 Аз худ тамом растам, ногуфта ном ниме.
 То моҳи ид бошад шабҳои ошиқонро,
 Бинмой аз он ду абрӯ ҳар вақти шом ниме.
 Аз сӯзи сина пухтам деги умед, лекин,
 Аз сардии рақибон мондаст хом ниме.
 З-ин ним чон, ки дорам, душвор зинда монам,
 Пеш ор лаб, к-аз ӯ ҳам гирам ба вом ниме.
 Набвад зи ҳар лаби ту як бўса ҳадди Ҷомӣ,
 Як бўса бас зи ҳар ду, аз ҳар қадам ниме.

151

Сақок аллах, эй диёр, ки зи даври рӯзгор,
 Тихӣ мондаи зи ёр, ману чони беқарор
 Ба гирди ту ашқбор, чи пинҳон чи ошқор,
 Чу абре, ки дар баҳор кунад гиря дар чаман.
 Ба ҳар манзилу мақом, ки он сарви хушхиром,
 Ба ёрони ташна хуш ба ишрат гирифта чом,
 В-аз он чоми шодком ба ҷойе ниҳода гом,
 Бар он ҷой субҳу шом ниҳам рӯи хештан.
 Дар ин дилкушо маҳал, чу фирдавси бебадал,
 Зи даврони пурҳиял чу бином басы халал,
 Кунам то барад аҷал сари риштаи амал
 Гаҳе нола бар талал, гаҳе гиря бар даҳан.
 Ба ҳар ҷо ки дар замин шуд он ёри нозанин
 Ба чашми мани ғамин, ки дорад ба теги кин,
 Ба ҷонам ғамаш камин, хасу хори он замин,
 Беҳ аз сарву ёсамин, беҳ аз сунбулу саман.
 Диле дорам, эй насим, зи ҳичрони ӯ ду ним,
 Чу ҳар базро надим туй бе ҳаросу бим,
 Гузар кун бар он ҳарим, ки он маҳ бувад муқим,
 Дар он равзаи наим бигӯ шарҳи ҳоли ман.

Чу он ёри дилгусил ба қатлам диҳад сичил,
В-аз он қатл тангдил ба рафтор муътадил,
Ба хокам расад хичил, ба чонаш кунам биҳил,
Зи шавқаш, чу гил зи гул, занам чок пирахан.
Дар ин хиттаи хатар ҳазар, Чомиё, ҳазар,
Ки бо табъи нуктавар кунӣ даъвии ҳунар,
Ба каф набвадат чу зар, сухан гар шавад гуҳар,
Кучо ёри симбар ниҳад гӯш бар сухан?

ҚАСИДАҲО

Рахшанда чирми хур, ки бар ин сабзторам аст,
Қандили гӯрхонаи шоҳони олам аст.
Карданд равшанони фалакро кабудпӯш,
Яъне, ки ин сарочаи арбоби олам аст.
Сахт аст бори фурқати озодагони даҳр,
Оре, ба ҳарза нест, ки пушти фалак ҳам аст.
Эман мазӣ зи захм, ки ин пурситора чарх,
Перомани ту ҳалқа зада, мори арқам аст.
Гирад қарор дар раҳими хок оқибат,
Ҳар нутфае, ки омада аз салби одам аст.
Кохи фалак пур аст зи зикри гузаштагон,
Лекин касе, ки гӯш кунад ин садо, кам аст.
Бикшой гӯши ҳуш, ки ин ташти пуртанин,
З-овозаи Сикандару афсонаи Чам аст.
Маҳкам асоси маишатуви чӣ суд, чун
Бунёди кохи умри гиромии на маҳкам аст?
З-ин як дурӯза давлат аз оғози умри хеш,
Хуррам машав, ки оқибати кор мубҳам аст.
Бас тозаву тар аст риёзи амал, вале
Бодаш ҳама самуму зулолаш ҳама сам аст.
Дар ҳайзии замона зи шодӣ нишон мачӯй,
Чизе, ки вофир аст дар ин тангно, ғам аст!
Хуни дил аст баҳраи мо, чун шафақ, мудом,
З-ин чоми лочвард, ки давраш дамодам аст.
Бар ташнагони водии Каъб аст навҳагар

Гардун, чиҳо, ки замзамазан гирди Замзам аст.
Дастӣ карам кушо, ки зи кунҷи фаромушӣ
Дастӣ кушода пардакаши номи Ҳотам аст.
Ҳар кас баландтар фиканад охираш батар,
Гардун ки поя-поя намудори Саллам аст.
Бас кас, ки буд хотами султонияш ба даст,
Монда ба зери хокдар, акнун чу хотам аст.
Бигрез аз кашокаши ин золи кӯзпушт,
Зеро, ки ин камон на ба бозуи Рустам аст.
Доно, ки дид додани ҷонро халоси хеш,
Доим дилаш зи омадани марг хуррам аст.
Нодон, ки аз ҳақиқати он оғаҳӣ наёфт,
Пайваста сина пураламу дида пурнам аст.
Аз мондагон ба зери фалак хайма боз кун,
Баҳчат сарои қудс бурун 3-ин муҳайям аст.
Тадбири кори хеш кай ояд зи одамӣ,
Бечора мубталои балоҳои мубрам аст.
Фардои ӯ мувофиқи дӣ хоҳад уфтод,
Унвони мову таъхири ӯ мотақаддам аст.
Ҳоҳӣ сафои сина, фуру шӯй лавҳи дил
3-он нақшҳо, ки бар руҳи динору дирҳам аст.
Майдони молу мулк аҷаб танг арсаест,
Ҷастан бурун зи тангии ӯ кори Адҳам аст.
Ҳоча, ба садри маҷлису муфлис фуруди ӯ
Аз вазъи бозгунаи олам мусаллам аст.
Бошад ба фарқашон рақами ҳарфи «хо»-ву «мим»,
Яъне, ки он муаххир аз ин в-ин муқаддам аст.
Ҷомӣ, шиори шеърӣ ту фархундахилъатест,
К-аз соҳирӣ мутарраз, аз эъҷоз мусаллам аст.
Душизаест фикри ту, к-аз нафҳи рӯҳи қудс
Марямсифат ба зодани Исо мукаррам аст.
Он зодаро чу пардаи дилҳо шавад маҳот,
Нақши қамоти золик Исо бинни Марям аст.
Аз шеър рӯ ба факр кун акнун, ки теги факр
Бар захмхӯрдаи тамаъу ҳирс марҳам аст.

Гарра машав ба илм, ки напзирад инфикок
Харфе, ки дар чабалутат аз чаҳл мадғам аст.
Гардун надӯхт хилъати илме ба қадди кас,
К-онро тирози зайл на валлоҳу аълам аст.

153

Субҳи азал ба хонаи заррини офтоб,
Бар лавҳи сими чарх навиштанд ин хитоб.
К-ин сабзхишти мадрасаи зарнигор нест
Ќуз баҳри ҳар ҳунарталаби дониши китоб.
Битрош ҳарфҳои чаҳолат зи дил, ки ҳаст
Хатҳои нодурусти сияҳрӯии китоб.
Бошад лубоби оламиён навъи одаӣ,
Ҳастанд зумраи уламо луббаталлубоб.
Хобат шавад ибодат, агар з-он, ки чанд шаб
Бар худ кунӣ ҳаром дар ин маҳди чаҳд хоб.
Аз нури субҳи шеб қучо баҳравар шавӣ,
Дуди чароғ агар нахӯрӣ дар шаби шубоб.
Бошад маҷомеи уламо равзаҳои қудс,
Худро ба он риёз каш аз мартаъи давоб.
Ноаҳдро ба илм маҳон, з-он, ки мушкил аст
Аз рашҳи абр маҳви савод аз пари ғуроб.
Ќонро ҳичоби чаҳл азобест саҳт талҳ,
Аз инҳирофи табъ бувад узбат ин азоб.
Шояд бубинӣ он ҷӣ бубинанд аҳли дил,
Бикшо зи пеши дидаи ҷони худ ин ҳичоб.
Дар касби илм кӯш, ки қалб аз муаллимӣ,
Ояд бурун зи манқасати соири кулоб.
Беҳтар зи кунҷи мадраса набвад туру панох,
З-ин даҳри пурҳаводису чарҳи пуринқилоб.
Масти шароби кибр шудӣ аз ҳаёли илм,
То дар ту оқибат чи хумор орад ин шароб?
Гум кардаӣ ба масъалае чанд хешро,
Даркаш ба чайби фикр сару хешро биёб.
Хоҳӣ, ки тавсани фалак оӣ ба зери рон,

Исосифат барор хари худ аз ин ҷулоб.
Хӯрдӣ ба фазл, ҷои бузургон макун талаб,
Бас тифли тездав, ки ба рӯй афтад аз шитоб.
Мантиқ кунад ба фикр савоб аз хато ҷудо,
Дорад натиҷа мантиқи ту фикри носавоб.
Ишқоли илм ҳайъати ботин накарда ҳал,
3-ашқоли ҳандасӣ-т чӣ гирад касе ҳисоб?
Дилро ба оби зуҳду вараъ деҳ таҳорате,
К-ин бошад аз китоби ҳидоят нахуст боб.
Аз охури ҳазизи тамаъ боз каш инон,
То шаҳсавори авҷи фалак бўсадат рикоб.
Аз марчаъу маоби худӣ монда беҳабар,
3-он мекунӣ зи беҳабарон марчаъу маоб.
Созӣ рафеъ аз дари дунон ҷаноби хеш,
Эй хок бар сари ту аз ин рифъати ҷаноб.
Пеш ор ғайрате, ки зи хони наволашон
Он зубби об нест, магар шарбати давоб.
Сити камоли ту зи риёзат шавад баланд,
Аз косаи тихӣ бувад овозаи рубоб.
Аз тавқи ҳукми килки ту гардан намекашад,
Ҳарчанд теғи мулк бувад молики риқоб.
Маъмури ботинӣ, ки пайи касбу кори илм,
Ин корхона сохт дар ин олами хароб.
Аз ҷилваҳои шоҳиди иқболи сармадӣ
Бодаш ҳамеша вақти хушу айши мустатоб.
Ҳастам умедвор зи эҳсони кирдгор,
К-аш очилан сано буваду очилан савоб.

ЧАНД ҒАЗАЛИ НОТАМОМ

аз ашъори ноёби Ҷомӣ

Сабукдастӣ кун, эй соқӣ, бидеҳ ратли гарон моро,
Ба худ дармондаем, аз мо замоне вораҳон моро.
Намехоҳам, ки афтад чашми мо бар ту, хушо вақте,
Ки соӣ дар ҳичоби ғайби хеш аз мо ниҳон моро.
Миёни мову ту набвад ҳичобе чуз вучуди мо,
Биё, як дам камар бикшою бардор аз миён моро.
Ҷамоли худ намо, то нест гардем аз вучуди худ,
Ки ҳаст ин нестӣ тухми бақои ҷовидон моро.

XXX

Ҳастии ман шуд ҳичоби ӯ, бидеҳ, соқӣ, шароб,
То кунад аз ҳастии ман як замон ғофил маро.
Гар нагирад дасти ман шоҳи араб, эй войи ман,
Инчунин к-андар ачам мондаст по дар гил маро.
Ҷомиосо ғарқай дарёи ишқи ӯ шудам,
Ҳеч аз ин дарё мабодо рӯй дар соҳил маро.
Гар зи чайби гул наёяд нақхати пироханат,
Бод дар гулгашти бустон хори домангири мо.
Гирди рон даррафт тақсире зи мо, инак расид,
Ашки Ҷомӣ то бихоҳад узре аз тақсири мо.

XXX

Имшаб афтадааст шӯре дар миёни ошиқон
Гӯй он кони намак шуд меҳмони ошиқон.

Ашъори шоирони муосири Ҳирот

Шоирони муосири Ҳирот суннати гузаштагони
соҳибтамаддуни хешро бисёр муқаддас ва муқаррам
медонанд. Аз ин рӯ, чуноне ки қаблан зикр гардид, умеди
мо ин буд, ки аз чакидаҳои хомаи ноёби Мавлоно Ҷомӣ ва
шоирони пасованди ин нобиғаи даҳр мачмӯае дастраси
дӯстдорони назм карда бошем.

АСКАР

Дӯстмуҳаммад «Аскар», писари Халифа Гулҷони Муҳандис, соли 1989 дар Кобул таваллуд ёфта, дар айёми тифлии ӯ падараш муқими Ҳирот гардид. Аскар хатту саводи хешро дар муҳити адабдӯсти Ҳирот ба даст овард. Аскар тамоми умри худро ба вазифаи аскарӣ сипарӣ намуда, соли 1956 дар қарияи Боғмуроди Ҳирот аз олам ҷашм пӯшид. Аскар шоири соҳибзавқ ва молики девони ашъор будааст. Ашъори Аскар бештар дорои мавзӯоти ишқӣ, интиқодӣ ва иҷтимоист.

Машраби парвона дорам, сӯхтан кори ман аст,
Зиндагонӣ пеши шамъи оразаш ори ман аст.
Шаҳси суратбин кунун девона меҳонад маро,
Дӯст медонад, ки ин девона хушёри ман аст.
Дар баҳористони маънӣ булбулам аз ишқи гул,
Нолаву афғону зорӣ дар ҷаман кори ман аст.
Хол афшондаст назди мурғи дилҳо донаро,
Зулф мегӯяд, ки як олам гирифтори ман аст.
Рух натолам з-остони дилкаши пири муғон
Солҳо бошад, ки бо ин дар сару кори ман аст.
Дурам аз аҳли риё, сад шукр, наздикам ба ту
Дуриву наздикияи ҳарду сазовори ман аст.
Синаи Аскар, ки маҷрӯҳ аст, ёрон, ин ҳама
Захмҳои ханчари абрӯи дилдори ман аст.

АБДУЛЛОҲ ЗУҲУРӢ

Аслан аз Ҳирот аст. Дар шаҳри Бухоро тарбият ёфтааст. Дар он ҷо ба шуғли дуқондорӣ мепардохт. Дар таҳсили шеърӣ адаб низ ҳиммат гузошта, баҳраманд гардид. Зухурӣ девоне ба пайравии Ҳофиз ба итмом расонидааст. Дар дуқони худ ба оташ сӯхта, ғавт намуд. Инак, намунаи каломаш:

Дар бари Шоҳини табъат Ваҳшӣ чуз афсур нест.
 Анварӣ аз шуҳрати шеъри ту монда дар маҳок,
 Аз ҳури табъат Шуоиро шуои нур нест.
 Ҳамчу хуршеди дурахшони ту Маҳбуб-ул-қулуб,
 Ҳар киро меҳри ту дар дил нест дар сар шӯр нест.
 То вучуди ту ба олам ҳаст, эй олиҷаноб,
 Шоиронро бар адои шеъри худ дастур нест.
 Пайкарат шамси дурахшон асту эшон шабпара,
 Ҳар кучо меҳр аст, ҳаффошон магар мастур нест.
 Хатм кун дигар суҳанро, эй Зухурӣ, з-ин мақол,
 Мешиносад Шамсро ҳар кас, ки чашмаш кӯр нест.

АМНӢ

Сафаралӣ мутахаллис ба «Амнӣ», писари Алӣ Чумъа, соли 1912 дар Ҳирот таваллуд ёфт. Баъд дар Дорулмуаллимини марказ то соли 1933 таҳсил намуда, муддатҳо ба вазифаи муаллимӣ ва маъмуриятҳои дигари идороти давлатӣ кор кард. Дар соли 1940 маҳбус гардид ва то соли 1946 зиндонӣ буд. Пас аз раҳой дубора ба корҳои маъмурии давлатӣ ифои вазифа дошт.

Амнӣ дар назму наср дастрасӣ дошт ва аз мушқилбаёнӣ дурӣ мечуст ва соданависиро дунбол мекард. Соли 1984 дар Ҳирот вафот кард.

Эй кош маро фитрати гулбоз набудӣ,
 Ё баста чунинам пари парвоз набудӣ.
 Будӣ найи лаб пур зи навои дили пурзавқ,
 Ё он ки лабам меҳр зи овоз набудӣ.
 Гӯши шунаво чун ба навои дили мо нест,
 Сад нағма ба ҳар пардаи ин соз набудӣ.
 Оғоз пур аз гиряву анҷом пур аз дард,
 Ай кош, ки анҷомеву оғоз набудӣ.
 Гӯшам нашунидӣ ҳама ҷо нолаи мазлум,
 Бо дида ба ҳоли зуафо боз набудӣ.
 Бобо ба писар ё ки бародар ба бародар

Тафтин²² нанамудаасту ғаммоз набудӣ.
Хуни дилу дарду ғами як умр ҳаводис,
Бо Амнии мо яксара дамсоз набудӣ.

АСИР

Муҳаммад Анвар Асир, фарзанди Ҳочӣмуҳаммад Умари Тоҷир, соли 1919 ба дунё омад. Дар шаҳри Ҳирот улуи адабиро омӯхт. Ба ҳисоботи усули бонкӣ ошноии амиқ дошт. Муддатҳо дар утоқи тичорати Ҳирот вазифаи ҳисобдориро иҷро кардааст. Аз ҷавонӣ шеър мегуфт. Дар шеъраш қарӣҳаи завқӣ баланду маҳорати хубе эҳсос мегардад.

Ҳалқаи зулфи сиёҳат баски пурпечу ҳам аст,
З-ин сабаб кори мани шефтасомон дарҳам аст.
Дар фироқат баски рафт аз дидаам сели сиришк,
Чашмаи чашмам зи хуноби ҷигар ҳамчун бам аст.
Гар нағаштам маҳрам андар базми он номехрбон,
Шукри эзидро рақибӣ сифла ҳам номаҳрам аст.
То ки сармастам зи кайфи наргиси маҳмури ӯ,
Кай маро дар сар ҳавои ҷуръаи Ҷоми Ҷам аст.
Сафҳаи рӯи туро зеби дигар бахшад арақ,
Рӯи барги лола гӯё катраҳои шабнам аст.
Раҳм бар ҳоли Асирӣ кун, ки дар ҳаҷри руҳат,
Доимо дар кунҷи узлат сар ба зонуи ғам аст.

АҲРОРӢ

Абдукарим Аҳрорӣ бародари Аҳрор аст, соли 1888 дар қарияи Ҳавзи Карбос таваллуд шудааст. Улуи адабиву арабиро назди падари хеш ва дигар уламои замони ватанаш омӯхт. Баъд ворида хидмати корҳои давлатӣ гардид. Солҳо ба мудирияти хориҷӣ ва мудирӣ умумии зироат муаззаф буда, дар тамоми машғулияти

²² Тафтин – фитнаангезӣ.

муҳимми худ садоқатмандона хидмат кард. Чанд сол дар Бағлон ба таъмири муассисоти саноатии он саҳм доштааст. Дар солҳои охири ҳаёти хеш ба корҳои маданияву адабӣ хидмат мекард.

Аҳрорӣ завқи баланд дар адабиёту таърих ва улуми иҷтимоӣ дошт. Қарихаи шеъраш бисёр мавзун аст. Мақолоту осори ӯ панҷоҳ сол пеш ҳамеша дар матбуоти даврии Афғонистон нашр шуда, ҳаводорону муштоқони худро дошт. Анҷумани адабии Ҳирот, ки таъсиси он дар соли 1931 сураат гирифт, бо кӯшиши ин марди фозил амалӣ гардид. Ҳамчунин матбааи «Дониш» ба Ҳиммати ин марди тамом боз гардида, ба таъбу нашр шурӯъ кард. Аҳрорӣ соли 1986 дар Ҳирот чашм аз олам пӯшид.

Бедилонро аз чӣ рӯ, ё раб, ғами дилдор кушт,
Ин тани беморро он наргиси бемор кушт.
Халқро дидам, ки менолид аз ҳичрони ёр,
Турфа ҳайвоне, ки моро талъати дидор кушт.
Дарки маънӣ файзи махсус аст, моро кам расад,
Фикри беасрори мо Мансурро бар дор кушт.
Гуфтаниҳоро намешояд ба ҳар кас қисса кард,
Эй басо доно, ки худро бар сари гуфтор кушт.
Мо агар маҳви балои ҷаҳли худҳо нестем,
Пас, ҷаро имрӯз моро таънаи ағёр кушт.
Даст ҷуз дасти муҳаббат, то тавонӣ, бармагир,
Метавон хасме, ки дорӣ аз пайи ин кор кушт.
Ҳар замон андар ҳавои нафс агар рафтем, лек
Боди масмуми²³ ҷаҳолат ин замон бисёр кушт?
Дар муҳити мо агар ғаҳм асту гар хидмат балост,
Кордононро надидӣ, мардуми бадкор кушт.
Кист то пай бурда гӯяд, ҷаҳл моро хор кард,
Буд Аҳрорӣ, вале ўро ҳамин афкор кушт.

²³ Боди мастум – тарбод, боди гарм.

АҲРОР

Абдуллоҳи Аҳрор таваллудаш ба таърихи 10-и робеъулаввали соли 1890 дар қишлоқи Ҳавзи Карбос воқеъ шуд. Ёлӯми арабиро назди падари донишманди хеш омӯхт. Баъд дар мадрасаи Сирочия (ҳоло мадрасаи ҷомеъи Шариф) ба тақмили таҳсилот давом дод. Аз замоне ки шомили хадамоти давлативу мулкӣ гардид, ҳамеша дар умури иҷимой ва оммулманфия афқору қорравоиҳои судманде дошт ва солҳои 1910 аз ноҳияи Шаҳри Нав вақолат дошт. Аҳрор маҷаллаи шаҳрии Ҳиротро шаст сол қабл таъсис намуда, дар мавзӯоти ахлоқиву иқтисодӣ, ҳамҷунин ба таърихи ин шаҳри бостонӣ аҳаммияти адабии шуарои Ҳиротро ба ҳам мепайваст, ки муассиси он дар рушди ҳавзаи адабии Ҳирот саҳми арзандаву ҷашмрасе доштааст. Аҳрор соли 1967 дар Ҳирот даргузашт.

Сулҳ

Рафта оромиш зи олам ёде, ай шабгири сулҳ,
Нест роҳат гар набошад дар миён тавфиқи сулҳ.
Навӣ инсон хаста шуд аз зулмати ифрити ҷанг,
Талъате бинмо, ҷаҳон равшан кун, эй танвири сулҳ.
Фикри охир, эй башар, баҳри ҷӣ афтодӣ ба шар,
Гӯли шайтон хӯрдиву рӯ тофтӣ аз пири сулҳ.
Ҳайфи инсон гар шавад монанди ҳайвон муфтарис,²⁴
Пора қардан якдигарро нест дар таъбири сулҳ.
Аз барои эътидоли таъби асбонии хеш,
Интиҳоби нусха сум қардӣ ту аз иксири сулҳ.
Гар тамаддунро натиҷа дар ҷаҳон шӯр асту ҷанг,
Ваҳшате эй ҷарх то моро диҳад тадбири сулҳ.
То сиёсиюни олам муғриз²⁵ мусташхиранд,²⁶

²⁴ Муфтарис – дарранда.

²⁵ Муғриз – ғаразолуд.

²⁶ Мусташхир – талаби шуҳрат қардан.

Қо нагирад дар сутуни маъзалат тафсири сулҳ...
Эй табиби сулҳу оромиш худоро ҳиммате,
Доруе кун тарҳ то бошад дар он таҳмири²⁷ сулҳ.
Навъҳоҳони ҷаҳон! Фикре ба аҳволи башар,
Банд созед ибни Маҷнунро ба по занҷири сулҳ.
Хосу худҳоҳи башарро оқилу маъкул сохт,
Эй қаноат раҳмате бар ҳолати дилгири сулҳ.
Аҳли дунё кӯру кар гаштанд аз бугзу тамаъ,
Нолаи Аҳрор кай воқеъ кунад таъсири сулҳ.

АЛИМ

Ҳафизуллоҳ Алим, писари марҳум Мирзо Абдулваҳҳоби Ғуриёнӣ, дар Ғуриён соли 1212 ба дунё омад. Соли 1921 хонадони Алим дар Ҳирот муқимӣ шуданд. Баъди хатми давраи ибтидоии мактаб (1929) дар ҷузъи маъмурини мустафият даромада, солҳои зиёде кор кард ва баъдан мудирӣ таҳриротӣ дорулҳукумат масруфи кор буда, солҳои охир дар мустафияти Ҳирот анҷоми вазифа кардааст. Алим завқи хуб дорад. Дар ғазали ӯ ҷозибави ишқу ҷавонӣ ва мавзӯоти иҷтимоӣ низ дида мешавад, ки хубу зебо баён гардидааст.

Орзу

Ноумедам бас ки имрӯз аз ҷаҳони орзу,
Заррае дар худ намеебам нишони орзу.
Орзу шуд хоку мақсуди дилам ҳосил нашуд,
Балки дил ҳам ҳок шуд андар миёни орзу.
То ки пайкони қазо зад, тири ҳирмон²⁸ бар дилам,
Боли бисмил гашт саъйи нотаवони орзу.
Фош шуд, то муддао гаштам забуни муддаӣ,
Бархато кардам аён рози ниҳони орзу.
Навбахори орзу бигашт чун боди сабоҳ,

²⁷ Таҳмир – омезиш.

²⁸ Ҳирмон – маъюсӣ.

Хоки зиллат бехт бар фарқам хазони орзу.
Доштам чанде калиди орзу дар остин,
Ман ки навмедам кунун аз остони орзу.
Дар охир хонаи дилро ба тӯфони бало,
Худ ҳам акнун маҳв шуд оташ ба ҷони орзу.
Он ки помоли чафоям сохт чун хоки замин,
Нарм кун ё раб дилашро чун замини орзу.
Баркушо як раҳ ниқоб аз рӯ, ки вақти рафтан аст,
Эй рухат моҳи тамоми осмони орзу.
Хатм шуд бо ноумедӣ орзуҳои Алим,
Кард бо ин ҷумла хатми достони орзу.

Чун тавон рафт пайи кори дигар каззофи бахт,
Бо ҳаводис рӯзу шаб масруфи пайкорем мо.
Нест моро фикри дунёву ғами уқбо аз он,
К-аз хилофи ҳарду андар фикри дидорем мо.
Дарди мо таклифи бори зиндагӣ бошад Алим,
То ки ҷон андар бадан дорем, беморем мо.

МУЛЛО АЙШӢ

Номаш Мулло, таваллудаш дар Қандаҳор ва тарбиятёфтаи Ҳирот аст. Ибтидо китобфурӯшӣ мекард ва баъд ба хидмати давлатӣ дохил гардид. Дар Тошканд муддате ба саркотиби Консулгарии Афғонистон кор кард. Девонаш 4 ҳазор байт аст, ки аксаран дар мавзӯоти иҷтимоиву ахлоқӣ ва тарғиботӣ мебошанд. Девонаш то ҳол ҷоп нашудааст.

Дар фикри расо бош, на тақлиди ман омӯз,
Танвири²⁹ ҳаёлот ба ториктан омӯз.
Дар ишқи ватан як-ду сухан ҷони ман омӯз!
Не шеърсари бошу на рабти сухан омӯз.
Ҷаҳде куну аз баҳри Ватан илму фан омӯз.

²⁹ Танвир – равшан сохтан.

Имрӯз зи анҳори саноеъ шуда даврон,
Бо он ҳама пажмурдагии хеш гулистон,
Як сатр аз ин лавҳаи ибраткада бархон,
Аз баҳри лаби лаъли бутон чанд кани чон,
Рав кандани чонро зи барои Ватан омӯз.

Гар орази хуршедхадон³⁰ сохтаат маҳв,
Гаҳ дар ғами шамшодқадон бугзарӣ аз сахв³¹,
Инҳо ҳама аз ҳабти³² димоғ аст ба ҳар наҳв³³,
Дар нуктаи мавҳуми даҳон чанд шавӣ маҳв,
Дар ҳеч мапеч ин сухани хуш зи ман омӯз.

То чанд надонӣ, ки хирадманди ҷаҳон кист,
К-ӯ риштаи роҳат ба банӣ-навъ тавон ришт,
Олам ҳама бедору туро хоби гарон чист,
Дар ҳасрати болои бутон чанд тавон зист?
Рав, санъати болун ба болошудан омӯз.

Дирӯз ҷаҳоне ба ишроти ту оқил,
Имрӯз ба афтодагиат баста маҳофил,
Хуш дор, ки фардот чи бояд муқобил,
Ағёр бубин дар ҷӣ ҳаёланду ту ғофил,
Эй ёр ту ҳам ибрате аз мову ман омӯз.

Айши дили камолотписандат,
Охир бичаҳонад зи мазикот³⁴ самандат,
Ҳарчанд ба ҷое нарасад сӯзи сипандат,
Эй дил тарабандӯзи суханҳои баландат,
Мустағний аз ин гуна суханҳо ба ман омӯз.

³⁰ Хуршедхад – офтобрӯй.

³¹ Сахв – ҳолати беҳудшавии суфӣ.

³² Хабт – иштибоҳ.

³³ Наҳв – қисм.

³⁴ Мазикот – тангаҳо.

Эй баднафсон, меҳнати бисёр бибинед,
Мо беҳабару халқ хабардор бибинед.
Атвори ҷаҳон ай завилабсор³⁵ бибинед,
Ай ҳамватанон кӯшиши агёр бибинед.
Мо гофилу эшон ҳама бедор бибинед.

Охир, на шумо миллати бофаҳму закоед,
Овора зи сарманзили мақсуд чароед?
Бепарда тавон гуфт, ки дар фикри хатоед!
Як бор бар ин ғафлати худ чашм кушоед!
Мо хобу ҷаҳоне ҳама бедор бибинед!

То чанд хурӣ гӯл зи мансубшиносон,³⁶
Бо хеш бичангеду зи бегона ҳаросон,
Дар назди милал дар чи шуморед бад-ин сон,
Ғайрат бинамоед, ки мушқил шавад осон,
Ҳиммат бигуморед чи душвор бибинед.

Якчанд, ки дар даври ҳунар ном кашидед,
То машриқу мағриб на ба як гом расидед,
Аз ғафлати худ ин ҳама ноком хазидед,
Гар дарҳамии ҳолати ислом надидед.
Аҳволи ману турраи дилдор бибинед.

Айшӣ, агар аз лавҳи ибрат ба далоил,
Аз нуктаи санъат нақунӣ ҳалли масоил,
Имрӯз ба бозори тараққит чӣ ҳосил,
Дарди дили садпораи мустағнии бедил,
Ахбор бихонеду ба ахбор бибинед.

³⁵ Завлабсор – соҳиби бинойӣ.

³⁶ Мансубашинос – амалпарастон.

АБДУЛҲАҚЧОН

Абдулҳақчон писари Қозӣ Муҳаммадхони Тухист. Таваллудаш соли 1891 мелодист. Дар миёни олимони Ҳирот шахсияти шинохташуда аст. Шеъраш содаву равон аст.

Чун тавонам шиква аз бемехрии гардун кунам?
Чанд андар фикри бешу кам чигар пурхун кунам.
Ҳарчи аз неку бади даврон расад бар ҳоли ман,
Бар қазо маҳмулу³⁷ ҳамди холиқи бечун кунам.
Гар насибам найли омоли замирам нест, нест,
В-ар расад бар ман муҳолифҳои даврон, чун кунам.

Рубоӣҳо

Онам, ки на ҳосилу на киште дорам,
Не кор ба кори хубу зиште дорам.
Чун дурр аз он ба ёди он машғулам,
Дар дӯзаҳаму турфа бихиште дорам.

Онам, ки на рутба не мақоме дорам,
Не чашм ба ҷуди хосу оме дорам,
Аз қадди³⁸ ямину заръи мамлукаи хеш,
Сад шукр, ки кути субҳу шоме дорам.

БАҲРА

Абдулвоҳид мутахаллис ба Баҳра, фарзанди Алидод-хон соли 1900 дар қарияи Пехраи Ҳирот мутаваллид шуда бо касби анҷумани адабии Ҳирот ва замоне мудирияти «Пуҳан нандорӣ»-ро ба уҳда дошт. Як муддат низ вакил будааст. Баҳра дар навиштани драма, порчаҳои тамсилӣ ва тарона низ маҳорат дошт ва аз ин ҷиҳат равнақи театрии шаҳри Ҳирот низ ба ӯ иртибот дорад. Ӯ китобе бо

³⁷ Маҳмул – бор кардан

³⁸ Қадди – аз паҳлуи.

номи «Роҳбари Ҳичоз» таълиф намудааст, ки дар матбааи Ҳирот ба таъб расидааст. Баҳра солҳои охири ҳаёти худ раиси ифтихории Анҷумани нависандагони Ҳирот буд. Ӯ соли 1983 дар шаҳри Ҳирот аз олам чашм пӯшид.

Ҳар киро холис набошад аз баҳри Худо,
Нест ӯро чуз надомат оқибат чизи дигар.
Феъли бад охир сироят мекунад аз ҳамнишин,
Алҳазар аз суҳбати нодони фосикунназар.
Баҳраи дунёву дин бошад туро илму амал,
Одамиро илму дониш менамояд баҳравар.
Он ки дам аз меҳри поки зоти Мавло мезанад,
Кай суҳан аз ҳубби ҷоҳу ҳирси дунё мезанад.
Ҳар ки аз ноаҳл дорад умеди дӯстӣ,
Шишаи уммедро бар санги хоро мезанад.
Оқибат гардад зи тири оҳи дилрешон ҳалок,
Ҳар ки аз теги забон захме ба дилҳо мезанад.
Ҳар ки панди нек надҳад баҳри тифли хештан,
Гӯиё холи ситам бар чашми бино мезанад.
Дар пайи таҳсили санъат ҳар ки кӯшиш мекунад,
Дам ба дам гоми тараққӣ рӯ ба боло мезанад.
Мешавад расвои олам он ки аз роҳи гурур,
Дар бисоти зиндагонӣ гоми бечо мезанад.
Хотири Баҳра зи бас аз фарти ғам афсурдааст,
Ҳамчу оҳуи рамида рӯ ба саҳро мезанад.

БАШИР

Алиасфар, мутахаллис ба «Башир», писари Ҳочӣ Алиназари Кобулӣ, соли 1915 дар қишлоқи Вазир-ободи Кобул таваллуд ёфт. Ва ҳамон сол аз Кобул бо падараш ба Ҳирот омада, ба таври хусусӣ адабиёт, сарфу нахвро омӯхт. Баъд дар муассисоти тичоратӣ ба кор рафт. Маҷмӯае бо номи «Ҳазору як ҳикояти

адабиву таърихӣ» гирдоварӣ кард, ки ин мусалсал дар маҷаллаи «Ҳирот» ба таъб расидааст. Асари дигаре низ ба мавзӯи «Шарҳи ҳол ва мақоми ирфонии Абдуллоҳи Ансорӣ» дар ду ҷилд таълиф намуд, ки барандаи ҷоизаи ҳукумати вақти Ҳирот гардид. Башир солҳои охири умри хешро дар Рӯзномаи «Тарҷумон», ки дар Қобул нашр мешуд, масруф дошт ва соли 1984 дар 69-солагӣ дар Қобул аз олам ҷашм пӯшидааст.

Бар хоки Чақчарон дар як шаби тор,
Ки маҳ пӯшида буд аз хокиён рӯй.
Шуда меҳмони фаррух бо ҷавоне
Ҷавонмарду ҷавонбӯю ҷавонхӯй.

Ҳаво он шаб, ту гӯйи дошт дар даст
Пайи қатли башар шамшери хунрез.
Ки ҳардам мевазид аз ҷониби Ғарб
Насими сарду бемеҳру ғамангез.

БИСМИЛ

Забеҳуллоҳ Ризоӣ, мутахаллис ба Бисмил фарзанди Муҳаммадхусайни Ризоӣ, соли 1910 дар Ҳирот ба дунё омад. Таҳсилоти ибтидоӣ ва миёнаи хешро аввал дар Ҳирот ва баъд дар Қобул гирифт. Бисмил аз ҷавонӣ ба шергӯйӣ таваҷҷуҳи хосе пайдо карда, дар ғазалу қасида фарохӯрии зиёд дошт. Қасби доимиаш тичорат буд. Дар забони фаронсавӣ ва русӣ маҳорати комил дошт. Ҳамчунин забонҳои урдӯ ва англисиро низ медонист. Девони ашъораш зиёда аз ду ҳазор байт аст. Қасидаеро дар соли 1929 ба истиқболи наҷоти Ватан дар пайравии Қоонии Шерозӣ сурудааст. Бисмил соли 1946 дар Ҳирот аз дунё гузаштааст.

Чу дишаб аз нучуми осмон бар хеш чашмак зад,
 Бути деринам аз раҳ даррасиду ҳалқа бар дар зад.
 Задам фарёд: «Охир, кистӣ? Баргӯй номатро!»
 Ба қаъру хашм омад наърае монанди тундар зад.
 Ки, эй ғофил, кушо дар, то бидонам ному фомилат,
 Бад-ин зиштӣ набояд ҳеч гаҳ ҳарфе ба дилбар зад.
 Чу бишнидам садояшро зи ҷо частам кушудам дар,
 Чу дидам чашмаш аз мижгон маро сад тире ханҷар зад.
 Ғазабомезу бебокони гуфт: «Эй ошиқи ҷоҳил,
 Аз ин вазъи ту дар аъзо маро ҳар мӯй наштад зад.
 Ман он султони хубонам, ки дорам имтиёз аз ҳусн,
 Ба номи ман фалак дар мулки хубӣ сикка бар зар зад.
 Ба ин ҳуҷбу ғуруру худписандиву тикидастӣ,
 Намешояд тӯро лофи вафову ишқи дигар зад».
 Чу ин гуфт, аз ғурури ҳусн, қадро рост кард, он гаҳ
 Намуд оҳанги рафтаи бар қафо зулфи муанбар зад.

БЕДОР

Мулло Муҳаммад Мусохони Бедор дар шеърҳои бедор аст. Дар Байтуламони Ҳирот соли 1886 ба дунё омад. Ашъораш бисёр нафис ва гуворост. Дар ибтидо бо таҳаллуси «Мусо» шеър мегуфт. Дар охир «Бедор» таҳаллус гирифт. Охириҳои умраш дар маҳкамаи шаръияи Ҳирот масруфи вазифа буд.

Азизи ман, биё, зи ростӣ коре,
 Китоби сидқ биёмӯз, гар ту хушёрӣ.
 Ба иттифоқ бикӯшу раҳи нифоқ мапӯй,
 Ки аз нифоқ наояд ба ҷуз нагунсорӣ,
 Тариқи адлу ифоку³⁹ муошират омӯз.
 Ҳазар зи қачравияу шеваи ҷафокорӣ,
 Чу аҳд кардӣ, ба аҳди хеш собит бош,
 Ки нақзи аҳд бувад қаҳри эзиди борӣ.

³⁹ Ифоқ — баробарӣ.

Магир моли раият ба тарзи номашрӯъ,
Мабош хоини давлат агар ту диндорӣ.
Мабош дар пайи ҷалби харому касби фасод,
Магир моли касонро ба макру айёри.
Маошат арчи камӣ мекунад, қаноат кун,
Ки аз тамаъ нарасад ғайри зиллату хорӣ.
Тамоми ганчи ҷаҳон филмасал туро бошад,
Чӣ суд аз ин ки ба ҳасрат равиву бигзорӣ.
Кунун мувоизаву⁴⁰ панди ман туро ин аст,
Ки аз барои Худо, халқро наёзорӣ.
Камар ба хидмати миллат бибанд дар ҳама ҳол,
Зи баҳри роҳати афтодагон бикаш хорӣ.
Камолу васфи баҳоим ба хӯрду хоб бувад,
Бувад шарофати инсон ба неққирдорӣ.
Нӯши хони тамаи заҳр пур аз неш бувад,
Заҳму тире, ки ба ҳар кас расад аз хеш бувад.
Соҳиби мол зи ташвиш набошад ором,
Роҳат аз хони азал баҳраи дарвеш бувад.
Ҳазар аз вазъи мунофиқ ки зи бадахлоқӣ,
Пеш рӯю риёву паси пушт бадандеш бувад.
Аз ситамгар тамаи хом бувад шафқату меҳр
Гург ҳамвора пайи қатли бузу меш бувад.
Қисмат аз маҳвили гетӣ набувад бо кулфат,
Мазраи даҳр кучо бе асари тиш⁴¹ бувад.
Аз пайи найли маромат шудай дар таку пӯй
Сабр агар пеша кунӣ, коми ту дар пеш бувад.
Дар суханчинию бӯхтон шудай фоши ҷаҳон,
Фикри охир ки чи расму равишу кеш бувад.
Покӣ омӯзу зи олоиши кирдор гузар,
Покро кай ғами андешаву ташвиш бувад.
Нест иншои сухан дархӯри табъи бедор,
Назми барҷаста ба табъи Ҳасани риш бувад.⁴²

⁴⁰ Мувоиза – насихат кардан.

⁴¹ Тиш – охани чуфт.

ДАЛЕРИ ҒУРИЁН

Далер фарзанди Охунди Мулло Азими Ғӯриёнӣ, дар соли 1928 дар шаҳри куҳнаи Ҳирот таваллуд ёфт. Далер то синфи ҳафти мактаб расид. Аз он пас муддате дар ширкати молдорӣ ва баъд дар арзоқ (озуқаворӣ) мукаррар шуд. Аввалин шеъри Далер бидуни таҳаллус дар саратони соли 1943 дар рӯзномаи «Иттифоқи Исломи» нашр гардид. Ашъораш бештар интиқодист. Далер ағарчи илми арӯсро намедонист, вале шеъри мавзун меғуфт. Далер дар тамоми даврони ғаёлияташ инсони ҷомеапарвар ва ғаёл буд. Тақдирномаҳои зиёде гирифт. Дар соли 1979 аз тарафи муҳолифини Инқилоб кушта шуд. Девонашро Абдулғаф-фори Азимӣ ҷамъоварӣ кардааст.

Полиси шаҳр

Ай полиси шаҳр қонунан ту шаб бедор бош,
Рӯз ҳам дар назми кори шаҳри худ хушёр бош.
Бар шариру дузд рӯзу шаб ту дар пайкор бош,
Хидмати мардум зи дил кун, бар ҳама бедор бош.

Гар кунӣ ғафлат, ҳама барбод бошем, алҳазар,
Ҳайф бошад дар чунин асре ту бошӣ беҳабар.

Ай полиси асри роқет тезхушӣ пеша кун,
Дар умури қору фанни хештан андеша кун,
Хештан аз хашм дар шаб ҳамчу шери беша кун,
В-он замон дар қалбҳо аз меҳр ҷонам реша кун.

Гар кунӣ ғафлат ҳама барбод бошем, алҳазар,
Ҳайф бошад дар чунин асре ту бошӣ беҳабар!

⁴² Ба Халифа Ҳасан рӯҷӯ мекунад.

Хештанро бо виқору собиру мардона кун,
Кисабурронро ту улчак, дузд ро завлона кун.
Роҳзанонро зуд ҳам овора ҳам беҳона кун,
Дар нигоҳат мардумонро вазну ҳам паймона кун.

Гар кунӣ ғафлат ҳама барбод бошем, алҳазар,
Ҳайф бошад дар чунин асре ту бошӣ беҳабар.

Сад садо боло шуду дар шаҳр дузде ҳам набуд,
Беғуноҳ аз баски силлӣ хӯрд рӯяш шуд кабуд.
Нест дар ин шаҳри мо гӯё, ки лаҳме бе ғудуд,
Гар аҳад бошад ва ё Маҳмуд ё Бакру Вадуд.

Гар кунӣ ғафлат ҳама барбод бошем, алҳазар,
Ҳайф бошад дар чунин асре ту бошӣ беҳабар.

Мешавад барпо ба хоин дор андар ин диёр,
Ресмони дор гирад аз гулӯи ришвахор,
Ё ба чӯби дор бинӣ дузд ро ё дар фирор,
Мешаванд аснофи бозории мо он дам қарор.

Гар кунӣ ғафлат ҳама барбод бошем, алҳазар,
Ҳайф бошад дар чунин асре ту бошӣ беҳабар!

Роҳ барбанд ба ҳар дузду авбошу шарир,
Шаҳна гар ғофил шавад бошад гуноҳи ӯ кабир,
Хидмати мардум намо, чонам намебошӣ ачир,
Ҳарфи ҳақро соф мегӯяд наранҷӣ аз Далер.

Гар кунӣ ғафлат ҳама барбод бошем, алҳазар,
Ҳайф бошад дар чунин асре ту бошӣ беҳабар.

Ҷиҳати интиҳобот

Боз андозам ба шаҳр овозае,
Халқро охир диҳам ҷонбозае,
Гарчи дар хобем ё хамёзае,
Бар сарам афтода фикри тозае,

Саҳв кардӣ, саҳв дар тамҳиди худ.
Пас бигир, эй ҷони ман, кондиди худ.

Боз пайдо шуд ба фикрам инқилоб,
То ҳақиқат гӯям аз роҳи савоб,
Чун накардӣ хидмат, эй олиҷаноб,
Кай туро мардум намоянд интиҳоб.

Саҳв кардӣ, саҳв дар тамҳиди худ
Пас бигир, эй ҷони ман, кондиди худ.

Боз дигар сабри ман омад ба ҷӯш,
То ба кай дар хона биншинам хамӯш.
Ҳарфи манро чун гуҳар бинмо ба гӯш,
То ба кай дорӣ ба ман ҷӯшу хурӯш,

Саҳв кардӣ, саҳв дар тамҳиди худ,
Пас бигир, эй ҷони ман кондиди худ.

Мезанӣ ҳар лаҳза ҳарфи иттифоқ,
Пас чаро бошад ба ҳешонат нифоқ,
Аз кадом оташ кунӣ гарм ин уҷоқ,
Кай шавад равшан зи шамъат ин утоқ.

Саҳв кардӣ, саҳв дар тамҳиди худ,
Пас бигир, эй ҷони ман, кондиди худ.

Кас надонад илму ақлу ҳуши ту,
Ҳаққи ин мардум бувад бар дӯши ту,

Гаштаам хайрон дар чунбучӯши ту,
Харфи ҳақро гӯям андар гӯши ту.

Саҳв кардӣ, саҳв дар тамҳиди худ,
Пас бигир, эй ҷони ман, кондиди худ.

Матлабам аз одами нолоиқ аст,
Не аз он шахсе, ки хубу фоиқ аст,
Кай ба худ гирад ҳар он к-ӯ ҳозиқ аст,
Ҳомии ман зоти поки холиқ аст.

Саҳв кардӣ, саҳв дар тамҳиди худ,
Пас бигир, эй ҷони ман, кондиди худ.

ДЕҲЗОД

Абдусалом ба таҳаллуси «Деҳзод», писари Муҳаммад Усмон, соли 1930 дар қарияи Каҳдестони Инҷили Ҳирот таваллуд ёфтааст. Таҳсилоти ибтидоиро дар Каҳдестон ва давраи литсейро дар Дорулмуаллимини Кобул поён дод. Соли 1966 аз факултети адабиёти Донишгоҳи Кобул фориғ шуд. Муддати 31 солро дар макотиб, литсей-ҳо ва Донишқадаи омӯзгорӣ ба вазифаи муаллимӣ сипарӣ кард. Акнун раиси иттиҳодияи нависандагони Ҳирот ва узви Анҷумани нависандагони Ҳирот аст ва соли 1988 ўро сенатор-депутати Шӯрои Инқилобӣ интихоб карданд.

Девони ашъораш дар соли 1936 бо номи «Овое аз Деҳистон» дар Кобул аз тарафи Анҷумани нависандагони Афғонистон ҷоп шудааст. Асари дигараш «Шарҳи ҳол ва осори 45 шоири муосири Ҳирот» аст, ки ба ҷоп расидааст. Асари дигар «Армуғони ҷавонони Ҳирот» унвон дошта, маҷмӯае аз осори навҷавонони Конунҳои адабии анҷумани нависандагон дар макотиб ҷамъоварӣ шуда ва муташаккил⁴³ аз 62 қитъа ва шеър ва як муқаддима аст.

⁴⁴ Муташаккил – ташкилёфта.

Асари дигараш «Калиди мутуни адабии дарӣ» буда, ба шарҳи луғоти мушкил ва истилоҳоти мутуни дарӣ дар панҷ чилд тартиб шудааст, ки чанде аз онҳоро мутолиа намудам, зеро ба Дехзод ин ҷониб ҳамкориҳои илмиву адабӣ дошта, ду маротиба гурӯҳи донишмандону саршиносони Ҳиротро ҳамсафару роҳбалад будам.

Ба чашми масти ту савганд, эй Худои дили ман,

Ки ҷуз ту нест касе ёру ошнои дили ман.

Ба ҷуз аз ду ҷаҳон риштаи умед гусастам,

Туй Худои дили ман, туй Худои дили ман.

Зи шӯри ҷазбаи ту масти лаззати шавқам,

Ки офарида худоят ба муддаои дили ман,

Чи рӯзҳову чи шабҳо гузашт бе ту зи умрам,

Ки кас набуд ҷуз андӯх ҳамнавои дили ман.

Хаёли рӯи ту ангехт шӯри ишқ ба ҷонам,

Навои гарми ту омехт бо навои дили ман.

Манам ки ошиқи болои дилнишини ту гаштам,

Туй, ки беҳабар аз дардиву давои дили ман.

Зи сурма чома сияҳ гашта он ду чашми хуморин,

Гумон барам, ки нишастааст дар азои дили ман.

Табассуми шакарине ба ёди шӯрии бахтам,

Нигоҳи гӯшаи чашме ба хунбаҳои дили ман.

Умеди ман зи ту ин аст, эй баҳори дилоро,

Ки нақди ҷон биситонӣ ҳам аз қафои дили ман.

Ин дили овораи шайдои меҳроини ман,

Шуд асири ҷилваи ҷонпарвари парвини ман.

Бо қабои нуқрагун он моҳ хангоми хиром

Рӯхпарвар буд чун андешаи рангини ман.

Ҳастиямро поймоли лашкари ғам карду рафт

Он дилорои камонабрӯи пуртамкини ман.

Кай бувад ё раб, ки дар хилватгаҳи розу ниёз,

Шодмон гардад ба дидорат дили ғамгини ман.

Мерасад мастанаву зебову саршор аз гурур,

Чун ҳавои навҷавонӣ, он қабомушкини ман.

Бар умеди он ки гардад аз навозишҳои ӯ

Маҳв аз оинаи хотир ғами дерини ман.
Гуфтамаш охир мудаввои дили Деҳзод чист?
Гуфт аз унноби лаб такбӯсаи ширини ман.
Ин дили зебопарастӣ беҳбуди оташбачонам,
Соҳт дар ишқи гули рӯйи ту расвои ҷаҳонам.
Эй биҳишти рӯйи сунбӯлмӯи насринпайкари ман,
Эй баҳори орзӯям, эй фуруғи дидагонам.
Чун баҳори умр, то доманкашон аз ман гузаштӣ,
Дар қафоят чун гиёҳи ташна помоли ҳазонам.
Эй умеди ин дили овораи бишкатаи ман,
Рафтиву бигзоштӣ бо таънаҳои ину онам.
Чон бифарсуд аз ғами танҳоиву бедоди ҳичрон,
Дар видоат дил шикасту мурд дар ишқи ҷовидонам.
Беқарору бе сару сомон ба ҳангоми видоаш,
Чун ғубори маҳмилеву дар қафои корвонам.
Ашк резам аз ғаму овора гардам дар биёбон,
Дар ғами ишқаш бисӯзам то бувад ному нишонам,
Чун гиёҳи хушк дар домони шодоби гулистон,
Дар баҳори номуродӣ чилвагоҳи меҳргонам.
Булбули шӯридаам шайдои шӯри хандаи гул,
Раҳм кун, эй боғбон, оташ мазан бар ошёнам.
Гул шукуфо мешавад аз гирияи абри баҳорон,
Лолаи рӯят шукуфт аз дидаи гавҳарфишонам.
Хостам созам ниҳон рози дили шайдои худро
Фош шуд, охир, зи сели ашк асрори ниҳонам.

Гули нишот

Як шабам имшаб ба бар, эй гавҳари умед, биё
Зи ранҷи ҳаҷри ту ҷонам ба лаб расид, биё.
Дилам шикаст ба гирдобӣ тирарӯзиҳо,
Зи баски таъна аз ину он шунид, биё.
Кучой, эй ки ба ёди ту рӯҳи хастаи ман
Чи заҳрҳо, ки зи ҳарфи касон чашид, биё.
Ба тирарӯзиву дардам ҳамеша то дили шаб,
Шарори ишқи ту аз сина сар кашид, биё.

Ба рӯзгори фироқ аз таънаҳои рақиб,
Ҳазор хор ба пой дилам халид, биё.
Ҳичоб барфikan, эй офтоби оламтоб,
Чу моҳи нав қадам аз бори ғам хамид, биё.
Аз он насими сабо ин қадар дилангез аст,
Зи чилваҳои ту моро диҳад навид, биё.
Ба муродиву афсурдани дили зорам,
Қафои даҳр ҳазорон баҳона чид,⁴⁴ биё.
Ту рафтиву ҳама рафтанду дил зи бетобӣ,
Ба дӯши ашк аз ин хона по кашид, биё.
Манех ба рӯи дилам по, ки ба рӯи зухур,
Ки ишқ беҳтар аз ин хонае надид, биё.
Лаҳиби ҳасрату танҳоиву шабони сиёҳ,
Ба сарзамини дилам соя густарид, биё.
Биё ки бе гули рӯи ту дасти уммедам,
Гули нишот аз ин бўстон начид, биё.
Ба бўи он ки ғубори раҳмат шавад Дехзод,
Гудохт баски зи қайди худӣ раҳид, биё.

ЗАИФ

Номаш Мир Абдурауф ва таҳаллусаш «Заиф» буда аз саййидони Ҳирот аст. Соли 1891 ба дунё омад. Ашъори зиёде дорад.

Онон, ки бар ҳавои лиқои ту хӯ кунанд,
Қай неъматӣ бихишти барин орзу кунанд.
Резанд оби дида аз он ошиқони ту,
То ранҷи дил зи гарди ҳаво шустушӯ кунанд.
Зухду риё кучову намозу ишқ кучо,
К-ин ҷо магар ба хуни ҷигарҳо вузӯ кунанд.
Заҳме, ки бар дилат зи ғами дӯст шуд, Заиф,
Мағзор, то ба риштаи Марям руфӯ кунанд.

⁴⁴ Баҳона чид - баҳона сохтан.

Қитъа

Дӯш рафтам ба чаман баҳри илочи ғами дил,
Дидам афтода гуле даст ба сар, пой ба гил.
Гуфтам: эй садрнишини фалаки гулбунӣ боғ,
Чун шудӣ хору гирифтор бар ин пояи дил.
Гуфт: танҳо шудам аз ҷамъи рафиқону шудам,
Дастӣ ҳасрат ба сару пойи надомат бар гил.

Рубой

Гоҳе чу гулам зи ҳештан вораста,
Гаҳ гунҷасифат диле ба худ вобаста.
Гаҳ мағз кунам ниҳон чу бодом ба дил,
Зоҳир кунамаш ба лаб гаҳе чун pista.

ЗАБЕҲУЛЛОҲ

Аз шуарои шаҳри Ҳирот аст. Таҳсилоти худро дар
шаҳри Ҳирот гирифта, яке аз нависандагони ин муҳит аст,
ки таҳаллуси «Бисмил» дорад. Ба қасидагӯӣ майли зиёд
дорад.

Дӯш чу зангии шаб кард зи олам фирор,
Шоми пурандӯх рафт, гашт сахар ошкор.
Зулмати шаб дур шуд, дарду ғамам рафт низ,
Дилбари ман даррасид бо рӯҳи хуршедвор.
Зулфи қачашро бибин, карда ба гулзор ҷо.
Холи лабашро нигар, гашта ба кавсар қарор.
Фитна ба ҷашмаш ниҳон, шуъла зи ҷашмаш аён,
З-он шуда оташ ба ҷон, з-ин шуда дилҳо фигур.
Зуд бичастам зи ҷо, гуфтамаш: эй маҳлиқо
Кард бароям насиб васли туро кирдигор.
З-ин суҳан омад ба ҳашм гуфт, ки эй хираҷашм,
Беҳудагӯӣ бинех, ҳарф мазан шарм дор!
Уҷбу такаббур бинех, з-он ки ҷунин гуфтаанд:
Пешаи ошиқ бувад очизиву инкисор.
Аз сари худ дур кун фикри таманноӣ хом,

Ман чу ҳумоям туро нест ба сӯям гузор.
Чунки шунидам аз ӯ ман суханони дурушт,
Аз раҳи фикрат задам ҳилаи дигар ба кор.
Шеърӯ ғазал хондамаш, то ки шавад роми ман,
З-он ки шавад роми шеър дилбари ирфоншиор.
Ром намудааш ба ман хондани шеърӯ ғазал,
Дилбари мағрури ман гашт бәсе бурдбор.
Бӯса бәсе барзадам аз лаби ҷонпарвараш,
Гашт аз он шеъри ман ҳамчу лабаш обдор.
Танг фишурдам ба бар гуфтамаш: эй симбар,
Сангдили ишвагар, сарвқади гулғизор.
Чехра пур аз чин макун заҳр зи чашмат марез,
Аз сари мижгон бизан баҳя ба қавли фиғор.
Нанг агар мекунӣ ин ки нишинӣ ба ман,
Сӯи гулистон бибин: гашта қарин гул ба хор.
Хандазанон зери лаб гуфт ба вазъи адаб
Шеъри чу афсуни ту бурд зи ман ихтиёр.
Шеър надидам чунин рӯҳфизо Бисмилӯх,
Месазадат гар кунӣ бар шуаро ифтихор.

КАРИМӢ

Абдулбоқӣ Каримии Хонулумӣ, писари Абдулкарим, соли 1906 дар Шивагоҳи Кобул ба дунё омад. Каримӣ дар айёми тифлӣ ҳамроҳи волидайнаш ба Ҳирот омад ва дар муҳити адабии Ҳирот ба воя расид. Устод Ғаввос дар тазкираи худ хабар медиҳад, ки «Каримӣ ҷавони мутаҷаддид ва ватанхоҳу дорои сари пуршӯру шар аст дар назму наср қариҳаи мавзун ва мубтакир ва сабки хос гирифта.

Каримӣ соли 1946 вафот кардааст.

Зи баски сахт зи абнои даҳр дилгирам,
Намешавад, ки касеро ба дӯстӣ гирам.
Ба хона дида яке дӯст сар бараҳна маро,
Гирифта гашту ба ғайбат намуд такфирам.

Се рӯз буд шунидам: ки он рафиқи азиз,
Бибастааст камарро барои таъзирам.
Равон шудам, ки зи наздаш гуноҳи худ пурсам,
Ки то ба ман бинумояд гуноҳи тақсирам.
Тасодуфе ману ӯ байни чорсавк афтод,
Нигоҳе сӯи ман афканду кард таҳқирам.
Шигифтам омаду гуфтам барои ӯ, к-эй дӯст,
Иқома кун ту далеле, ки чист тақсирам.
Ки дар ҳузури ҳабибу дар ғуюби адӯ
Ба ҳеч вачҳ надорӣ лиҳоз тавқирам.
Бигуфт: ханӯз сухан мезанӣ, наметарсӣ,
Ки дар гуноҳи бараҳна сари туро гирам.
Бигуфтামаш, гунаҳ аз ин бувад, ту мухторӣ,
Вале ба қоидаи шаръ нест тақсирам.
Зи дастат ҳар чи шавад сарфае макун, эй дӯст,
Ки нест ҳеч зи марг, эй азиз, таҳзирам.
Сукут карду нагуфту ҳеч роҳ пеш гирифт,
Валек вазъи бадаш кард саҳт таъсирам.
Ба фикрам, ин ки аз ин шаҳр зудтар биравам,
Вале зи дасти тааллуқ ба пост занчирам.
На ихтиёри сафар, на дил ҳазар будам,
Чу гӯй дар ҳами чавгон ба дасти тақдирам.
Надонам ин зи раҳи ақл ҳаст ё зи ҷунун,
Ки тоза синнаму аз умри хештан серам.
Ба ин муҳит муҳол аст зиндагӣ боқӣ,
Биё, ки ҷои дигар баҳри зист бипазирам.

МУНШӢ

Абдукарими Ғалҷой мутахаллис ба «Муншӣ», валади Муҳаммад Амини Раммол, соли 1899 дар деҳаи Шамъони Ҳирот таваллуд ёфт. Баъди хатми мактаби миёна ба сифати муаллим чандин соли умри худро сарф намуд. Муншӣ завқи хушсалиқа дорад. Асосан ғазал мегӯяд ва дар ин роҳ ба шуарои бузурги классик, мисли Ҳофизу Ҳилолӣ, пайравӣ мекунад.

Бо сидку сафо ҳилаи риндона назебад,
Он чо ки бувад мағз ҳама дона назебад.
Лофе, ки бувад бештар аз ҳадди ҳақиқат,
Бо мардumi фаҳмидаву ҳамхона назебад.
Дар назди хирадманд, ки саррофи маонист,
Барчастагӣ аз фишану сомона назебад.
Хушхоҳ ба даъвии худ огоҳ нагардад,
Саччодаву тасбеҳ ба бутхона назебад.
Тавсифи гул аз чуғз⁴⁵, бале, хуш нанамояд,
Булбул ба санохонии вайрона назебад.
Ҳарчанд ки ошиқ бувадаш маназалату кадр,
Ўро тамағи кадр зи чонона назебад.
Гӯянд ба ман, баҳри чи хуш нест либосат,
Хушпӯшии маъмул ба девона назебад.
Дар назди бузургони суҳандони суҳанрас,
Афсун насазад қиссаву афсона назебад.
Муншӣ, ки нашуд қисмати ӯ ақли маишат,
Миннат ба вай аз хешу зи бегона назебад.

МАҲЧӮРИ ҲИРАВИ

Аслан аз Байҳақи Ҳирот буда, номаш Мулло
Маҳмуд, маъруф ба Тўпчибошӣ, аст. Дар айёми ҷавонӣ ба
Мовароуннаҳр рафта дар Бухоро тарбият гирифт. Дар он
чо ба дарбори амир Абдулаҳадхон мақоми бузурге дошт.

Дар шеърӯ адаб моҳир буда, абёти некӯ месуруд ин
чанд байт нишонаи шеъри обдори ӯст.

Фирдавс чунон буд сароят,
Бо арши барин расида поят.
Тубост ки аз ӯст хулдро зил,
Дар ҳашр ҳамон бувад ливоят.
Атбоқи фалак ривочи анҷум,
Мавҷуд шуда ҳама бароят

⁴⁵ Чуғд – бум, ки мурғи наҳс ва бехосият ҳисоб мешавад.

Чаброил, ки буд дои ваҳй,
Дар садра нагашт аз қафоят.

МУҲАММАД АФЗАЛИ АФЗАЛ

Номаш Муҳаммад Афзал бинни Ашраф мебошад. Афзал дар улуми мухталифи ривочдоштаи асри хеш дас-ти қавӣ дошт ва дар адабиёти форсиву арабӣ тавоно буд. Дар ғазалу қасидаву қитъа ва дигар анвои шеърӣ маҳорати томе нишон додааст. Ба дарбори Саид амир Абдулаҳад Муҳаммади Баҳодурхон мухтарам буд. Ба қавли Мухтарам, Афзал дар улуми наҳв, ҳисоб, муаммо, назму иншои наср ғоик будааст. Ин ғазал аз ўст:

Ало падида чилвагар зи чилваат баҳорҳо,
Зи доғи ту кашида сар зи сина лолазорҳо.
Фироқи лаъли чун лабат чаконда хун зи дидаҳо,
Ҳавои рӯи чун гулат ба дил халонда хорҳо.
Биё, ки бе рухат равон сиришкҳои ошиқон,
Шуда зи чашм хунфишон ба сони чашмасорҳо.
Ситон ба сайри гулситон зи лолаҳо пиёлаҳо,
Фишон ба чашми хунфишон зи хоки по ғуборҳо.
Нигоҳи ҳуши душманат гирифта роҳи ақлу дин,
Намуда чашми пурфанат зи чону дил шикорҳо
Чу ман ба тибат ой, ки Афзал ба фанни дилбарӣ,
Мадор дасти дилбарӣ зи Афзалӣ фиғорҳо.

Чуноне ки аз як қасидаи ў маълум мешавад Афзал муставфӣи хирочи Саид Абдулаҳадхон будааст.

МИРЗО ЮСУФИ КАРРУХӢ

Аз хонадони Чунайдуллоҳ Ҳозиқи Ҳиравист. Дар соли 1900 дар синни 70-солагӣ вафот намудааст. Сохиби девон будааст. Ў бештар ба сурудани ғазал, тамоилу маҳорат доштааст.

Боғбон ҳар гул, ки бар тарфи чаман мепарварад,
Дар ҳаёли ишваи он гулбадан мепарварад.
Нозам аз шохи гуле, к-андар баҳористони ҳусн
Сарвро дар чайб насрину саман мепарварад.
Дидам он абрӯкамонро дода чашм аз сурма об,
Гуфтам ин хунхорро бар қатли ман мепарварад.
Кас набинад шохи гул бо мева пайвандад, бибин,
Нахли ин гулдастаро себи зақан мепарварад.
Бештар ширинлабон бо талхгӯйӣ моиланд,
Ҳуси шукри лаъли лабро халқ ҳусн мепарварад.
Юсуфи маҳрӯ ба Мисри нозу Яъқуби ҳазин
Рашки ҳасратро ба бўи пираҳан мепарварад.

МУСАВВИР

Муҳаммад Алӣ Итминонзода, мутахаллис ба «Мусаввир», писари Мирзо Начиб Алии Итминон, соли 1925 дар Ҳирот ба дунё омад. Ӯ аз айёми ҷавонӣ ба касби аккосӣ шавқе зиёде дошта, устои ин ҳунар гардид. Мусаввир дар шаҳри Ҳирот дӯкони аккосӣ дошта ба шеърӯ адабиёт дилбастагии амиқе дорад. Шеърӣ зиёде аз Саъдиву Ҳофизу Бедил медонад.

Ман ҳам ба ишқи лоларухон гирия кардаам,
В-андар ҳавои васли бутон гирия кардаам.
Шабҳо сиришк рехта, то домани сахар,
Бар ёди зулфи маҳвашон гирия кардаам.
Аз ҳарду чашми хеш равон карда ҷӯи хун,
Ҳам дар канори оби равон гирия кардаам.
Парвонасон ба шуълаи ҳар шамъ сӯхтам,
Булбулсифат ба чанд забон гирия кардаам.
Гирд омадам ба базми рақибон агар шабе,
Чун шамъи базм хандазанон гирия кардаам.
Шӯридагӣ ба қисмати ман буда аз азал,
Бисёр аз ҷафои замон гирия кардаам.
Гардид ашки чашми Мусаввир ба ранги хун,
Азбас зи ҳичри нӯшлабон гирия кардаам.

МУШФИҚ

Мир Ғулом Муҳаммад Мушфиқ, машҳур ба «Оқои Сӯфӣ», падари шоири маъруф Шоики Ҳиравӣ буда, соли 1886 дар Гузаргоҳи Ҳирот ба дунё омад. Мушфиқ шахси сӯфимашраб бо тақову зӯҳди ҳеш ангуштнамо буда, дилбохтаи назми тасаввуфии Аттору Мавлоно Ҷалолиддини Румӣ буд. Мушфиқ худ низ ашъори сӯфиёна месуруд ва мубаллиғи комили ин равия ба шумор мерафт. Аз касби муаллимӣ зиндагии ҳешро мегузаронид. Соли 1949 вафот кардааст.

Носеҳи ҳакимона

Байати халқ маёло забону дидаву гӯш,
Агар турост ба сар ақлу фикру донишу хуш.
Агар ту покниҳодӣ, ҳазор ҳайф туро,
Ва гар най, ба салоҳи мизоқи худ менӯш.
Бигир мотами умри ба бод рафтаи ҳеш,
Ба мотами дигарон ҳамчу навҳагар маҳрӯш.
Ба зери бори худ, эй беҳабар, фуру мондӣ,
Зи аблаҳӣ биниҳӣ бори дигарон бар дӯш.
Маҳар уюби касонро ба музди тоати ҳеш,
Ҷазои ҳусни амалро ба ғайбате мафрӯш.
Ба сони ғук зи савти ту гӯшҳо кар шуд,
Чӣ мешавад, ки чу моҳӣ даме шавӣ хомӯш.
Ба пеши пойи ту аз аҷз сар ба сачда ниҳанд,
Агар ба лутф чу меҳроб во кунӣ оғӯш.
Бибанд гӯши сар аз савти беҳуда Мушфиқ,
Ки то ба гӯши дил ояд туро зи ғайб сурӯш.

МАҲЧУБА

«Маҳҷуба», номи аслиаш Сафуро, соли 1905 дар Бодрғис (Кушки Ҳирот) ба дунё омад. Падараш Ҳоҷӣ Абулқосим муншӣ писари Исматуллоҳхони Ҷамшедӣ аз фозилони адабу ҳунардӯсти замони ҳеш буд. Сафуро хатту саводно дар пеши падару модари донишвараи ҳеш гирифта, дар андак муддат ба омӯзиши забонҳои арабиву дарӣ пардохт ва донандаи мумтози онҳо гардид. У дар фикҳу

мантиқ тавоно буд. Сафуро аз синни ҷавонӣ бо таҳаллуси «Маҳчуба» ба сурудани шеър пардохт ва ашъораш саропо аз нокомиву дар кунҷи узлат ҷоғузинии зан, зориву тавалло ва розу ниёзи ошиқон, дӯстиву бериёии мардумон, ҳамчунин бурбдориву саодатмандии ақлу хирад ва рушди илму фарҳанги мардumi Афғонистон будааст. Маҳчуба аввалин занест, ки дар шаҳри Ҳирот ба таъсиси мактаби ҷадиди духтарона ҳиссаи тамоm дошта, то охири умр дар он ҷо муаллима будааст.

Маҳчуба зодгоҳи худро бисёр дӯст медошт ва онро муқаддас медонист, ҳатто мавриди арӯсии хеш тақозои аввалинаш он будааст, ки ўро аз оғӯши шаҳри озодааш ҷудо накунанд.

Маҳчуба ба муносибати 44-умин ҷашни истиқлолияти Афғонистон аз тарафи муассисаи наслони (занони) пойтахт (Мир ману тулуна) иштирок дошт.

Маҳчуба ба шеъри Абдуллоҳи Ансорӣ, Бедил, Ҷомӣ, Саъдиву Ҳофиз, Зебуннисову Меҳрӣ ва дигарон эътиқодманд буд.

Сазад бар иззу шони худ бинозӣ,
Кунӣ бар ҷумла автон⁴⁶ сарфарозӣ.
Басе парвардаи авлоди номӣ,
Аз он ҷумла яке Мавлои Ҷомӣ.
Ки ў шаҳбози қудси ошён аст,
Рафиъу ал-манзалат Ғавси замон аст.
Бувад дарёи илму кони ирфон,
Ба авчи маърифат хуршеди тобон...
Ҷароғи равшани шаръи мубин аст,
Лақаб ўро аз он рӯ Нуруддин аст.

⁴⁶ Автон – ватанҳо.

Худоро, Хоча Абдуллоҳи Ансор,
Мадад кун бар мани ранчури бемор.
Ғарибе гар равад дар шаҳри шоҳе,
Ки ӯ бошад кариму неқкирдор.
Аҷаб набвад гар аз рӯи тараххум,
Бигирад дасти он афтодаи зор.
Туи пири Ҳироту ман дар ин шаҳр
Ғарибу очизам бе ёру ғамхор.
Бикун раҳме бар аҳволи табоҳам,
Ки шуд рӯзам сияхтар аз шаби тор.
Ба ҳаққи мустафову аҳли байташ,
Муродамро бихоҳ аз ҳайи ғаффор.
Расон Маҳчубаро бар мақсади ӯ,
Аз инаш бештар дармонда мағзор.

Дар Кобул ба ифтихори Маҳчуба мактаbero
номгузори карданд. Яке аз занони суханвари муосир дар
бораи ӯ гуфтааст:

Маҳчуба туй шоираи миллати афгон,
Бисёр сухансанчу сухангӯю сухандон.
Бисёр азиз аст вучуди ту дар ин аср,
Ту булбули хушгӯиву ин мулк гулистон.
Алфози ту барҷаставу мазмуни ту ширин,
Ашъори ту мавзуну гузида-сту дурафшон...

Ғавсуддини Нодимӣ ба ӯ мурочиаткунон гуфтааст:

Эй модари шеъру илму ирфон,
Эй духтари бошукӯҳи афгон.
Эй боиси ифтихори насвон,
Эй шамъи маориф аз ту рахшон.
Маҳчуба шудӣ ба ном машхур,
Шеъри ту ба ҳар кучост манзур.
Тақвову ибодат аст корат,

Гардида Худо ҳамеша ёрат.
Гар пир шудиву нотавонӣ,
Дар шеърӯ адаб бaсe чaвонӣ.
Шеърӯ адаб аз ту чон гирифта,
Овозаи ту ҷаҳон гирифта.

Дар шеърӯ адаб ту беназирӣ,
Ҳампои Нодиму Заҳирӣ.
Хушнуд зи ту равони Меҳрӣ,
Ҳарчанд ба манзилат сипеҳрӣ.
Эй хоҳари Махфии Бадахшон,
Ҳамсилки ту нест дар Хуросон.
То вориди Форёб гаштӣ,
Симбули адаб ҳисоб гаштӣ.
Дар шеърӯ адаб шуда саромад
Гӯяд ба ту Нодим хушомад!

Маҳчуба соли 1966 аз олам ҷашм пӯшид. Санги мазораш хуфтаву ду тарафи он мисли лула ба боло қат шуда, дар болову ду тарафи санг бо хати бисёр зебои хаттоти номӣ – Муҳаммад Алии Аттор навишта шуда: «Ҳува-л ғафуру-л-рахим, оромгоҳи суҳанвари номӣ ва шоираи тавонои Ҳиротӣ Сафуро – Маҳчуба... Аз манзумае, ки вай қабл аз вафоти худ сурудааст:

Кунун айёми иди навбаҳор аст,
Насими субҳгоҳи мушқбор аст.
Дар ин мавсим назар кун чун гулзор,
Бубин осори раҳматро падидор.
Ба рангу бў машав аз боғ қонеъ,
Тафаккур кун ба қудратҳои соней.
Таъоло-қодиро к-аз қудрати пок,
Ҳазорон нақш зад бар сафҳаи хок.
Намо Маҳчуба бар сунъаш тафаккур,
Ба наъмояш ҳамеша кун ташаккур.

Маҳҷуба аз худ мероси гаронбаҳое ба ёдгор мондааст, ки устод Ғаввос зери унвони «Девони Маҳҷубаи Ҳиравӣ» соли 1347 онро дар матбааи Ҳирот ба чоп расонидаанд. Дар ин девон 166 ғазал ду паёми устод Халлилуллоҳи Халилӣ ва ҷавоби Маҳҷуба, як паёми Шоик ва ҷавоби Маҳҷуба, 3 мухаммас ва 9 қасида дохил гардидаанд. Маҳҷуба асосан шоираи ғазалсарост, инак, чанд ғазали ӯ:

Шаби ҳичрон

Дилам аз дурии ҷонон хароб аст,
Чигар аз оташи ҳичрон кабоб аст.
Маро будаст дар каф хок бар сар,
Диле пуроташу ҷашме пуроб аст.
Кам аз Зол аст пеши бози вай ишқ,
Биё, ҷоно, ки аз шавқи ҷамол аст,
Агар Рустам варо Афросиёб аст.
Биё, ҷоно, ки аз шавқи ҷамолат,
Ду ҷашмам қатра резон чун саҳоб аст.
Хати мушкин бар он рухсори симин,
Ту пиндорӣ, ки нилуфар дар об аст.
Ба даври наргиси масти ту, соқӣ,
Киро парвои саҳбову шароб аст.
Рухаш дар зерӣ зулфайни муанбар,
Ту гӯӣ, офтобе дар саҳоб аст.
Рафиқам дар шаби ҳичрон – ғами дӯст,
Анисам рӯзи танҳой китоб аст.
Хаёли ӯст рӯзу шаб қаринам,
Мағӯ Маҳҷуба аз ман дар ҳичоб аст.

Рашки офтоб

Ҷашми ту ҷу баҳти ман ба хоб аст,
Зулфат ҷу дилам ба печу тоб аст.
Эй шӯҳ, ҳино баҳона созӣ,
Дасти ту ба ҳуни ман ҳизоб аст.

Эй кош, ба чашми ман гузорӣ,
Пое, ки ба ҳалқаи рикоб аст.

Муноҷот

Худовандо, ба чашмам хор гардон ҷумла гулҳоро,
Бурун кун аз дилам меҳри бутони моҳсиморо.
Сияҳ аз зулфи эшон рӯзгорамро макун ё раб,
Масӯз аз оташи рухсорашон ин бесару поро.
Диламро сард кун аз меҳри маҳрӯёну маҳбусон,
Ба чашмам зишт гардон талъати хубони зеборо.
Макун талх аз лаби Ширин лабони Кӯҳкан комам,
Масоз аз шӯри лайлиталъатон мачнунсифат моро.
Ту он шоҳӣ, ки аз инъоми оми худ ато кардӣ,
Висоли Ҳазрати Юсуф пас аз ҳичрон Зулайхоро.
Чу Вомиқ гашт саргашта ба кӯҳу дашт ошуфта,
Расонидӣ ба ӯ баъд аз ғаму андуҳ Узроро.
Худовандо ба рӯи Ғавси Аъзам шоҳи чайлонӣ,
Раҳонидӣ зи қайди ғам ба лутфи худ Сафуроро.

Дили гумшуда

Баски мерезанд хуни халқ чашмони шумо,
Метапад дар хоку хун ҳар дам шаҳидони шумо.
Чун намудам ҷону дилро ман ба қурбони шумо,
Чист ин шамшербозиҳои мижғони шумо?
Мешавад сарву санавбар пасту пеши қоматат
Гар хиромад дар чаман сарви хиромони шумо.
Гул арақ кардаст дар гулшан зи шарми оразат,
Сунбул андар тоб аз зулфи парешони шумо.
То нигоҳи чашми хоболудаатро дидааст,
Наргис андар боғ гардидааст ҳайрони шумо.
Гар муқобил бо лабат ёкут раммоле⁴⁷ шавад,
Об мегардад зи шарми лаъли хандони шумо.
Ҳамчу Фарҳоди ҳазин, эй Хисрави ширинлабон,

⁴⁷ Раммол – фолбин, ғайбгӯ.

Талхӣ омад қисматам аз шакаристони шумо.
Гар кашидӣ доман аз чангам ба дунё бок нест,
Дасти ман бошад ба маҳшар дар гиребони шумо.
Юсуфӣ дил аз бари Маҳчуба ногаҳ гум шудаст,
Ташналаб афтода дар чоҳи занаҳдони шумо.

Савганд

Қасам ба қомати сарви ту, эй сихиболо,
Қасам ба наргиси масти ту, эй парисимо.
Қасам ба тири нигоҳи ту, эй камонабрӯ,
Қасам ба хандаи ширини лаъли шаккарҳо.
Қасам ба кокули пурпечи чун бунафшаи ту,
Қасам ба нофакушои ду зулфи мушқосо.
Қасам ба тоқи ду абрӯи ҳамчу меҳробат,
Қасам ба новаки мижғони наргиси шахло.
Қасам ба он хати мушкин ғайрати райҳон,
Қасам ба хиндуи холи ту, раҳзани дилҳо.
Қасам ба ғамзаи хунрезу чашми фаттонат,
Қасам ба ранчу даллоли ту, эй бути раъно.
Қасам ба тезии хашму ба тундии хӯят,
Қасам ба кибру гуруру ба нозу истиғно.
Қасам ба оташи дилҳову дидаҳои пуроб,
Қасам ба хокнишинони остони шумо.
Қасам ба ашкфишонии чашми хунборам,
Қасам ба оҳу фиғонам зи субҳ то ба масо⁴⁸.
Ки орзуи дилу қони Маҳчуба
Туйй ва аз ту надорад ба дигаре парво.

Чалби тарахҳум

Агар ҷустам зи ту меҳру вафоро,
Надонистам, хато кардам, нигоро.
Хароб афтодаам аз дарди хичрон,
Тарахҳум кун ба ҳоли манн, Худоро.

⁴⁸ Масо – шом, бегоҳӣ.

Надорӣ пешае чуз зулму бедод,
Надонӣ шеваи меҳру вафоро.
Кушодӣ то ба рух зулфи муанбар,
Шикастӣ қимати мушки хиторо.
Ба хунам дасти худ кардӣ, нигорин,
Баҳона мекунӣ ранги ҳиноро.
Кадомин пайки пайғомам гузорад,
Ба кӯят нест чун роҳе саборо.
Дило, гар зиндагӣ хоҳӣ ҳамеша,
Зи лаъли ӯ бичӯ оби бақоро.
Ба ғафлат умри ман бигзашт, сад ҳайф!
Надорам тӯшае рӯзи ҷазоро.
Худоё, гар кунӣ Маҳчуба маҳрум,
Шафиъ орад ба ту ҳайру нисоро.

Истилои ишк

Чархи гардун доимо ошuftатар дорад маро,
Ҳамчу лола ғарқ дар хуни чигар дорад маро.
Баски ишқат карда истило дар иклими вучуд,
Аз худу аз ҷумла олам беҳабар дорад маро.
Ман намедонам чаро ин толеи шӯридаам,
Талхком аз ҳаҷри он ширинписар дорад маро.
Нестам як лаҳза фориғ аз балову ранҷу ғам,
То чудо з-он сарву қадди симбар дорад маро.
Аз бихишти васли ӯ ҳаргиз нагардам баҳравар,
Доимо ҳичрони ӯ андар сақар⁴⁹ дорад маро.
Нестам оғаҳ зи кин, Маҳчуба, дорад осмон
Ҳар кучо тири боло бошад сипар дорад маро.

⁴⁹ Сақар – дӯзах.

Матлаби шоир

Дилам хун шуд аз дасти чонон, худоё,
Чигар сӯхт дар нори ҳичрон, худоё.
Маро талх шуд зиндагонӣ ба олам,
Бимирон бо ҳамроҳи имон, худоё.
Бибахшой ба ҳоли зори харобам,
Ба ҳаққи – Алӣ шоҳи мардон, – худоё.
Туй матлаби ман, туй мақсади ман,
Ба Тавроту Инчил ва Фарқон⁵⁰, худоё.
Гирифтори қайди азозил нафасам,
Халосам деҳ аз шарри шайтон, худоё.
Гунаҳҳои Маҳҷубаро афв фармо,
Ба обу руҳи шоҳи Ҷайлон, худоё.

Паёми ёр

Омад хабари нигорам имшаб,
Бетоқату бекарорам имшаб.
Ҷонам ба фидои қосиди дӯст,
К-овард паёми ёрам имшам.
Аз ваъдаи васли он паричеҳр
Бо дидаи интизорам имшаб.
Аз шавқи лиқои моҳӣ бар меҳр,
Аз дида ситораборам имшаб.
Шояд бирасам ба ёри ҳамдам,
Аз бахт умедворам имшаб.
Аз бими рақиби довтолғат,
Бисёр дар изтиробам имшаб.
Аз парда бурун шудааст чун гул,
Симинтану гулгузорам имшаб.
Маҳҷуба, шудааст меҳробон ёр
Аз ёрии кирдигорам имшаб.

⁵⁰ Фарқон – Қуръон.

Шикваи ҳичрон

Хобам зи мижа парида имшаб,
Оҳам ба фалак расида имшаб.
Селоби сиришк, ҳамчу дарё,
Қорист зи ҳар ду дида имшаб.
Рафт аз дили ман қарору ором,
Ваҳшисифатам рамида имшаб.
Қоно, зи чудоии ту чонам
Аз ғусса ба лаб расида имшаб.
Аз дурии рӯи лоларангат,
Хун аз мижаам чакида имшаб.
Аз ҳачри ҳилоли абрувонат
Қаддам чу камон хамида имшаб.
Бисмилсифат аз хаданги мижгон
Мурғи дили ман тапида имшаб.
Маҳчубаи зори бенаворо,
Афъии ғамат газида имшаб.

Укдаи зулф

Ба шаққарханда то лабро кушод он гулузор имшаб,
Намак пошид аз қандаш ба дилҳои фиғор имшаб.
Нигоҳаш нашъаи садбора мебахшад ба муштоқон,
Кушода то ба нозу ғамза чашми пурҳумор имшаб.
Маро аз сунбулу райҳону анбар кор накшоёд,
Ҳазорон уқда афтодаст аз зулфаш ба кор имшаб.
Чу бурқаъ баргирифт он сарви нозу симтан аз рӯҳ,
Ту пиндорӣ, ки толеъ гашт моҳи даҳ чаҳор имшаб.
Шикастӣ равнақи мушки хитову анбари соро,
Кушодӣ то гиреҳ аз гесувони мушқбор имшаб.
Қигар хуну дилам ғамгину хотир ошуфта,
Ту низ, эй дида, аз ҳичрони рӯяш хун бибор имшаб.
Магар боди сабо бигашт бар чаъди сумансояш,
Машоми чон муаттар карда, чун мушки татор, имшаб.
Кунам, Маҳчуба, фарёду фиғон чун булбулу қумрӣ,
Ки рафт аз базми мо он сарвқадди гулузор имшаб.

Паноҳи шоир

Зи саҳми ҳодиса ҳифзи Худо паноҳи ман аст,
Мудом меҳнати ӯ ҳам умедгоҳи ман аст.
Зи фақру фоқа парешон намешавам ҳаргиз,
Кариму мунису⁵¹ муътӣ⁵² чу подшоҳи ман аст.
Худои ман, ки ғафуру раҳиму раҳмон аст,
Ҳамеша номи хушаш вирди субҳгоҳи ман аст.
Гуноҳкору аз фазли ӯ наям навмед,
Чаро ки раҳмати омми вай узргоҳи ман аст.
Зи дарду дурии чонон ба марг наздикам,
Тани низору рухи зарди ман гувоҳи ман аст.
Агар ба ҳашр шафиъам шавад расули карим,
Чӣ ғам зи касрати исёну аз гуноҳи ман аст.
Зи халқ чашми тарахҳум бидор, Махчуба,
Касе, ки раҳм ба ҳолат кунад Илоҳи ман аст.

Наргиси маст

Маро ки дил аз дурии дилдор фориғ аст,
Кай шавқи гулу майли тамошои баҳор аст.
Бар сабза чи сон по ниҳам аз баҳри тамошо,
Бар пой дил аз сӯзани мижғони ту хор аст.
Корам зи раёҳину бунафша накушояд,
К-аз кокули мушкини ту сад уқда ба кор аст.
Онро, ки дил аз чаъди сиёҳ аст парешон,
Зулфайни ҳам андар хами сунбул ба чи кор аст?!
Аз тубиву⁵³ шамшоду санавбар чӣ барад хат,
Онро, ки ҳавои қади дилҷӯи нигор аст.
Аз абҳару⁵⁴ аз наргису бодом чӣ ҳосил,
Моро ба сар аз наргиси масти ту хумор аст.
Муштоқи туро замзаму кавсар накунад суд,
К-ӯ ташнаи лаъли лаби қонпарвари ёр аст.

⁵¹ Мунис – дӯсти наздик.

⁵² Муътӣ – атоқунанда.

⁵³ Тӯбӣ – номи дарахт.

⁵⁴ Абҳар – ёсуман.

Маҳҷуба кучо майл кунад сӯи гулистон,
Чун доғ ба дил аз ғами он лолаузор аст.

Шаби ҳичрон

Дилам зи дурии чонон хароб аст,
Ҷигар аз оташи ҳичрон кабоб аст.
Маро бод аст дар каф хок бар сар,
Диле пуроташу чашме пуроб аст.
Кам аз зол аст пеши бози вай ишқ,
Агар Рустам в-агар Афросиёб аст.
Биё, чоно, ки аз шавқи чамолат
Ду чашмам қатрарезон чун саҳоб аст.
Хати мушкин бар он рухсори симин,
Ту пиндорӣ, ки нилуфар дар об аст.
Ба даври наргиси масти ту, соқӣ,
Киро парвои саҳтобу шароб аст.
Рухаш дар зери зулфайни муанбар,
Ту гӯй офтобе дар саҳоб аст.
Рафиқам дар шаби ҳичрон – ғами дӯст,
Анисам рӯзи танҳой китоб аст.

Интизор

Нигоро, мурдам аз ҳичрони рӯят,
Чи бошад гар диҳӣ роҳам ба сӯят.
Ба ин саргаштаи водии ҳайрон,
Кучо гардад муяссар тавфи кӯят.
Ҳама шаб то саҳар дар интизорам,
Магар орад насими субҳ бӯят.
Дилам танг аст аз ғам чун даҳонат,
Танам зор аст ҳамчун тори мӯят.
Нигорино, аз он лабҳои ширин
Шакар резад ба вақти гуфтугӯят.
Надoram ҳеч мақсуде ба хотир,
Набошад дар дилам ҷуз орзуят.
Агар рӯзе гузар сози ба хокам,

Шавам зинда ба гӯр аз шавқи рӯят.
Бадихоро ба худ лозим гирифтан,
Набошад лоиқи рӯи нақӯят.
Чамолатро кучо Маҳчуба бинад,
Саборо нест чун роҳе ба кӯят.

Савганди ошиқона

Ба бодоми сиёҳи хобдорат,
Ба занчири ду зулфи мушкборат.
Ба сарву қомати болобаландат,
Ба ранги чехраи ҳамчун баҳорат.
Ба меҳроби ду абрӯи хамида,
Ба он марғулаҳои тобдорат.
Ба марвориди дандонҳои дурвор,
Ба ёкути ду лаъли обдорат.
Ба таъсири нигоҳи турки мастат,
Ки ақлу дини моро карда ғорат.
Ба новакҳои мижғони хунрез,
Ба чашмакҳои чашми пурхуморат.
Ба нозу ишваи ошиқфиребат,
Ба тири ғамзаи мардумшикорат.
Ба мағруриву кибру худписандӣ,
Ба истиғнову тамкину виқорат.
Ки чун Маҳчуба мафтуне наёбӣ,
В-агар пайдо шавад, ошиқ ҳазорат.

Нигоҳи шергир

Дилам дар ҳалқаи зулфе асир аст,
Ки дар олам ба ҳубӣ беназир аст.
Шаҳаншоҳе, ки ҳубон лашкари ўст,
Ба гетӣ соҳиби тоҷу сарир⁵⁵ аст.
Хаташ хизру даҳонаш оби ҳайвон,
Қадаш тубо, рухаш бадри мунир аст.

⁵⁵ Сарир – тахт, маснади шоҳӣ.

Ҳар он кас дид рӯяш, дил зи каф дод,
Магар он кас, ки чашмонаш зарир⁵⁶ аст.
Агарчи сарв дар болобалидист,
Валекин пеши он қомат қатир аст.
Дилам дар ҳичри он султони офоқ,
Чу най ҳар дам ба афғону нафир аст.
Агар ман нестам қодир ба васлат,
Худованде, ки ман дорам, қадир аст,
Дилам, Маҳчуба, мафтунӣ ғизолест,
Ки оҳуи нигоҳаш шергир аст.

Умеди лутф

Дидори ту ҷаннати наим аст,
Ҳичрони ту дӯзаҳу ҷаҳим аст.
Як раҳ назаре ба ҳоли ман кун,
К-аз теги ғамат дилам дуним аст.
Он кас, ки шаби фироқ дида,
Аз рӯзи ҷазо варо чи бим аст.
Дӯзах нарасад ба фурқати дӯст,
Ҳарчанд азоби ӯ азим аст.
Исо накунад илоҷи дардаш,
Он кас, ки зи ҳаҷри ту сақим⁵⁷ аст.
Кай майл кунад ба сӯи ҷаннат
Он кас, ки ба кӯи ту муқим аст.
Ё раб, карами ту ҳаст аъзам,
Ҳарчанд гуноҳи ман азим аст.
Навмед машав зи лутф, ошиқ,
К-ӯ роҳиму номи ӯ раҳим аст.
Маҳчуба, бихоҳ ҳоҷати хеш,
Аз дарғаҳи ҳақ, ки ӯ карим аст.

⁵⁶ Зарир – кӯр.

⁵⁷ Сақим – бемор, дардманд.

Чамоли дӯст

Аз бахти бад ба рӯз надидам чамоли дӯст,
Эй кош, шаб ба хоб бидидӣ хаёли дӯст.
Дар бўстону чаннату дар гулситони хулд,
Сарве нараста чун қади боъятидоли дӯст.
Ширин лабаш хироч гирифт аз наботи Миср,
Бишкаст қадри мушки хито зулфу холи дӯст.
Дар боғи хулду равзаи ризвон надидаанд
Як гул ба обу ранги рухи бемисоли дӯст.
Не бими дӯзах аст маро не умеди хулд,
Бимам зи ҳаҷр аст, умед аз висоли дӯст.
Хун шуд дилам зи ҳаҷри рухи лоларанги ёр,
Қаддам хамида з-абрӯи ҳамчун ҳилоли дӯст.
Маҳҷуба, мурдам аз ғаму сӯям назар накард,
Фарёд аз ин такаббуру чоҳу чалоли дӯст.

Хусни сабз

Дилам аз дасти дилситон хун аст,
Дидаам ҳамчу рӯди Чайхун аст.
Ин чафоҳо, ки ёр бар мо кард,
Аз ситамҳои чархи гардун аст.
Ғаҳ кушад, ғоҳ зинда месозад,
Ин чӣ афсонаву чӣ афсун аст,
Кас ба тақдири Ҳақ чӣ чора кунад,
Кор аз ихтиёр берун аст,
Подшоҳон гадои кӯйи туанд,
Гар ҳама Қайсару Фаридун аст.
Гашта Ширин зи шӯри ту Фарҳод,
Лайлӣ аз орзуят Маҷнун аст.
Як дуо гуфтаму ту – сад дашном,
Аз суолам атоят афзун аст.
Аз ғами хусни сабзу ширинӣ,
Чехраам зарду ашк гулгун аст.
Дард ушшоқро даво накунад,
Гар ҳаками замон Фалотун аст.

Умрҳо шуд дилам зи ҳачри рухат,
Ҳамчу Маҳчуба зору маҳзун аст.

Рашки офтоб

Чашми ту, чу баҳти ман, ба хоб аст,
Зулфат, чун дилам, ба печу тоб аст.
Эй шӯх, ҳино баҳона созӣ,
Дасти ту ба ҳуни ман хизоб аст.
Эй кош, ба чашми ман гузорӣ,
Пое, ки ба ҳалқаи рикоб аст.
Маҳ чист ба пеши орази ту,
Рухсори ту рашки офтоб аст.
Қайд⁵⁸ аст дилам ба доми зулфат,
Озод гараш кунӣ савоб аст.
Як чуръа ба ҳар ки дод шуд маст,
Гӯё лаби лаъли ӯ шароб аст.
Маҳчуба ҷудо зи талъати ёр,
Бустони бихишт ҳам азоб аст.

Лаби чонпарвар

Дилам маҳбуси зулфи кофари кист?
Танам маҷрӯҳи захми ханчари кист?
Ба нозу ғамза дил тороч кардан,
Шиори наргиси ғоратгари кист?
Дусад мулки дил аз як ишва бигрифт,
Чунин шоҳе, бигӯ, дар кишвари кист?
Қарору сабр дода, ғам гирифта,
Дили девонаам савдогари кист?
Манам девонаву дилдодаи ӯ,
Надонам он парирӯ дилбари кист.
Ҳама қалб /ҳои/ аҳборо шикаста,
Саворе инчунин дар лашкари кист?
Сари вай дорам аз дунёву уқбо,

⁵⁸ Қайд – асир кардан.

Надонам он ситамгарро сари кист?
Рухаш шамъи кадомин чамъ гашта?
Масеҳи лаб-ш, гӯ, чонпарвари кист?
Дилам, Маҳҷуба, гум шуд дӯш аз каф,
Наям огаҳ, ки акнун дар бари кист.

Хоҳари мушфик

Ҳамшираи ман, ки меҳрбон аст,
Билқиси ягонаи ҷаҳон аст.
Имрӯз ба мулки хубрӯйӣ,
Шоҳаншаҳи хайли маҳвашон аст.
Дар дилбариву карашмаву ноз,
Саркардаи чамъи гулруҳон аст.
Дар дидаи ҷумла дӯстдорон
Гул бошаду хори душманон аст.
Ҷонам ба фидои чашми ӯ бод,
Зеро ки азизтар зи ҷон аст.
Аз ҳаҷри камоли он парирӯ
Хуноба зи чашми ман равон аст.
Дар хилвати дил нишаста доим,
Аз дида агар гаҳе ниҳон аст.
Ҳарчанд, ки хоҳар аст бар ман,
Мушфиқтарам ӯ зи модарон аст.
Маҳҷуба, шудам гар аз заҳира⁵⁹,
Сад шукр ки ин ба ҷои он аст.

Истиғно

Агар моҳи само гардӣ, нахоҳам дидани рӯят,
В-агар мушки хито гардӣ намесозам дигар бӯят.
Агар номат шакар гардад нагирам дар даҳон номат,
В-агар кӯят Ирам гардад, нагардам дохили кӯят.
Надорам орзуи дидани ҳусну ҷамолатро,
Агар худ гул шавад ё шамъ ё хуршеду маҳ рӯят.

⁵⁹ Заҳир – озурдагӣ, ранҷ.

Агар охуст ё наргис, агар бодом в-ар абҳар,⁶⁰
Наёрам дар назар дигар хаёли чашми ҷодӯят.
Рамида мурғи дил аз ту нагардад ҳеч гаҳ ромат,
Агар сунбул, агар занҷир, агар дом аст гесӯят.
Агар байё⁶¹ шавӣ ман муштарӣ, як чав намегирам,
Агар мушки хутан ё нофа гардад холи ҳиндуят.
Зи ту чун сарви озодам ба чашмам беди мачнун аст,
Агар Тубову гар шамшод бошад қадди дилҷӯят.
Агар, Маҳҷуба, рӯзе бар дари масҷид гузар орам,
Наёрам сачда гар меҳроб бошад тоқи абрӯят.

Як назар

Як назар дидаам париворат,
Гаштам аз ҷону дил гирифтورات.
Метапам дар миёни хок ба хун,
Аз хаданги ду турки хунхорат.
Моҳи ман, ҳамчу гул зи парда баро,
Мурдам аз интизори дидорат.
Тоири қалби ман шудааст асир,
Ба каманди ду зулфи таррорат.
Сабру орому тобу тоқатро,
Бурда аз ман хироми рафтورات.
Бурда сад ҷону дил ба як ғамза,
Офарин бар ду чашми беморат!
Талхкомам, басе ато фармо
Шарбате аз лаби шакарборат.
Моҳи нав бар фарози тоқи сипеҳр
Мунфаил з-абрӯи камондорат.
Шаккар аз лаъли туст шарманда,
Гашта тӯтӣ хичил зи гуфтورات.
То ҷамоли ту дида Маҳҷуба,
Гашта аз сидку дил парасторат.

⁶⁰ Абҳар – ёсуман.

⁶¹ Байё – фурӯш.

Бе рӯи ту

Ба он қомат, ки сарви ҷӯйбор аст,
Ба он талъат, ки гӯё навбаҳор аст.
Ба он кокул, ки аз сунбул гарав бурд,
Ба он абрӯ, ки теғи обдор аст.
Ба наргисҳои хоболудаи ту,
Ки оҳугир оҳуи татор аст.
Ба зулфайни сиёҳи анбаринат,
Ки чун марғули сунбул тобдор аст.
Ба ёкути лаби ҷонпарвари ту,
Ба дандонат, ки дурри шохвор аст.
Ба нозу ишваи оқилфиребат,
Ба тири ғамза, к-ӯ мардумшикор аст.
Ба истиғнову бепарвоии ту,
Ба кибре, к-он туро доим шикор аст.
Ба бетобиву беоромии дил,
Ки чун симоб доим беқарор аст.
Ба афғонам, ки аз гардун гузашта,
Ба оҳи ман, ки ҳар дам шуълавор аст.
Ба гавҳарпошии ин чашми хунбор,
Ки ҷайбу доман аз вай лолазор аст.
Ки бе рӯи ту, эй хуршеди тобон,
Ҷаҳон дар чашми ман торику тор аст.
Агар шарбат бинӯшам дур аз он лаб,
Ба комам талх ҳамчун захри мор аст.
Равам, Маҳчуба, гар дар сайри гулзор,
Ба чашмам бе рухат гул ҳамчу хор аст.

Гурези ёр

Дӯш аз пеши ман нигор гурехт,
Аз дилам тоқату қарор гурехт.
Ман чу сайёд аз пасаш поён,
Ӯ чу оҳуи марғзор гурехт.
Хушам аз сар париду сабр аз дил,
Чун зи ман ёри гулузор гурехт.

Баски чавру ситам намуд рақиб,
Гулрухам аз ҷафои хор гурехт.
Аз ғами наргиси хуморинаш,
Хобам аз чашми ашкбор гурехт.
Гар ту ёрӣ, ҷафои ёр бикаш,
Ёр кай аз ҷафои ёр гурехт?

Такдир

Худовандо, дилам аз ғусса хун аст,
Ғаму андуҳи ман аз ҳад фузун аст.
Ба ҳоли хеш ҳайронам шабу рӯз,
Намедонам маолӣ⁶² кор чун аст.
Чи созад кас ба тақдири илоҳӣ,
Инони ихтиёр аз каф бурун аст.
Якero дода чандон илму ҳикмат,
Ки Афлотун ба пеши ӯ забун аст.
Якero сохта ҷаҳли мураккаб,
Ки доим кори ӯ ҳамчун ҷунун⁶³ аст.
Якero карда рашки субҳи содик,
Яке чун лайли мазлум қирагун аст.
На ҳар кас раҳ барад бар оби ҳайвон,
Магар он кас, ки хизраш раҳнамун аст.

Як дилу як дӯст

Матлуб агар ба сони Юсуф хуб аст,
Толиб ба муҳаббаташ агар Яъқуб аст.
Ихвони ҳусуд дар миён чун бошанд,
Сад гуна балову фитнаву ошӯб аст.
Бо ранҷу бало касе чи сон тоб орад,
Ҳар кас на ба сабр ҳазрати Айюб аст.
Не толиби молему на ошиқ бар ҷох,
Моро зи замона офӣят матлуб аст.

⁶² Маол – оқибати кор.

⁶³ Ҳамку ҷунун – аблаҳӣ ва девонагӣ.

Дар оташи тез чой чун гирад кас,
Гарчи сухани обдор базе марғуб⁶⁴ аст.
Лоиқ набувад бар дигаре майл кунад,
Онро, ки ба хона шоҳиде маҳбуб аст.
Бо як дил худ ду дӯст чун гирад кас,
Ду меҳр ба як дил, ба Худо, маъюб аст.
Чашми дигарон бод нураш равшан
Он шамъ, ки аз дидаи мо Маҳчуб аст.

Нолаи шабгир

Агар аз дарди ҳичрон мирам, эй дӯст,
Ба маҳшар доманатро гирам, эй дӯст.
Зи қаҳти васлу аз андуҳи ҳичрон,
Зи умри зиндагонӣ серам, эй дӯст.
Бувад осон дил аз чон баргирифтан,
Вале мушкिल зи ту дилгирам, эй дӯст.
Намеёрам гузар кардан зи кӯят,
Ба зулфайни ту дар занҷирам, эй дӯст.
Накардӣ хоби нӯшин, гар расидӣ
Ба гӯшат нолаи шабгирам, эй дӯст.
Чихо гаштам ба сад нокомӣ аз ту,
Чи созам, буд ин тақдирам, эй дӯст.
Ту мегӯӣ, ки бе ман шодмонӣ,
Ба чони ту, зи чон дилгирам, эй дӯст.
Зи бас ғамҳо, ки Маҳчуба, кашидам,
Чу лола дар ҷавонӣ пирам, эй дӯст.

Лаъли лаб

Шаби ҳичрон чи тираву тор аст,
Шаб мағӯ аждаҳои хунхор аст.
Чун ту озодӣ аз каманди бало,
Чи ғам, ар бедиле гирифта аст.
Бе гули рӯят, эй парирухсор,

⁶⁴ Марғуб – дилхоҳ, писандида.

Дили ман хуну дида хунбор аст.
Шарбате аз лабат карам фармо,
Бар касе, к-аз ғами ту бемор аст.
Дил зи чон канданам бувад осон,
Лек кандан зи дӯст душвор аст.
Чашм аз ҳаҷри дарди дандонат,
Ҳамчу лаъли лабат гуҳарбор аст.
Ҳар ки як чуръа хӯрд аз ҷомат,
Ба ҳаёти абад сазовор аст.
Бе ту Маҳчуба гар равад дар боғ,
Гулу гулшан ба чашми ӯ хор аст.

Сулҳу ҷанг

Дар ин баҳор чу гунча дилам зи ғам танг аст,
Зи ҳаҷри лоларухе оби дида гулранг аст.
Ба ҷурми ишқ маро сарзаниш макун, носеҳ,
Маро зи ишқ бувад фаҳр, гар туро нанг аст.
Набуда ошику собир касе, ки ман бошам,
Зи ишқ то ба сабури ҳазор фарсанг аст.
Чи сон кунем тавофи ҳурмати дӯст,
Ки роҳ дуру дароз асту пой мо ланг аст.
Мудом бар сари сулҳему турки хунҳорат,
Зи ханчари мижаву тири ғамза дар ҷанг аст.
Аҷаб бувад дили санги ту дар бари симин,
Хилофи он ки шунудем, сим дар санг аст.
Зи рӯи марҳамату лутф як даме бинавоз,
Ки ашкам аз ғами ту тору қоматам ҷанг аст.
Маҳӯр фиреб аз абнои даҳр, Маҳчуба,
Ки корашон ҳама зарку фусуну найранг аст.

Ҷои ту холист

Дар кишвари чон, шоҳи бутон, ҷои ту холист,
Дал хилвати дил, рӯҳи равон, ҷои ту холист.
Ҳошо, ки касе ғайри туам дар назар ояд,
Дар дидаам, эй ҷони ҷаҳон, ҷои ту холист.

Дар боғ гулу лолаву наргис хама ҳозир,
Эй сарвқади гунчадаҳон, ҷои ту холист.
Хубон хама бо нозу адоянд дар ин базм,
Эй хусрави шириндаҳанон, ҷои ту холист.
Дар маҷлиси мо бодаву гул ҷумла муҳайёст,
Сад ҳайф, ки, эй роҳати ҷон, ҷои ту холист.
Ҷон меканам аз ғусса ҷу Фарҳод дар ин кӯҳ,
Афсӯс, ки Ширини замон, ҷои ту холист.
Бар чехраам аз дида равон аст дусад ҷӯй,
Бар ин лаби ҷӯ, сарви равон, ҷои ту холист.
Сад бор дилам доғ шуд аз дард, ки имрӯз
Дар анҷумани лоларухон ҷои ту холист.
Хубон дили ушшоқ ба як ишва рабуданд,
Ғоратгари дил, раҳзани ҷон, ҷои ту холист.
Кӯ маҳрами розе, ки диҳам шарҳи ғами дил,
Эй маҳрами асрори ниҳон, ҷои ту холист.
Маҳҷуба ба фарёду ғигон гуфт: дарего,
Эй ғайрати хубони ҷаҳон, ҷои ту холист.

Ашкборӣ

Дилам дар қайди зулфи гулузорест,
Ки гул дар пеши ӯ камтар зи хорест.
Ба ёди наргиси мағнаи ӯ
Ҳамеша кори чашмам ашкборист.
Ҳами зулфи сиёҳи печ-печаш,
Ба дилҳо неш зад, гӯё, ки морест.
Зи ҳаҷри қомати он сарви озода,
Ҷу қумрӣ кори ман афғону зорист.
Зи дасти ғам зи по афтодам, эй дӯст,
Ба кор оям, ки акнун вақти ёрист.
Ҷу фазли ҳақ ҳамеша дастгир аст,
Чиро Маҳҷуба андар сӯғворист.

Лаъли сухангӯ

Зихӣ маҳ мунфаил бар осмон аз рӯи некуят,
Хичил сарви сихӣ дар бўстон аз қадди дилчӯят.
Зи шарми оташин рухсораат гул об гардида,
Ба хун хуфтаст лола дар чаман аз ҳасрати рӯят.
Шикаста равнақи бозори гавҳар дурри дандонат,
Намонда оби ёкут аз лаби лаъли сухангӯят.
Нигоҳи наргиси мастат намуда ғорати дилҳо,
Шикори мулки дилҳо карда доми ҳалқаи мӯят.
Зи рашки кокулат чаъди бунафша сарнагун гашта,
Ба печу тоб монда сунбул аз занчири гесӯят.
Дилу дину хирад тороч карда кофари зулфат,
Рабуда ақлу хушу сабру тоқат холи ҳиндуят.
Ки гӯяд наргиси бенур ё бодоми шӯреро,
Ки бошанд ин ду аъмо чун ду чашми масти оҳуят.
Худоро, эй бути симинтани сангиндили золим,
Нигоҳи лутф кун бар куштағони теғи абрӯят.
Надорам қосиде то арзи ҳолабро кунад бо ту,
Паёмамро саҳаргоҳон магар орад сабо сӯят.
Ҳама ҳаҷҷочро мақсуд тавофи Каъба мебошад,
Бувад Маҳҷубаро мақсад тавофи каъбаи кӯят.

Сухбати доно

Эҳтироз аз дӯстии мардуми нодон хуш аст,
Тақя бар фазли рафиқи поки беҳамто хуш аст.
Тавба дар пирӣ зи лобудиву ночорӣ бувад,
Вақти айёми чавонӣ тавбаву тақво хуш аст.
Сабр кун бар меҳнати дунё барои охират,
Ранҷи имрӯз аз барои роҳати фардо хуш аст.
Сухбати доно, чу оби Хизр, мебахшад ҳаёт,
Иқтибоси фазлу илм аз сухбати доно хуш аст.
То кай аз чаҳлу ҳамоқат моили сифлӣ шудан?
Дар тариқи илму дониш узви истеъло⁶⁵ хуш аст.

⁶⁵ Истеъло – мартабаи олӣ хостан.

Рӯзҳо Маҳчуба аз ғафлат талаф кардӣ абас,
Афви тақсирот хоҳӣ дар дили шабҳо хуш аст.

Ҳичобу ҳаҷр

Маҳчуба, ки аз ҷаҳониён мастур аст,
Аз зулми замона зинда дар гӯр аст.
Бе талъати зебои ту, эй ҷони ҷаҳон,
Дар ҳар тарафе дида кушояд гӯр аст.
Дар орзуи шарбати васлат бошад,
Пайваста зи дарди ҳаҷри ту ранҷур аст.
Мушкил, ки кунад тавфи ҳарими кӯят,
К-ӯ пойшикаста асту манзил дур аст.
Ҳаргиз зи ҷафои даҳр, эй хусрави аҳд,
Ширин нашудаи ком, ки бахташ шӯр аст.
Аз зиндагониву ҷавонӣ ўро чи хат аст,
К-аз суҳбати дилситони худ маҳчӯр аст.

Ғиғони шоир

Афсӯс, ки шоҳи некувон рафт,
Сад ҳайф, ки шоҳи некувон рафт.
Афтода ҷу мурдаам ба бистар,
Гӯё ки зи қолабам равон рафт.
Дилдор ҷу рафт аз висоқам,
Гуфтам, ки зи ҷисми хаста ҷон рафт.
Рухро ба замин ниҳодам аз ғам,
Аз дида ҷу моҳи осмон рафт.
Оғаҳ нашудам зи рафтани ў,
Ҳамчун парӣ, аз назар ниҳон рафт.
Аз ҳаҷри руҳи ту арғувонаш,
Аз дида сиришк хунфишон рафт.
Дида нашуда зи диданаш сер,
Он гулруҳи маҳчабин чи сон рафт?
Маҳчуба, ҷу қумриам дар афғон,
К-он сарв ба сӯи бўстон рафт.

Чаври агёр

Ал-ғиёс аз дурии ёр ал-ғиёс!
Аз фироқи рӯи дилдор ал-ғиёс!
Рафт дар дунболи чашми кофараш,
Ақлу ҳушу сабрам ин бор, ал-ғиёс!
То бидидам ҳалқаи гесӯи ӯ,
Мурғи дил гаштам гирифтор, ал-ғиёс!
Аз фироқи наргиси махмури ту,
Гаштаам аз дида хунбор, ал-ғиёс!
Чаври накуён ҳама неку бувад,
Ал-ғиёс аз чаври агёр, ал-ғиёс!
Аз ғами лаъли гуҳарбораш мудом,
Чашми ман аз гирия дурбор, ал-ғиёс!
Солҳо илму адаб омӯхтам,
Рафт аз дастам ба як бор, ал-ғиёс!
Кас намедонам, ки бошад ҳамчу ман,
Бекасу ранчуру бемор, ал-ғиёс!
Қуввати рафтан намоннад ба ман,
Рафтани он кабкрафтор ал-ғиёс.
Дар ҳами зулфи сиёҳаш гаштаам,
Ҳамчу Маҳчуба гирифтор, ал-ғиёс.

Тавба ва шараф

Эй карда рухи хуби ту бо шамсу қамар баҳс,
В-эй карда лаби лаъли ту бо қанду шакар баҳс.
Чашмони ту аз соғари май боч гирифта,
Дандони ту кардаст ба луълӯу гуҳар баҳс.
Нозук тани ту бурда гарав аз гули насрин,
Сангин дили ту карда ба фулоду ҳачар⁶⁶ баҳс.
Аз қадди ту дар боғ хичил гашта санавбар,
Дорад ҳами зулфайни ту бо сунбули тар баҳс.
Дидори ту бо чаннату фирдавс тараф шуд,
Ҳичрони ту дорад ба чаҳиму ба сақар⁶⁷ баҳс.

⁶⁶ Ҳачар – санг.

То кай ғами олам, ки чунин буду чунин шуд,
Аз баҳри чӣ дорӣ ба қазову ба қадар баҳс?
Носех, ту надидӣ рухи он ранги париро,
Беҳуда чӣ дорӣ ба мани хастаҷигар баҳс.
Маҳҷуба агар оқилӣ аз ишқ ҳазар кун,
Аз пунба чӣ лоиқ, ки намоёд ба шарар баҳс.

Маризи ишқ

Зиҳӣ зи мушки хито гесӯят гирифта хироч,
Лаби ту хоста аз қанду шахду шакар боч.
Намуда ғамзаи чашми ту ақлу дин ғорат,
Нигоҳи масти ту кардаст қону дил тороч.
Ба меҳри рӯи ту муштоқ хайли моҳвашон,
Ба хокбӯси дарат ҷумла дилбарон муҳтоҷ.
Чу офтоби дурахшон ба рози матлаи ғайб,
Ки рӯзгори ман аз ҳаҷр гашта чун Шаби Доҷ.⁶⁷
Ба ғайри шарбати васлат илоҷ мумкин нест,
Маризи бистари ишқи туро чу гашт мизоҷ.
Гулангубини табибон илоҷи дил накунад,
Маро кун аз гули рухсору қандлаби ту илоҷ.
Ба зиндагӣ чу рухатро надид Маҳҷуба,
Ҷамоли хеш намоӣ ба вақти мурдан қоҷ.⁶⁸

Нигоҳи махмур

Чи хуш бувад, ки бинӯшӣ ба навбаҳор қадах,
Миёни гулшану бар тарфи ҷӯйбор қадах.
Хуш аст бодаи гул хуштар он, ки нӯш кунӣ,
Ба дилбарони суманбӯӣ гулузор қадах.
Ҳазор нашъа диҳад як нигоҳи махмурат,
Фидои наргиси масти ту сад ҳазор қадах.
Маро зи хуни ҷигар пур шавад суроҳиву ҷом,

⁶⁷ Сакар – дӯзах.

⁶⁸ Шаби Доҷ – шаби зулмонӣ.

⁶⁹ Қоҷ – кошкӣ.

Чу бе ҷамоли ту нӯшам ба лолазор қадах.
Сарам ба чоми Ҷам акнун фурӯ намеояд,
Ки нӯшам аз кафи он сарви гулузор қадах.
Зи рашки луълӯи шаҳвор борам аз дида,
Ки судааст бад-он лаъли обдор қадах.
Чи суд шурби қадах чун намебарад зи сарам,
Хумори наргиси масти туро ҳазор қадах.
Қудо зи лаъли шакарбори ёр Маҳчуба,
Бувад ҳалоҳили⁷⁰ завқам ба заҳри мор қадах.

Дӯстону бӯстон

Зиндагонӣ гашт бо ман бе рухи дилдор талх,
Бе лаби ӯ шаҳд дар комам чу заҳри мор талх.
Ҳеч ширинӣ надидам дар ҷаҳони бевафо,
Ҳаҷр талху сабр талху суҳбати агёр талх.
Лаъли ширинат ба шаққархандае бикшо, ки ман,
Мекунад аз ҳаҷри рӯят гирияи бисёр талх.
Дарди ман бисёру сабрам омад, эй табиб,
Ҳарчи ман дорам, бувад аз андаку бисёр талх.
Бе ҷамоли дӯстон дар бӯстон рафтаи ҷӣ суд,
Мешавад боғу баҳору гулшану гулзор талх.
Гарчи бошад суҳбати ночинс талху ҷонгудоз,
Лек набвад ҳамчу ҳаҷри ҷонгудози ёр талх.
Бе руҳаш Маҳчуба гар дар ҷаннатулмаъвӣ⁷¹ шавам,
Мешавад ҷаннат таҷри тахта л-анҳор⁷² талх.

Лаъли гавҳарбор

Боз саҳни боғ шуд аз гулшани гулзор сурх,
Чун узори лоларанги дилбари айёр сурх.
Аз ғами лаъли лабат, эй хусрави ширинсухан,
Меравад ашқам мудом аз лаъли гавҳарбор сурх.

⁷⁰ Ҳалоҳил – кушанда.

⁷¹ Ҷаннатулмаъво – бихишт.

⁷² Ояи Қуръон тарцимааш (боғҳое, ки зери он обҳо равонанд).

Дар гулистон гар хиромӣ бо дусад нозу адо,
Аз хиҷолат мешавад гул пеши он рухсор сурх.
Шӯхи ман, худро ачаб рашки гулистон кардаӣ,
Чеҳра сурху гарда⁷³ сурху чомаву дастор сурх.
Ман надонам аз чи рӯ сурх аст чашми масти ӯ,
Кас надида инчунин ранги рӯи бемор сурх.
Шуд лабонаш чун ақиқ, азбаски хунам мехӯрад,
То напиндорӣ, ки дармон гашта лаъли ёр сурх.
Дасти худро аз ҳино гар дилбарон рангин кунанд,
Дасту поро карда аз хуни дилам дилдор сурх.
Ғозаи рӯям ҳамин бошад чу Маҳчуба, ки кард,
Ранги зардамо фалак аз дидаи хунбор сурх.

Гавҳари шохвор

Лола рухсори ёрро монад,
Сабза хатти нигорро монад.
Сарви бўстон, ки дилкаш асту баланд,
Қомати гулузорро монад.
В-он бунафша дамида бар лаби чӯ,
Кокули мушкборро монад.
Чаъди пурпечи сунбул андар боғ,
Зулфи мушкини ёрро монад.
Тири мижгонат, эй камонабрӯ,
Ханчари обдорро монад.
Холи мушкинат, эй парирухсор,
Ҳабаши зангборро монад.
Чашми махмури фитнаангезат
Наргиси пурхуморро монад.
Уқди дандони гавҳарогинат
Луълуъи обдорро монад.
Назми Маҳчуба дар ҳавои рухат
Гавҳари шохворро монад.

⁷³ Гард – гардиш, ҳаракат.

Луълуи тар

Ду зулфат мушки анбар мефурӯшад,
Ду лаълат шахду шаккар мефурӯшад.
Ду турки масти хунрези сиёҳат
Синону тиру ханчар мефурӯшад.
Лаби лаълат ба хангоми такаллум,
Ҳама ёкуту гавҳар мефурӯшад.
Ба хоки пой ту, к-оби ҳаёт аст,
Фалак хуршеди анвар мефурӯшад.
Барои мақдамат, эй шоҳи хубон,
Ду дида луълуи тар мефурӯшад.
Хуш он ошиқ, ки дар савдои маъшук,
Дилу чону сару зар мефурӯшад.
Кучо Маҳчуба хоки остонат,
Ба тахту тоҷи Қайсар мефурӯшад.

Васлу ҳаҷр

Дидори дилдор чон менавозад,
Андуҳи ҳичрон тан мегудозад.
Ғаҳ чаври дилдор ғаҳ таъни агёр,
Мискин дили ман ё раб чӣ созад?
Ошиқ набошад он кас ки аз дил,
Дар роҳи чонон чонро набозад.
Гул аз чӣ пешат рух мефурӯзад?
Сарв аз чи наздат қад меафрозад?
Ё тарки дин гир! Ё тарки дунё,
К-ин ду муҳолиф бо ҳам насозад.
Маҳчуба, аз халқ маҳрум гаштам,
Бошад, ки холиқ қорам бисозад.

Гулу хор

Касеро бӯстон пур аз гулу ёсаман бошад,
Чи сон ўро ҳавои лолаи саҳронишин бошад.
Саиде, к-он шавад сероб аз сарчашмаи ҳайвон,
Дигар ўро кучо андешаи мои маин⁷⁴ бошад.

⁷⁴ Мои маин – оби ҳаёт.

Гизоро бар сари серӣ тановул кай кунад доно,
Агар худ филмасал шакар бувад ё ангубин бошад.
Худое, ду мухолифро насозӣ чамъ дар як чо,
Азобе бадтар аз дӯзах агар бошад, ҳамин бошад.
Зи шарри ахриман эмин кучо гардад мусалмоне,
Сулаймонвор агар ўро чаҳон зери нигин бошад.
Набӯяд оқил он гулро, ки гардад хаста аз хораш,
Начӯяд муқбил⁷⁵ он ганче, ки толонро қарин бошад.⁷⁶
Бувад парҳез з-он асал, к-омехт шум⁷⁷ бо ў,
Нахоҳад кас чунон нӯше, ки нешаш дар камин бошад.
Надорад ҷисми инсон тоқат андар кураи оташ,
Магар сангиндиле, к-ўро тану ҷон оҳанин бошад.
Ҳарифи бад нахоҳад ҳеч кас, Маҳҷуба, дар олам,
Ки доим аз ғаму ташвиши ў андуҳгин бошад.

Гузашти рӯзгор

Дареғу дард, ки фасли баҳор мегузарад,
Қудо зи суҳбати он гулизор мегузарад.
Магар бар он сари зулфайни анбарин бигзашт,
Ки боди субҳ чунин мушкбор мегузарад.
Чу ҳосил аз ҳама олам дамest одамро,
Хушо даме, ки ба дидори ёр мегузарад.
Сазад, ки ман бидиҳам ҷони хештан барбод,
Ки бод бар сари кӯйи нигор мегузарад.
Қафои толеу ҷаври рақибу зулми ҳабиб,
Чиҳо, ки бар сари ин хоксор мегузарад.
Зи тирабахтии худ ҳамчу зулфи ошуфта,
Машав, ки олами нопойдор мегузарад.
Агар ба роҳату айше ва гар ба меҳнату тайш⁷⁸,
Ба ҳар тариқ ки бувад рӯзгор мегузарад.

⁷⁵ Муқбил – хушбахт.

⁷⁶ Ганче, ки толонро қарин бошад – ганчи ғораткардашуда.

⁷⁷ Шум – наҳс.

⁷⁸ Тайш – тундмизочӣ, хашм.

Зи ҳаҷри рӯи ту бар ман самум дӯзах шуд.
Насими субҳ, ки бар сабзавор мегузарад.
Ба тарфи боғу тамошои роғ Маҳчуба
Чудо зи гулрухи худ сӯгвор мегузарад.

Савдои маъшук

Нигорам васл бар чон мефурӯшад,
Ачаб дорам, ки арзон мефурӯшад.
Нигоҳаш ҳар замон сад соғару май,
Ба назми боданӯшон мефурӯшад.
Лаби лаълаш ба ҳангоми такаллум,
Ҳама луълуъу марчон мефурӯшад.
Ба куфри зулфи ҳиндуи сипоҳаш
Мусалмон дину имон мефурӯшад.
Ба хоки пой ӯ к-оби ҳаёт аст,
Фалак хуршеди тобон мефурӯшад.
Ба дидорат агар рӯи ту бинам,
Зулайхо моҳи Канъон мефурӯшад.
Ба шавқи мақдамат, эй шоҳи хубон,
Ду дида дурри ғалтон мефурӯшад.
Хуни ошиқ дар савдои маъшук
Сару молу дилу чон мефурӯшад.
Кучо Маҳчуба хоки остонат
Ба тахту тоҷи Ҳокон мефурӯшад.

Маъбуд

Рухат моҳи фалакро мунфаил кард,
Қадат сарви санавбарро хичил кард.
Рабуда куфри зулфат дину имон,
Ду чашмат ғорати сад ҷону дил кард.
Зи истиғно напардозӣ ба олам,
Ба бахти ман туро ҳақ сангдил кард.
Ба рӯзи ҳаҷр чашми ашкборам,
Сари кӯи туро аз гиря гул кард.

Намедонам фалак дар дил чӣ кин дошт,
Ба чонам оташи ғам муштаил⁷⁹ кард.
Яқин медон, ки маъбуди ту бошад,
Туро ҳар чиз к-аз Ҳақ муштағил⁸⁰ кард.
Худоё кун ба раҳмат сарфарозам,
Гуноҳ Маҳҷубаро хору хиҷил кард.

Рашки баҳор

Шукри Худо, ки равзаи пурнур шуд падид,
Наздик гаштаем ба вай аз раҳи баъид.⁸¹
Чун боди субҳ ғунчаи дилро шукуфта кард.
Ҳар бод к-ӯ зи хоки сари кӯи ӯ вазид.
Чашмам, ки ҳеч гоҳ ба хобаш надида буд,
Алҳамду ассано, ки ба бедорияш бидид.
Рашки баҳору чаннату боғи Ирам бувад,
Зеро ки ҳаст хобгоҳи ҳазрати шаҳид.
Ҳамчун алиф зи қайди ғам озод будаам,
Қаддам ба зери бори ғам акнун чу нун хамид.
Ҳарчанд зардрӯю сияхбахт мондаам,
Аз Ҳақ бихоҳ, то ки кунад номаам сафед.
Маҳҷубаро зи кулфати дунё наҷот деҳ,
Акнун ки бенаво ба сари кӯи ту расид.

Ба ёди ёр

Моҳро дидам, рӯҳи некуи ёр омад ба ёд,
Сарвро дидам, қади дилчӯйи ёр омад ба ёд.
Чун сабо чаъди бунафша шона зад дар субҳидам,
Кокули мушкини анбарбӯи ёр омад ба ёд.
Моҳи навро дидам андар тоқи чархи нилгун,
Дил зи дастам шуд, хами абрӯйи ёр омад ба ёд.
Наргиси машхурро дидам ба тарфи гулситон,

⁷⁹ Муштаил – шуълавар

⁸⁰ Муштағил – машғул, андармони кор.

⁸¹ Баъид – дур

Гамзаҳои наргиси ҷодӯи ёр омад ба ёд.
Лоларо дидам, дидам хун шуд зи ҳаҷри рӯи ӯ,
Ҷаъди сунбул дидаму гесӯи ёр омад ба ёд.
Чун зи воиз гӯш кардам васфи айвони бихишт,
Дил тапид андар бари ман, кӯи ёр омад ба ёд.
Гиря меояд маро Маҳчуба чун абри баҳор,
Меҳробониҳову хулку хӯи ёр омад ба ёд.

Ҳайрат

Сарви баланди бӯстон бо қомати ту монад,
Хуршеду моҳи тобон бо талъати ту монад.
Юсуф, ки халқи олам ҳайрони ҳусни ӯ буд,
Гар рӯи ту бубинад, дар ҳайрати ту монад.
Кайвон, ки ҷой дорад дар фавқи чархи ҳафтум,
Қадраш ба он баландӣ дар рафъати ту монад.
Ҳурони боғи ҷаннат гар сурати ту бинанд,
Бо он ҳама латофат дар ҳасрати ту монад.
То кай рақиби малъун созад дили маро хун,
Дар рӯи ман нишинад дар ҳиҷрати ту монад.
Маҳчуба кард анқо дар кӯҳи Қоф маскан,
Узлатгузинии ӯ бо ғурбати ту монад.

Шикоят

Ба ман меҳробониву фазли Худо шуд,
Ки меҳри ту аз хоҳири ман ҷудо шуд.
Ба аввал ҳама меҳру улфат ту кардӣ,
Ба охир мубаддал вафо бо ҷафо шуд.
Гирифтам, дил аз меҳри ман сард кардӣ,
Бигӯ он ҳама аҳду паймон кучо шуд?
Агарчи ки турку форсам зан бувад,
Биҳамдулло оину расми шумо шуд.
Нагардад дигар моили донаи хол,
Чу мурғи дил аз дом зулфат раҳо шуд.
Касе гашт, Маҳчуба, мафтун ба ёре,
Якин дон гирифтори доми бало шуд.

Шаби ҳаҷр

Касе зи тири қазо то кучо гурез кунад,
На оқил аст, ки бо ҳукми ӯ ситез кунад.
Надонам аз чи сабаб турки масти хунрезаш
Барои куштани ман тири ғамза тез кунад.
Муҳаббаташ нашавад аз миёни ҷон берун
В-агар ба теғи ҷафо ҷисм рез-рез кунад.
Магар надида шаби ҳаҷр, воизи ғофил,
Ки бими омадани рӯзи растохез кунад.
Баҳои ҳезуму уд ин замон яке бошад,
Касе намонда, ки дар ин он тамиз кунад.
Дами Масеҳ ба аҳмақ накард чун таъсир,
Дигар илочи варо дар ҷаҳон ҷӣ чиз кунад?
Ба саъй халқ шудӣ хору ғам мадор, эй дил,
Бувад ки холиқи олам туро азиз кунад.
Касе, ки толеъу иқболи бахт аз ӯ баргашт,
Ҳар он чи ки душмани ӯ кард, дӯст низ кунад.
Фалак чу Юсуфи сиддиқро ғулом намуд,
Аҷаб мадор, ки Маҳчубаро каниз кунад.

Таманнои шоир

Дӯстон, хотири ғамдидаи ман шод кунед,
Сарвам аз қайди муаллим даме озод кунед.
Чанд маҳвед ба он хусрави шириндаҳанон,
Фикри маҳрумиву ҷон кандани Фарҳод кунед.
Чун шуморед сағонаш зи раҳи лутфу карам,
Номи ман ҳам ба туфайли дигарон ёд кунед.
Дилбари сарвқаду лоларухамро нигаред,
Чанд зикри гулу андешаи шамшод кунед.
Шояд аз воқеаи ғавти ман огоҳ шавад,
Ба сари турбати ман нолаву фарёд кунед.
Чун ба базми тарабаш соғари май нӯш кунед,
Ёди Маҳчубаи маҳзунаи ношод кунед.

Фидои ту

Баҳори ошиқон рӯи ту бошад,
Биҳишти ҷовидон кӯи ту бошад.
Агар Тубо, агар шамшод, агар сарв,
Фидои қадди дилҷӯи ту бошад.
Агар моҳ аст, агар меҳр аст, агар гул,
Фидои рӯи некуи ту бошад.
Агар қудс аст, агар меҳроб, агар теғ,
Фидои тоқи абрӯи ту бошад.
Агар наргис, агар бодом, агар чом,
Фидои чашми ҷодуи ту бошад.
Агар занҷир, агар сунбул, агар дом,
Фидои ҷаъди гесӯи ту бошад.
Агар нофа, агар анбар, агар мушк,
Фидои холи ҳиндӯи ту бошад.
Агар зоҳид, агар обид, агар шайх,
Чу Маҳчуба дуогӯи ту бошад.

Тоқи абрӯ

Нигоро, қиблаам рӯи ту бошад,
Биҳишти ман сари кӯи ту бошад.
Агарчи гулузорон бешуморанд,
Вале майли дилам сӯи ту бошад.
Надидам сарву шамшоде ба бўстон,
Ки ҳамчун қадди дилҷӯи ту бошад.
Маҳи нав бар фалак, эй меҳрталъат,
Хиҷил аз тоқи абрӯи ту бошад.
Маро гуфтӣ ишорат бевафоист,
Намедонӣ, ки ин хӯи ту бошад.
Чӣ кам гардад зи ту, эй моҳи хубон,
Ки Маҳчуба дуогӯи ту бошад.

Нозу итоб

Чашми ту шароб мефурӯшад,
Рӯи ту гулоб мефурӯшад.
Ёкути лабат ба вақти ханда
Дурҳои хушоб мефурӯшад.
Зулфи сиёҳи ту мушки чинро
Бо анбари ноб мефурӯшад.
Лаъли ту ба базми боданӯшон
Доим майи ноб мефурӯшад.
Абрӯт ба ошиқони шайдо
Сад нозу итоб мефурӯшад.
Маҳчуба зи ҳаҷрат аз ду дида
Луълӯи пуроб мефурӯшад.

Яъсу умед

Бути ман зулфи чун зуннор дорад,
Лаби ширини шакарбор дорад.
Рухаш моҳи фалакро мунфаил кард,
Қадаш аз сарви бўстон ор дорад.
Чу зулфи худ парешон карда корам,
Чу чашми худ, маро бемор кард.
Касе, к-ӯ моили рӯи ту бошад,
Кучо майли гулу гулзор дорад.
Дили девонаам аз ишқи Лайлӣ,
Чу Мачнун, домани кӯҳсор дорад.
Магар бод аз сари кӯи ту бигашт,
Ки бўӣи нофаи тотор дорад.
Бувад Маҳчуба маъюс аз ҳама халқ,
Умед аз холиқи ҷаббор дорад.

Шохи гул

Гулситон аз рӯи рангини ту ёдам медиҳад,
Сабззор аз хати мушкини ту ёдам медиҳад.
Ҷаъди сунбулро чу мебинам ба тарфи бўстон,
Аз хами гесӯи пурчини ту ёдам медиҳад.

Гунча чун лаб мекушояд аз дами боди сабо,
Аз табассумҳои ширини ту ёдам медиҳад.
Сарв чун қад мефарозад дар миёни бӯстон,
Аз қаду болову тамкини ту ёдам медиҳад.
Наргиси махмур агар бинам ба сахни бӯстон,
Он зи чашмони хуморини ту ёдам медиҳад.
Оҳану фӯлоду руинро чу орам дар назар,
Аз дили бераҳми сангини ту ёдам медиҳад.
Шохи гул Маҳчуба чун дид, ашк меборад зи чашм,
К-он зи соидҳои симини ту ёдам медиҳад.

Нолаи ҷудой

Эй сорбон, як дам бимон, к-аз ғусса ҷонам меравад,
Ҳушам зи сар, сабрам зи дил аз тан равонам меравад.
Нолам чу қумрӣ ҳар замон, шеван кунам чун булбулон,
К-он сарвқадди маҳчабин, сарву равонам меравад.
Дар печу тобам он замон чун ҳалқаи зулфи бутон,
Рӯзам сияҳ шуд дар ҷаҳон, к-он дилситонам меравад.
Дар оташи сӯзандаам, з-ин зиндагӣ шармандаам,
Бе ҷон ҷӣ сон ман зиндаам, рӯҳу равонам меравад.
Хотир маро афсурда шуд, қалбам зи ғам пажмурда шуд,
Ҷисмам ба сони мурда шуд, зеро ки ҷонам меравад.
Монанди Ҷайҳун ҳар замон, об аз ду чашми ман равон,
В-аз оташи дил дар ҷаҳон, дуди даҳонам меравад.
Маҳчуба мондам дар ғаме, не маҳраме, не ҳамдаме,
То ҷархи гардун ҳар даме оҳу фиғонам меравад.

Дилрабӣ

Ғаҳе, ки чеҳраи худ ёр бе ҳичоб кунад,
Ҳичил аз талғати худ моҳу офтоб кунад.
Фитода нур ба олам зи пистаи даҳанаш,
Ба хандаи намакин халқро қабоб кунад.
Ба ҳар тариқ, ки хоҳад дилам зи даст барад,
Ғаҳе карашмаву ғаҳ нозу ғаҳ итоб кунад.
Мабош дар пайи озори халқ, эй золим,

Аз он битарс, ки холиқ туро азоб кунад.
Чу шамъи анҷуман аз чамъ шавад мумтоз,
Касе ки илму ҳунар доим иктисоб⁸² кунад.
Ба ҳашр ҷой диҳандаш ба ҷаннатулмаъвӣ,
Зи пайравии ҳаво ҳар ки иҷтиноб кунад.
Ба назди шеърӣ адиби ҷавон, Маҳҷуба,
Шабаҳ бувад, ки ба силки дурри хушоб кунад.

Иқбол ва идбор

Мурод аз нолагар тиб⁸³ аст, ҷаъди ёр ҳам дорад,
Агар дорад латофат, гулруҳи дилдор ҳам дорад.
Тамошо кун ба нахли қоматаш чун бор оварда,
Бунафша ёсаману сунбулу гулнор ҳам дорад.
Гулистони ҷамолашро нигар дар ғояти хубӣ,
Ки он ҷо лолаву гул наргиси ҳаммор ҳам дорад.
Чаро шӯридаву шайдои сарвӣ дар ҷаман, қумрӣ,
Агар мақсуди мавзунист, қадди ёр ҳам дорад.
Мабин густох сӯи ӯ, ки он ғоратгари дилҳо
Ба рӯяш холи раҳзан турраи таррор ҳам дорад.
Агар маънӣ намебошад ҷӣ суд аз сурати зебо,
Ки зебоии суратро дару девор ҳам дорад.
Машав мағрури молу мансаби дунё, ки даври чарх,
Агар иқбол мебахшад, басе идбор⁸⁴ ҳам дорад.
Надорад нӯши бе нешу набахшад шодии беғам,
Гуле гар ҳаст дар бўстон, синони⁸⁵ хор ҳам дорад.
Худовандо, тараҳҳум кун зи файзи худ ба Маҳҷуба,
Ки худ ранҷуру ғамгин гаштаву бемор ҳам дорад.

⁸² Иктисоб – касб қардан.

⁸³ Тиб – пок, форама.

⁸⁴ Идбор – бадбахтӣ.

⁸⁵ Синон – нӯги найза.

Мурғи гирифтор

Дӯстон, ин дили бемори маро ёд оред,
Сабр кам суҳбати бисёри маро ёд оред.
Рӯзи равшан чу ба ҳам базми тараб соз кунед,
Тирагиҳои шаби тори маро ёд оред.
Маст аз соғари хобед ҳама шаб то рӯз,
Як замон дидаи бедори маро ёд оред.
Шоду озод зи ҳар қайд ба бӯстон чу равед,
Ба қафас мурғи гирифтори маро ёд оред.
Дар сафи лоларухон чун ба тамошо гузаред,
Доғҳои дили афкори маро ёд оред.
Абри найсон чу гуҳарбор шавад фасли баҳор,
Гиряи дидаи хунбори маро ёд оред.
Чун сабо ҷаъди бунафша ба чаман шона кунад,
Кокули пуршикани ёри маро ёд оред.
Дар чаман чун гулу сунбул ба тамошо нигаред,
Турраву орази дидори маро ёд оред.
Гарчи гардид фаромӯш маро рӯзи нишот,
Боз Маҳчубаи ғамхори маро ёд оред.

Ғами ҳаҷр

Омад бари ман зи ёр коғаз,
З-он дилбари гулузор коғаз.
Аз нафҳаи зулфи анбаринаш,
Гӯё шуда мушкбор коғаз.
Бинвишта бад-он нигорин, ки ман,
З-он рӯ шуда зарнигор коғаз.
Хоҳам, ки ҷавоби хат нависам,
Аз ман ки барад ба ёр коғаз.
Шоҳи ғами ҳаҷр ҳаст боқӣ,
Бинвисам агар ҳазор коғаз.
Қосид чӣ барӣ ба ғайр нома?
Як бор ба ман биёр коғаз.
Азбаски ба дида хун чакида,
Бингар шуда лолазор коғаз.

Маҳҷуба чу нест васли дилдор,
Судат надихад ҳазор коғаз.

Иду баҳор

Иди қурбон асту айёми гулу фасли баҳор,
Халқ дар айни нишоту ман зи дарду ғам фиғор.
Ҳар касе дар бўстон бо дӯстон май меҳӯрад,
Қисмати мо хуни дил шуд дур аз ёру диёр.
Иди ман дидори ту фасли гулам рухсори ту,
Бо баҳору иду гул бе рӯи ту моро чӣ кор?
Ҳочиён дар тарфи Каъба муштағил⁸⁶ дар рӯзи ид,
Ошиқон андар тавофи каъбаи кӯйи нигор.
Иди қурбон асту қурбонат шавам, хунам бирез,
Дасту поро соз рӯзи ид аз хунам нигор.
Қаҷқулаҳ доманкашон кокул парешон мерасӣ,
Ақлу ҳушу қону дил ғорат намудӣ ҳар чаҳор.
Аз барои он ки қурбони ҳудам созад ба ид,
Ҳаши мастат ханҷари мижгон кашид аз ҳар канор.
Ғар ҳавои сайри гул дорӣ, даме берун хиром,
Ғашта чайбу доманам аз хуни дида лолазор.
Ғарчи Маҳҷуба надорад ранчу андӯхе ба дил,
Аз чӣ дорад ашқборӣ ҳар замон абри баҳор?!

Фироқи интизор

Умрам ба бод рафту талаф ғашт рӯзгор,
Шуд солу моҳу ҳафтаи ман сарфи интизор.
Бас рӯзхо, ки сӯхтам аз оташи фироқ,
Аз ҳаҷри рӯи лоларухе дил пур аз шарор.
Шабҳо саҳар намудаам аз ғам ба печу тоб,
Дар орзуи чаъди парешони мушқбор.
Бас дурри шоҳвор, ки аз дида рехтам,
Бар ёди ақди луълуъи он лаъли обдор.
Сабрам зи сина рафтаву хобам зи дидагон,

⁸⁶ Муштағил – андармони коре.

Чун дар хаёлам омада он чашми пурхумор.
Ҳарфаш чу аз забони касе гӯш кардаам,
Симобвор гаштаам аз шавқ беқарор.
Булбулсифат зи ишқи гуле сӯхтам, вале
Гул н-омадам ба дасту шудам мубталои хор.
Дар орзӯи ганҷ басте ранҷ бурдаам,
Ганҷам нашуд муяссару ҳамхона гашт мор.
Маҳчуба, то ба чанд кунӣ нолаву ғиғон?
Тадбир чист, буд чунин ҳукми кирдигор.

Шоиру муташоир

Дӣ як оқида дидам мутаҳаййир бисёр,
Гуфтамаш к-аз чӣ шудастӣ мутафаккир бисёр?
Гуфт: аҷаб дорам аз ақволи касон дар ин аср,
Ки зи шоир шуда акнун мутаошир бисёр.
Ҳар ки аз кизб занад лофи суҳанпардозӣ,
Таъби доно шавад аз вай мутанаффир бисёр.
Аз чи манзуми дигар кас ба таҳаммул гиранд,
Ҳаст аз ин кор хавотир мутакассир бисёр.
Сидқ аз кизб чиро фарқ надорад акнун,
Ман аз ин воқиа ҳастам мутаассир бисёр.
Аҳз⁸⁷ кардаст зи мазмуни касон ҳарфе чанд,
Боз аз он мағлата⁸⁸ бошад мутакаббир бисёр.
Шаҳси наққод маҳак гар бикунад қалбашро,
Бошад ин кор барояш мутааззир⁸⁹ бисёр.
Ҳар ки санҷида суҳан гуфт бо мизони хирад,
Ман ташаккур кунам аз вай мутаваотир⁹⁰ бисёр.
Гуфтам, эй фозилаи даҳр, дар ин ранҷа машав,
Ки шуда моили ин кор хавотир бисёр.
Бас касон даъвии пайғамбарӣ аз кизб намуд,
Машав аз гуфтаи мардум мутаҳаййир бисёр.

⁸⁷ Аҳз – гирифтган.

⁸⁸ Мағлата – ғалат ва иштибоҳ.

⁸⁹ Мутааззир – мушқил.

⁹⁰ Мутаваотир – пай дар пай.

Хамчу Маҳчуба ту дар гӯшаи узлат бинишин,
Хуш бувад дурӣ аз ашхоси музаввир⁹¹ бисёр.

Зинда дар гӯр

Ту бо агёр наздикӣ зи ман дур,
Ту шамъи анҷуман, парвона маҳчур.
Табиби ман, биё, баҳри аёдат,
Ки гаштам аз ғами ҳачри ту маҳчур.
Пас аз мурдан ба хоки ман гузар кун,
Агар хоҳӣ, ки гардам зинда дар гӯр.
Ба чуз дидори ту рӯзи қиёмат,
Нахоҳам салсабилу⁹² ҷаннат ухур.
Ту масти хоби нозӣ то саҳаргоҳ,
Ману бедории шабҳои дилҷӯр.
Халоиқ гашта мафтунат чу Фарҳод,
Ту Шириниву олам аз ту дар шӯр.
Чу аҳди гул ҷавонӣ бе субот аст,
Набояд шуд ба ҳусни хеш мағрур.
Ба ҳар кӣ менамояӣ талъати худ,
Чаро медорӣ аз Маҳчуба мастур?

Таманнои висол

Дилам дар ҳалқаи зулфи ту, дилбар,
Сияҳрӯзу парешон асту музтар.
Пайи хунрезии ошиқи мискин
Кашида ҷашми мастат теғу ханҷар.
Маҳи ман, то ниқоб аз рух гирифтӣ,
Шикастӣ равнақи хуршеди анвар.
Ба бӯстони бихишту боғи фирдавс
Набошад чун ту сарви нозпарвар.
Табассум гар кунӣ з-он лаъли ширин,
Ҷаҳон пурмай шавад аз шахду шакар

⁹¹ Музаввир – фиребгар.

⁹² Салсабил – ҷашмае дар бихишт.

Шикастӣ қимати мушки хиторо,
Кушодӣ то ба рух зулфи муанбар.
Худое, Хизрро хай раҳбаре кун,
Ба зулмат мондаам ҳамчун Сикандар.
Расон Маҳҷубаро бо ҳазрати худ,
Надорад ғайр аз ин мақсуди дигар.

Ба ёди пири хирот

Худоро, Хоча Абдуллоҳи Ансор,
Мадад кун бар мани ранҷури бемор.
Ғарибе гар равад дар шаҳри шоҳе,
Ки ӯ бошад кариму неққирдор.
Аҷаб набвад, гар аз рӯйи тараҳхум,
Бигирад дасти он афтодаи зор.
Туй пири Ҳироту ман дар ин шаҳр,
Ғарибу очизам беёру ғамхор.
Бикун раҳме бар аҳволи табоҳам,
Ки шуд рӯзам сиёҳтар аз шаби тор.
Ба ҳаққи Мустафову аҳли байташ,
Муродамро бихоҳ аз Ҳайи Ғаффор.
Расон Маҳҷубаро бо мақсади ӯ,
Аз инаш бештар дармонда мағзор.

Ранҷури дидор

Шудам аз дурии дилдор ранҷур,
Зи ҳичрони чамоли ёр ранҷур.
Табиби ман, биё, баҳри аёдат,
Шудам аз ҳасрати дидор ранҷур.
Зи пеши дӯстон гар дӯрам, эй кош,
Набудӣ назди душман зору ранҷур.
Мазоиф⁹³ кард дардамро ғарибӣ,
Агар на, мешудам ҳар бор ранҷур.
Мабодо ҳеч касро ин чунин ҳол,

⁹³ Мазоиф – дучандон.

Ғарибу бекасу бемору ранчур.
Аз ин бадтар набошад ҳеч дарде,
Худо аз ёр бо агёр ранчур.
Намеёбад шифо аз ҳеч шарбат,
Ба чуз аз шарбати дидор ранчур.
Чи будӣ гар ба ҷои ман ҳамебуд,
Рақиби нокаси ғаддори ранчур.
Чу худ бемори бесоҳиб надидам,
Агарчи дидаам бисёр ранчур.
Чиро табларза дорад дар худ афлок?
Магар бошад чу ман бемор ранчур.
Ба гулшан ранчу бемор аст наргис,
Чу ман гашта зи чашми ёр ранчур.
Надорам шарбате, Маҳчуба, чуз сабр,
Ки нӯшам ҳамчу захри мор ранчур.

Ғурбату танҳой

Шунав ҳоли харобам, эй бародар,
Бувад чашмам пуробу дил пурозар.
Ба ғурбат мондаам ранчуру танҳо,
Надорам ҳеч кас ғамхору ёвар.
Маро сад ғам ба болои ҳам омад,
Бародар, ту бубин аҳволи хоҳар.
Мазан таъна, ки ҳарфамро шикастӣ,
Накардӣ гӯш қавли ҳамчу гавҳар.
Қазои осмон чун гашт нозил,
Басирон кӯр гарданд, оқилон – қар.
Агар рехлат накардӣ қиблагоҳам,
Намебудам чунон ҳайрону музтар.
Чу ӯ з-ин дори фонӣ рахт барбаст,
Бимондам бод дар каф хок бар сар.
Зи дасти зулми тирандозони ҳичрон,
Ба хоку хун чу бисмил мезанам пар.
На ғамхору на ҳамрозу на дамсоз,
Ба чуз он холиқи қайюми акбар.

Кунун дорам умед аз фазли субҳон,
Ки бинам рӯи ёрон бори дигар...
Агар, Маҳчуба, бинам рӯи ёрон,
Бигӯям қиссаи дурӣ саросар.

Шоҳи хубон

Зихӣ шоҳе, ки андар ҳафт кишвар,
Набошад мисли ту, Аллоҳу акбар.
Саодат аз ту карда муштарӣ касб,
Гирифта нур аз ту меҳри анвар.
Наёрад чун ту фарзанде замона,
Зи нух обову аз ҳар чор модар.
Ту чун моҳиву хубон чун кавокиб,
Ту чун шоҳиву боқӣ ҷумла лашкар.
Пас аз бас интизору баъди як умр,
Ки толеъ гаштӣ, эй боди мунаввар.
Ба ин хок илтифоте ҳам накардӣ,
Гузаштӣ тунд ҳамчун боди сарсар.
Зи шавқи мақдамат, эй шоҳи хубон,
Ба хоку хун чу бисмил мезанам пар.
Набинам гар рухат, эй лоларухсор,
Бувад ин доғ бар дил то ба маҳшар.
Ту чун хуршедиву хуршеди олам
Битобад бар тамоми халқ яксар.
Чаро ман бошам аз зулфи ту маҳрум,
Чу зарра, дур аз хуршеди анвар.
Масеҳо, гар кунӣ 3-он лаб илоҷам,
Шуда умре, ки беморам ба бистар.
Агар дурам зи хидмат афв фармо,
Ки маҷбури замону не мухайяр!?
Нагардад ҳури чаннат аз ту мастур,
Кучо Маҳчуба мегардад мустар.⁹⁴

⁹⁴ Мустар – ба орият гирифташуда.

Илму ҳунар

Сайкал зан аз оинаи дил занг барандоз,
Бар шоҳиди мақсуд пас он гаҳ назар андоз.
Чаҳде куну аз санги сияҳ лаъл ба даст ор,
Фарҳодсифат кӯҳ ба саъй аз камар андоз.
Сар сабз кун аз илму ҳунар боғи ватанро,
Чун нахли баруманд ба мардум самар андоз.
Аз зовияи ғофиливу чаҳл бурун ой,
Бар шореи огоҳиву дониш гузар андоз.
Инсон расад он ҷо, ки малак роҳ надорад,
Бар мартабаи олии инсон назар андоз.
Ғаввоси муҳити хираду илму адаб шав,
Бар гӯши дил аз луълӯи ҳикмат гуҳар андоз.
Ғафлат ба ҷуз адбор самар ҳеч надорад,
Ин нахли иноро бикаш аз беҳу барандоз.
Пирояи деҳ, шоҳиди раънои ватан бош,
Бар қисваташ бар илм тирози дигар андоз.
Маҳҷуба, ба маъмураи ғафлат натавон буд,
Бо рӯи ниҳон бурқаи ғафлат зи сар андоз.

Сарви озод

Туи булбул туро гул бояду бас,
Набошад лоиқат ҳар хору ҳар хас.
Ту саҳбониву⁹⁵ холиқ алмаонӣ,
Намезебад туро пайванд аҳрас.⁹⁶
Намепӯшад касе пашмина хирқа
Ба ҷойи ҷомаи дебову атлас.
Магар мачнун бувад он кас ки худро
Ба дасти худ дарандозад ба маҳбас.
Дар ин бўстон чу сарв озод гаштам,
Насозам хештанро бандаи кас

⁹⁵ Саҳбон – асҳоб, соҳиб.

⁹⁶ Аҳрас – Аҳриман – Дев.

Ба гетӣ ин сухан машҳур бошад,
Агар дар хона кас ҳарфе бувад бас.
Бувад Маҳчуба маъюс аз ҳама халқ,
Умеди ӯ ба холиқ бошаду бас.

Афсӯси норасоӣ

Чехраи ёр надидам, афсӯс,
Ҳарфе аз вай нашунидам, афсӯс.
Ҳамраҳи боди сабо субҳдаме,
Бӯйи зулфаш начашидам, афсӯс.
Аз хаданги нигаҳи хунрезаш
Ҳамчу бисмил натапидам, афсӯс.
Ба сари кӯйи ту чун боди сабо,
Як шаб, эй маҳ, нарасидам, афсӯс.
Хоки наълайни туро дар дида,
Сурмаосо накашидам, афсӯс.
Тоири бепару болам ба қафас,
Ба ҳавоят напаридам, афсӯс.
З-ошноён шудаам бегона,
Лекин аз худ нарасидам, афсӯс.
Аҳди гул рафту хазон пеш омад,
Як гул аз боғ начидам, афсӯс.
Аз лаби чун шакарат, Маҳчуба,
Шарбате ҳам начашидам, афсӯс.

Нозу ниёз

Хиромон мерасад аз раҳ сихисарви қабопӯшаш,
Зи гесӯи сияҳ ду мори Заҳҳок аст ба дӯшаш.
Агар мездид Ширин хандаи лаъли лабонашро,
Ба як наззора, чун Фарҳод, рафти фикрату хӯшаш.
Зи шарми оташин рухсорааш гул об гардида,
Гиребон чок карда субҳ аз шавқи баногӯшаш.
Накарди орзуи шурбати оби бақо ҳаргиз,
Ба умри худ агар диди Сикандар чашмаи нӯшаш.
Гухарбор аст чашми ман чи хуш бошад, агар будӣ,

Дури ашкам ба ҷои лаълу мурворид дар гӯшаш.
Зи зориву ниёзи мо чи парво нозанинро,
Ки хайёти азал карда қабои ноз бар дӯшаш.
Кадомин шердил бурдӣ ғизоли дашти маҳбуба,
Ки аз охуи чашми худ надодӣ хоби харгӯшаш.
Ба мактубе накардӣ хотири Маҳчубаро хуррам,
Чиро, эй бевафо, якборагӣ кардӣ фаромӯшаш.

Дидори ёр

Туро то дидам, эй сарви қаболӯш,
Зи дил сабрам париду аз сарам хуш.
Зи худ рафтам зи вақти субҳ то шом,
Чу кардам ёди он зулфу баногӯш.
Ба қасди куштани ошиқ кашида,
Камон абрӯву онро то баногӯш.
Чу дидам ҳалқаи заррини гӯшат,
Туро гаштам канизи ҳалқадаргӯш.
Аҷаб дорам зи меҳри моҳрӯён,
Ки созанд ошноиро фаромӯш.
Баро аз зери абр, эй моҳи тобон!
Ба ман бинмо руҳу аз ғайр мепӯш!
Ҷамолатро агар як раҳ бубинам,
Ғами ҳарду ҷаҳон гардад фаромӯш.
Надорад ёр тоби нолаи зор,
Хамӯшӣ пеша кун, Маҳчуба, маҳрӯш.

Ганҷи аждаҳо

Чу ёдат оварам, эй сарви саркаш,
Ба ҷони ман ғитад ҳар лаҳза оташ.
Шаби торику танҳой маро кушт,
Даме толеъ шав, эй хуршеди маҳваш.
Дили девонаам оқил нагардад,
Зи гесӯят ба занчири чунун каш.
Қадам дар кулбаи вайронаи ман неҳ,
Ки созам дидаро баҳри ту мафраш.

Агар чашмам бубинад сӯи ғайрат,
Занам дар пардаҳои дида оташ.
Ту ганчиву чи хуш будӣ, набудӣ,
Қарини ту рақиби аждаҳоваш.
Агарчи дилрабоён бешуморанд,
Набошад ҳамчу ту дилдори дилкаш.
Надидам дар ҳама гетӣ касеро,
Ки чун Маҳчуба дорад айши нох(в)аш.

Суҳбати нодон

Кай бувад, ё раб, ки гардам аз ғами даврон халос,
Аз балову меҳнати ҳичрони бепоён халос.
Зиндагонӣ бо бадону ҷоҳилон корест сахв,
Марг гӯ, то созадам аз суҳбати эшон халос.
Мурғи дил гашта асири ҳалқаи гесӯи ту,
Кай шавад аз печу тоби афъии печон халос.
Чун ба дунё умри ман сарфи ғами рӯи ту шуд,
Дар қиёмат ҳам нагардам аз ғамат, эй ҷон, халос.
Ман раҳой аз касе хоҳам, ки ӯ аз лутф қард,
Юсуфи сиддиқро аз ҷоҳу аз зиндон халос.
Ҳар ки дар ҳублулматини⁹⁷ фазли Яздон чанг зад,
Мешавад аз қайди ғамҳои ҷаҳон осон халос.
Гар набудам лоиқи доно ҷу Маҳчуба ба даҳр,
Кошкӣ будӣ зи қайди суҳбати нодон халос.

Таъзиз

Хостам ишқи туро, додам дилу ҷон дар иваз,
Куфри зулфатро гирифтам, додам имон дар иваз.
Ман ба ту кардам вафодориву эҳсон доимо,
Ту намудӣ ҷавру зулм, эй шоҳи хубон, дар иваз.
Чархи гардун дигаронро қард шод аз васли ӯ,
Дод ба ман меҳнату андӯху ҳичрон дар иваз.
Лаъли ту бо ман гуҳарсорӣ кунад вақти суҳан,

⁹⁷ Ҳублулматин – устуворона дӯст доштан.

Дидаи ман мефишонад дурру марчон дар иваз.
Як нигоҳе аз карам сӯи мани дилдода кун,
Ақлу ҳушу қону дил – ҳар чор – бистон дар иваз.
Ҷуз гадое бар дарат чизе нахоҳам дар ҷаҳон,
Гар диҳад бо ман фалак шоҳии хоқон дар иваз.
Аз барои диданат Маҳҷубасон қон медиҳам,
Рӯи худ бинмой, то ман бидҳамат қон дар иваз.

Хатти ёр

Омад ба сари ман зи дилситон хат,
Аз ёри азизи меҳрубон хат.
Рӯям ба замин ниҳодам аз шавқ,
Омад ҷу зи моҳи осмон хат.
Гардид шукуфта ғунҷаи дил,
Гӯё шуда боғу бўстон хат.
Бингар чи навиштааст марғуб,⁹⁸
Чун хатти узорӣ дилбарон хат.
Дастан ҷу қалам шавад бурида,
Ҳар кас, ки қунад зи ман ниҳон хат.
Ҳоҳам, ки ҷавоби хат нависам,
Аз ман кӣ барад ба дилситон хат.
Азбаски зи дида ашкборам,
Мағшуш шавад ба як замон хат.
Қон медиҳам аз номи хати ӯ,
Ё раб, зи карам ба ман расон хат.
Маҳҷуба чи ҳуш бувад ба ҳичрон
Ояд зи висоли дӯстон хат,

Нози ҳубон

Аз нигоҳи ҷашми ҳубон, алҳафиз,
Мебарад як дам дилу қон, алҳафиз.
Ғаштам аз савдои ӯ ошуфтаҳол,
Аз каманди зулфи печон, алҳафиз.

⁹⁸ Марғуб – писандида.

Дил зи дастам бурду чашми кофараш,
Боз дорад қасди имон, алҳафиз.
Аз адову нози хубон аламон
Аз ҷафову зулми эшон, алҳафиз.
Аз ғами ҳичрони он сарви сихӣ.
Мекунам чун қумрӣ афгон алҳафиз.
Аз салои ишқи хубон алҳазар,
Аз ғами ҳачри накуён, алҳафиз.
То ба кай, Маҳчуба, оҳу афгон, мекунӣ?
Аз фироқи рӯи ҷонон, алҳафиз!

Шоми видоъ

Кай бувад шоми қиёмат сахт чун шоми видоъ,
Кошкӣ ҷонам дар он дам кардӣ аз тан интиқоъ⁹⁹.
Ҳоли кофарро ба рӯзи ҳашр аз воиз бипурс,
Гар надорӣ аз шаби ҳичрони ҷонон иттилоъ.
То қиёмат рӯзи равшан мешавад шабҳои ман,
Гар фитад дар кулбаам аз нури рӯят як шуоъ.
Ҳарчи фармоӣ, зи ҷону дил мутеъам бандавор,
Кист, к-аз фармони ту сар печад, эй шоҳи матоъ.
Ахтари бурчи камоле, Юсуфи мисрӣ – ҷамол.
Бар сарат ҳар дам кунад хеле харидорон низоъ.
Кун ҷавонмардӣ зи золи пири дунё даргузар,
К-ӯ намеарзад ба ҷандин меҳнату ранҷу сабоъ¹⁰⁰.
То ба кай, Маҳчуба, дорӣ ҷустуҷӯи илму фазл,
Ҳамчу анко гум шудааст аз халқи олам ин матоъ.

Бӯстони ватан

Дар ғарибӣ ҳар намози шом гирёнам чу шамъ,
З-оташи дуриву маҳчӯрӣ гудозонам чу шамъ.
Ҳар шаб андар гӯшаи танҳои аз сӯзи фироқ
То сахар аз дидаи худ ашк резонам чу шамъ.

⁹⁹ Инқитоъ – кандашавӣ

¹⁰⁰ Сабоъ – асир, банда.

Дӯди савдо инчунин к-андар сарам печидааст,
З-оташи ғам хирмани ҳастӣ бисӯзонам чу шамъ.
Аз фироқи шуъларӯе шаб ҳама шаб то саҳар
Қон оботаш ҳаме борад зи мижгонам чу шамъ.
Равшании табъи моро тирбахтӣ ҳамраҳ аст,
Пеши пой худ мунаввар карда натвонам чу шамъ.
Дар шаби торики ман толеъ шав, эй бадри мунир,
Гар мунаввар мекунӣ шоми ғарибонам чу шамъ.
Ғарқи оби дида гашта чайбу домонам ханӯз,
Оташи дил мекашад сар аз гиребонам чу шамъ.
Гар зи бӯстони Ватан Маҳчуба ояд як насим,
Субҳидам қонро ба бӯйи он барафшоном чу шамъ.

Андаку бисёр

Як назар талъати дилдор надидем, дарег,
Чилваи он қаду рухсор надидем, дарег.
Умри мо дар ғаму андӯҳи ҷаҳон гашт талаф,
Шодӣ аз ҷархи ситамкор надидем, дарег.
Сабри андак, ғами бисёр маро рӯзӣ шуд,
Ғайри ин андаку бисёр надидем, дарег.
Коми ман талх шуд аз заҳри ғами ҳичронаш,
Ханда з-он Лаъли шакарбор надидем, дарег.
Орзу буд зи гулзори ҷаҳон гул чидан,
Лек ҷуз сарзаниши хор надидем, дарег.
Гарчи парвонасифат сӯхтам аз оташи шавқ,
Шамъи рӯяш ба шаби тор надидем, дарег.
Солҳо дар пайи дилҷӯии ёрон будем
Ҷуз чигархории ағёр надидем, дарег.
Маҳраме кӯ, ки диҳам шарҳи ғами Маҳчуба,
Ба ҷаҳон маҳраи асрор надидем, дарег.

Домони пургул

Дар чунин фасле, ки хуррам шуд чахону боғу роғ,
Хайф бошад ин дили пурхуни ман чун лола доғ.
Ман ки аз хуни чигар домони чайбам пургул аст,
Не ҳавои гулситон дорам, на майли сайри боғ.
Ошиқам бар рӯю мӯи қомати дилчӯи ӯ,
Аз гулу сунбулу сарву чаман дорам фироғ.
Нестам он гаҳ кучо шуд андалебони чаман,
К-андар ин гулшан намебинам ба ғайр аз фавҷи зоғ.
Хайфи он гавҳар, ки шуд ҳамакди ӯ хармуҳрае,
Войи он тӯтӣ, ки гардад ҳамқафас бо ӯ калоғ.
Гардиши гетӣ ба ҳар кас дод чоме аз нишот,
Чун ба ман расид аз хуни дил дидам аёғ.
Гар ба шаб толеъ нагардад моҳи бе меҳрам чу бадр,
Кас мунаввар мешавад қошона аз нури чароғ.
Гавҳари дил аз кафам, Маҳчуба, имшаб гум шуда,
Ман надонам аз кӣ пурсам аз кучо пурсам суроғ.

Чуғд ва булбул

Чуғду булбул ҳамқафас шуд, хайф-хайф.
Хирсу оҳу ҳамнафас шуд, хайф-хайф.
Домани гул дар кафи хоре фитод,
Ангубин қувват магас шуд, хайф-хайф.
Гулбуне к-аз ноз бишкуфтӣ ба боғ,
Ҳамнишини хору хас шуд, хайф-хайф.
Аз ҳавас худро ба чоҳ андохтем,
Роҳзани роҳам ҳавас шуд, хайф-хайф.
Он ки будӣ бекасонро ғамгусор,
Бекасу бе додрас шуд, хайф-хайф.
Киштии мақсуд н-омад бар канор,
Чашми ман рӯди Арас шуд, хайф-хайф.
Пеши нодон қимати дурри ятим
Камтар аз мошу адас шуд, хайф-хайф.
Аз қазо Маҳчубаи шакарфишон
Ҳамчу тӯтӣ дар қафас шуд, хайф-хайф.

Давлати ишқ

Чу хондам нуқтае аз дафтари ишқ,
Ниҳодам чону дилро бар сари ишқ.
Маро бас бошад ин давлат ба олам,
Ки гаштам подшоҳи кишвари ишқ.
Нахоҳам тоҷу тахти салтанатро,
Бувад тоҷам ба сар аз афсари ишқ.
Сипоҳи ақли ман овора гардид,
Ҳучум овард бар дил лашкари ишқ.
Дигар аз теғи душман кай ҳаросам,
Ки гардидам шаҳиди ханчари ишқ.
Ҳақиқат мешавад ишқи маҷозӣ,
Чу бошад пири комил роҳбари ишқ.
Миси зоти ту гардад зарри соро,
Ба юмни офтоби анвари ишқ.
Хушо рӯзе, ки гардам аз сари шавқ,
Чу Маҳчуба шаҳиди акбари ишқ.

Ҳумоюн ва муборак

Нигоро, чин бар абрӯят муборак!
Ба ошиқ тундии хӯят муборак!
Намудӣ пушт бо ёрони якдил,
Руҳи агёр бар рӯят муборак!
Қабои кибру ноз, эй шӯҳи золим,
Ба сарви қадди дилчӯят муборак!
Шуда мурғи дилам ногаҳ гирифтор
Ба доми ҳалқаи мӯят, муборак.
Агарчи дилрабоён бешуморанд,
Бувад майли дилам сӯят, муборак!
Ба дил бошад ғами ишқат ҳумоюн,
Ба сар савдои гесӯят муборак.
Ҳазорон ошиқи дилдора ҳар сӯ
Чу Маҳчуба дуогӯят, муборак!

Аҳдшикан

Эй зи рахти лолаву гул мунфаил,
Эй зи қаддат сарву санавбар хичил
Новаки оҳи ман аз оҳан гузашт,
Бар ту нашуд коргар, эй сангдил,
Кош, Худованди ҷаҳон аз азал
Меҳри туро ҷой надодӣ ба дил.
То ки дилам гашт ба зулфат асир,
Оташи ғам гашт ба ҷон муштаил.
Аҳди ту, Маҳҷуба, шикаст аз ҷафо,
Бори дигар он бути паймон гусил.

Мухаммас ба Ғазали шоҳ Шучоъ

Ишқи он сарви хиромон доштам, дорам ҳанӯз,
Ҳамчу кумрӣ шӯру афғон доштам, дорам ҳанӯз.
Майли он султони хубон доштам, дорам ҳанӯз.
Аз ғамаш сӯзе, ки бар ҷон доштам, дорам ҳанӯз.
Дар дил он дарде, ки пинҳон доштам, дорам ҳанӯз.

Гиряҳо кардам зи ҳаҷраш ҳамчу абри навбаҳор,
Гаштам аз савдои гесуяш парешонрӯзгор
Рӯзу шаб бурдам барои макдами ӯ интизор.
Барнаёмад субҳи васл аз домани шабҳои тор.
Шиквае к-аз шомӣ ҳаҷраш доштам, дорам ҳанӯз.

Ваҳ чӣ бошад гар бипурсӣ ҳоли бемори ғамат,
Ҳамчу Исо зинда сози мурдаеро аз дамат,
Лайлии ман! Орзу дорам, ки бидам як дамат,
Ҳамчу Маҷнун мебарам бас интизори макдамат,
Маскане, к-он дар биёбон доштам, дорам ҳанӯз.

Ғайри ман ҷандин ғаму андуҳи бепоён кирост,
Умр бошад ҳамнишинам меҳнату ранҷу балост,
Аз ду ҷашмам ҷашмае хун гар шавад ҷорӣ сазост,

Обрӯ аз гиря пеши дардмандонам ба чост,
Иzzате к-аз чашми гирён доштам, дорам ханӯз.

Ҳеч гоҳе бар муродам гардиши гардун нагашт,
Ҳеч дил ҳамчун дили маҳзуни ман пурхун нагашт,
Аз ғами лайливашон чун ман касе Маҷнун нагашт,
Аз дилам савдои зулфи маҳвашон берун нагашт,
Хотире к-аз ғам парешон доштам, дорам ханӯз.

Моҳи ман чун дид аз хуршеди рӯят як шуоъ,
Қард Маҳҷуба ҳамон дам ақлу дини ман, видоъ,
Ишқи мо боқист, гар қон созад аз тан инқитоъ,
Қай равад савдои хубон аз сари ман Шоҳшучоъ,
Дарди дил к-аз ишқи эшон доштам, дорам ханӯз.

Муҳаммаси Маҳҷуба бар ғазали Маҳфӣ

Шудам маҳбуси зулфи пуршикан оҳиста-оҳиста,
Ба дом овардам ин мушкин расан оҳиста-оҳиста.
Ҷамолат меравад, эй гулбадан, оҳиста-оҳиста,
Хат омад бар рухат, эй симтан, оҳиста-оҳиста.
Баромад сабзаат гарди суман оҳиста-оҳиста.

Саропо ғамзаю нозу адоят он парипайкар,
Ба ишва сабр аз дил мебарояд хушро аз сар,
Ҳама дарси фиреби дилбариро қардааст аз бар,
Ба сад афсун чу тифлери, ки бифребанд бо шакар,
Диламро бурд он ширинсухан оҳиста-оҳиста.

Нагаштам дар Ҳирот аз гардиши даври замон беғам,
Ману кунҷи фироку гӯшаи танҳоию мотам,
Гузашт айёми айшу хушдиливу шодии ҳар дам,
Хушо фасли баҳори Қандаҳору дӯстон бо ҳам,
Ки мегаштем бар тарфи чаман оҳиста-оҳиста.

Парирӯе, ки сад дил шуд асири чаъди гесӯяш,
Шудам бисмил зи тиру турки масти ҷодуяш.
Ба хоку хун тапам аз орзуи дидани рӯяш,
Фидоят ҷони ман, қосид чу бурдӣ номаам сӯяш,
Замоне ҳам бигӯ аҳволи ман оҳиста-оҳиста.

Чиро, эй гул, зи базми муддаӣ чун гунча бишкуфтӣ,
Ба ноаҳлон ҳазорон гавҳари асрорро суфтӣ,
Валекин рози пинҳонро ту аз Маҳчуба нашнуфтӣ,
Набудат гар сари озурдани Маҳфӣ чаро гуфтӣ,
Сухан бар муддаӣ дар анҷуман оҳиста-оҳиста.

Олами ҷон

Он парирӯро нигар, к-аз насли инсон омада,
Хури чаннатро бубин, к-аз боғи ризвон омада.
Обу гилро нест бо ҷисми латифаш нисбате,
З-он, ки он ҷони ҷаҳон аз олами ҷон омада.
То кунад эҳсос амвоти фироқи хешро,
Он Масеҳои замон аз баҳри дармон омада.
Ғулғула афтода дар ушшоқ ҳамчун кумриён,
К-он сиҳисарви хиромон сӯйи бўстон омада.
Аз хиҷолат мешавад дар пеши рухсораш гул об,
Лолаи сероби ман то дар гулистон омада.
Алҳазар, эй муъминон, з-он шӯҳи кофар алҳазар.
Раҳзани имону дин, ғоратгари ҷон омада.
Бо каманди зулфу теғу абрӯву тири мижа,
Баҳри қатли муъминон, ин номусалмон омада.
То шавад хели парирӯён хичил аз талъаташ,
Ғайрати хубону рашки моҳрӯён омада.
Сарву гул шуд мунфаъил дар боғ аз қадду рухаш,
Сунбул андар боғ аз зулфаш парешон омада.
Гар чу Маҳчуба нашуд маҳви нигоҳи чашми ӯ,
Наргис андар саҳни бўстон аз чӣ ҳайрон омада?

Нияти хайр

Надорад раҳм гардун, то руфӯ созад созад дили чоке,
Тарахҳум кай намояд боғбон бар гиряи токе
Чу оташ то ба кай боди гуруру нахваат¹⁰¹ дар сар,
Ба аввал қатраи обе, ба охир як кафи хоке.
Рафиқам дарду ғам бошад, аниси меҳрубони ман,
Ба танҳой маро дар узлат кай бувад боке.
Наёрам то қиёмат шукри ин неъмат адо кардан,
Ки ҳақ дода бароям нияти хайру дили поке.
Ба саҳви хӯрдани гандум бурун шуд Одам аз чаннат,
Ту бо чандин гуноҳонат аҷаб беҳавфу бебоқӣ.
Надорӣ ҳеч парво нақди умратро ягон ҳафта,
Вале з-андешаи дунёи дун пайваста ғамноке.
Чаро мазмуни кас ба номи хештан созӣ?
Суханро мешиносад ҳар ки дорад фаҳму идроке.
Қаноат кун ту, Маҳчуба, ба ҳар чизе, ки қисмат шуд,
Машав чун ғофилон аз толеъу иқболи худ шокӣ¹⁰².

Кошкӣ

Кошкӣ, ошиқӣ дилдор намегардидам,
Мубталои ситами ёр намегардидам.
Моили он гули рухсор намегадидам,
Ба азизони ҷаҳон хор намегардидам.
Бастаи турраи таррор намегардидам.
Фориг аз сабҳаву ҷабру зуннор намегардидам.
Гар илоҷи дили маҷрӯҳи маризон мекард,
Ин қадар нохушу бемор намегардидам.
В-ар накардӣ ҳаваси лаъли гуҳарбор, туро
Инчунин аз мижа хунбор намегардидам.

¹⁰¹ Нахvat – худпарастӣ.

¹⁰² Шоқӣ – шикояткунанда.

Аз шароби лабаш ар чуръа фишондӣ бар ман,
То абад окилу ҳушёр намегардидам.
Гар надидам ҳама гесӯи диловези туро,
Ҳамчу Маҳчуба гирифтор намегардидам.

Мачнунӣ лайлӣ

Дилбаре, ишванамое дидаам,
Сарвқадде, маҳлиқое дидаам.
Дилбаре, лабшакаре, маҳпайкаре,
Нозанине, дилрабое дидаам.
Саркаши ошиққуш, хурваше.
Шӯхшанги дилрабое дидаам.
Золиме, сангдиге, ғоратгаре,
Сустаҳде, бевафое дидаам.
Ғаштаам Мачнун зи ҳиҷри рӯи ӯ,
Лайлиии ширинадое дидаам.
Ҳамчу қумрӣ мекунам шӯру фиғон.
Ҷилваии сарви расое дидаам.
То шудам Маҳчуба аз дидори ӯ,
Ки задаст ғамроҳае ман дидаам.

Заҳру фирок

Юсуфи ҷонам ба зиндони бадан афтодаам,
Нури қудсам, лек дар зулмоти тан афтодаам.
Ҷун ғуҳар дар қонаму ҷун нофа андар мулки Ҷин,
Ҳамчу гул беқадр, яъне дар самак афтодаам.
Тоири қудсам бувад, арши барин – маъвои ман;
Лек баҳри маслиҳат дур аз ватан афтодаам.
Ҳамчу тӯтӣ бо қалоғам ҳамнафас дар ин қафас
Ҳамчу бози шаҳ ба дасти пиразан афтодаам,
Рафтаӣ то аз назар, эй Лайлиии маҳмилнишин,
Ҳамчу Мачнун дар биёбони миҳан афтодаам.
Талхқомам қӯҳқанмонанд аз заҳри фирок,
То ҷудо з-он Ҳусрави шириндаҳан афтодаам.

Аз фироқи рӯи Юсуфталъате-Яъқубвор,
Рӯзу шаб, Махчуба, дар байтулҳазан афтодаам.

Ранчи беҳисоб

Гавҳари покам, валекин дар ҳалил¹⁰³ афтодаам,
Партави хуршедам, аммо дар шараф афтодаам.
Ман ҳумои гулшани қудсам зи найранги сабо,
Поям андар дом шуд, дар печу тоб афтодаам.
Бозхости шоҳам андар қайди золе мубтало,
Бе пару нохун ба чанголи уқоб афтодаам.
Булбуле будам ба саҳни бӯстон бо дӯстон,
Ваҳ, ки танҳо дар қафас бо сад азоб афтодаам.
Оҳуе будам ба саҳрои Хутан, маъвои ман,
Аз қазои бад ба чанголи қалоб¹⁰⁴ афтодаам.
Ҳоли он моҳӣ чӣ бошад, з-об афтода чудо,
Ҳастам он моҳӣ, ки акнун дур зи об афтодаам.
Дар риёзи боғ будам тӯтии шакаршикан,
Ин замон ҳам ошёна бо ғуроб афтодаам.
Хизр меҷӯям, к-аз ӯ ёбам зулоли зиндагӣ,
Ташналаб андар биёбони сароб афтодаам.
Хок бар сар, бод дар каф, об бар рӯ доимо,
Дар миёни оташи ҳасрат кабоб афтодаам.
Кай тавонам чеҳраи мақсуд дидан бе ҳичоб,
Он гаҳе, Махчуба, бо чандин ҳичоб афтодаам.

Бедори чудой

Ман аз лаъли лабат дар хун нишастам,
Зи оби дида дар Ҷайхун нишастам.
Зи дасти хатту холу зулфу кокул
Ба ин рӯзи сиёҳ акнун нишастам.
Ба гулшан ҳамчу лола доғ бар дил,
Ба ёди он рухи гулгун нишастам.

¹⁰³ Ҳалил – шавҳар.

¹⁰⁴ Қаллоб – фиребгар.

Ба пои сарву шамшоду санавбар,
Зи шавқи он қади мавзун ништастам.
Зи ҳичри Лайлии ширинадое,
Ба кӯҳу дашт чун Маҷнун ништастам.
Азизи манн, зи бедодӣ ҷудоист,
Ки дар байтулҳазин маҳзан ништастам.
Чу Маҳчуба ҷудо аз дӯстдорон,
Зи ҷаври гардиши гардун ништастам.

Ҷаннату дӯзах

Эй боди сабо, босе ғаминам
Аз ҳичри нигори нозанинам.
Як раҳ сӯи ёри ман гузар кун,
Гӯ қиссаи хотири ҳазинам.
З-он дам, ки қарини бад гирифтам.
Бо меҳнату дард ҳамқаринам.
Бо бахт маро гумони бад буд,
Имрӯз шуд он гумон яқинам.
Дардо, ки зи суҳбати муҳолиф,
Аз даст бирафт, ақлу динам.
Дидори рақибро надидӣ,
Эй кош, агар туро набинам.
Ё раб, зи ҷӣ дод соқии даҳр
Ин чун заҳр ба ҷои ангубинам.
Дидор ба рӯз гар надидам,
Эй кош, шабат ба хоб бинам.
Чун рӯй битофтаам зи ҷаннат,
Дар дӯзаҳаму сазои инам.
Маҳчубаи пурнигоҳу нозам,
Ин нақш навис бар нигинам.

Хуштарин тамошо

Ба олам рӯи зебос надидам,
Нигори моҳсимос надидам.

Чу кумрї гарчи кардам шӯру афғон,
Валекин сарви болое надидам.
Аз ин савдо чу зулф ошуфта гаштам,
Ки марғуни сумансое надидам.
Чу наргис то назар кардам дар ин боғ,
Дареғо, чашми шахлосе надидам.
Чу Вомиқ гарчи кӯшишҳо намудам,
Ба умри хеш Узрое надидам.
Чи хуш бошад тамошои рухи ёр,
Аз ин хуштар тамошое надидам.
Чу Мачнун дар биёбон ҷо гирифтам,
Валекин рӯи Лайлоро надидам.
Нигоҳаш нашъаи сад бода дорад,
Чу чашми ёр сахбосе надидам.
Ба хайри ошиқони бедилу дин,
Чу худ, Махчуба, шайдосе надидам.

Ба умеди дидор

Асири ҳалқаи зулфи сиёҳи пурҳамат гардам,
Шаҳиди ханҷари мижғони навафканат гардам.
Ба сӯи ман ниҳон дидиву бигзаштӣ,
Балогардони пинҳон дидану хандиданат гардам.
Маро дидӣ, ки ранчурам, зи истиғно напурсидӣ,
Фидои нозу истиғнову нопурсиданат гардам.
Ба боғ, эй сарви гулрӯ, меравӣ хуш бо суманбӯён,
Ба қурбони сари ӯ бӯстону гулшанат гардам.
Ба уммеде, ки бинад моҳ рухсори ту, Махчуба,
Ҳама шаб то саҳар бар гирди бому равзанат гардам.

Афсӯс

Ман рӯи туро надида мурдам,
Бо васли ту норасида мурдам.
Афсӯс, к-аз он лабони чун қанд
Ҳарфе ду се нашунида мурдам.
Аз тири нигоҳи турки мастат
Дар хок ба хун тапида мурдам.

Бар фотиҳа ёд кун шаҳидам,
Заҳри ғами ту чашида мурдам.
Аз новаки ғамзаи ту, эй шӯх,
Тирам ба чигар халида мурдам.
Навмед шудам зи васли ҷонон,
Умед зи худ бурида мурдам.
Маҳчуба зи ҳаҷри рӯи дилбар,
Хунҳо зи мижа чакида мурдам.

Дили нозук

Чунин, к-аз ғам диле хунбор дорам,
Кучо майли гулу гулзор дорам?
Сабо андар машомам дуд гардад,
Зи шохи гул чу хор озор дорам.
Агар коҳе нишинад бар вучудам,
Ту пиндорӣ ки кӯҳе бор дорам.
На тоқат бошадам ҷавру ҷафоро,
На тоби меҳнати тимор дорам.
Итоби дӯстро тоқат надорам,
Чи тоби таънаи ағёр дорам!
На дар ҳичрон шикебое тавонам,
На тоби васли он дилдор дорам.
Шудам, Маҳчуба, маъюс аз ҳама халқ
Умед аз холиқи ғаффор дорам.

Тири нигоҳ

Аз ғами рӯи ту, дилбар, мурдам,
В-аз ҷафои ту, ситамгар, мурдам.
Гоҳ аз ғамзаи чашми сияҳат,
Гаҳ зи абрӯи чу ханҷар мурдам.
Гоҳ аз тири нигоҳи мастат,
Гаҳ зи мижғони чу нештар мурдам.
Гоҳ аз донаи холи мушқин,
Гоҳ аз зулфи муанбар мурдам.
Гоҳ аз хандаи шӯрангезат,

Гоҳ аз лаъли чу шакар мурдам.
Эй шифобахши дили ранчурон,
Чорае соз, ки музтар мурдам,
Накунӣ раҳм ба Маҳчубаи зор,
Аз ситамҳои ту, кофар, мурдам.

Чашми фаттон

Асири зулфи печони ту гардам,
Шаҳиди тири мижғони ту гардам.
Ба як дам мекуни сад мурда зинда,
Фидои лаъли хандони ту гардам.
Ғазалхон мерасӣ, эй сарви гулрӯ,
Балогардони илҳоми ту гардам.
Ба як ғамза барӣ сад дил зи мардум,
Ҳалоки чашми фаттони ту гардам.
Хиромон меравӣ бар сайри бӯстон,
Фидои боғу бӯстони ту гардам.
Ба рӯзи ид қурбон мекунад халқ,
Биё, чоно, ки қурбони ту гардам.
Зи қолаб чун барояд мурғи чонам,
Ба даври қасру айвони ту гардам.
Надорам ғайри ин мақсуди дигар,
Ки аз хайли канизони ту гардам.
Хушо рӯзе, ки аз фазли илоҳӣ,
Халос аз қайди ҳичрони ту гардам.
Нигори ман, ниқоб аз рух барандоз,
Ки чун Маҳчуба ҳайрони ту гардам.

Хаданги мижа

Ошиқи рӯи дилбаре гаштам,
Мубталои ситамгаре гаштам.
Дили гирифтор шуд ба зулфи қачаш,
Бастаи қайди кофаре гаштам.
Бисмилам кард аз хаданги мижа,
Куштаи захми ханчаре гаштам.

Ба лиқоят, ки дар вафои туям,
Ки на моил ба дигаре гаштам.
Аз фироқат дар оташам шабу рӯз,
Нозанино, Самандаре гаштам.
Шудаам ғарқи оби дидаи худ,
Андар ин ям шиноваре гаштам.
Хурраму шод будам аз ишқат,
Ҳамчу Маҳчуба, музтаре гаштам.

Лафзи шакарбор

Куштаи ғамзаи хунхори туям,
Бастаи зулфи чу зуннори туям.
Сухан аст он ба даҳонат ё шахд,
Ошиқи лафзи шакарбори туям.
Макунам майл ба фирдавси замон,
Қони манн, толиби дидори туям.
Эй табиби дили ранҷур, биё,
Умрҳо рафт, ки бемори туям.
Нашавам моили сарву шамшод,
Бандаи қомату рафтори туям.
Чӣ кунам абҳару бодоми чаман,
Фитнаи наргиси хумори туям.
Аз ҳама қайди ҷаҳон озодам,
Ҳамчу Маҳчуба гирифтори туям.

Ғами ишқ

Нигоро, аз ғами рӯи ту мурдам,
Ба хок, охир таманнои ту бурдам.
Қудо аз лаъли ширинат, чу Фарҳод,
Ба сад талхиву ҳасрат қон супурдам.
Чу бисмил метапам дар хоку дар хун,
Хаданги тири мижғони ту хӯрдам.
Ғами ишқат ба дил то карда манзил,
Ғами ҳарду ҷаҳон як ҷав шумурдам.

Саманбӯё, чу гул бепарда гаштам,
Зи бас чигар чун гунча хӯрдам,
Надидам рӯи ӯ, Маҳчуба, рӯзе,
Ба навмедиву нокомӣ бимурдам.

Наргиси чоду

Бастаи ҳалқаи гесӯи туям,
Куштаи ханчари абрӯи туям.
Аз хаданги мижа бисмил гаштам,
Захмии наргиси чодуи туям.
Гарчи озодам аз қайди ҷаҳон,
Бандаи қомати дилҷӯи туям.
Ба тақаллум ҳама гавҳар резад
Ошиқи лаъли суҳангӯи туям.
Накунам майл ба ҳубони ҷаҳон,
Волаву шефтаи рӯи туям.
Нестам толиби «оби ҳайвон»,
Бас бувад хоки сари кӯи туям.
Моҳи ман, шаб ҳама аз сари сидқ
Ҳамчу Маҳчуба дуогӯи туям.

Ба боргоҳи он ҳазрат

Ассалом, эй сарви бӯстони расолат, ассалом,
Ассалом, эй гунчаи боғи нубувват, ассалом.
Ассалом, эй гавҳари дурчи саёдат¹⁰⁵ ассалом,
Ассалом, эй ахтари бурчи саодат, ассалом.
Ассалом, эй раҳбари аҳли тариқат, ассалом,
Ассалом, эй пешвои дину миллат, ассалом.
Тирарӯзе рӯ ба даргоҳи шумо овардаст,
Дам ба дам гӯяд, ки эй хуршеди талъат, ассалом.
Солҳо дар орзу будам, кунун аз фазли Ҳақ,
Шуд муяссар ин замон моро зиёрат, ассалом.

¹⁰⁵ Саёдат – сарварӣ, пешвой.

Хушклуб аз раҳ расидам, мондаву ташначигар,
Ассалом, эй мавҷи дарёи раҳмат, ассалом,
Бар гадоӣ Маҳҷуба дар кӯйи шумо.
Шайи лиллаҳ, эй шаҳи мулки саховат, ассалом

Таънаи ишқ

Дар шаҳри Ҳирот шаҳрбандам,
Ошуфтаву зору мустамандам.
Чун абр ҳазор бор гириям,
Як лаҳза агар чу барқ хандам.
Кӯтоҳии бахт сӯхт чонам,
З-онам чӣ, ки дар насаб баландам.
Аз ҳичри руҳат ба боғу бўстон,
Гӯё, ки ба гӯри тору тангам.
Аз чони азиз дил гирифтам,
Қоно, зи ғами ту дил нақандам.
Аз ҳичр чу лола доғ дорам,
Дар ишқ чу сарв пойбандам.
Ошиқ ба кучо сухан шунида,
Носеҳ, ба абас мадеҳ ту пандам!
Аз таънаи ишқ кай ҳаросам,
Фаҳрам бувад ин, на ору нангам.
Маҳҷуба сифат зи қасрати ғам,
Бо бахти сиёҳи худ ба қангам.

Хуштар аз чон

Аз ёри ҷафопеша ҳаргиз нашудам хушдил,
Ќуз меҳнату дарду ғам аз вай нашудам ҳосил.
Гуфтам, ки шавам чун гард дунболи саманди ӯ,
Поям чу зи пай рафтаи аз гирия шуд андар гил.
Бо он ки ба амри худ, ҳаргиз нақунӣ ёдам,
Як ҷашм зад аз ёдат, ҳаргиз нашудам ғофил!
Рӯзе нашудам як бор бе дарди сари ағёр,
Дар саҳни ҷаман бо ёр бошам ба фироғи дил.
Он қас, ки маро андохт, дар вартаи ноқомӣ,

Ё раб, ки шавад бар вай, сад гуна бало нозил.
Мачнун ба ҳазорон ғам, саргашта ба водихо,
Лайлӣ ба ҳазорон ноз, сокин шуда дар маҳмил.
Ноомада рафтан чист, дар манзили муштоқон,
Биншин, ки рухат бинам, эй давлати мустаъчил.
Аз чон чӣ бувад хуштар? Сухбат ба хирадмандон,
В-аз марг батар бошад, ҳамсухбатии чоҳил,
Аз суҳбати ҳар оме, ҳосил нашавад коме,
Маҳчуба ба Ҳақ дил банд, аз халқи чаҳон бигсил.

Ёри бевафо

Ба доми зулф то шуд мубтало дил,
Ту гӯйӣ, шуд гирифтори бало дил.
Дусад фарсанг дур аст аз бари ман,
Кучо бошам ману кучо бошад дил.
Дар ин тӯфони ғам, дил бо Худо банд,
Мабанд, ар оқилӣ, бар нохудо дил.
Абас гӯйӣ, ки, эй дил, сабр мекун,
Ба ишқи ту киро сабру киро дил?
Шуда умре, ки гум шуд аз бари ман,
Намедонам кучо шуд бенаво дил.
Дилам то кай кунад нозу итобат
Бигӯ, охир, ки ин санг аст, ё дил?
Ба ғурбат бекасу бедил бимондам,
Бикун раҳме бар аҳволам, биё, дил!
Чу Маҳчуба агар сӯзам, сазоям,
Чаро додам ба ёри бевафо дил.

Оташи фирок

Эй ҳалқаҳои зулфи қачат доми пой дил,
В-эӣ хандаҳои лаъли лабат чонфизои дил.
Монда сиёҳрӯзу парешон ба печу тоб,
То ҷаъди мушқбори ту куштаст ҷони дил.
Чашми ту аз нигоҳ зада тир бар ҷигар,
Сӯзан халида аз мижаҳоят ба пой дил.

Мушкил маро ғамест, ки осон намешавад,
Дил мубталои ӯ шуда, ман мубталои дил.
Аз оташи фироқ ба фонуси синаам,
Чун тори шамъ сӯхта шуд риштаҳои дил.
Шуд хирманам ба боду ҷаве ҳосилам нашуд,
Ё раб, ки ҳеч кас наравад, дар ҳавои дил.
Пайваста дил дар оташи ҳичрон кабоб шуд,
Тарки ҳавас накард, бисӯзад сазои дил.
Маҳчуба доим аз ғами дил дар машаққатӣ,
Малхуф¹⁰⁶ гаштай ҳама умр аз балои дил.

Занчири чунун

Зи тири нозат, эй хунрези қотил,
Дилам дар бар тапид, чун мурғи бисмил.
Зи тобу таб вучудам дар гудоз аст,
Шарар бар хирманам зад оташи дил.
Дилам маҳбуси занчири чунун аст,
Зи савдои ту, эй мушкин салосил.
Табибам гар фалотуни замон аст.
Надонад чораи бемории дил.
Намесозад илочи заъфи дилро,
Зи гулқанди ҳакимонам, чӣ ҳосил!
Маризи ҳаҷр маъюс аз илоҷ аст,
Ки созад чораи ин кори мушкил?
Надорам шарбате, Маҳчуба, чуз сабр,
Ки менӯшам ба сони заҳри қотил.

Байтулэхзон

Ҳар шаб аз зулфат парешон мешавам,
Аз ғамаш чун мори печон мешавам.
Бе гули рӯят равам гар дар чаман,
Гӯи дар чоҳи зиндон мешавам.
Аз ғамат, эй Лайлии ширинадо,

¹⁰⁶ Малхуф – ситамдида, ғамзада.

Сокини кӯху биёбон мешавам.
Лаъли ту дур мефишонад дар ҷавоб,
Шояд ар Кайвон ғуломи ман шавад,
Чун канизи кутби даврон мешавам.
То расад Маҳҷубаро анфоси қудс,
Мухлиси он шоҳи челон¹⁰⁷ мешавам.

Мактуби нохонда

Шаҳр бар ман танг шуд, оҳанги саҳро мекунам,
Рӯи саҳроро зи ашки хеш дарё мекунам.
Дар гулистоне, ки бар ёди рухат хонам ғазал,
Булбулонро бар навои хеш шайдо мекунам.
Нестам зоғу заған, то моили сифлӣ шавам,
Ман ҳумои авчи қудсам, майли боло мекунам,
Сарв чун қад мефарозад дар миёни бӯстон.
Ман ҳаёли қомати он сарви боло мекунам.
Ман ки маҳмури нигоҳи масти наргиси туам,
Кофирам, гар илтифоти ҷому саҳбо мекунам.
Қоматат сарву рухат гул, зулф сунбул, – ғунча – лаб,
Ман тамошои гулу гулшан дар ин ҷо мекунам.
Оҳ, як дам номаи моро нахондӣ аз гурур,
Гар ман аз баҳри ту сад мактуб иншо мекунам.

Иттифоқи миллат

Ҳаббазо, эй қавми афғони Ватан,
Марҳабо, эй кордони Ватан.
Мулк аз тадбиратон обод бод,
Шод бошед, эй азизони Ватан.
Ҳаст чун ҳубби ватан з-имони мо,
Ҷони худ созем қурбони Ватан.
Мешавад мумтози акрони Ватан.
Иқтибоси донишу ҳикмат хушаст,
То физояд иззату шони Ватан,

¹⁰⁷ Челон – аҳли як замон.

Хуш бувад гар нағмапардозӣ кунем,
Ҳамчу булбул дар гулистони Ватан,
Кӯшиш андар базру дар гурси ниҳол,
Мекунад сарсабз бўстони Ватан.
Равнақи мулку иттифоқи миллат аст,
Муттафиқ бошед ихвони Ватан.
То гурезад ҳамчу рӯбаҳ муддаӣ,
Ғайрате, эй шермардони Ватан.
Дур бодо офати боди хазон
То қиёмат аз гулистони Ватан.
Аз Худо Маҳчуба меҳоҳад мудом,
Иртиқову рафъати шони Ватан.

Чафои беҳад

Ё раб, шаби фурқатам сахар кун,
Аз лутф ба ҳоли ман назар кун.
Дар дӯзахи ҳаҷрам он ки афканд,
Чояш ба чаҳаннаму сақар кун.
Ман мурдаму нест ёрам оғаҳ,
Эй бод, ба кӯйи ӯ гузар кун.
Он лолаузори сарвқадро,
Аз ҳоли хароби ман хабар кун.
Гӯ: бе ту ба лаб расида чонам.
Аз баҳри Худо, ба ман назар кун.
То чанд чафову зулму бедод,
Андеша зи адли додгар кун.
Ё талъати худ зи ман мапӯшон,
Ё меҳри худ аз дилам бадар кун.
Аз дасти ғамаш манол, эй дил,
В-аз тундии ҳӯи ӯ ҳазар кун.
Маҳбуб чафо зи ҳад бурун бурд,
Маҳчуба зи кӯйи ӯ сафар кун.

Гуфтори ширин

Нест мислат дар ҳама рӯи замин,
Балки дар ҷаннат набошад ҳуриин.
Чун ту дилдоре надидам дар ҷаҳон,
Сарвқадду гулузору маҳчабин.
Нест чун рӯи ту моҳе бар фалак,
Нест чун қадди ту сарве дар замин.
Тарки чашмат ғорати дил мекунад,
Куфри зулфат мебарад имону дин.
Хусрав, гуфтори Ширин мекунӣ,
Қанд дорӣ дар даҳан ё ангубин
Эй дил, аз халқи ҷаҳон ёри маҷӯ,
Нест ҷуз Ҳақ носиру ёру муъин.
Эй Худо аз фазлу раҳмат афв кун,
Ҷурми Маҳчубаи зору ҳазин.

Маҳҷурӣ

Гуле будам ба тарфи ҷӯйборон,
Шукуфта ҳамчу лола дар баҳорон.
Фароғат доштам аз халқи олам,
Агарчи андалебам шуд ҳазорон.
Ғаҳе хирғаҳнишин будам ҷу Лайлӣ,
Ғаҳе Маҷнунсифат дар кӯҳсорон.
Ғаҳе бо ҳамсарон дар сайри гулшан,
Ғаҳе дар бӯстон бо гулузорон.
Ғаҳе машғули дарси илми хондан,
Ғаҳе дар суҳбати омӯзгорон.
Ғаҳе бо ҳамдамони хоси маҳрам,
Гузар кардан ба сӯи чашмасорон.
Ғаҳе бо духтарони сарвқомат,
Нишаста шоддил аз рӯзгорон.
Аз он ғофил, ки айёми ситамгар,
Маро маҳҷур гардонад зи ёрон.
Набинад ҳеч кофир дар ҷаҳонам,
Ки ман дидам зи дасти девсорон.

Кунун Маҳҷуба аз ҷаври замона
Зи дида ашк меборад чу борон.

Бахти бад

Фалак! Раҳмат наомад бар дили ман,
Ки кардӣ андар оташ манзили ман.
Ба кори ман чиро ёрӣ накардӣ,
Ту, эй бахти бади беҳосили ман?
Чу ман озодаеро банда кардӣ,
Чаро! Эй толеъи ноқобили ман.
Бидодӣ хирмани умрам ту барбод,
К-аз он як ҷав наомад ҳосили ман.
Ба баҳри ғам фикандӣ заврақамро,
Ки набвад ҳеч пайдо соҳили ман.
Надидам рӯи шодиро ба олам,
Ба ғам парварда чун обу гили ман.
Чу Маҳҷуба ба худ ҳайронам имрӯз,
Киро гӯям, ки ҳал кун мушкили ман.

Чаман-чаман гул

Эй кокулат чу турраи сунбул шикан-шикан,
Зулфайни анбарини ту мушкин расан-расан.
Хушбӯтар аст гесӯят аз нофаи хутан.
Нозуктар аст аз гулат, эй гулбадан,бадан,
Шӯрӣ зи толеъам раваду талхӣ аз даҳан,
Гӯяд ба ман гар он лаби ширинсухан, сухан.
Бе ту ба боғ ғунҷаи гул во нашуд маро,
Гулҳо агарчи буд шукуфта чаман-чаман.
Дардо, ки орзуи ту бурдам ба зери хок,
Сӯзад маро ба оташи ҳасрат кафан-кафан.
Дур аз диёру ёр ба ғурбат фитодаам,
Ҳар шом зор ноламу гӯям: Ватан, Ватан!
Гар бе ҳичоб рӯй намоӣ чу офтоб,
Дил мебарӣ зи халқ ба вачҳи ҳасан, ҳасан.
Моро тавон ба нимнигаҳ куштан, эй нигор,

Новак зи ғамза бар дили решаи мазан,мазан.
Зоҳид ба фасли гул зи май эъроз мекунад,
Бинмой рӯю тавбааш, эй дил, шикан, шикан.
Маҳчуба, душ Юсуфи дил гум шуд аз барам,
Акнун фитодааст ба чоҳи зақан-зақан.

Ёри чафогар

Кушта маро ғамзаи хунхори ту,
Баста маро турраи таррори ту.
Ошиқи Ширин нашудӣ, Кӯҳкан,
Дидӣ агар лаъли шакарбори ту.
Тубиву шамшоду санавбар, ҳама,
Шуд хичил аз қомату рафтори ту.
Шакару қанду асалу ангубин
Мунфаили хандаву гуфтори ту.
Чон чӣ бувад, к-аз ту дарегаш кунанд,
К-он на матоест ба миқдори ту.
Чаври ту бисёру вафоят кам аст,
Оҳу фиғон з-ин каму бисёри ту.
Гар нанамой рухи зебо ба ман,
Чон диҳам аз ҳасрати дидори ту.
Ман на ба чон толиби васли туам,
Кист зи чон нест талабгори ту?
Аҳди ту, Маҳчуба, шикасту бирафт
Ёри чафокори дилзори ту.

Инъикоси ишқ

Ошиқаму зори ту, толиби дидори ту,
Толлиби дидори ту, ошиқаму зори ту.
Турраи таррори ту мурғи дилам сайд кард,
Мурғи дилам сайд кард, турраи таррори ту.
Ғамзаи хунхори ту хуни дилам рехта,
Хуни дилам рехта ғамзаи хунхори ту.
Қомату рафтори ту сарв хичил кардааст.
Сарв хичил кардааст қомату рафтори ту,

Оразу рухсори ту равнақи махро шикаст,
Равнақи махро шикаст оразу рухсори ту.
Хандаю гуфтори ту оби шакарро бибурд,
Оби шакарро бибурд хандаю гуфтори ту.
Зулфи чу зуннори ту қимати анбар шикаст,
Қимати анбар шикаст зулфи чу зуннори ту.
Наргиси бемори ту зору низорам намуд,
Зору низорам намуд наргиси бемори ту.
Шуълаи рухсори ту хирмани Маҳчуба сӯхт,
Хирмани Маҳчуба сӯхт шуълаи рухсори ту.

Ғунчаи хандон

Равнақи махро шикаст, чехраи тобони ту,
Оби шакарро бибурд ғунчаи хандони ту.
Сарви чаман мешавад, паст ба пеши қадат,
Гар бихиромад ба боғ, сарви хиромони ту.
Сабру қарору сукут, аз дили ғампарварам.
Чумла ба яғмо бибурд, наргиси фаттони ту.
Холи ту торик сохт, рӯзи маро ҳамчу шаб,
Хотирам ошуфта қард, зулфи парешони ту.
Чехраи зебои туст, ҷаннати фирдавси ман.
Дӯзаху нерони¹⁰⁸ ман фурқату ҳиҷрони ту,
Гар бихиромӣ ба боғ, сарвқади гулрухам,
Қумрию булбул шаванд чумла санохони ту.
Аз рӯи некуи ту чашми бадон дур бод,
Ҳақ зи балиёти¹⁰⁹ даҳр бод ниғаҳбони ту.
Номаи Маҳчубаро, кист ба пешат барад,
Боди саборо чу нест роҳ ба бўстони ту.

¹⁰⁸ Нерон – мамлакатҳои ғайри Эрон.

¹⁰⁹ Балиёт – балоҳо.

Ҳирсу оз

Дило, то кай абас ғам хӯрдани ту,
Наояд ҳеч ёд аз мурдани ту.
Бикун фикре ба аҳволи табоҳат,
Ки охир гӯр гардад маскани ту.
Ту тан мепарварию ғофилӣ з-он,
Ки кути мору мӯр аст ин тани ту.
Зи як сӯ мекашад ҳирс остинат,
Зи як сӯ оз дорад домани ту.
Ба ғафлат бигзаронӣ умр ногоҳ.
Ачал ояд пайи ҷон бурдани ту.
Гуноҳ андар ҷаҳон бисёр кардӣ,
Басе ҷурм аст андар гардани ту.
Шавӣ, Маҳҷуба, андар пардаи хок,
Нагардад ҳеч кас пиромани ту.

Васфи некувон

Носеҳ! Ҷамоли он маҳи тобон надидаӣ,
Ҳуру парӣ ба сурати инсон надидаӣ.
Гар таъна мезанӣ ба Зулайхо, ачиб нест,
Дар умри хеш Юсуфи Канъон надидаӣ.
Аз новаки нигоҳ нахуфтӣ ба хоку хун,
Шамшербозии сафи миҷгон надидаӣ.
Аз ҷаъди мушкбор парешон нагаштай,
Зулфи сияҳ чу афъии печон надидаӣ.
Миҷгони хунгирифтаву чашмони нимаҳоб,
Шамшери тез дар сафи мастон надидаӣ.
Қанди лабе намак нафишондат ба захми дил,
Сад шӯр дар сар аз шакаристон надидаӣ.
Куштан зи чашму зинда намудан ба лаъли лаб,
Пайдо итобу хандаи пинҳон надидаӣ.
Воиз, маро зи рӯзи ҷазо бим медиҳӣ,
Гӯё ба умри худ шаби ҳичрон надидаӣ.
Эй кумрӣ, ин қадар ҳама ку-ку барои чист?
Он сарвро ба боғ хиромон надидаӣ.

Маҳҷуба, то ба чанд кунӣ васфи некувон,
Меҳру вафо чу ҳеч аз эшон надидаӣ.

Чаро?

Эй сарвқади маҳчабин, аз ман чаро ранчидаӣ?
Эй гулузори нозанин, аз ман чаро ранчидаӣ?
Эй Юсуфи гулпирахан, эй Хусрави ширинсухан,
Эй дилбари нозукбадан, аз ман чаро ранчидаӣ?
Эй рашки моҳи осмон, эй ғайрати ҳури чинон¹¹⁰
Мақсуди дил, ороми қон, аз ман чаро ранчидаӣ?
Эй дилбари дилсӯзи ман, эй моҳи шабафрӯзи ман,
Шуд тира аз ғам рӯзи ман, аз ман чаро ранчидаӣ?
Эй сарви симандоми ман, эй дилбари худкоми ман,
Харгиз набурдӣ номи ман, аз ман чаро ранчидаӣ?
Эй сустаҳди сахтдил, эй дилбари паймоғусил,
Эй рашки хубони Чигил аз ман чаро ранчидаӣ?
Қоно, танам қурбони ту, мурдам ман аз ҳичрони ту,
Дасти ману домони ту, аз ман чаро ранчидаӣ?
Хуршеди анвар рӯи ту, қавси қазо¹¹¹ абрӯи ту,
Мушки Хутан гесӯи ту, аз ман чаро ранчидаӣ?
Ширин шуда мафтунӣ ту, Лайлӣ шуда Мачнунӣ ту.
Маҳҷуба дил пурхунӣ ту, аз ман чаро ранчидаӣ?

Шикоятӣ ҳичрон

Зи ҳичрони шаби мушкини лола,
Ҳама шаб мекунам фарёду нола.
Зи ишқи орази он сарви гулрух
Ба сина доғ дорам ҳамчу лола.
Қадат сарву хатат райҳон, рухат – гул,
Даҳонат гунчаву дандон чу жола.
Чу соя ман зи дунболат давонам,
Ту аз ман мерамӣ ҳамчун ғизола,

¹¹⁰ Чанон – дил.

¹¹¹ Қавс қазо – ҳукм қардан.

Ба ҳар кас дод даврон ҷоми ишрат,
Маро аз хуни дил дода пиёла.
Дилам аз ғусса хун шуд ҳафт сол аст,
Биё, соқӣ, бидеҳ ратли дусола,
Шикоятҳои ҳичрон ҳаст боқӣ,
Агар таҳрир созам сад рисола.
Зи дасти халқ Маҳчуба чӣ нолӣ,
Балоро карда чун холиқ ҳавола.

Ё раб...

Ё раб, он шӯх дилозор шуд, озораш дех,
Ҳамчу ман дидаи гирёни дилафгораш дех.
Гиряи талхи маро бинаду хандад ширин,
Ашки ӯ талх куну дидаи хунбораш дех.
Балки воқиф шавад аз воқеаи дилшудагон,
Сабри кам, хотири маҳзун, ғами бисёраш дех.
Чун маро кард гирифтори балои ағёр,
Дураш аз ёр куну суҳбати ағёраш дех.
То шавад боҳабар аз ҳоли чигарсӯхтагон.
Чашми гирён, дили бирён, тани бемораш дех.
Маст аз бодаи ноб аст, ҳама шаб то рӯз,
Ҳамчу Маҳчуба шабе дидаи бедораш дех.

Бори ғам

Дилам он ғам, ки аз ҳичрон кашида,
Набинад нашнавад, ҳеч офарида.
Азобе дидаам аз фурқати дӯст,
Ки Яъқуб аз ғами Юсуф надида.
Зи ҷоми васл як чуръа нахӯрдам,
Ҳазорон заҳри ҳичронро чашида.
Маро хуни дил аз дида чакида.
Чаро лола ба сина доғ дорад,
Магар ўро чу ман дарде расида?
Бунафша мотамиву сар фикандаст,
Магар ӯ ҳам зи гулрӯе бурида?!

Зи бас Маҳҷуба бори ғам кашидам,
Қадам акнун ба сони «нун» хамида.

Хати хуш

Эй хати хушат саводи дида,
Дида чу хатат хате надида.
Ангуштнамо шудам аз ин хат,
Ангушт, ки ин рақам кашида?
Гӯё қатароти мушку анбар,
Бар барги гулу суман чакида.
Дил мебарад аз қафам хати ту,
Чун хати лабат, ки нав дамида.
Тақриру¹¹² хати ту маҳв кардам,
Ҳарфе зи лаби ту ношунида.
Аз ҳусну хату чамоли сурат,
Хат бар варақи бутон кашида.
Аз шавқи висол тифли ашкам,
Ҳар лаҳза ба доманам давида.
Ҳар кас, ки ба хати ту кашад хат,
Дасташ чу қалам шавад бурида.
Маҳҷуба фишонад бар хати ту
Дурҳои сиришк аз ду дида.

Моҳи бемехр

Эй моҳи бемехр, имшаб кучой?
Аз пеши чашмам, пинҳон чарой?
Мачнуни худро, эй Лайлии вақт,
Қардӣ фаромӯш аз бевафой.
Ғайр аз висолат, эй шоҳи хубон,
Дармон надорад, дарди ҷудой.
Билқиссечерӣ, Узроузори,
Лайлиликӯй, Ширинадӯй.

¹¹² Тақрир – суҳан гуфтан.

Дар интизорат умрам ба сар шуд,
Эй шӯхи золим, то кай наоӣ?
Маҳчуба, гаштам розӣ ба мурдан,
Эй кош, чонам, аз тан бароӣ.

Ороми чон

Нигори дилситони ман, кучоӣ?
Маҳи номехрубони ман, кучоӣ?
Зи ҳичрон талхкомаам ҳамчу Фарҳод,
Бути ширинзабони ман, кучоӣ?
Шуда умре, ки бемору харобам,
Масеҳои замони манн, кучоӣ?
Бимурдам беачал аз дарди дурӣ,
Ту, эй рӯху равони ман, кучоӣ?
Баҳори ман хазон шуд аз ғами ту,
Надонам, гулситони ман, кучоӣ?
Зи ҳичронат надорам сабру ором,
Ту, эй ороми ҷони ман, кучоӣ?
Шуда умре шудам Маҳчуба аз ту
Нагуфтӣ, мадҳхони ман, кучоӣ?!

Шӯхи пурситез

Диламро бурда шӯхи пурситезе,
Ғаҳе ханда зи лабҳо қандреze.
Ду гесӯяш зи боди субгоҳӣ
Кунад бар сабзаву гул мушкбезӣ.
Сазовори нисорат, эй дилором,
Ба ғайр аз нақди чонам нест чизе.
Наметарсӣ зи Ҳақ, эй шӯхи золим,
Ки ҳар дам хуни мазлуме бирезӣ.
Набинад ҳеч кас ё раб, чунин рӯз,
Ки дар хорӣ фитад, баъд аз азизӣ.
Нигоро, нестӣ оғаҳ зи ҳолам,
Ки аз ҳичри ту дидам растахезе.

Ба дидорат, ки аз шоҳии олам,
Маро хуштар бувад пешат канизӣ.
Кунад хармухраро бо зар баробар,
Фигон аз зулми чарху бетамизӣ!

Назари лутф

Дил зи ман бурда буге, ишвагаре,
Санаме, лабшакаре, мӯкамаре.
Шаҳиде, сарвқаде, моҳрухе,
Дилбаре, ҷилвагаре, симбаре.
Золиме, сангдиле, бебоке,
Шӯҳи кофирманише, фитнагаре.
Нест ҷуз ҷодуи чашми сияҳаш
Дар ҳама рӯи замин сеҳргаре.
Аз лаҳад рақскунон бархезам,
Гар кунад бар сари гӯрам гузаре.
Мурдаму зинда шудам чун овард,
Бӯи зулфи ту насими саҳаре.
Мурд аз дарди ғамат Маҳҷуба,
Бикун аз лутф ба сӯяш назаре.

Оташи ох

Эй фалак, пайвастаам аз ҳичри ҷонон сӯхтӣ!
Аз ғаму андӯху аз ташвиши ҳичрон сӯхтӣ!
Ман ҷӣ сон фардо ба дӯзах сӯзам аз баҳри гуноҳ,
Чун маро имрӯз андар нори ҳичрон сӯхтӣ.
Ҳеч гоҳе чархи гардун бар муроди мо нагашт,
Кошкӣ ин гардиши гардуни гардон сӯхтӣ!
Сӯхтам парвонавор аз ҳичри ӯ, ӯ беҳабар,
Кошкӣ дар пеши он шамъи шабистон сӯхтӣ!
Гар набудӣ оби рӯди дидаи хунбори ман,
З-оташи оҳам саропо, ҷисм бо ҷон сӯхтӣ.
Аз фироқи рӯи Юсуфталъате Яъқубвор,
Рӯзу шаб Маҳҷуба андар байтулҳазон сӯхтӣ.

Оташи дурй

Эй дилбари бевафо, кучой?
Аз пеши назар ниҳон чарой?
Ман мурдам аз орзуи рӯят,
Ту пеши кӣ чилва менамой?
Чун шамъ бисӯхтам саропо,
Аз оташи дуриву чудой.
На бе ту қарору тоқатам ҳаст,
На бо ту расам зи норасой.
То чанд зи дида ашкборам,
То кай ба назар намедарой?
Харчанд, ки дурй аз канорам,
Лекин ба миёни ҷони мой.
Бемор шудам чу наргисонат.
Аз лаъли лабат бикун давое.
Ё раб, бидеҳ аз хизонаи ғайб
Маҳчубаи зорро шамоме!¹¹³

Эй ох

Эй дӯст, чаро зи ман рамидӣ?
Ҷуз меҳру вафо зи ман чи дидӣ?
Бар қавли рақиб гаштӣ аз ман,
Оё чӣ суҳан аз ӯ шунидӣ?
Парвои ду оламам набудӣ,
Як бор агар туро бидидӣ.
Эй сабр, зи синаам бирафтӣ,
В-эй хоб, зи дидаам паридӣ.
Эй ох, ту сӯхтӣ вучудам,
Эй ашк, ту пардаам даридӣ.
Эй кош, зи ёварии толеъ,
Маҳчуба ба кӯйи ӯ расидӣ.
То хоки замин муқадамашро,
Дар дида чу тӯтие кашидӣ.

¹¹³ Шамома – бӯи хуш.

Вафодорӣ

Дил аз ман бурда турке, качкулоҳе,
Ба мулки дилбарӣ, бас подшоҳе.
Нигоре, сарвқаде, гулузоре,
Ба бурчи дилбарӣ тобандамоҳе,
Бувад султони маъшукони олам,
Зи хубон ҳар тараф дорад сипоҳе,
Намедонам маро аз ғам чаро кушт,
Накардам чуз вафодорӣ гуноҳе.
Гирифтору асиру мубталоям,
Ба печу тоби гесӯи сиёҳе.
Нигоро, то ба кай сози тағофул,
Зи рӯи лутф кун сӯям нигоҳе,
Худоё, чуз ту ин Маҳчубаи зор,
Надорад дар ҳама олам паноҳе.

Гирифторӣ

Гирифторам ба доми зулфи дилороме,
Нигоре, сарвқаде, гулузоре, симандоме.
Ду абрӯяш чу меҳробе, ду гесӯяш чу қаллобе,
Ду лаълаш ҳамчу уннобе, ду чашмаш ҳамчу бодоме,
Зи хичлат обрӯи хубӣ аз хуршед мерезад,
Агар ногаҳ барояд моҳ, ман бар гӯшаи боме.
Дилам чун лола пурхун шуд, зи хичрони суманбӯе,
Биё, соқӣ, бидеҳ аз бодаи гулранги худ чоме.
Раҳой деҳ, Худоё, маҳбусони оламо,
Магар он кас, ки бошад бастаи қайди гуландоме,
Танам омад ба ҷон аз ғам, худоро, эй сабо, раҳме,
Бигӯ бо он нигори гулузори моҳрухсорам,
Саломат мерасонад нотаваони тираайёме.
Чӣ шуд, к-аз гӯшаи хотир фаромӯш кардаи моро,
Дуое гар нагӯӣ, ёд кун охир ба дашноме.
Шуда умре дилам шайдову Маҷнун аст, Маҳчуба,
Зи ишқи Лайлии ширинадои шӯхи худкоме.

Сурат ва маънӣ

Гарчи ба сурат аз ман ниҳонӣ,
Аммо ба маънӣ мобайни ҷонӣ.
Аз ҳоли зорам оғаҳ набошӣ,
Гар ман бимирам аз меҳрбонӣ.
Умрам ба талхӣ бигзашт бе ту,
Хуштар бувад марг з-ин зиндагонӣ,
Гар ман бимирам парво набошад,
Ту дар замона ҷовид бимонӣ.
Ё раб, чӣ бошад, к-аз фазлу раҳмат,
Зи қайди ҳичрон бозам раҳонӣ.
Рӯзе ки гаштам Маҳчуба аз ту,
Фориғ нагаштам аз ғам замоне.

Заҳри фирок

Мурдам зи ҳичрон, эй ёри ҷонӣ,
Раҳме ба ҳолам, гар метавонӣ.
Охир чӣ бошад, гар даст гирӣ,
К-аз по фитодам, аз нотагонӣ.
Ҷоно, Худоро, то кай чу лаълат,
Мискин диламро дар хун нишонӣ.
Ман аз фироқат пайваста маҳзун,
Ту бо рақибон дар комронӣ.
Гуфтӣ, ки чунӣ аз ҳичри рӯям?
Ман мурдам аз ғам, дигар ту донӣ!
Аз бас кашидам заҳри фироқат,
Безор гаштам аз зиндагонӣ.
Як раҳ надидам дидори ҷонон,
Навмед рафтам з-ин дори фонӣ.
Маҳчуба гар мурд, парво набошад,
Ту дар замона ҷовид бимонӣ.

Соғари чой

Чи хуш бошад ба тарфи чӯйборе,
Миёни бӯстону сабзазоре,
Нишинӣ бо нигоре дӯш бо дӯш,
Нигоре, сарвқадде, гулузоре.
Зи қанди лаъли ӯ ширин кунӣ чой,
Бинӯшӣ аз пайи дафъи хуморе.
Чи чой, чойи талх ар заҳр бошад,
Шавад нӯш, ар бувад ширин узоре.
Чи хуш бошад, ки гирӣ соғари чой,
Зи дасти соқии симинузоре.
Шакар резад ба чой аз лаъли ширин,
Намак пошад бо захми дилфигоре.
Нашуд Маҳҷубаро рӯзӣ чунин рӯз,
Агарчи бурд як умр интизорӣ.

Лутфу итоб

Нигоро, қади чу сарвиноз дорӣ,
Нигоҳи масти тирандоз дорӣ.
Ба ҳар соат кунӣ лутфе ба ағёр,
Ба ман ҳар дам итобу ноз дорӣ.
Ману ҳар шаб фиғону нола то рӯз
Ту ною нӯшу чангу соз дорӣ.
Чаро дар базми хос, эй шоҳи хубон,
Авоме чандро дамсоз дорӣ.
Чӣ афтодӣ, тазарви гулшани хусн,
Ки бо зоғу заған парвоз дорӣ.
Ҳазорон бегуноҳ, эй шӯҳи золим,
Шаҳиди турки тирандоз дорӣ.
Дил аз қайди ту кай ёбад раҳой,
Мижа чун нохунони боз дорӣ.
Чӣ сон пинҳон бимонад сирри ишқат,
Ки чандин ғамзаи ғаммоз дорӣ.

Қисмати ошиқ

Чудо аз ёри ҳамдам зиндагонӣ,
Бувад марги дамодам зиндагонӣ,
Маро аз шодии дунё ҳамин бас,
Ки бигзорам ба мотам зиндагонӣ.
Ба чаннат гар бувад бе рӯи чонон,
Надорад айши хуррам зиндагонӣ.
Чудо аз дӯстону ғамгусорон
Набошад хуш ба олам зиндагонӣ.
Чу рафтӣ аз барам, эй чони ширин,
Ба ман талх аст чун шум зиндагонӣ.
Ту чун бо зиндагӣ тавдеъ гуфтӣ,
Нахоҳам бе ту ман ҳам зиндагонӣ.
Чӣ лаззат бошад аз дунёи фонӣ,
Ки шуд бо марг тавъам зиндагонӣ.
Зи дунё қисми мо, Маҳчуба, ин аст,
Ҷигар хундида, пурнам зиндагонӣ.

Дарси зиндагӣ

Эй фалак, то кай кашам, ранчу азоби зиндагӣ,
Ҳамчу ту дар оташам аз печу тоби зиндагӣ.
Фориғ аз қайди алоиқ хуфта будам дар адам,
Растухез овард бар ман инқилоби зиндагӣ.
Бод дар каф, хок бар сар, об бар рӯй доимо,
Гаштаам дар оташи ҳичрон кабоби зиндагӣ.
Мекунад тафриқи ҷамъи дӯстон даври фалак,
Ғайр аз ин чизе надидам, дар ҳисоби зиндагӣ.
Музтариби ҳоли мо то як нафас боқӣ бувад,
Марг месозад илочи изтироби зиндагӣ.
Эй ҷавон, медон ғанимат навбаҳори умрро,
Бигзарад чун барқ айёми шабоби зиндагӣ.
То яке аз фикру савдо ғарқи дарёи ғаме,
Ин қадар фурсат кучо дорад ҳубоби зиндагӣ,
Умр чун мӯ бигсилад, то чашм бар ҳам мезанӣ,
Мо чаро бастем дилро дар таноби зиндагӣ.

Аз риёзи комронӣ баҳравар гарди мудом,
Гар бихонӣ дарси дониш аз китоби зиндагӣ.
Дар дабистони хирад гофил машав аз ёди ҳақ,
Зикри Аллоҳ аст дарси интиҳоби зиндагӣ.
Чист дастовези ту, Маҳчуба, дар явмулҳисоб,
Чун бипурсандат ба маҳшар аз ҳисоби зиндагӣ.

Илму амал

Бияфзой аз илм миқдори худро,
Бикун аз амал гарм бозори худро.
Ки фардо наояд ба дасти ту коре,
Ҳам имрӯз кун чораи кори худро.
Ба ғафлат кунӣ сарф умр аз кисолат,
Қаноат нӣҳӣ ном кирдори худро.
Зи иқбол то бархӯрӣ, дар ҳунари кӯш,
Зи доман фишон гарди идбори худро.
Хуш он кас, ки бардошт аз халқ боре.
Наяндохт бар дӯши кас бори худро.
Дареғо, ба сад савсани равшани ашк,
Мунаввар накардам шаби тори худро.
Наояд маро дар назар лолаву гул,
Раҳин гаштаам ашк гулнори худро.
Дилат гашта, Маҳчуба, бемор аз ғам,
Илоҷе намо қалби бемори худро.

Ёрии тавфик

Дил тавонад аз ҳавои сад раҳу Тубо гузашт,
Лек натвонад зи фикри он қади раъно гузашт.
Умри мо дар гуфтугӯи ҷаъди ӯ омад ба сар,
Қиссаи зулфи дарозаш аз шаби ялдо гузашт.
Ҳеч таъсире накард андар дили сангини ӯ,
Гарчи тири оҳи ман аз ҷавшани хоро гузашт.
Эй хуш он солиқ, ки раҳ то манзили мақсуд бурд,
Дар раҳи дин по ниҳоду аз сари дунё гузашт.
Ҳаббазо, он кас, ки аз қайди тааллуқ раста шуд,

Аз тааллуқҳои олам пок чун Исо гузашт.
Заврақи чонам ба гирдоби бало афтодааст,
Кай тавон бе ёрии тавфиқ аз ин дарё гузашт.
З-он лаби ширин ҷавобам медиҳӣ монанди заҳр,
Ваҳ чи талхиҳо ба ман з-он лаъли шакарҳо гузашт.
Лоларо дар хун нишонду гул зи хичлат об шуд,
То ба бўстон он суманрухсори маҳсимо гузашт.
Боз Махчуба муаттар шуд машомаш аз насим,
К-он ғизоли мушкбӯ дар домани саҳро гузашт.

Нахли ҳунар

Ҳар ки бекамолу беҳунар аст,
Дар замона дарахти бесамар аст.
Шарафи одамист илму адаб,
На ба бобову чадду молу зар аст.
Писари беҳунар ба марги падар,
Хуш бувад з-он ки вориси падар аст,
Чун набошад ҳунар чи суд аз он
Молу мулки замона дар гузар аст.
Чун равад молу мулк маврусӣ¹¹⁴
Хору зору гадову дар ба дар аст.
Давлате, к-он талаф намегардад,
Давлати косиб асту пешавар аст.
Дар риёзи ҷаҳон ҳунар нахлест,
Ки ҳамасола сабзу борвар аст.

Меҳнати хичрон

Ёди рӯзе, ки дил аз дасти ту афғор набуд,
Дида аз хичри лаби лаъли ту хунбор набуд.
Он чи дидем зи бахти сияҳи худ дидем,
В-ар на ҷашми ту чунин кофари хунҳор набуд.
Бар ман аз шумии агёр расид он чи расид,
Ин қадар ёри ҷафочӯи дилафғор набуд.

¹¹⁴ Маврусӣ – ба мерос монда.

Ишкро меҳнати ҳичрони ту мушқил карда,
В-ар на бар ошиқи савдозада душвор набуд.
Рози худро ба кас изҳор накун, Маҳчуба,
Ҳеч кас чун ба ҷаҳон мардуми асрор набуд.

Бӯстони маориф

Толеъ шуда то кавкаби раҳшони маориф,
Маҳ шуд ҳаҷил аз неруи тобони маориф.
Офоқ саросар ҳама гардида муаттар
Аз роиҳаи гулшани бӯстони маориф.
Шуд баҳравар аз дониши фазлаш ҳама гетӣ,
Бар ҷумла расид файз зи эҳсони маориф.
Аз баҳти ҷавон пири хирад ҳодии тифл аст,
К-аз шавқ равад сӯи дабистони маориф,
Аз зевари илму ҳунару донишу санъат,
Гардида мазини¹¹⁵ ҳама нисвони маориф.
Эмин бувад аз боди ҳазон то ба қиёмат,
Ҳар гул, ки бишқуфта зи гулистони маориф,
Мушки Хутану нофаи Тотор ҳиҷил шуд
Аз нақҳати ҷонпарвари райҳони маориф.
Маҳчуба, зи ҳақ хостаам рафъати ҷовид,
Доим зи барои ҳама ихвони маориф.

Камоли инсонӣ

Чанд қасида

Одамиро ақл бояд к-аз малоик бартар аст,
Гар мутеи нафс гардад, аз баҳоим камтар аст.
Лозими инсон ибодоту камолот асту бас,
Хӯрдаву хуфтаи ба дунё пешаи гову хар аст.
Ҳойиф¹¹⁶ аз махлуку ғофил аз Худо будан хатост,
К-ӯ бар афъоли ҷамии бандагонаш нозир аст.
Қарз бошад тоати Ҳаққу итоат бар расул,

¹¹⁵ Мазинна – ҳаёл, тасаввур.

¹¹⁶ Ҳойиф – тарсанда.

Пас мутеи шоҳ будан ҳукми шаръи анвар аст.
 Иттифоқи муъминон бошад низоми мулку дин,
 Аз нифоқу баддилӣ кори валоят абтар аст.
 Кофирон бар миллати ботил чу доранд иттифок,
 Иттиҳоду дӯстӣ аз муъминон авлотар аст.
 Равнақи ислому дин аз иттиҳоди миллат аст.
 Ҳифзи номуси ватан аз иттифоқи аскар аст.
 Дар тариқи илму одобу ҳунар кӯшад ба ҷон,
 Ҳаркиро иқбол сӯи иззу давлат раҳбар аст.
 Давлати дунёву дин аз илм меояд ба даст,
 Илму дониш зинати дин асту зеби кишвар аст.
 Бастваи сарриштаи илм аст тори телифун,
 К-ӯ зи афёлу зи ахбори замона муҳбир аст.
 Бар фалак чун таярон мекунад тайёраҳо,
 Бар замин ғоде чу боду барқ хотиф мутараст.
 Бар ҳаво чун мурғу чун моҳӣ ба дарё мераванд,
 Ин ҳама осори илму ҳикмати донишвар аст.
 Рафъ шуд зулмоти ҷаҳл аз давлати шоҳи замон,
 Олам акнун аз фурӯғи илму дониш анвар аст.
 Иззати аҳли ҳунар аз даври аълоҳазрат аст,
 Ғофиливу коҳилӣ дар асри ӯ мустангар аст.
 Халқро бар ҳикмату ҳунар шуд раҳнамун,
 Маъдану дониш ватан аз кӯшиши шаҳ Зоҳир аст.
 Чашми бад аз давлати ҷалолаш дур бод,
 То фалакро гардишу ҷурми заминро лангар аст.
 Рӯзу шаб Маҳчуба бояд шукри ин неъмат кунем,
 Подшоҳи мо ҳунарпарвар, адолатгустар аст.

Баҳори нишоту хуррамӣ

Омад аз саҳро насими мушқбор,
 Мужда овард аз кудуми навбаҳор.
 Шоҳи ховар шуд бар ӯ ранги ҳамол,
 Лашкари вай кард аз олам фирор.
 Боз шуд соли нишоту хуррамӣ.
 Шуд баробар аз хушӣ лайлу наҳор

Мекунад эҳёи амвоти замин.
Чун дами Исо насими навбаҳор.
Атрпошӣ мекунад боди сабо.
Абри найсон аст марворидбор
Лолаи хамро алам афрохта.
Оташе афрӯхта дар кӯхсор.
Атласи аҳзар ба дӯш андохта.
Навниҳолон дар канори чӯйбор
Гашта мафтунаш чу Мачнун сад ҳазор.
Шуд шукуфа чун чароғ афрӯхта,
Медурахшад бар сари ҳар шохсор.
Дар басотин қад кашида сарвиноз,
Чашми худ наргис кушода бо хумор,
Гашта чун занчири маҳвашон.
Ҳалқаҳои шохи сунбул тобдор,
Накҳати райҳону гул дар бўстон
Карда қосид анбару мушки татор.
Сабзаҳо навраста дар атрофи чӯ
Ҳамчу хатти шохидони гулизор.
Чаъди парпечи бунафша дар чаман
Гашта чун марғули хубон мушкбор.
Гул-гул афкандаст дар бўстону боғ
Нолаи қумриву илҳоми ҳазор.
Андар ин мавсим сӯи саҳро хиром,
То бибинӣ қудрати парвардигор.
Дар ҷаҳон осори раҳматро нигар,
Баъди баъдулмавтро бин ошкор.
Мазраи укбост дунё ҷаҳд кун,
Андар ӯ тухми ибодатро бикор.
Нест Маҳҷуба абас эҷоди мо,
Баҳри тоат халқ карда кирдигор.

Баҳори ҳусн

Мужда, эй дил, ки боз гашт баҳор,
Тоза шуд боғу роғу шаҳру диёр.
Шуд ба бахти ҳамал шаҳри анҷум,
Лашкари дай намуд азми фирор.
Аз хиҷолат ба пеши хусрави худ
Барф шуд обу рехт бар анҳор.
Қад барафрохт сарв дар бўстон,
Рехт, барафрӯхт лола бар гулзор.
Шона зад кокули бунафша сабо.
Зулфи сунбул кушода боди баҳор.
Шоду хандон ба боғ омад гул,
Бар сараш соябон зи асри баҳор.
Ба тамошои савсану насрин,
Дида бикшода наргиси бемор.
Аз шукуфа шукуфта шуд олам,
Дар самар борвар шуда ашқор.
Сабзаҳо навдамида бар лаби чӯй,
Ҳамчу хат гирди орази дилдор.
Олам аз накҳати гулу райҳон
Пур шуд аз бўи нофаи тотор
Хулаи сабзро ба бар карданд,
Навниҳолони боғ дигар бор.
Наварӯсони боғро ҳар дам
Абр бошад ба сардори шаҳвор
Бурда аз дил ғаму кудуратро,
Нағмаи қумриву навои ҳазор.
Бод бўи абир меорад,
Об мастана мекунад рафтор.
Шабнам афтодаст дар рухи гул,
Чун арақ бар узори нозуки ёр.
Нағмапардоз булбулон ба чаман,
Кабки хандон ба домани кӯҳсор.
Ба тамошои қудрати холиқ,
Дида бикшод чун ӯ лавулосор

Қадами қудраташ ба сафҳаи хок
Карда чандин нақшу нигор.
Ҳар наботе, ки аз рӯи замин рӯяд,
Бар худовандияш кунад иқрор.
Хусни сонё нигар ба маскунот,
Ба муассир назар кун аз осор.
Гар на Махфист бар ту Махчуба,
Маънии фо назару илалосор.

Баҳори шукуфа

Ҳабаззо, фасли гулу айёми чонбахши баҳор!
Бод анбарбез гашта абр марворидбор!
Мавсими айшу нишоти андалебон даррасид,
Шуд баробар аз хушиву хуррамӣ лайлу наҳор.
Хусрави сайёри гул биншаст бар тахти ҳамал,
Лашкари ғоратгари дай кард аз олам фирор.
Чун дами чонбахши Исо мурдари чон медиҳад,
Мекунад эҳё амвоти замин боди баҳор.
Иди Наврӯзу баҳори оламафрӯз омада,
Наварӯсони чаман карданд сад зебу нигор,
Гул чу оташ орази худро ба боғ афрӯхта.
Лолаи ҳамро алам афрохта бар кӯҳсор.
Аз шукуфа шуд шукуфа бӯстону гулситон,
Чун ситора медурахшад бар сари ҳар шохсор.
Лолари афтода марвориди жола дар табак,
Қоми ёкут аст, гӯё, пур зи дурри шохвор.
Маҳмили маъшуқаи гулро ба боғ овардаанд,
Абр карда ҳар замон бар ҳавдачи ӯ дур нисор.
Гашта наргис боданӯшу сабза мурворидпӯш,
Бод шуд анбарфурӯшу беда мушк овард бор.
Нозанирони раёҳин бар бисотин саф заданд,
Корвони гул ба боғ омад қатор андар қатор.
Ғунча аз таҳрики боди субҳдам хандон шуда,
Наргис аз ҳоби адам бикшода чашми пурҳумор.
Хуллас, дебои ахзарро ба дӯш афкандаанд

Навниҳолони басотин дар канори ҷӯйбор.
Бе ҳичоб омад ба тарфи бӯстон Лайлои гул,
Рӯ ба хок оварда Маҷнун беда наздаш з-он канор.
Бӯи марғули диловези бунафша дар чаман
Карда олабро муаттар ҳамчу оҳуи татор.
Укдаҳои турраи ҳам аз ҳами сунбул ба боғ,
Гашта чун занчири зулфи мохрӯён мушқбор.
Қатраҳои шабнам афтодаст бар рӯи саман,
Чун арақ бар орази симинбарони гулизор.
Љилваҳои сарвинозу хандаҳои гул ба боғ.
Қумриёну булбулонро карда бесабру қарор,
Тоирон дар нағмапардозӣ бар атрофи чаман.
Оҳувон бо ҳам ба бозӣ дар миёни сабззор.
Дар чунин мавсим зи хона ҷониби саҳро хиром.
То ки бинӣ дар ҷаҳон осори раҳмат ошкор.
Офарин бар килки наққоше, ки бар сатҳи замин,
Карда гуногуну рангоранг сад нақшу нигор.
Пай ба маънӣ мебарад Маҳҷуба аз сурат касе,
К-ӯ ба қудратҳои раббуллоламин кард ифтихор.

Ба ёди модари меҳрубон

Омад баҳору хотирам аз ғам мукаддар¹¹⁷ аст,
Хуни дилам зи дида чу борон муқаттар аст,
Ёди баҳор ҳамчу самум аст дар машом,
Онро ки дил зи оташи дурӣ чу мичмар аст.
Чун дида во кунам ба тамошои сабззор,
Ҳар сабзае ба ҷашми тарам ҳамчу наштар аст.
Аз сайри бӯстону гулистон ҷӣ хат барад,
Он дил, ки пора-пора чун қалби санавбар аст.
Торик карда ҷашми маро ин сияҳ баҳор,
Барги гулаш зи дидаи ман хору ханҷар аст.
Хотир маро ба лолаи саҳро намекашад,
К-аз фавти дӯст ҳар нафасам мавти аҳмар аст.

¹¹⁷ Мукаддар – тира, сиёҳ.

Он кас, ки буд дидаву дил фарши роҳи ӯ,
Болини ӯ замин шуда аз хоки бистар аст.
Модар, ки буд қиблаи ман рӯи ӯ мудом,
Рӯ дар ниқоби хок кашида мусатар аст.
Гар қатра-қатра хун чакад аз дилам бачост,
В-ар пора-пора дил шавад аз ғусса дархар аст,
Яъкубро зи факди¹¹⁸ писар дида шуд сафед.
Бенур гашта чашми ман аз фавти модар аст.
Аз дида рӯди об равон аст дар барам,
Оташ ба чону бод ба каф, хок бар сарам!
Эй дил, нигар, зи шодии дунё тамаъ мадор,
Гар сад баҳор ояду гул бишкуфад ҳазор.
Бо барқи оҳи хештан акнун ба сӯзу соз,
Дар кӯчае нишину чу борон сиришк бор.
Бингар, ки дӯстони азизат кучо шуданд,
Ку ҳамдамони маҳраму ёрони ғамгусор?
Ку нури дида, тоҷи сару шодии дилат?
Имсол ёд кун зи анису ҷалиси пор.
Он ҳамдаме, ки буд рафиқи шафиқи ту,
Дар сайри бӯстону тамошои сабзазор.
Ҳоло бибин, ки сабза дамида ба турбаташ,
Бар хоки ӯ нигаҳ куну аз дида хун бибор.
Мотамсарои даҳр на ҷои масаррат аст,
Мегирад абру наваҳгар аст аз ғам обшор.
Сунбул ба печу тоб бувад ғунча тангдил,
Гулҳо ба хун нишаста, бунафша-ст сӯгвор.
Бар сарвҳо фитода зи боди аҷал ба хок,
Бас лолаҳо, ки рафта аз ин боғи доғдор.
Дил дар ҷаҳон мабанд, ки то ҷашм во кунӣ,
Ҳамчун баҳор мегузарад умри мустаъор¹¹⁹
Аз доғи марги дӯст бар оташ нишастаем,
Ҷуз сӯхтан ба даҳр надорем ҳеч кор.

¹¹⁸ Факд – гум кардан.

¹¹⁹ Мустаор – ориятӣ. Ба амонат гирифташуда.

Бе рӯйи дӯстон зи гулистон чӣ лаззат аст,
Гар, филмасал, баҳор ба хубӣ чу чаннат аст.
Ё раб дилам зи теги ҷудой шуда дуним,
Ҳичрони волидайн азобест бас алим.
Табъам чунон мукаддару хотир малул шуд,
К-ин ғунчаи дуним накшояд ба сад насим.
Аз дарди беилоҷ ғам омад ба дилам чон
Шодам кун аз муфарраҳи фазли худ, эй ҳаким.
Имрӯз чун ба кори ҷудой бисӯхтам,
Фардо маро паноҳ деҳ аз оташи ҷаҳим
Бас заҳри ҳаҷр хӯрдаму хунобаи фиروق,
Дар ҳашр деҳ наҷот зи ғассоку аз ҳамим.
Маро ба роҳи рост ҳидоят кун аз қарам,
Бар шореъи шариати худ дор мустақим.
Беҳосил аст боғу баҳори ҷаҳон ба фазл,
Дар охират бибахш ба мо чаннати наъим.
Ё раб, ба ҳаққи ҳурмати сардор ин сӯ чин
Он беҳтарини халқ, ки шуд хулқи ӯ азим.
К-аз лутфи волидайн маро мағфират кунӣ,
Бо ҷумла маслимин, ки ту ғаффорию карим.
Дилхаста рафтаанд зи дунёву ташналаб,
Ғарқи муҳити раҳмати шон соз, эй раҳим
Борони фазлу ҷуд бар эшон нисор кун.
Маъвои шон ба ҳашр ба дорулқарор кун.

Ба ёди сиддиқӣ

Вафо накард ба кас даври ҷархи қачрафтор,
Зи доғи марг диле нест, к-ӯ нагашта фигур.
Зи даҳр рафт ҷавоне, ки ҷархи пир надид,
Чу ӯ адиби ҳунарпарвари нақӯкирдор.
Фарида аср Муҳаммад Карими Сиддиқӣ
Ҷаҳони фазлу муҳити камолу кӯҳи виқор.
Мудири муҳтарами «Иттифоқ-ул матбуот»
К-аз ӯ ҷаридаҳову ахбор буд гавҳарбор.

Ҳазор ҳайф, ки падруд кард оламро,
Зи бӯстони чавонӣ нагашта бархӯрдор.
Ҳазору сесаду бисту ду аз ҳичрат,
Ки фавт карду зи ғам гашт дидаҳо хунбор.
Равони ӯ ба ҷонон шод бод ҷовидон
Нисори турбати ӯ бод раҳмати ғаффор.

МАШЪАЛ

Муҳаммад Саид, мутахаллис ба «Машъал», писари Ҳоҷӣ Маҳмуди Ғурий, соли 1913 дар деҳаи Нилии Ғур таваллуд ёфта, аз шуарои дараҷаи аввали муосири Ҳирот аст, ки дар ҳунари минётур, тазҳиб, хаттотӣ ва шеър маҳорати хоса дорад. Вай чунон мегӯяд, ки ҳамеша барои рушди мактаби Бехзод саъй меварзад. Вақте муассисаи тарбияи фунуни миллӣ, ки ба ҳиммати Абдулоҳони Маликёр-ноиби ҳукумати он вақти Ҳирот, таъсис шуд, Машъал муовини маслакию фании он муассиса буд. Шуъбаҳои менотюр, ҳаққокӣ¹²⁰ ҳаҷҷорӣ¹²¹ ва мучассама-созии муассисаро назорат мекард. Дар тарбияи шогирдон дар ин ҳунаро кӯшиш кард. Бори дуюм дар Литсейи «Султон» курси минотюрӣ таъсис кард. Дар соли 1970 дар /Дорулуамин/ Ҳирот муаллим шуд ва дар ҳудуди 400 нафар наққошу хаттот ба бор овард. Дар замони мусофирати кори давлатиям борҳо ба Машъал ҳамсухбатӣ дошта, бо пешниҳоди ин ҷониб Машъал бо шогирдони худ дар тармиму ҳаққокии Масҷиди Ҳироту ҳукумати вилоят, ки волии он марди бисёр фозилу адабдӯст – Холиқёр буданд, аввал кӯзаеро, ки баландиаш ду метр буд тазйин намуда, пас иморати ҳукумати Ҳиротро менётурӣ намуданд.

¹²⁰ Ҳаққокӣ – кандакорӣ.

¹²¹ Ҳаҷҷорӣ – сангтарошӣ.

То қадаҳ аз дасти он ороми ҷон бишкасту рехт,
Тавбаи ошиқ зи тоқи осмон бишкасту рехт.
Тирабахтӣ бин, ки ҷоми айшам аз дасти рақиб,
Сарнагун гардида чун зулфи бутон шикасту рехт.
Сустии аҳди нигору нотавониҳои дил,
Инчунин навмедӣ овард, он чунон бишкасту рехт.
Ханда дорад мумиё молиданаи бар санги лавҳ,
Баъд аз он к-аз дасти ҷавраш устухон бишкасту рехт.
Нома з-истигнои бедардон ба худ печиду сӯхт,
Хомаро аз бенавоиҳо забон бишкасту рехт.
Ростӣ гуфтам намедонам ҷаро з-абнои даҳр,
Муштҳо хӯрдам, ки дандон дар даҳон бишкасту рехт.
То ба кай, Машғал, таҳаммул мекуни санги ҷафо?
Шишаи сабрам зи бори корвон бишкасту рехт.

Дубайгӣ

Биҳишт асту баҳор аст имшаби ман,
Ба гардун ноз дорад кавкаби ман.
Се лаб доданд, додӣ бўсабозӣ,
Лаби соқӣ, лаби ҷому лаби ман.
Нафасе бозпасин аст, дило, зуд биё,
То накардаст маро ҷаври ту нобуд, биё.
Шӯр дар шаҳри дил андохта хуш мегузарӣ,
Эй тамошоғари ин захми намаксуд, биё.
Ашки хунину каботи ҷигару доғи диле,
Гар ба кор аст туро ин ҳама мавҷуд, биё.
Метавонӣ бибарӣ муждаи бечорағиам,
То рақибам шавад аз назди ту хушнуд, биё.
Қаҳқашон гар бувад оҳи ҷигарсӯхтагон,
То на бархоста аз оташи мо дуд, биё.
Як тасаллист, биё, гарчи набошад, ҳаргиз
Қисмати захми дил аз лутфи ту беҳбуд, биё.
Шиква аз ҷавру ҷафои ту надорад Машғал,

Нест ҷуз ламҳаи¹²² дидори ту мақсуд, биё.
Шудам аз шуълаи ширин ба Муҳаррам маҳрум,
Ба Муҳаррам набувад қисмати ман ҷуз таҳрим¹²³.
Фазлого, ки маро кард фаромӯш, вале-к
Ғайри ман шуълаи ӯ гашт ба ҳар ҷо тақсим.
Гунаҳ аз қисмати ман буд, ки дар ҳиссаи ман,
Базл бигрехта аз фазлу қаромат зи карим.
Гуфт дӯшина табибам, ки ба ин дард туро,
Чора сабр асту даво шукру мусаккин таслим.
Ёдгорест маро ин ғазал аз хатти шикаст,
Ки навиштам ба ту, эй дӯст, намудам тақдим.
Зи Муҳаррам бигузаштему Сафар пеш омад,
На мусофир зи шумо шуъла бибинад на муқим.
Ғўтавар гаштаам аз баҳри ту дар баҳри сиришк,
То садафвор бурун омада ин дурри ятим.
Ин қалам нест, ки дорад ба шикоят ду забон,
Дилам аз ханҷари бедоди ту гардида ним.
Заҳми шамшер ҳаме беҳ шавад, аммо наравад
Дарди ноҳӯрдани нон ҳеч ғаҳ аз ёди ятим.
Машғалафрӯзи шабистони дили мо нашудӣ,
Мекунам аз ту шикоят ба худованди карим.
Раҳини миннати онам, ки вақти қудрати хеш
Ба роҳи нек раваду зи бад иҷтиноб кунад.
Басе ба чуръати он боданӯш ҳайронам,
Ки хуни халқ варо нашъа чун шароб кунад.
Зи чашми ҳасми бадандеш дур бод он кас
Ки дида аз ғами навъи башар пуроб кунад.
Гар пайи нафъи башар масдари коре нашавем,
Марг сад бор беҳу хок ба номи ману ту!
Партави омаш агар нест чи зинат дорад?
Гар шавад матлаи хуршед ба номи ману ту.

¹²² Ламҳа – равшанӣ.

¹²³ Таҳрим – ҳаром кардан.

МИР ҒУЛОМРИЗО «МОИЛИ ҲИРАВИЙ»

Мир Ғуломризо, мутахаллис ба «Моили Ҳиравий» писари Ҳочӣ Саидқосим, соли 1921 дар шаҳри Ҳирот таваллуд ёфт. Таълимоти ибтидоӣ ва миёнаро дар мактабҳои Ҳирот идома дод. Баъдан (1317 ш.) шомили Дорулмуаллимини шаҳри Кобул шуд. Пас аз хатми таҳсил ба сифати муаллим дар маорифи Ҳирот ифои вазифа намуд. Дар соли 1938 муфаттиши мактабҳои шаҳри Кобул ва муддате ҳам мудири нашриёти «Анис» буд. Моил дар забони дарӣ, арабӣ ва фалсафа дониши мукаммале дорад ва ба тарзи ҷадид шеър мегӯяд. Мақолоти таҳқиқӣ ва осори гаронбаҳо дар адабиёти муосири дари Афғонистон ба вуҷуд овардааст. Аз ӯ китобҳои «Девони ғазалиёт», маснавии «Амвоҷи Ҳариво» асари тадқиқотии «Мактаби Ҷомӣ», китобҳои «Тарҷумаи таъриху тарбия» (аз арабӣ ба форсӣ), «Роҳу равиш дар тарбия», рисолаи «Дарангу таранг», «Бӯалӣ ва шеър» ва дигарҳо мавҷуданд. Устод Моили Ҳиравий ҳоло узви Академияи улуми Афғонистон буда, дар шаҳри Кобул зиндагӣ доштанд, ки ҳамроҳи Сипоҳӣ меҳмони хонадони шарифашон гардида будам.

Ғазал

Ошиқӣ дар сару дил гарми хурӯш,
Сина аз тоби таби ишқ ба чӯш.
Сари шӯрида пур аз шӯри бутон,
Дили савдозада лабрезии сурӯш.
Масту мачнуну хуморолуда,
Рафтааст аз сари ман донишу хуш.
Шуда фориғ дилам аз кори ҷаҳон,
То кашад бори ғами ишқ ба чӯш.
Ба таманнои висоле ҳама шаб,
Дили ман гашта саропо оғӯш.
Бигузored маро бар ҳолам,
Мани девона наям пандниюш.

Моил аз ишқ даме дам даркаш,
Ба ҷаҳон шӯр маяндоз ҳамӯш.

Нирӯи қалам

Таҳаввул менамояд ин ватан, обод мегардад,
Тафаккур авҷ мегирад, қалам озод мегардад.
Зи нӯги хома мерезад гирехҳои куҳан тобе,
Даруни синаи мо ҳолӣ аз фарёд мегардад.
Намедорад ҷаҳони равшани ҷовид меҳру маҳ,
Зи барқи моҳ равшан ҷархи бебунёд мегардад.
Машав маъюс, эй афсурдаҷон, дар олами ҳастӣ,
Ки қавме зиндаву бедор аз иршод¹²⁴ мегардад.
Ба ҷои барча¹²⁵, ҳон, эй аслиҳасозон, қалам созед.
Ки аз тоби қалам арвоҳи олам шод мегардад.
Ҳазорон уқда дар дил Моил афтодасту медонам,
Диле дорам, ки дар фарёду афғон шод мегардад.

Чашму гӯш

Хӯши ту монанди дигарон,
Чашму гӯшат чашми гӯши дигарон.
Раҳти нав соз аз барои хештан,
Чанд бошӣ куҳнапӯши дигарон.

Ғазал

Аз ғиғони мо садое барнаҳост,
В-аз дуоям муддаое барнаҳост.
Гӯши гардун кар шуд аз афғони мо,
Лек аз ёрон навое барнаҳост.
Ин ақибтар дар шикори орзу,
Сар агар ҷунбид пое барнаҳост.
Гар бигирӣ нола, к-охир аз касе
Андар ин раҳ хую ҳое барнаҳост.

¹²⁴ Иршод – роҳнамоӣ, рушд додан.

¹²⁵ Барча – корди сари туфанг.

Нолаи пурсӯзи мо коре накард,
Ҳеч таъсире зи ҷое барнахост.
Нағмаи мо гарчи рангоранг нест,
Аз ҷӣ як ошное барнахост.
Моили мо худ суруди худ шунид,
Аз касе чун мочарое барнахост.

Ғазал

Ин сон ки нозу нахра¹²⁶ намоӣ бар оина,
Тарсам зи дасти худ нанамойӣ сароина.
Халқи Худо зи дасти ту дил суи мекунамд,
Маҳкам гирифтаӣ зи ҷи рӯ дар бар оина.
Бори кудрате ба дили оина расад,
Аз дидани рӯи ту шавад хуштар оина.
Ҷо дорад он ки киштии ғирмони ҳештан,
Маҳви ту гаштаст кунун яксар оина.
Дил бар нагирам ар ҷи зи ман дил гирифтаст,
Додаст дил бари мо ҷу дил бар оина.
Ҷоно зи каф мадеҳ дили оина фитратам,
Ҳар оина надорад оин, ҳар оина
Ошиқ ба худ шавиву зи Моил шавӣ канор,
Охир намо барои Худо камтар оина.

Ба ҷавонон

Намеғӯям ҷунин кун ё ҷунон кун,
Ба илми асри ҳозир ошно шав
Урупоро ҷи меғӯӣ ҷунон аст,
Барои Осиё баргу наво шав.

Замон ҳар дам бар ранге чилва перост
Ту худро созори ин замон кун.
Бимир ё ҷун шарори гарми раҳ шав
Худоро, ё ҷунин кун, ё ҷунон кун.

¹²⁶ Нахра – нозу карашма.

ҲАБИБУЛОИ МАМНУН

Фарзанди Абдурахими Мамнун соли 1928 дар қарияи Туркон, шӯрои деҳоти Инчил ба дунё омад. Мактабро то синфи шашум ва улуми диниро дар мадрасаҳои хусусӣ аз бар кард. Вай аз соли 1952 ҳ. ба сухансаройӣ пардохт. Девоне тартиб додаст, ки дорои 360 қасида мебошад ва онро «**Гулҳои ҷовидон**» ном ниҳодааст. Мамнун соли 1959 издивоҷ кард, се писару се духтари таҳсилкарда дорад.

Гирифтoram чу шӯхе маҳлиқо кард,
Ба оҳу нолаам бас мубтало кард.
Шикоят аз ҷафояш кай намоям,
Ҳар он кас кард, медонам хато кард.
Ғулоам баҳри он к-ӯ як нигоҳаш,
Ҳазорон дарди дилҳоро даво кард.
Рабуд лайлосифат дил аз кафи ман,
Чу Маҷнунам харидори ҷило кард.
Барои имтиёзи худ зи хубон,
Ба хуни ошиқон дасте ҳино кард.
Ба авзои ҷунун то раҳсипорам,
Муҳаббат ин ҷунин моро сало¹²⁷ кард.
Ҳазорон аз ватан овора гардид,
Зи бас он моҳрӯ нозу адо кард.
Ниқоб афканд ар бар чехра он маҳ,
Зи Мамнунаш, яқин дорам, ҳаё кард.

Аз дурии руҳи ту, эй нури ҳарду дида,
Қасам ба ҷашми мастат, ҷонам ба лаб расида.
То бори ҳичри худро афкандаӣ ба дӯшам,
Қаддам чу беи Маҷнун дар бўстон хамида.
Ишқи туро нухуфтан дар сина кай тавонам,
Расвои халқ созад, рангам зи бас парида.
Ёде зи сунбули тар кай мекунад ҳар он кас,

¹²⁷ Сало – даъват.

К-аз чаъди мушксоят бӯи хуше шамида.
Ҷоно, макун маломат он булбули хазинро,
Ошиқ ба гул чаро шуд, рӯи туро надида.
Чун гул ба пеши ҳуснат беҳуда лоф мезад,
Гулчине расид пай сар аз танаиш бурида.
Ушшоқи бенаворо бингар, ки ҳол чун аст,
То гирди орази ту сабзхате дамида,
Аз ҷумла моҳрӯён он шӯҳи дилрабоят,
Мамнуни бовафоят меҳри туро гузида.

МУҲАММАД УМАР МУТЕИ САЛҶУҚӢ

Муҳаммад Умар мутахаллис ба Мутеъ валади Мулло Фақир Аҳмад дар маҳаллаи Пойи Ҳисори шаҳри Ҳирот таваллуд ёфт. Маълумоти ибтидоӣ ва муқаддамоти улуми арабиро дар мадрасаи Пойи Ҳисор ва қисмати ниҳоии улумро дар «Фаҳрулмадорис»¹²⁸ омӯхт. Охир Дорулмуаллимини мустаъчил /кӯтоҳмуддати/ Кобулро хонд ва муаллим шуд. Ҳамчунон то 1971 ба вазифаҳои муаллими ва сармуаллими дар мактабҳои Ғуриёну Зиндаҷон, Фаҳрулмадорис ва Литсейи Малика Ҷалолӣ идома дод. Дар тайи 39 соли хидмати шоистаи худ бо медалҳои «Пуҳан», «Риштин» ва таҳсинномаҳои ҷоизаҳои матбуотӣ муваффақ шуд. Вай аз соли 1946 бо тахаллуси «Мутеъ» бо суҳансароӣ оғоз кард. Ашъораш дар рӯзномаи «Иттифоқи Исломи», маҷаллаи «Ҳирот» ва дигар нашрияҳои Афғонистон ба таърифи расидааст. Осораи бештар аз ҳамду наът, ғазал, қасида ва маснавӣ иборат аст.

Рӯи дилдорам гул асту лаъли шакарбор гул,
Қад чу сарву кокулаш гул бошаду руҳсор гул.
Сар гулу сина гулу лабҳо гулу гуфтор гул,
Ранг гул, бӯй гул, даҳон гул, ҷомаҳои ёр гул.
Шуд баҳору гул шуда бисёр дар дашту даман,
Бе вучуди ӯ надорад зиннату миқдор гул.

¹²⁸ «Фаҳрулмадорис» – яке аз мадрасаҳои шаҳри Ҳирот.

Раҳбари навъи башар

Андарон асре, ки хунрезии турку тоз буд,
Қалбҳо мамлӯ зи бугзу кину кибру оз буд.
Чахлу нодонӣ фузунӣ, илму ирфон буд ҳеч,
Ҳар яке дар фикри хештан сарбоз буд.
Дафни мавлуду нифоқу гумраҳӣ дар ҳар тараф,
Будпарастиву нифоқ аз Ҳинд то Қафқоз буд...
Ногаҳон нури Муҳаммад кард дар дунё тулӯъ,
Он чунон зоте ки дар кулли башар мумтоз буд.
Раҳнамову раҳбари навъи башар мабъус шуд,
Бар сабути гуфтаат дар қавли худ эъҷоз буд...
Дӯстдори умматону дастгири осӣён,
Маҳбати рӯхуламин султони боэъҷоз буд.
Зулму истибдод маҳву раҳму шафқат гашт паҳн,
Дар чаҳон ҳарчо ки сити адли он танноз буд.
Аз мутеи амри Ҳақ аз дарғаҳаш меҷӯй файз,
Чунки аз шоҳони олам ҷумла сарафроз буд...

Эй муҳтакири гандуму шоливу чавор,
Дилтанг нагардӣ зи касоди бозор.
Имсол ба орзу муваффақ нашудӣ,
Зеро ки нашуд қаҳтиву саҳтӣ чун пор.

Сухбати мардуми бедор гузин,
Чуз Худо рӯй ба ағёр макун.
Қавли ҳақро бишунав аз дилу қон,
Сухани ғайри ҳақ изҳор накун.
Хайру шар ҷумлагӣ аз Ҳақ медон,
Аз қазову қадар инкор макун.
Кор кун, кор, ки масъуд шавӣ,
Ҳеч аз қору амал ор макун.
Моли худро манамо бечо сарф,
Ба ҳадар туъмаи ашрор макун.
Ғайбати кас манамо пеши касе,
Ба забон қалби кас афғор макун.

Бозҷўяндаи ирфон чу Мутеъ
Хештанро ба ҷаҳон хор макун.

МАҲРУМ

Абдусамад мутахаллис ба «Маҳрум» писари Ҳоҷӣ Муҳаммад Ҳусайн дар шаҳри Ҳирот соли 1907 ба дунё омад. Шоири ғазалсарост.

Моро ба ҳичру ҷавру ҷафо ёд мекунӣ,
Нахли ҷавониам зи ҷӣ барбод мекунӣ.
Мурдам зи дард, эй маҳи ман, ноз ҳар даме
Гоҳе ба ҳуру гаҳ ба паризод мекунӣ.
Дидам, ки дӯш булбуле бо гул ба гиря гуфт:
Эй бевафо, бубин, ки чи бедод мекунӣ.
Бархезу ой, эй бути ширини беназир,
Гар орзуи турбати Фарҳод мекунӣ.
Аввал бипурс шарҳи дили беқарори ман,
Эй подшоҳи ҳусн, агар дод мекунӣ
Аҷрат¹²⁹ диҳанд, агар дили маҳруми зорро
Аз васли хештан зи ғам озод мекунӣ.

МУФЛИС

Номаш Нуриддин аслаш аз Ҳами Сабзи алоқай
Бодғис, таваллудаш дар соли 1908 аст. Ин шоири боҳуш
табъи хубе дорад. Дар нахв ва мантиқ олим аст. Ба ғазали
Саъдӣ мухаммас гуфтааст. Девонаш саропо ғазалу қитъа
мебошад.

Зи аввал бо ту оини вафо кардам, надонистам.
Ба ҷон аз ин вафо чандин ҷафо кардам, надонистам.
Ғалат кардам ба тифли бевафо додам дилу динро,
Ба худ ҷабру ситам кардам, хато кардам, надонистам.
Ба савдои висоли гулрухон додам ҷавониро,

¹²⁹ Аҷрат – музди нек.

Ба чандин номуродӣ чон фидо кардам, надонистам.
Гузаштам аз сари амволу сарфи маҳвашон кардам,
Ба бозори Ҳирех худро гадо кардам надонистам,
Таассуф меҳӯрам з-он шаб, ки бо дилбар ба сар бурдам,
Саҳар даст аз гиребонаш раҳо кардам, надонистам,
Вучуде дар раванди хештанро оқибат муфлис,
Ба анвои машаққат мубтало кардам, надонистам.

МИР АБӢСАИДИ УБИӢӢ

Аз шуарои бузурги Убии Ҳирот аст. Дар замони
салтанати Темуршоҳ (писари Аҳмадшоҳ бобо) ба Кобул
омад ва мавриди навозиши вай қарор гирифт. Баъд аз
бозгашт ба ватан соли 1853 дар Убии Ҳирот вафот кард.

Гармӣ аз гардиши чашми ту ба паймона шавад,
Зоҳиди чилланишин сокини майхона шавад.
Шамъро чун саҳар омад ба сараш оташи шавқ,
Шояд огоҳ зи сӯзи дили парвона шавад.

Рубоӣ

Умрам ҳама сар ба сар табоҳӣ кардан,
Корам ҳама шаб номасиёҳӣ кардан,
Ман бад будаму зи бад бад омад ба вучуд,
Андар ивазаш то ту чӣ хоҳӣ кардан.

Не дар бадиву на дар беҳӣ мемирам,
Не мубтадиву на мунтаҳӣ мемирам,
Душвори ду кавн бар ман осон гардон,
К-аз ҳарду ҷаҳон дасти тигӣ мемирам.

Шаҳри Кобул чи накӯ ях баста,
Халқро ранҷ барӯ ях баста.
Сари ҳар кӯча зи яхмолаку барф
Дасту пову сару рӯ ях баста.
Дами обе, ки хӯрад марди фақир,

Норасида ба гулӯ, ях баста.
Базми арбоби тараб ношуда гарм,
Косаву чому сабӯ ях баста.
Монда зохид ба раҳи зухду намоз,
Дар кафаш оби вузӯ ях баста.

МАҲЗУН

Маҳмадшарифи Маҳзун аз шоирони номдори Ҳирот аст. Дар ғазалиёти ошиқӣ ориф аст. Мазмунҳои шоирона ба таври сабки солҳои охир эҷод менамояд. Таваллудаш 1818 мелодист.

Ман зи ишқи рухат, эй ёр, шудастам Мачнун,
Ашки чашмам зи фироқат шуда ҳамчун Ҷайхун.
Гуфта будӣ, ки бикун сабр, диҳам коми дилат,
Сабр бигзашт зи ҳад ваъда вафо кун акнун.
Ваъдаат ҳамраҳи ушшоқ хилоф аст чаро?
Караму лутф каму қаҳру итобат афзун.
Баски ҳичрони ту ғамгину парешонам кард,
Кардаам дар ғазалиёт таҳаллус Маҳзун.

МУЛЛО ТОҶМУҲАММАД ОХУНД

Аз уламои баргузидаи муҳити Ҳирот ва яке аз адибони мӯшикофи Ҳироти бостон аст. Гоҳе агар ба шеър майл мефармояд, бо ниҳояти сӯз ва кайфият иншо менамояд. Муддате дар таълиму тарбияи Ҳирот ба ҳайси муаллим иҷрои вазифа дошт (Тахминан солим 1881 мелодӣ дар Ҳирот ба дунё омадааст. Дар Ҳирот аз дунё гузашт). Девони ашъораш аз ғазалу қитъаву қасоид иборат аст.

То нолаи ушшоқи ҳазинро асаре ҳаст,
Дар ҳар тарафе менигарӣ лабшакаре ҳаст.
З-он нуқтаву з-ин мӯю миён сахт ба фикрам,
К-он ҷо даҳане будаву ин ҷо камаре ҳаст.

Аз муфлисиям ор макун, ранча кадам кун,
 Дар кулбаам аз ашки маной симу заре ҳаст.
 Шуд муҳтасибу аз пайи ӯ буд рақибат,
 Гуфтам, маозаллоҳ¹³⁰ аз бад батаре ҳаст.
 Дӣ набзи маро дид табиб аз сари ҳасрат,
 Зад ох, ки дар кӯйи ту зебописаре ҳаст.
 Махфӣ макун аз мо сухани ишқ ки ҳар рӯз,
 Дар маҷлиси мо тоза ба тоза хабаре ҳаст.
 Зад чархи фалак санг ба ҳангомаи айшам.
 Пиндошт, ки дар мадраса соҳибхунаре ҳаст.
 Эӣ золим, аз он рӯзи мукофот бияндеш,
 Хуш дор, ки худ бозрасу додрасе ҳаст.
 Аз баҳти сияҳ шиква макун, Тоҷ, ки дидӣ
 Шаб ҳар чӣ дароз аст, ба охир саҳаре ҳаст.

НЕКЗОД

Гулом Расул Некзод писари Ҳочӣ Тоҷмуҳаммад, дар деҳаи Каҳдестон соли 1906 ба дунё омад.

Баъди фарогирии таҳсил ворида хидмати давлатӣ шуда, дар мудирияти зироат ва ширкати арзоқ кор намуд. Солҳои охири умраш ба вазифаи мудирӣ тафтишоти вилоят буд. Соли 1985 м. аз олам ҷашм пӯшид. Некзод яке аз шоирони хушсалиқа ва шахси суҳбаторо ва соҳибзабоне буд:

Дар ҷаҳон амниятӣ бисёр будӣ, кошкӣ
 Халқ аз ҷангу ҷадал безор будӣ, кошкӣ.
 Мамлакат обод будӣ аз раҳи сидку сафо,
 Миллат аз ҳоби гарон бедор будӣ, кошкӣ.
 Гар баландӣ ёфт мансӯҷоту маснуоти ғайр,
 Косибон дар ин суҳан хушёр будӣ, кошкӣ.
 Сарвати мо нағаштӣ сарфи моли хоричӣ,
 Бештар кӯшиш ба касбу кор будӣ, кошкӣ.

¹³⁰ Маозаллоҳ – паноҳ мечӯям.

Баҳри таблиғоти дунё ҳар сабоҳу ҳар масо,
Муҳтасиб дар кӯчаву бозор будӣ, кошкӣ.
Маъсият ҳар чанд овези гиребонҳо шуда,
Як даме ҳам шуғли истигфор будӣ, кошкӣ
В-ар на таскинии дарди хотири пурорзу
Шоҳиди хушлаҳча бо дутор будӣ кошкӣ.

НОДИМ

Ҳоҷӣ Муҳаммад Яҳё Нодим Охунд дар соли 1870 таваллуд шудааст. Аслан аз Бодғистони Ҳирот буда дар Маймана тарбияту нашьунамо ёфтааст. Улуми диниву адабиро фаро гирифта, аз шуарои саромади замони худ гардид. Нодим дар таълиму тарбияи ҷавонони Маймана хидмати босазо намуд. Нодим девоне дорад ки ба таърифи расида ва ҳам дорои ҷоиҳои матбуоти кишвари Афғонистонро гирифтааст. Ба умри 77 солагӣ дар соли 1947 вафот ёфт.

Киям дар мулки ҳастӣ? Мушки хоки рафта бар боде,
Зи ёрон кас насозад ҷуз фаромӯшӣ маро ёде.
Ҷунуни ишқи тӯфон рехт бар бунёди озоиш,
Ба мулки офият, в-ар на на Мачнун буду Фарҳоде.
Ба таъмири дили мо ғайри яъс, охир, кӣ пардозад?
Ки ёбад ин бино аз офати бишкостан ободе.
Сипоҳи ғам сиёҳам кард рӯз нолашабгирӣ,
Фироқ афканд дар дил оташам вай ашқи имдоде.
Шаҳиди ишқ бисёр аст дар кӯи вафо, аммо
Чу ман кас нест бисмил интизори теги ҷаллоде.
Зи доғи дил, зи ашқи дида кун охи ҷигар одам,
Тамошои гулу оби равону сарви озоде.

НОИБ ҚАЗО

Номаш Муҳаммад Ҳайдар, маъруф ба «Ноиб Қазо» яке аз олимону шоирони бузурги Ҳирот буда, чун ба Қавми Тухӣ аст, аз ин рӯ бештар худро Тухӣ меномад. Ин

чанд байт аз қасидаест, ки дар мадҳи Амонуллохон ва таърихи насб кардани байрақи арки Хирот дар соли 1899 гуфта шудааст:

То нақди ҳамд тухфаи даргоҳи Кибриёст,
То ҷинси наът ҳадяи солори анбиёст.
Боди ливои давлати шоҳи чаҳон баланд,
К-аз номи ӯ шоири шеъри набӣ ба пост.
Яъне сирочи миллату дини муҳаммадӣ,
Шоҳаншаҳе, ки холику махлуқ аз ӯ ризост.
Моҳи сипеҳри ҳикмату хуршеди авҷи илм,
Дарёи фазлу кони карам, манбаи ҳаёст.
Баҳри шиори давлати ислом касб кард,
Ин рояти рафиъ, ки ҳамдӯш бо самост.
Таърихи насб рояти мансури рози фикр,
Чӯё шудам, ки Хизр раҳбару пир раҳнамоист.
Пайдо шуд аз миён пайи таърих хотифе,
Гуфто, ки фатҳу нусрати ҳақ соли муддаост.
Пайваста бод равнақи ин рояти баланд,
То чархро ба тарҳи замин тарҳи эътилоист.

Вафо

Эй ёр, фидоят ман, қурбони вафоят ман,
Бошем зи бад эмин аз файзи дуоят ман.
Ин розу ҳақиқат ҳам бошад ба Худо равшан,
Гуфтӣ: суханам бишнава, ошиқ ба садоят ман.
Гуфто: ба Худо маълум, қурбони худоят ман.
Бе мақсади дунёӣ ёрам зи бароят ман.
Бехтар зи ҳама мардум донам ба баҳоят ман,
Сӯзам зи ғами дидор ҳар шаб ба қафоят ман.
Хохам, ки шавам наздик бо қалби сафоят ман.

Фонуси ирфон

Дило гар оқилӣ, хушёр мебош,
Ба ҳангоми амал бедор мебош.
Манеҳ дар роҳи қач пой худ аз он,

Ки суде нест дар он, ғайри нуқсон.
Дилат бошад мудом оғӯштаи дард,
Зи кори бесамар рухсораат зард.
Гар афтодӣ ба коми вартаи ҷаҳл,
Шавӣ манфур назди мардуми аҳл.
Касе к-ӯ шеваи қач пешааш шуд,
Ҷаҳолат чун табар бар решааш шуд.
Ало, то бори дӯши кас набошӣ,
Асири дасти ҳар нокас набошӣ.
Ҳамин нанг аст бори дӯш будан,
Ва ё бо сифлае ҳамдӯш будан.
Дар ин гетӣ ба ҷуз некӣ намонад,
Ва инро ғайри доно кас надонад.
Қадам неҳ дар тариқи покбозӣ
Зи файзи мардумони некандеш
Ба дониш кӯшу ирфон беш аз пеш,
Хуш он к-ӯ баҳра аз илму амал ёфт,
Ба дарди бедавояш роҳи ҳал ёфт.
Худовандо, зи файзи хеш гардон
Дили Нурияро фонуси ирфон.

НОСИРИ ТАҲУРӢ

Фарзанди Ғулом Ғафс дар мизони 1944 дар ноҳияи аввали шаҳри Ҳирот таваллуд ёфт. Баъди таҳсилоти ибтидоӣ дар соли 1962 м. ба матбуоти Ҳирот дохили кор шуд ва ба мутолиоти адабӣ шурӯъ кард. Аз соли 1957 ба суҳансарой ва шеърғӯйӣ шурӯъ кард. Таҳурӣ дар ибтидо «Ғафсӣ» таҳаллус мекард. Дар соли 1959 таҳаллуси «Таҳурӣ»-ро баргузид. Таҳурӣ то ҳол панҷ асар ба риштаи таҳрир даровардааст. «Соя», «Шуълаҳои ишқ», «Обшори тилло», «Ишқу ифбат» аз ҷакидаҳои ҳомаи ӯст. Дар шаҳри Кобул зиндагӣ дорад ва мудири маҷаллаи «Овоз» мебошад. Ҳамроҳи Сипоҳӣ ба дидори ӯ расида будам.

Омӯзгор чашмаи хуршедпарвар аст,
Хар заррае зи партави ӯ меҳри анвар аст.
Дар шомӣ чаҳл дониши ӯ чил чароғи мост,
Дар субҳи илми олами ҷон з-ӯ мунаввар аст.
Хар ҷо ки қорвони тамаддун равад ба пеш,
Дилкашдаройи ӯст, ки дар гӯш андар аст.
Алҳақ, ки ӯст қофиласолори маърифат,
Бешак, ки ӯ саромаду сархайлу сарвар аст.
Омӯзгор ҳодиву мавлои рӯҳи мост,
Воломақоми ӯ зи падар ки бартар аст.
Дар авҷи илм меҳру маҳи тобноқ ӯст,
Дар баҳри фазл низ дурахшанда гавҳар аст.
Устои ман чи гуна ситоям мақоми ту,
Кай шеърӣ ман ба васфи ҷалоли ту дархур аст.
Гӯяд сухан зи донишу фазлу виқори ту,
Шогирди ту, Таҳурии ту гар суханвар аст.

Чаро?

Чаро модар, чаро бобо ҷудоям аз Ватан қардӣ,
Чаро модар, чаро бобо ҷунин ҷавре ба ман қардӣ.
Чаро аз хоки поқимон дар ин ҷо ҷоғузин гаштем,
Чаро шодиямон гум шуд, чаро ин сон ғамин гаштем,

Чаро модар, чаро бобо ҷунин овора қардидем.
Чаро модар, чаро бобо ҷунин бечора қардидем,
Шумо зебодӣери худ раҳо қардед, баҳри ҷӣ?
Маро аз зодгоҳи ман ҷудо қардед, баҳри ҷӣ?
Ман эй модар, ман эй бобо, Ватан хоҳам, Ватан хоҳам!
Ба ҳамроҳам равед он ҷо, ки мулки хештан хоҳам!

НАВИДИ ҲИРАВӢ

Писари Муҳаммад Сиддиқ Новидӣ соли 1923 дар Қарияи Набини вилояти Ҳирот таваллуд ёфт. Ниёконаш ҳама олим будаанд. Аз ин рӯ улуми ривочи замони худро аз назди падари бузургвори худ ва дигар уламо касб қард.

Вай аз даҳ солагӣ тавоноии суҳан гуфтан дошт, кам-кам Ҳафт аврангӣ Ҷомӣ, Шохномаи Фирдавсӣ, Ҳамсаи Низомӣ, Девони Ҳофиз ва Куллиёти Саъдиро мутолиа кард. Неруи суҳанвариаш қувват ёфт. Вай хатти зебо дорад ва хатти настаълиқро хуб менависад. Дар 18-солагӣ издивоҷ кард ва ин издивоҷ боиси маҳрумии таҳсилаш гашт. Вай паси анҷоми хидмати аскарӣ дар маорифи Ҳирот муаллим шуда, муддати 25 сол ин вазифаро идома дод. Ашъору мақолоти Навидӣ дар солҳои 1952 то 1977 дар «Иттифоқи Исломи» нашр шуд. Девони ашъораш иборат аз қасоид, ғазалиёт, таркиббанд, тарҷеъбанд, мухаммас, рубоӣ ва тазминот аст. Навид дар 1971 аз муаллимӣ ба нафақа баромад. Вай ҳашт фарзанди таҳсилкарда дорад.

Намунаи ашъораш

Қазо аз гардиши чархи ситамгар,
Замон шуд гузорам сӯи соғар.
Ба дидан сарзамини нағзу дилҷӯ,
Тароватхез ҳамчун боғи минӯ.
Ба ҳар сӯ чашмаҳои оби шаффоф,
Чу қалби аҳли ҳақ аз тирагӣ соф.
Гузори оби ӯ чун оби тасним,¹³¹
Яди қудрат қашида ҷадвали сим.
Садои дилнавози обшораш,
Фиганда хуш наво дар кӯҳсораш.
Ватан хуш хоки ҳосилхез дорӣ,
Манотик ҳар тараф гулбездорӣ.
Ту ро ин гулзамин гулзор бошад,
Агар чулғах¹³² в-агар кӯҳсор бошад.
Навидӣ хост аз ҳақ рафъати ту,
Бақову иртиқои миллати ту.

¹³¹ Тасним – оби ҳавзи канор.

¹³² Миёни ду кӯҳ замини васеъ; дара – тангнои ду кӯҳ; водӣ – каме қушод; чулғоҳ хеле васеъ.

Шикваи ошик

Чандест дилбари ман хашму итоб дорад,
Бар орази чу моҳаш аз гул ниқоб дорад.
Бар рағми мо ба ағёр дорад бинои улфат,
Аз фарти зулму бедод аз мо ҳиҷоб дорад.
Чин бар чабин фиканда лабро намекушояд,
Тири нигоҳи чашмаш дилро хароб дорад.
Гесӯи мушкбӯяш чун рӯйи тирабахтон,
То кай ҳама сиёҳӣ сар печу тоб дорад.
Аз бас гуруру нехват¹³³ он дилрабо ҳамеша,
Аз хуни ошиқонаш поро ҳизоб дорад.
Дар қатли мустамандон ояд агар замоне,
Оё туро Навидӣ кушта ҳисоб дорад.

Паймони нек

Шунидам чанд тан аз аҳли сарват,
Нишаста баста паймони ухувват.
Пас аз тавсиқи паймон чора ҷустанд,
Барои шуғли бекорони миллат.
Ки то кай мамлакат пасмонда бошад,
Набошад шартӣ инсофу мурувват.
Биёед ҳамдигар ҳамдаст гардем,
Барои равнақи бозори ҳирфат.¹³⁴
Кашем аз чайби худ ҳар як калиде,
Гушоем куфл аз сандуқи ҳиммат.
Фурӯшем маблағе вофир ба хорич,
Паи тавлиди мошинҳои сунъат.
Ки шояд 3-ин васила гардад охир,
Мудавво ранҷи бекори миллат.
Ба ин арзе, ки бинмуданд бо ҳам,
Ба ҷо шуд расми арбоби футувват.

¹³³ Нехват – худхоҳӣ, гурур.

¹³⁴ Хирфат – касб, ҳунар.

Навидӣ тарсам инҳо кизб бошад,
Чу соҳибдавлатонро нест шафқат.

Андарз

Аё эй навниҳолони дабистон,
Ало навбодагони нову¹³⁵ ирфон.
Ало эй кӯдакони ҳикматомӯз,
Ба роҳи илму ирфон дар шабу рӯз.
Ба таълими муаллим ҳуш доред,
Ҳар он чи ӯ бигӯяд гӯш доред.
Зи дида хоби ғафлат дур созед,
Ватанро аз ҳунар маъмур созед.
Шавад то хорзор, аз чумла, гулзор,
Шавад мустағнӣ аз имдоди ағёр.
Ало эй арҷманди бас гиромӣ,
Бувад ин роҳ роҳи неқномӣ.
Навидӣ то ба каф дорӣ ту хома,
Навис андарз андар рӯзнома.

Ишқи ватан

Коргарам, коргари кишварам,
Нест ба ҷуз ишқи ватан дар сарам.
Кишвари озодаи мардофарин,
Маҳди ниёғони зафарпарварам.
Гулшани фирдавс бувад дар назар,
Буму барат меҳани хушманзарам.
Хоки ту иксир бувад, эй Ватан,
Санги ту ёкуту дуру гавҳарам,
Ҳастии ман зодаи домони ту,
Акли ману рӯҳи ману пайкарам.
Хидмати ту вочиби қатъӣ бувад,
Ҳифзи ту фарз аст ба молу сарам,
Путк занам, бел занам рӯзҳо,
Баҳри дифоъ шаб биравам сангарам.

¹³⁵ Нов – об.

То Ватан ободу шукуфон шавад,
Маҳв шавад хасм зи буму барам.

НАСИҲИ ҲУСАЙНӢ

Мир Файзулҳақ, мутахаллис ба «Насиҳи Ҳусайнӣ», писари Мир Абдуррауфи Ҳусайнӣ, соли 1912 дар қарияи Бодмурғон дар ҷавори шаҳри Ҳирот ба дунё омад. Таҳсилоти расмиаш то давраи ибтидоиро дар замони Амонуллоҳхон ва таҳсилоти хусусиро дар назди бузургони асри худ касб кард. Дар соли 1932 ба кори расмии давлатӣ шомил гардида, соли 1927 ба шеър гуфтан оғоз намуд. Дар соли 1928 издивоҷ кард ва ҳафт фарзанди тарбиятёфта дорад.

Мо мусалмонем бошад қуввати мо дини мо,
Бишканад ҳар кас ки бошад душмани оини мо.
То ҷаҳон боқист, тоҷи сарварӣ аз они мост,
Ояти лавлок¹³⁶ бошад фаҳри ин тамкини мо.
Душмани мо гар чи бошад, фарзан, аз асҳоби фил,
Сураи валфатҳи бошад боиси тамкини мо.
Мекунад моро мададгорӣ ба майдони ҳамал,
Ваҳдати мо сарнавишти маҷмаи талқини мо
Хурдагирӣ муддаӣ гар кард мегӯӣ, эӣ, Насиҳ,
Шери ғурронем рӯбаҳ мекунад тавҳини¹³⁷ мо.
Шоҳи расул шафии умам узрхоҳӣ мост.
Тақво гузину дар пайи аҳли ғараз марав,
Дӯзах ба заҷри мо набувад, иштибоҳӣ мост.
Мабҳуми рӯи дӯст чунонам ба чашми дил,
К-афлок дар таҳайюри тарзи нигори мост.
Баҳри субути поси вафояш ба ҳар саҳар
Моро ба даст номаи оли табаҳи мост.

¹³⁶ Агар ту намебудӣ ман дунёро халқ намекардам.

¹³⁷ Тавҳин – касеро бе изату бекадр шумурдан.

Эҷоди коинот барои рифоҳи мост,
Таҳти ҳимояти карами ҳақ паноҳи мост.
Сармашқи худ бигир, Насиҳ, аз каломи Ҳақ.
К-ин ҳатти машй дар ду ҷаҳон шоҳроҳи мост.
Малак аз олами қудсам ба сад ҳавову ҳавас,
Ба зери гунбади гардун кашиду кард қафас.
Чун анкабути ҳавас торҳо ба ман печид.
Асири лаззати дунё шудам, чу шаҳду мағас,
Фитодаам чу гирдобу даҳру ошӯбам,
Ба ғайр во мағузор, эй Худо, ба додам рас.
Касе ки нияти неку амал накӯ дорад,
Чӣ боки муҳтасибе дораду чи хавфи асас.
Бизоате, ки ба базлу саҳо нашуд макрун¹³⁸,
Бигӯ, чӣ нукраву чи зар бошаду хору ҳас.
Ту худ пиёда, тасаввур намо, тараххум кун,
Ба ҳар пиёдаи бечора, эй савори фарас.
Насиҳ ба лутфи Худо бошаду нест,
Ба қайди чуну ҷарои замони тангнафас.

Бахше аз як қасида

Боби раҳмат боз шуд аз фазли раббуоламин,
Рехт пар аз арш, гӯйи, ҳазрати рӯҳуламин.
Файзи омаш анбари ашҳоб¹³⁹ зи абр орад фуруд,
Ё малак кофур резад аз сурайё бар замин.
Аз сари шаб равшанӣ, чун субҳи содиқ ошкор,
Ё фиканда нур дар олам яди байзост ин.
Гар туро мурғи кабоб андар канори сандалист,
Эй ғанӣ, дарёб ҳоли ҳамҷавори соилин.
Садқаву хайрот вочиб бошадат бар шукри мол,
Аз талатуф ҷашм бикшо бар асоси ҳукми ин.
Моли дунё нест моҳзан¹⁴⁰ аз барои айшу нӯш,

¹³⁸ Макрун – наздик.

¹³⁹ Анбори ашҳоб – хушбӯйтар.

¹⁴⁰ Моҳзан – мутлақ.

Амр инфоқ аст дар Қуръону дар ҳабтулматин.
Ин ҳаёти мустаори мо набошад мустадом,
Ҳаст сайёди ачал ҳар ону ҳар дам дар камин.
Сарвати бе базлу эҳсон бори дӯше беш нест,
Дастӣ ҳиммат пеш кун аз баҳри рӯзи вопасин,
Раҳмате бар ҳоли мискинону хорон, эй Насиҳ,
То шавӣ маҳфуз аз илтифоти раббулоламин.

Мухаммас бар ғазали нозими хиравӣ

Аз он рӯзе, ки ман худро ба тораш ошно кардам,
Чунон дар пардае мондам, ки шарм аз дилрабо кардам.
Ҳарифи нохуне дар парда зад беҳуд садо кардам,
Ҳамӯширо забон додам адабро беҳаё кардам,
Ба ҷонон ҳар чӣ бодобод арзи мудао кардам.

Бигуфтам то ба кай расми тазаллум барнамедорад,
Зи хуршеди руҳаш сайри таваҳҳум барнамедорад,
Надонистам, ки як ҳарфи такаллум барнамедорад,
Лабаш, к-аз нозукӣ боре табассум барнамедорад,
Ба хун ғалтам, ки имрӯзаш ба душном ошно кардам.

Раҳу расми муҳаббатро буридӣ, эй нигор, охир,
Накардӣ, турфа лутфе бар ман, эй гулузор, охир,
Намудам, ҷони бисмилро ба ҳичронат нисор, охир,
Навиди куштанам додиву мурдам з-интизор, охир,
Ту кардӣ ваъдаи номехрбонӣ ман вафо кардам.

Гузори он бути танноз имшаб дар гумонам буд,
Дилам фориг зи савдое дигар суду зиёнам буд,
Тавони з-он гумони ман ба ҷони нотавонам буд,
Хаданги ҷазбаи тавфиқ имшаб дар камонам буд,
Хиромаш дар назар бисёр хуб омад, хато кардам.

Зи бас дидаст бемехрӣ аз он номехрубон Нозим,
Насиҳ з-он рӯзу шаб гашта ҳама оҳу фиғон, Нозим,

Чи гӯям шарҳи ҳоли ман наояд дар баён, Нозим
Чи ишрат з-ин ҷаҳон дидам мани бехонумон, Нозим,
Даме обе, агар хӯрдм, чу дарё гирияҳо кардам.

Ғазал

Ду чашми масти фаттонаш ба бозӣ мекунад тӯфон,
Ки оху хайрате дорад ба услуби нигоҳ он ҷо.
Хуш он маҳфил, ки аҳли ӯ пур аз сидқу сафо бошад,
Ки бо сад мушикофӣ раҳ наёбад иштибоҳ он ҷо.
Ҳама сидқу сафо бошад ба мафтунии найранге,
Кучо дасте, ки Юсуфро бурун орад зи ҷоҳ он ҷо.
Аз ин вазъе, ки он дорад, на ин ҷо дод хоҳам ман,
Ба маҳшар чун маро оранд, бошам додхоҳ он ҷо.
Ба бозори садоқат бош, набвад муштарӣ ҳарчанд,
Ки аз ҳар ҷо агар афтӣ, ҳамёбӣ паноҳ он ҷо.
Надорӣ тарс имрӯзе, битарс аз рӯзи фардоят,
Ки меоранд холи мо ба аҳволи табоҳ он ҷо.
Ба зери бори ранҷу ғам ба машҳар мерасад афғон,
Надорам рӯи уммеде ба ғайрат, эй илоҳ, он ҷо.
Шавам қурбон шафиеро, ки аз юмни шифоти ӯ,
Агар кӯҳи гунаҳ бошад намонад парра коҳ он ҷо.
Ба ҷуз рӯи сияҳ, эй дил, чи хоҳӣ бурд аз ин ҷо,
Ки мешӯянд бо ашке ду сад рӯи сиёҳ он ҷо.
Насиҳ аз ҷумла мустағнӣ ба кӯи дӯст афтода,
Чу медонад, ки мебошад ҳама хайру рифоҳ¹⁴¹ он ҷо.
Дидам ҳилоли абрӯят, омад ниёзи ман,
Охир, гирифт роҳи ҳақиқат маҷозии ман.
Оташ гирифт ҷони ману сӯхтам чу шамъ,
Равшан ҷароғи кӯйи ту шуд аз мизочи ман.
Андар даруни сина кунад изтироб, лек
Воқиф нагашт ҷуз ту кас аз сирру рози ман.
Набвад тамаъ ба ҳосили дунё маро магар,
Афзун кунад муҳаббатӣ ишқи ту ози¹⁴² ман.

¹⁴¹ Рифоҳ – осудагӣ, оромӣ.

Гар мекушӣ ба сояи қаддат, маро хуш аст,
То ҷон диҳам ба пойи ту, эй сарви нози ман.

Шабҳо ба давраи кӯйи ту нолон задам қадам,
Дигар нашуд ба ғайри сагат дилнавози ман.
Не дониам зи дарғаху не хониам гулом
Не шуд қабул хидмату не шуд ҷавози¹⁴³ ман.
Бе дасту по фитода ба гирдоби ғам Насих,
Кун чараат зи лутфи худ, эй корсои ман.

ОТИФӢ

Файз Муҳаммад мутахаллис ба «Отифӣ» соли 1934 дар Ҳирот ба дунё омад. Баъди фаро гирифтани хатту савод ба Кобул рафта, ба касби аскарӣ пардохт. Солиёни дароз аскар буд. Баъдан мудирӣ маҷалаи Урду буд.

Отифӣ шоири шаҳир аст. Дар назму наср маҳорати хубе дорад. Ашъораш дар маҷаллаву рӯзномаҳои марказу вилояти Ҳирот ҳамеша ба таъб мерасанд.

Як нигоҳи гарм бо дилҳои мо маҳрам нашуд,
Як парирӯе писанди хоҳири мо ҳам нашуд.
Ишқи печони дили мо сарви бозоре наёфт,
Гашт зорӣ ишқи мо, аз ашк ҳам пурнам нашуд.
Як дилороме дили моро асири худ накард,
Дар чунин шаҳре мағар эҷоди як одам нашуд.
Сӯхтану орзуи гулруҳон аз сар нарафт,
Пир гаштему ҳаёли дилрабоён кам нашуд.
Пилласон бар даври худ тори таманно метанем,
Гулшани омили мо зиндон шуду хуррам нашуд.

Ҳилаву тадбири мо бо ҳукми қудрат сар нахӯрд,
Сад қазо аз осмон ояд яке мубрам нашуд.

¹⁴² Оз – ҳирс.

¹⁴³ Ҷавоз – иҷозат додан.

Отифи мо толиби маънист на муштоқи ранг,
Гардани ӯ пеши ин зоҳир намоён ҳам нашуд.

ОШИК

Исмаш Абдурахмон бинни Мулло Абӯбакр Салим
бинни Муллододи Ҳирави аст. Дар миёни қарни гузашта
таваллуд ёфт. Дар шеърӯ адабиёт ба мақоми баланд расид.
Дар жанри ғазалу қасида маҳорати тамоме нишон дод.
Дар дигар навъҳои назм низ некӯ суҳанвар аст. Вафоташ
дар шаҳри Ҳирот воқеъ гардидааст.

Он парирӯ, ки ба рӯ пардаи нозе дорад,
Айни хубист, ки мижғони дарозе дорад.
Қалби кафтарсифаташ сайд шавад, к-он шаҳи ҳусн,
Мижжа гирандатар аз чанғоли бозе дорад.
Ноз зебост ба он ҳури парирӯ, ки мудом,
Ҷони аброр бар он нозу ниёзе дорад.
Фатвии ишқ чу ҷӯё шудам аз муфтии шаръ,
Гуфт агар табъу ҳаво нест, ҷавозе дорад.
Зоҳиди хомтамаъ пай набарад бар мақсуд,
Ҳолӣ аз сидқ дили зарқтарозе дорад.
Ҳаст шоистаи имони ҳақиқӣ Ошиқ,
Гаҳ ба абрӯи ту пайваста намозе дорад.

ОСОН

Абдулмачиди Аҳрорӣ мутахаллис ба «Осон» соли
1902 дар қарияи Ҳавзи Карбос таваллуд шуд. Умри ҳудро
дар шаҳри Ҳирот гузаронид. Ӯ ба корҳои давлатӣ ва
миллӣ бо садоқату қаноат қор карда як муддат қотиби
назоратии қумандони амният буд. Муҳтавои шеъри Ошиқ
бештар мавзӯҳои ирфонӣ ва панду насиҳатист. Ӯ соли
1986 дар шаҳри Ҳирот даргузашт.

Марди мунсиф остонро мебарад дар осмон,
Рӯҳи софи осмону ҷисм бошад остон.
Остони ҷисми ту гар дар мақоми мунсифист,
Осмони рӯҳ борад раҳматат дар бӯстон.

Гар ба бӯстони дилат шуд боғбон инсофи ту,
Гунчаи боғи дилат хандад ба рӯи боғбон.
Шарҳи инсоф он ки аввал бар худат лозим кунӣ,
То дилат бо неку бад бошад сафову меҳрубон.
Некӯ онро то тавонӣ хидмати шоиста кун,
Бадсириштонро ба роҳ овар ба хулқи некувон.
Хонадони аҳли байту ақраборо хуш бидон,
Баъд аз он бигзар ба шафқат дар муҳити дӯстон.
Аз фақирон ёд кун ҳам дар Ниҳон ҳам дар мало¹⁴⁴,
Гар бувад молат, бидеҳ, в-ар на ба

хурматшон нишон.

Марди ғамгинро ба хусни хулқ дилдорӣ намо,
То барорад дастҳоро з-остин бар остон.
Дигар аз инсоф бошад ҳӯи хуш бо ҳамҷавор,
Содиқони ростравро шав ба чон аз ростон.
Гар падид орӣ муҳаббатро миёни хосу ом,
Сулҳ додан мардумонро беҳтар аст аз базлу нон.
Ҳар ки бо худ мекунад инсоф, чомеътар бувад,
Шарҳи ин маънӣ кучо орад қалам андар баён.
Беҳтар аст осон ба назми кори худ пардохтан,
Соҳиби инсоф шав, то худ шавӣ аз мунсафон.

ПАРВОНА

Маҳмаднасим, писари Ҳочи Маҳмудхон соли 1915 дар Ғур таваллуд ёфта, пас аз таҳсилоти илмӣ чанде дар Кобул ва Ҳирот ба корҳои давлатӣ машғули вазифа буд. Як давра ваколати мардумии ноҳияи Пасобандро бар уҳда дошт. «Парвона» таҳаллуси шоирии ўст. Бештар ба наср алоқаманд буда, девони ашъор низ дорад. Соли 1947 мелодӣ вафот кард.

Киям ман? Мустаманди очизи маҳзуни афгоре,
Ғуломи холи ҳиндуе, асири чашми беморе,

¹⁴⁴ Мало – ошкор.

Хато кардам, ки дил бастам ба аҳди он вафодӯш ман
Надонистам, ки дорад ҳар тарф, чун ман, гирифторе.
Зи захми кории манн, эй камонабрӯ, чӣ мепурсӣ,
Ки дар дил хӯрдаам тире зи мижғони дилозоре
Ба гирди шуълаи рӯи ту чун «Парвона» гардидам.
Машав бар он ки сӯзад бар ғамат, охир, гирифторе.

ТАВФИҚ

Номаш Абдулҳусайн ва номи падараш Мирзо Ғулом
Ҳусайн аст. Соли 1918 дар Қандаҳор таваллуд ёфта, баъд
дар Ҳирот сукунат ихтиёр кард. Дар ин шаҳр маълумоти
илмиву адабиро гирифт. Ў шеваи хосе дар шеър зоҳир
намуда, сабки ба худ хосе дорад. Аз Тавфиқ таълифоти
назми ғазалиёт, қасоид, таснифот, мадҳияҳо ва
муқаттаот мавҷуд аст. Дар наср низ 2-китоб дорад.

Фаромӯш макун

Эй аз бари мо намуда оҳанг,
В-эй гӯш накарда узур зорӣ.
Ай монда маро ғамину дилтанг,
В-эй бурда зи мулки дил қароре.
Охир чун шуд на қаҳр не чанг,
Ай оҳуи ман шудӣ фирорӣ.
Ман аз ту чудо ҳазор фарсанг,
Савдои ту бурда ёдгорӣ.
Не ғам мағузур гирадам занг,
Гулбозам: раҳо макун ба хорӣ.
Ёрӣ чу ба мор писандӣ ин нанг,
Помол кунӣ ҳукуки борӣ.
Бар соғари ишратам занӣ санг,
Бар хоки мазаллатам гузорӣ.

Изҳори маро макун фаромӯш

Рӯзе ки туро халос бинанд,
З-андешаи ошиқи чигарреш.
Хошоки ба қабри мо бичинанд
То диданиям шавад аз ин беш,

Бас гург бубинӣ дар каминанд.
Зоҳир ба либоси барраву Меш,
Дар пой ту чун хати заминанд.
Аз баҳри дурӯза мақсади хеш,
Бисъёр, ки хидматат гузинанд.
Хушбин ба туву ба ман бадандеш,
Бо он ки на он на ин чунинанд.
Як қавми худанд яке туро хеш.
Ҳар як ба ту номае кунанд номае пеш.

РУНО

Абулғафур Руно, писари Ҳочи Абдулваҳҳоб, соли 1919 дар қарияи боғчаи Меҳтари шаҳри Нави Ҳирот ба дунё омад. Аз 1936 то 1947 дар давоири миллӣ маъмурият дошта, баъд ба тичорат пардохт. Соли 1350 ӯ ширкати имроноти¹⁴⁵ ободонии Ҳиротро таъсис ва ба раёсати он қарор гирифт. Руно нависандаи соҳибзавқ ва шоири бориқбин аст. Замири шеърашро андешаҳои пандуахлоқӣ ва сӯзу созҳои ошиқонаро фаро гирифтааст. Руно дар қайди ҳаёт аст ва тоҷири саршиносии миллист. Девони ашъораш қаламист, ки дар дасти ҳудаш мебошад.

Қорҳои мушкил аз таъҷил қай осон шавад,
Қабр бояд то гули уммеда мо хандон шавад.
Доно то чанде ба зерӣ хок чун бошад қабур,
Муъҷиби сарсабияш дар сахнаи бӯстон шавад.
Дасти ухваторо¹⁴⁶ гар аз дил мо ба якдигар диҳем,
Дафъ гардад мушкилоту қорҳо сомон шавад.
Ҳаст собит назди ҳар қас қиттифоку иттиҳод
Дарди заъфу зиллати ҳар қавмо дармон шавад.
Дӯш гуфто ошиқе бо нолаи зори ҳазин:
Ҳар қи аз ғамҳои ман оғаҳ шавад, қирён шавад.

¹⁴⁵ Имронот – ободӣ.

¹⁴⁶ Ухват – бародарӣ.

Суҳбати соҳибдилон тарёки дарди бедавост,
Ҳайфи ақоте, ки сарфи суҳбати нодон шавад.
Ҳамнишини нек баҳри худ, Руно, кун интиҳоб,
Суҳбати бад офати ҷисму балои ҷон шавад.

РАСО

Забехуллоҳ Сиддиқ (тахаллус – Расо) соли 1327 камарӣ (1907 м.) ба дунё омад. Дар шаҳри Ҳирот илмҳои адабию арабии замонро фаро гирифт.

Баъди хатми таҳсилоти хеш ба корҳои гуногун, мисли умури хориҷа, зироат, амнияти давлат, кор кардааст. Ҳамчунин дар муассисоти милли анҷоми вазифа дошт. Аз солҳои 1945 то 1950 дар Кобул ба вазифаҳои мудирӣ тасвироти назорати иқтисод ва муовини раёсати қандсозӣ, қавили раёсати Гумруки марказӣ кор карда, борҳо тақдир шудааст. Соли 1951 ширкати танвироти¹⁴⁷ Ҳирот бо кӯшиши ӯ ифтихор гардид (Расо раёсати онро /яъне мудрии барқи Ҳирот/-ро бар уҳда дошт).

Расо шахсияти донишманд, олим, фозил буд ва ҳам дар наср ва ҳам дар назм маҳорати қалон дошт. Дар тарбияи мардум ҳамеша кӯшиши фаровон ба харҷ меод. Ҳиротиён ӯро яке аз маъруфтарин шахсиятҳои барҷастаи хеш медонанд. Тарзи баёну қаломаш саршори мантиқ, саҳеҳу ошкор ва бо фаросату балоғат буд.

Баҳси интиқод

Навиштан ҳуш бувад осори ҷиддӣ,
Ки бошад тӯда муҳтоҷи таҳдид¹⁴⁸.
Вале бояд ибороти латифе,
Навиштан бо қаламҳои афифе¹⁴⁹

¹⁴⁷ Ширкати танвиротӣ – ширкати барқ.

¹⁴⁸ Таҳдид – ҳидоят, раҳнамоӣ.

¹⁴⁹ Афифе – пок.

Мурооти назокат ҳам зарур аст,
Таассуб аз адаб бисёр дур аст.
Чу бо мардум ҳамеша дар тамосем,
Ба маънӣ, кӯдакони ҳамкилосем.
Агар муҳтоҷ, агар бо иззу нозем,
Кучо аз ҳамдигар мо бениёзем.
Ба ҳам бошем доим дар таомул,¹⁵⁰
Таомулро бувад лозим тақобул¹⁵¹
Бади ман гар туро дилгир дорад,
Бадиҳоят ба ман таъсир дорад.
Таъсири ҷумлагӣ аз пешаи мост,
Ҳама тимсол аз аксуламалҳост.
Ту аз ман орзу ахлоқ дорӣ,
Ба хайрам хоҳири мушток дорӣ.
Бигӯ, ман хайрхоҳат чун набошам,
Чаро побанди қонун набошам?
Накӯхоҳӣ ба ҳам аз ҳусни ният,
Ҳамин расмест шартӣ одамият,
Дар ин сурат зи кас озурдагӣ чист?
Аз он аксуламал афсурдагӣ чист?
Забони дӯстон оинаи мост,
Дар ӯ чун мунъакис ҳубу бадиҳост.
Бикун айби худ аз мардум таҷассус,
Набояд қард даъвое тақаддус,¹⁵²
Ки, ҷуз зоти Худо, бе айб кас нест,
Ба он олам башарро дастрас нест.
Чу моро ҳуррият комил муҳайёст,
Лихозо ҳар рақам танкид бечост.
Нагӯяд кас ба кас чуну чарое,
Равад аз ҳар кучо дар ҳар кучое.
Зи қайди ҳубу бад озод бошад,

¹⁵⁰ Таомул – созиш, як шудан.

¹⁵¹ Тақобул – рӯ ба рӯ шудан.

¹⁵² Тақаддус – покӣ.

Намехоҳад касаш наққод¹⁵³ бошад.
Намояд гар касе роҳи савобаш,
Ба фикри ман, чунин бошад ҷавобаш.
Асосан интиқод амри худоист,
На пиндорӣ, ки ҳарфи ман ҳавоист.
Ба хубӣ гар бувад танқид мавсуф,
Чу наҳӣи мункар асту амри маъруф.
Ба дафъи шубҳаи беиттилоъе,
Агар хоҳад далели иҷтимоӣ.
Ҳакимоне, ки пешоҳанг буданд,
Ба урдуи хирад сарҳанг буданд.
Намояд дида кори раҳнамоӣ,
Забонаш менамояд ҳамнавой.
Чу дарде дар бадан пайваст гардад,
Ҳама аъзо ба ҳам ҳамдаст гардад.
Ҳамеша ҳукми ин қонун тамои аст,
Хилофаш инқирозу¹⁵⁴ инъидом аст.
Чӣ лозим шарҳ додан як ба якро,
Навиштан сарнавишти муштаракро?
Ту аз ман беҳабар ман аз ту ғофил,
Бувад ҳосил аз он як тӯда ҷоҳил.
Аз ин бемехриву безътинойӣ,
Шавад вайрон бинои иҷтимоӣ.
Вале з-он ҷо, ки тақдири илоҳӣ
Тақозо мекунад, хоҳӣ нахоҳӣ,
Ки номи одамият кам нагардад,
Низоми ҷомеа барҳам нагардад.
Башар боқӣ бувад, то вақти маълум
Ҳақоик гардадаш аз илм мафҳум.
Ато фармуд ақлу ҳуше,
Сару поеву дасту чашму гӯше.
Ки аз бедонишӣ аз раҳ наҷфтем,

¹⁵³ Наққод – покӣ.

¹⁵⁴ Инқироз – шикастан, нобуд сохтан.

Зи рӯи гумрахӣ дар чаҳ наҷфтем.
Тафазал карду пайғамбар фиристод.
Ба авлоди башар раҳбар фиристод.
Ки то ахлокро талқин намояд,
Башарро пайравони дин намояд.
Ҳакимон солҳо мазмун сириштанд,
Барои маслиҳат қонун навиштанд.
Қунад то бошад ин мафкура маъмун,
Ҳимоят доим ўро дину қонун.
Ва гар на худсариҳои башарро,
Башар – уҷубаи моил башарро.
Ки мегирад ҷилав ҷуз дину қонун,
Аз ин тартиб бояд буд мамнун.
Ба ҷашми ҳар ки аҳли эътиқод аст,
Мароми дину қонун интиқод аст.

РАҶОӢ

Муҳаммад Иброҳим писари Умари Тоҷир соли 1912 дар Ҳирот ба дунё омад. Таҳсилоти хешро то давраи мутавассита дар маорифи даврони Амонуллоҳхонӣ идома дод. Раҷоӣ шоири шефтаи ҷамолу ишқу зебоист. Солҳо дар матбуоти Ҳирот дар маҷаллаи адабии «Ҳирот» ва дигар идороти давлатӣ кор кардааст. Аз ҷумлаи осори Раҷоӣ «**Дилбоҳтаи фирорӣ**» ба таъъ расид. Китоби «**Раҳнамои Ҳирот**» дар Ҳирот ҷоп шуда мустаҳақи ҷоизаи матбуотӣ шудааст. Раҷоӣ дар 1934 то 1939 дар Анҷумани адабии Ҳирот ба вазифаи муовин ва мудир кор кардааст. С 1953 эҳёи клуби адабии Ҳиротро таъсис кард.

Дилам ба обилаи пой коргар монад.
Ки ҳар кучо гузарад, бар замин асар монад.
Зи сайри гулшани имкон матои ғам ҷӯяд,
Ҳамеша пой талаб бар сари шарар монад.
Ба ошёнаи омоли бекарони башар,
Навои сӯхтаву мушти болу пар монад.

Зи дасти мову ту ҷовид бар саҳифаи даҳр
Ҳамин натиҷаи аъмоли хайру шар монад.
Мабанд нақши тааллуқ ба рангу бӯйи ҳаёт,
К-ин асар ба шакархандаи саҳар монад.
Шаби фироқ ба ёдат чунон гиристаам,
Ки доманам ҳама то рӯзи ҳашр тар монад.
Ҳар он чи боби шикоят кушудаем, Раҷо,
Ҳанӯз то абад ин қисса мухтасар монад.

Ғариқи баҳри ғам

Ҳам инзиво¹⁵⁵ гузинам бе ёру ёварам,
Ҷуз ашқу оҳ нест дигар кас ба бистарам.
Афсурдагиву яъс зи бас чира гаштааст,
Аз дида кӯри маҳзаму аз гӯш ҳам карам.
Бар соҳили мурод басы сайл кардаам,
Дар баҳри ғам ғариқаму доим шиноварам.
Омад баҳору нест саранҷоми ишратам,
Гулхор чилвагар шуда дар дидаи тарам.
Дар арсаи тамиз чу қаҳт аст доварӣ,
З-он рӯ намехаранд ба хармуҳра гавҳарам.
Аз ҷаври рӯзгор, Раҷой, нагӯ сухан,
Хомӯш бош з-он ки чу кас нест доварам.

Тӯфони табъ

Ёди айёми ҷавонӣ, сӯхтӣ болу парамро,
Хотироти ҷовидонӣ, хок кардӣ пайкарамро.
Ман аниси бӯстон будам ду рӯзе, лек имрӯз
Хори узлат ҷои гул дарбар гирифта бистарамро.
Оташи ишқ аз тани сардам накард як дам ҷудой,
Дилнавозӣ медиҳанд ин шуълаҳо хокистарамро.
Таъби тӯфонии саркаш қалби ҳассоси рақиқам¹⁵⁶
Оқибат аз тан ҷудо хоҳад намуд, охир, танамро.

¹⁵⁵ Инзиво – гушанишинӣ.

¹⁵⁶ Рақиқам – нозук.

Дур шуд то аз канорам маҳмили гулпӯши ишрат,
Медиҳад барги хазонӣ зинат акнун мазҳарамро.
Орзуҳои куҳан – рӯидаҳои рафта бар бод,
Хомаам дарҳам шикастӣ, маҳв кардӣ дафтарамро.
Яъсу ҳирмони Рачой шуълае барпо намояд,
То бисӯзонад ба як дам хирмани буму барамро.

Хандаи ҳасрат

Ба орзуи дили бе шикеб меҳандам,
Ба фикри беасари сарбачайб меҳандам.
Ту бар харобии вазъи мариз гирииву ман
Ба норасоии фаҳми табиб меҳандам.
Ба номуродии ошиқ сиришк меборам,
Ба комрониву васли рақиб меҳандам.
Ба боди манзили умеду қурби олами яъс
Дар ин миёна ба сабру шикеб меҳандам.
Ба номуродии мардони кор мегирям,
Дар ин бисоти фарозу нишеб меҳандам.
Рачову яъс нашуд як даме чудо аз ман
Ба д-ин кушоишу вазъи аҷиб меҳандам.

Чаҳони орзу

Обрӯ бар остони кас нарезонам чу ман,
То нагардӣ мунфаил дар назди вичдон ҳамчу ман.
Бо бадӣ гардад мавочех он ки аз роҳи сафо
Бар руҳи ноаҳл дӯзад чашми эҳсон ҳамчу ман.
Дӯш рози шамъи маҳфил дар бари парвона гуфт:
Он ки бахшад файз бар кас ҳаст гирён ҳамчу ман.
Обшор андар дили ҳар санг гӯяд ин сухан:
Ҳар ки дорад майли пастӣ, ҳаст нолон ҳамчу ман.
Ҳар сари мӯе зи гесӯяш ба ман мегуфт дӯш:
Аз тавофи даври сар гардӣ парешон ҳамчу ман.
Шуълаи рашки ҳасон кай монеи азмаш шавад,
Он ки дорад дар бағал, сад мавчи тӯфон ҳамчу ман

Дар ҷаҳон орзу мағсил, Раҷойӣ, аз талаб,
Гарчи бошӣ дар гудози яъсу ҳилмон ҳамчу ман.

Бепаноҳӣ

Умрам абас ба роҳи муҳаббат табоҳ шуд,
Маҳсули ҷоннисории ман ашқу оҳ шуд.
Дар интизори субҳи баногӯши маҳваше
Рӯзам чу шомӣ зулф саросар сиёҳ шуд.
Дар пешгоҳи ӯ амали ҷоннисориям,
Манзур агар нагашт хатову гуноҳ шуд.
Ҳар додгар, ки коҳи адолат ба бод дод,
Охир табоҳу мазмаҳилу¹⁵⁷ додхоҳ шуд.
Чун хору ҳас ба шуълаи сӯзон ғитад ҳаме,
Он кас, ки аз тариқи ҷафо садди роҳ шуд.
Он кӯҳи орзу, ки ба дил доштам мудом,
Коҳид он қадар, ки сабуктар зи коҳ шуд.
Раҳме ба бекасии ман, эй маҳзари Раҷо,
К-аз яъсу орзуи дилам бепаноҳ шуд.

Яъс ва раҷо

Дарои қорвони умр оҳангу наво дорад,
Ба самъи раҳравони ҳеш арзи муддао дорад.
Дурӯза аҳди ҳастӣ дар қиболи олами фанӣ
Хубобе дон, ки он андар қанор баҳр ҷо дорад.
Шиканҷе доми ранҷу гулшани айши тамом ин ҷо,
Ба як миҷгон задан сомони оғӯши фано дорад.
Ватан фарсуда монду одами дигар ҷавон гардид.
Пайи таҷдиди худ вазъи навине иқтизо¹⁵⁸ дорад.
Бинозам ҳиммати мардонаи он орзуманде,
Ки ғарқи баҳри яъс асту ба дил чандин Раҷо дорад.

¹⁵⁷ Музмаҳил – сарнагун шудан.

¹⁵⁸ Иқтизо – талаб, тақозо.

Хазон ва боғ

Дирӯз субҳгаҳ чу сар аз хоб барзадам,
Рафтам ба боғу ҳеч зи гулҳо нишон набуд.
Он лолае, ки доғи дилам тоза менамуд,
Дар бўстон аз ӯ асаре дар миён набуд.

Он чо ба пои гулбуни зебои настанан,
Дар фасли навбаҳор ману дилнавози ман
Чун булбулу гуле ба ҳам ҳамроз мешудем,
Парвона буд ҳамсабақ аз сӯзу сози ман.

Боде, ки баргу бори шукуфа нисор дошт,
Барге хазонрасида зи даман фикандааст.
Парвонае, ки дар бари гул орамида буд,
Акнун ба сӯи шамъи мазорон равандааст.

Акнун дархт мазҳари пириву нестист,
Як моҳ қалб гарчи чавоне рашид буд.
Дар мавсими баҳор дар оғӯши сабзаҳо
Ин зардиву кухулати¹⁵⁹ вай нопадид буд.

Эй боди тундхези хазон, эй самуми¹⁶⁰ сард,
Аз ғорату татавули¹⁶¹ мастон ҳазар намо.
К-ин чои булбулу парвонаву гул аст,
Аз саҳни ин бисот ба рафъат гузар намо.

Пеш аз ҳулуми фасли хазон боғи табъи ман,
Пажмурдаву фусурдаву бе баргу бор шуд.
Аз нағамву суруд дили ман фитоду рафт,
Дар сӯзу сози бекаси шамъи мазор шуд.

¹⁵⁹ Кухулат – сурмаранг.

¹⁶⁰ Самум – боди бисёр зарарнок.

¹⁶¹ Татовул – ба ғорат бурдан.

РОҶӢ

Номаш Мир Ато Муҳаммад буда, донишманди пархезкор ва адиби нозукхаёл аст. Дар баровардани моддаҳои таърих устод аст.

Дилам зи шавқи таманноӣ ёр ларзаду резад,
Сиришки хун зи ду чашми фиғор ларзаду резад.
Зи печу тоби ду гесӯи анбаринсояш,
Ҳазор нофаи мушки татор ларзаду резад.
Чу шабнаме, ки ба фасли баҳор аз варақи гул
Арақ зи орази гулгуни ёр ларзаду резад.
Зи шарми наргиси масташ зи дасти ҳури бихишtii
Ҳазор ҷоми майи хушгувор ларзаду резад.
Ба гул чу васли ҷамолаш насими субҳ бигӯяд,
Ба пой сарву лаби ҷӯйбор ларзаду резад.
Сиҳикадаш чу хиромад ба боғ дар қадамаш,
Шукуфа ҳамчу дирам бешумор ларзаду резад.
Ба ёди рӯи ту Роҷӣ ба дарғаҳи файёз?
Зи дида ашк чу абри баҳор ларзаду резад.

Барои моддаи таърихи вафоти падараш гуфта:
Гуфт хуре аз сари зуҳд омада таърихи он,
Сояи ту бо лаби кавсар аниси ҳури айн.

РИЁЗӢ

Муҳаммад Юсуф ном дорад. Чунон ки ӯ дар китобаш «Баён-ул-воқеа» ташреҳ медиҳад, аз авлодони подшоҳони Абдолии Ҳирот аст. Риёзӣ солҳои 1891 аз Фирӯзободи Ҳирот ба Машҳад ҳамроҳи падараш Муҳаммад Ҳасанхон рафта дар он ҷо зиндагӣ кард ва дар шаҳри Туси Эрон вафот намуд. Риёзӣ аз худ осори гаронбаҳо ба мерос мондааст, ки тамоми онҳо ба табъ расидаанд: «Баёну-л-воқеа», «Зиёу-л-маърифат», «Айну-л-вақоъ», «Дафтари дониш», «Пурсишу посух», «Файзи руҳонӣ», «Тахмисот», «Рубо-

иёт», «Парешон», «Авзои билод», «Хотимаи муҳорибаи русу ҷаҳон дар айнулвоқеъ».

Харчанд дилам шуд сипари тири маломат,
Эй дилшудагон, боз сари ёд саломат!
По аз сари кӯяш накашам, гарчи кушандам,
То ин ки ба сар хӯрд маро санги маломат.
Эй ёр, рух аз парда баровар, ки бидонам,
Хуршеду маҳ – ин ҳарду – канизанду ғулومات.
Биншин, ту ки шӯриш ба ҳавои ту нахезад,
Ошӯби қиёмат шуда барпо зи қиёмат.
Доруи пас аз марг ба Сухроб чи лозим,
Ҷуз ин ки Таҳамтан газад ангушти надомат.
Ин шоири бишкастапари сӯхтаҷонро,
Неку нигаҳе дор, ки афтода ба домат.
Бо фитнаи чашми ту Риёзӣ натавонад,
Дар кӯйи ту аз шӯриши дил қасди иқомат.

Дӯш андар барам омад санами нексиришт,
Дошт омода ба рухсори худ асбоби биҳишт.
Меваи васл талаб кардам аз он ҳосили умр
Гуфт деҳқони азал бар дилам ин тухм накишт.
Дил ки шуд банд ба ҳолу хату чашму абрӯ,
Ҷумла сарманзили ишқ аст, ҷӣ масҷид ҷӣ куништ.
Эй басо некӯрухонро, ки бувад одат зишт.
Тинати одами хокӣ ба майи ноб сиришт.
Риштаи ишқ ки бар дасти Риёзӣ афтод,
Тору пудест, ки дар ваҳдати ҳақ Марям ришт.

Рӯзе ки бимирам аз ғами дилдоре,
Ҷуз ишқ набошад дигарам ғамхоре.
Тобути маро ба маъбаре¹⁶² бигзоред.
Шояд гузарад ба ман парирухсоре.

¹⁶² Маъбаре – гузаштагоҳ.

Мардона тариқи ишқ бояд паймуд,
Бар ҳиммати хештан бибояд афзуд.
Коре ба чуз аз вафо набояд кардан,
Машхур ба номи нек мебояд буд .

Гар майли вафо бувад туро бисмилло,
Бар фикри чазо бувад наузамбилло,
Гар авфу хато кунӣ зи чурмам бигзор
Ло ҳавла ва ло қувват илло биллоҳ^{163*}

Чизе ки аз ӯ камол беҳтар набувад,
Чуз хилвату ёру боди дигар набувад,
Ин ҳар се агар туро муяссар гардад,
Айшест, ки шоҳро муяссар набувад.

СИДДИҚӢ

Ҳофиз Муҳаммад Наим «Сиддиқӣ» валади Мавлоно ал-ҳофиз ал – Ҳочимуҳаммад Сиддиқ мударриси/имоми Арк» аз хонадони маъруфи Ҳирот будааст, ки дар шаҳри Ҳирот ба дунё омад. Ӯ дар айёми ҷавонӣ илмҳои ақливу нақлии замонро фаро гирифт. Дар камолоти ӯ ҳиссаи падари донишмандаш арзишнок аст. Ӯ дар риштаи тиб низ дониши амиқ дошт. Сиддиқӣ бародари калонии Муҳаммад Аълами Ғаввос-донишманди кишвари Афғонистон аст, ки ман мавриди анҷоми вазифаи давлатӣ бо фарзандони ин фозили мӯхтарам борҳо сӯхбатҳо доштам. Мавриди оғози кори клуби адабии Ҳирот Сиддиқӣ чунин иброз дошт:

Марҳабо баҳри шумо эй навниҳолони Ҳирот,
Соҳибони фазлу атфоли дабистони Ҳирот.
Аз шумоён махфили илму адаб пурнур бод,
З–он, ки ҳастед ҳар яке шамъи фурузони Ҳирот.

¹⁶³ Нест ҳудуде ва нест қуввате илло магар ҳаст илло ба худованд.

Шукр эзидро, ки оби рафта боз омад ба чӯй,
Мужда бод абри шумоён эй адибони Ҳирот.
Ин маҷалла, к-аз назарҳо буд чанде нопадид,
Боз мебинем намоён шуд ба унвони «Ҳирот»
Ин маҷалла к-аз фурӯғаш оламе равшан бувад,
Порки Беҳзод аст дар ҷояш дар хиёбони Ҳирот.
Ҳаст оқои Ричой бо муовинҳои вай,
Фикриву Ғаввос ҳар як завқмандони Ҳирот.
Ин маҷалла бо клубу бо қироатхонааш,
Судманд асту бувад мавзуну шоёни Ҳирот.
Гуфт Сиддиқӣ чунин таърихи таъсисаш аён
Зеби маҷлис бод доим илму ирфони Ҳирот..

Сиддиқӣ соли 1946 дар Ҳирот аз олам ҷашм
пӯшидааст. Девонаш дар дасти бародари донишмандаш
Ғаввос махфӯз аст, ки онро мутолиа намудаам.

СОРАМИИ ҲИРАВИ

Сорамии Ҳирави, Аҳмадқули бинни Сикандархон
Низомуддавла аз шоирони бузурги қарни гузаштаи Ҳирот
аст. Дар қалъаи Нодимон мутаваллид шуд. Дар шоирӣ
табъи тавоно дошт. Аҳмадқулии Сорамӣ дар аҳволи
шуарое, ки аз замони Бедил то замони ҳудаш зиндагӣ
доштаанд, тазкирае навишта, онро «**Майкада**» номидааст.
Вай дар охири асри гузашта вафот кард ва дар равзаи
Аҳмади Ҷом дафн гардид. Аз байти як қасидааш маълум
мегардад, ки то солҳои 1886 дар қайди ҳаёт будааст. Ин
ғазал аз ӯст.

Ба даст омад зимом аз давлати ақли расо кам-кам,
Шавад аз дом мурғи зирак афтода раҳо кам-кам.
Тавон бо доми мурғи доноро намудан сайд,
Табассум мекунад бегонагонро ошно кам-кам.
Бирав май хӯр, риё кам кун, к-аз ин шайхи риёпеша,
Ба гардун мерасад бӯри риё аз бӯрё кам-кам.

Зи лутфам пири дурдикаш ниҳонӣ дод ин посух,
Ки даркаш ошкоро май, ки бар ҳай аз рий кам-кам.
Надонаш корвони дӯстро манзил кучо бошад,
Вале дар гӯши чонбозон расад донги даро кам-кам.
Маро гар хун бирезад наргиси мастат чи бокам з-он
Зи зулфи саркашат хоҳам гирифта хушбаҳо кам-кам.
Маранҷон Сорамӣ пайи таъдиби ҳар ноаҳл,
Ки ояд носазоиҳо яқин аз носазо кам-кам.

Девонаш дар дасти наберааш, ки ӯ низ Сорамӣ унвон
дораду раиси комитети иҷроияи шаҳри Ҳирот аст махфуз
аст, ки онро ба чанд рӯз аз ин марди фозил гирифта
мутолиа доштаам.

САБУРӢ

Ҳабибулло Сабури Алим ва писари Мирзо
Абдулваҳҳоби Ғуриёнӣ. Соли 1909 дар Ғуриён таваллуд
шудааст. Баъди фаро гирифтани илмҳои замон муддатҳо
дар Ҳирот кор карда, солҳои 1935 то 1971 дар шаҳри
Маймана ба вазифаҳои молиётро анҷом меод. Баъди он
ба Ҳирот баргашта ба идораи молдории Ҳирот ва баъд
маъмури молияи ҳукумати дар Кушки Ҳирот кор кард.
Соли 1948 дар Ҳирот оламро тарк намуд. Ҳарчанд шеъри
кам суруда бошад ҳам, завқи саршору эҳсосоти хуби
шоиронааш ба чашм меҳӯрад. Асосан ӯ ба жанри ғазалу
қитъа эътиқодаманд будааст:

Ғазал

Агар Мачнун шавам бар кӯҳкан аз дасти чононам,
Зи дил кай афканам то рӯзи маҳшар аҳду паймонам.
Биё эй солики роҳи муҳаббат чашм боло кун,
Бубин чун бисмили теги нигоҳат метапад чонам.
Ману шогирдиву таҳсилу паймони вафои ӯ,
Ҳамон дарсе, ки аз рӯзи азал додаст, меҳонам.
Ба ҳоли беҳудӣ гар нест манзурат гувоҳ ин аст,

Зи лутфи як нигоҳи чашм бар чоки гиребонам.
Забон кӯтоҳ кун эй хома з-оҳанги хаёли дил,
Нахоҳад шарҳ мазмун оварам маъзур имконам.
Ба олам дар бисоти моя қоне мерасад моро,
Ба қасди ростӣ гар мебарад таслими чононам.
Ба худ гуфтам, ки эй дил сиддиқи раҳи тариқат бош,
Зи табъи вожгуни ман агар пурсад, касе гӯям
Зи аҳли Ғуриёнам ҳам Сабурӣ ҳаст унвонам.

СОЛЕХӢ

Мирғулом Аҳмад Солеҳӣ писари Муҳаммад Акбари табиб дар кишлоки Бодмурғони шаҳри Нави Ҳирот соли 1914 ба дунё омад. Баъди хатми мактаб ба корҳои рӯзноманигорӣ пайваست. Солҳои зиёд муовини матбуоти Ҳирот буда, баъдан мудирӣ умумии матбуоти Майманаро бар уҳда дошт, ки то солҳои 1946 ба ин вазифа кор кард. Соли 1947 ба Кобул рафта аввал мудирӣ тахриротӣ вазорати адлия ва муддатҳо муовини раёсати гумруки Кобул буд. Солҳои охир ба раёсати матбааи давлатӣ анҷоми вазифа дошт, ки акнун нафақахур буда дар шаҳри Кобул зиндагӣ дорад. Солеҳӣ дар тарғибу тарбияи наслҳои ҷавон хидмати шоистаро ба ҳарч додаст. Миёни адабони Афғонистон шахсияти саршиноси адабӣ ба шумор меравад. То соли 1943 ба таҳаллуси «Навид» шеър мегуфт:

Эй беҳабар аз даҳр ба олам назар андоз,
В-эӣ хуфта гаронхобии ғафлат зи сар андоз.
Аз рӯи басират ту даме тарфи ҷаҳон бин,
В-аз ғаҳм нигоҳе ба улуви башар¹⁶⁴ андоз.
Бар зиллату пасмондагии хеш назар кун,
Бар рафъати ағъёр нигоҳе хабар андоз.
Ёрон ҳама дар манзили мақсуд расиданд,

¹⁶⁴ Улуви башар – баландии башар.

Эй бодияпаймо нигаҳе бар асар андоз.
Дар тирашаби хеш чароғи хирад афрӯз,
Дар равзани уммед шиои ҳунар андоз.
Аз зевари дониш ба худат зеби дигар деҳ,
В-аз ақмишаи¹⁶⁵ илм қабое ба бар андоз.
Бар хирмани бедонишиву танбаливу чаҳл,
Аз баҳри улуму ҳунар охир шарар андоз.
То чанд кашӣ меҳнату пастиву забунӣ
Фикре пайи беҳбуди Ватан эй писар андоз.

САЛЧУҚӢ

Салоҳудин Салчуқӣ бародари муфтӣ Сирочиддини Салчуқӣ аст. Ӯ дар шаҳри Ҳирот соли 1893 ба дунё омад. Пас аз таҳсили илмҳои замони хеш ва фаро гирифтани фалсафа ба мудирияти маорифи Ҳирот муқаррар шуд. Соли 1302 шамсӣ 1923 м. Салчуқӣ нигорандагии рӯзно-маи «Иттифоқи Исломи»-ро бар уҳда дошт. Чандин сол мудирияти матбуоти вазорати хориҷа буд. Салчуқӣ солҳои зиёд консули Афғонистон дар Бомбай ва Генерал консули Афғонистон дар Деҳлӣ буда, соли 1939 хангоме ки раёсати мустақили матбуот таъсис ёфт Салчуқӣ раиси он таин гардида, муддати нӯҳ сол ин вазифаи муҳими илмиву ирфониро иҷро мекард. Муддатҳо сафири Кабири Афғонистон дар Карочӣ, Миср ва Кувейт буд. Солҳои охири зиндагиашро дар маҷлиси Шӯрои миллий Ҳамчун намоёндаи аҳолии шаҳри Ҳирот буд ва баъди тақовут Солҳои пасин нафақахӯр буда, соли 1970 дар шаҳри Кобул аз олам ҷашм пӯшид.

Аз Салчуқӣ осори зиёде ба мерос мондааст, ки девони ашъораш то ҳол ҷоп нашудааст. Китобе дар нақди адабӣ бо номи «Афкори шоир», «Нақди Бедил», «Ҷабира», «Тақвими инсон», «Нигоҳе ба зебӣ», «Муқаддимаи илми ахлоқ» дар ду ҷилд, «Тарҷимаи ахлоқи Некумоқусӣ»

¹⁶⁵ Ақмиша – тиккаи нафис.

ва дигарҳо чакидаҳои хомаи ин донишманди номӣ мебошанд.

Оху афгон сарнавишти навъи инсон будааст,
Матлаъи субҳи азал чоки гиребон будааст.
Тарбият дар сояи ошӯби тӯфон будааст,
Қатра то гавҳар шавад умре ба Аммон¹⁶⁶ будааст.
Радди кайфиёти имкон суфват¹⁶⁷ эҷод асту бас,
Инъикосаст он чи дар оина пинҳон асту будааст.
Мушкिल ин чо шуд, ки мо мушкилписанд афтодаем
Вар на ҳалли рози имкон сахт осон будааст.
Ранчу роҳат сар ба ҳам дорад ба базми эътибор,
Метавон гуфтан гули чашмам гулистон будааст.
Ҳар кучо ишқ аст менозад ба ӯ пасту баланд,
Ҳалқаҳо з-ин хокдон бар гӯши Кайвон будааст.
Гар дили сад пораам сад чок шуд маъзур дор,
К-ин катон¹⁶⁸ дар тобиши он моҳи тобон будааст.
Ҳеч кас берун шудан натвон зи авзои муҳит,
Шер агар нолад зи таъсири наистон будааст.
Чашм агар бастам ба ёди он руҳи гулгун чи бок,
Дар шабистони тафаккур ҳам чароғон будааст.
Боиси кавну фасод ин тӯдаи ҷисм, асту бас
Марг ҳам дар даъвати ин ҷийфа¹⁶⁹ меҳмон будааст.
Гар набошад ишари имрӯз фардо ҳозир аст,
Зиндагиро мояи уммед сомон будааст.
Ди аторуд хомаам меду ашке мефишонд,
К-ин найи афсурда рӯзе чоҳи вулкон будааст.

¹⁶⁶ Аммон – номи шаҳр дар Шарқи Наздик.

¹⁶⁷ Суфват – чавонмардӣ.

¹⁶⁸ Катон – як навъ рустанист, ки аз он матоъ месозанд нури моҳ
онро кӯҳна месозад.

¹⁶⁹ Ҷийфа – ҷасади бӯйнок.

САИДӢ

Муҳаммад Амин «Саидӣ» писари калонии Ҳочӣ Саид Муҳаммадхони Борикзоӣ маъруф аст. Соли 1911 мелодӣ таваллуд ёфт. Саидӣ аслан тоҷир буда, солҳои охири умри хешро дар Маймана гузаронида, соли 1959 аз дунё ҷашм пӯшид. Саидӣ донандаи хуби адабу фарҳанг низ буда, гоҳо ашъори панду ахлоқӣ ва ишқӣ месуруд.

Ба истиқболи нозаш дил аҷаб мастона мерақсад,
Ба побӯсаш чудо аз ман миёни хона мерақсад.
Равон шуд хуни дил бар сафҳаи рухсор аз шавқаш,
Чу тифли ашк бар рӯям чи бебокона мерақсад.
Ба қурбонат шавам Лайливу шамъ чун чилва фарсой
Ҳазорон ҳамчу ман Маҷнун ба ҳар вайрона мерақсад.
Шиканҷи турраат гар сунбулу ҳам ёсуман бинад,
Зи рашки ҷаъди мушкинат шуда девона мерақсад.
Насими бӯи зулфат чун сабо овард сӯи дил,
Нафас бар синаам аз шавқ муштоқона мерақсад.
Надорад майли гул булбул, агар бинад гули рӯяш,
Ба пеши шамъи рухсораш дусад парвона мерақсад.
Саидӣ дӯш бар ёдаш рақам кардӣ зи хуни дил,
Қалам бар даст аз шавқаш чи устодона мерақсад.

ШАМСИДДИН ЗАРИФИ СИДДИҚӢ

Писари Мавлоно Муҳаммад Сиддиқ дар соли 1942 дар шаҳри Ҳирот ба дунё омад ва таҳсилоти худро дар Лицейи Ҳабибияи Кобул ба охир расонид. Дар соли 1946 аз Пуҳантуни ҳарбӣ фориғ ва шомили вазифаи давлатӣ шуд. Вай илова бар расонидани таҳсилоти олии маслакӣ аз тариқи курсҳои ихтисосӣ дар риштаи рӯзноманигорӣ ва пуҳанзаи адабиёти Донишгоҳи Кобул Лисонс гирифт.

Зариф Сиддиқӣ илова бар осори илмӣ як теъдод осор ва мақолоти зиёде дар маҷаллоту рӯзномаҳои Афғонистон интишор дод. Вай дар заминаи достонависӣ зиёд кор кардааст. Беш аз 100 достони кӯтоҳ аз вай ба нашр

расидааст. Нахустин маҷмӯаи дастонҳои кӯтоҳи вай аз тариқи рӯзномаи «Иттифоқи Исломи» дар 1966 нашр шуд. Дар аввали соли ҷумҳурии асари таҳқиқӣ ва илмӣи вай бо номи «Талоше дар роҳи ормонҳои миллий» ҷоидаи матбуоти гирифт. Зариф Сиддиқӣ акнун ба сифати журанист дар нахриёти вазорати дифоъ кор мекунад. То кунун 15 асар аз вай ҷоп шудааст. Аз ҷумла «Фарёди шикаста»- маҷмӯаи дастонҳои кӯтоҳ, «Ҳамосаҳои миллий дар паҳноии таърих», «Журнализм дар хидмати аскарӣ», «Дар ҷустуҷӯи хушбахтӣ» ва ғайраҳо аз ҷакидаҳои ҳомаи ӯст. Дар Душанбе рисолаи доктории худро дифоъ кардааст, ки ин ҷониб бо ӯ риштаи дӯстӣ дораду борҳо мо меҳмони ҳамдигар будаем.

Таҷаллои зебӣ

Ҷаҳон оҳиста дар гирдобӣ ҳастӣ,
Ҷу масте саргарон масту хурушон.
Баشار дар печу тоби ҷазру маддаш,
Ҷу гӯйе гӯтавар ғалтон-ғалтон.
Дар ин дарёи нопаддокарона,
Ба сӯи соҳили ҳақ раҳсипоранд.
Хубобосо фуру афтанду хезанд,
Ки онон ҷумлагӣ муштоқи ёранд.
Ту эй шабгард бингар корвонро,
Ҷаро беҳуда сар метобӣ аз роҳ.
Раҳат пеш асту ту дар ғафлати хеш,
Фуру мемонӣ аз ёрони оға.
Бирав к-он ҷо дарагат ламҳае ҳаст,
Ту андар пеши ру бераҳа дорӣ.
Агар раҳ гум кунӣ ин ҷо дарего,
Наҳаҳӣ ёфт роҳи растагорӣ.
Дар ин дунёи ҳусну лутфи хубӣ,
Ба бар то шоҳиди мақсуд гирӣ,
Ту монанди Зариф аз хеш боз ой.

/Маснавӣ/

Нишебу фарози ҳаёт

Махӯр ришва эй чоҳили беҳунар,
Ба халқи Худо чун расонӣ зарар?
Ба таҳти ҷаҳаннам шавӣ чоғузин,
Зи роҳи Худо гар бипечӣ ту сар.
Набошад туро чуз ситам бар ғариб,
На фазлу камолу на илму ҳунар.
Зи ришват бикун иҷтиноб эй шақӣ,
Зи қаҳри худованд мекун ҳазар.
Ту эй мазлумозори дунёпараст,
Чаро мезанӣ бар ғарибон шарар.
Нишебу фарози ҳаёт оқибат,
Туро мекунад рӯзе ҳам дар ба дар.
Басо ришвахӯрони дунёталаб,
Шуда сарнагуни қазову қадар.
Туро гар гумони фирор омада,
На раста шавӣ оқибат з-ин хатар.
На аз ту ризоянд халқи Худо,
Ту бар худ гумоне чунинро мабар.
Бикун раҳм бар аҳли бечорагон.
Зи ришват ҳаме кун ту сарфи назар.
Махӯр хуни мардум ту эй дунсифат,
На тарсӣ зи қаҳҳору аз додгар.
Туро пеш бошад газанди ҷаҳон,
Аз ин водии ҷаҳл мекун ҳазар.
Магар шарм ояд туро аз Худо,
Ки гирӣ зи бечорагон симу зар.
Макун зулму дасти ғарибон бигир.
Ки дар ҳашр бошад туро чун сипар
Бикун гӯш андарзи Шамси Зариф,
Чун Ғаввос овар ба даст ин гуҳар.

Зи баски ранчи ту бурдам ба интизор эй дӯст,
Дилам зи сӯзи ту гардида беқарор эй дӯст.
Зи баски сӯхтаам аз нигоҳи ҷонсӯзат,
Гирифта ҳар рағи ҷони маро шарор эй дӯст.
Маро таалуқи хотир ба ғайри ту набувад,
Биё, ки ғайри туам нест ғамгусор эй дӯст.
Даруни сина бисӯзад ба печу тоб ҳавас,
Диле, ки ғайри туро хост дар канор эй дӯст.
Кунун ки дар раҳи ишқи ту ҷонфида гаштам,
Чи ҳочат аст, ки сози дилам фиғор эй дӯст.
Биё ки мурғи дилам боз дона меҳоҳад,
Ту дом неву бубин лаззати шикор эй дӯст.

Талоши рӯзгор

Имшаб ар соқӣ маро бо чуръае ёрӣ кунад,
Дил раҳой ёбаду ҷон тарки ҳушёрӣ кунад.
Шӯълаҳо хезад зи оташдон ғавғои ҳавас,
Лаҳзае то дидаи дилдор дилдорӣ кунад.
Аз хумори наргиси махмури афсункори ёр,
Ранҷҳо ёбад, ки чашме азми бедорӣ кунад.
То набошад ҷуз таваҳҳум сабти нақши орзу
Аз тахайюл нест уммеде, ки ҳамкорӣ кунад.
Ҷустуҷӯи лаззати мастӣ саробе беш нест,
Ҳар киро чун ман зи худ эҳсоси безорӣ кунад.
Нозам он дарде, ки дар ошуфтагиҳои умед,
Чораи дилро зи ночорӣ ба ночорӣ кунад.
Солҳо бори гаронӣ зиндагӣ бурдам ба дӯш,
Ҳиммате бояд, ки кӯҳи ғам сабукборӣ кунад.
Барнагирам пой аз базми хуморолудагон,
То магар бошад, ки ҷоме дафъи хамморӣ кунад.
Дар талоши растагорӣ саъйҳо бошад ба кор,
Роҳ ҳамвор аст он касро, ки ҳақ ёрӣ кунад.
Дурам аз оромишу осудагӣ, аммо хушам
Баъд аз ин аз ман агар ҷонон парасторӣ кунад.
Аз кафи дарёи маънӣ нақди шеър орад ба каф,
Он ки монанди Зариф ин гуна шаҳкорӣ кунад.

Ғамхор

Ҳаме хоҳам эй дӯст чонам ту бошӣ,
Дар ин бенишонӣ нишонам ту бошӣ.
Натарсам зи бемехрии рӯзгорон,
Агар дилбари меҳрубонам ту бошӣ.
Натарсам зи нокомии зиндагонӣ,
Чу дар зиндагонӣ тавонам ту бошӣ.
Ба ранги тазоҳур надидам саботе,
Биё то ғами ҷовидонам ту бошӣ.
Зи беҳамзабонии ёрони мардум,
Биё то даме ҳамзабонам ту бошӣ,
Буридам зи ҳар кас таманно, ки шояд
Таҷаллиғаҳи ормонам ту бошӣ.
Ниҳон кардам аз нокасон рози дилро,
Ки ғамхори рози ниҳонам ту бошӣ.
Агар ман бихоҳам ба ғайри ту ёре,
Шигифте надорад, ки онам ту бошӣ,
Зи ранҷе нанолам зи дарде нагирям,
Чу оромбахш равонам ту бошӣ.

Ғазлу ҳунар

Эй писар гар туро ҳунар бояд,
Аз ҷаҳолат ҳаме гузар бояд.
Эй ки дар ҳоби ғафлатӣ барҳез,
К-аз ҷаҳоне кунун ҳабар бояд.
Илм омӯзу ғазлу дониш ҳам,
Гар туро рафъати башар бояд.
Дар раҳи иқтибоби ғазлу ҳунар,
Ҷаъде аз ҳад бештар бояд.
Ҳар чи мускил¹⁷⁰ бувад чи бода чи ҷарс,
Одамиро аз он ҳазар бояд.
Илм омӯзу симу зар андӯз,
Гар наҷоте туро зи шарр бояд.

¹⁷⁰ Мускил – нашъаовар.

Чойи олим биҳишти ризвон аст,
Чойи нодон ҳаме сақар¹⁷¹ бояд.
Дар хусули камоли Шамси Зариф,
Ғарб то шарқро сафар бояд.

Шиква

Чаро кунун накунам шиква аз ҷафои замон,
Ки ҷуз таассуфу ғам ҳосиле надод маро.
Чаро фишори ғамам ин чунин шикаста кунад,
Чаро замона нахоҳад ба лутф шод маро.

Чӣ кардаам, ки чунин рӯзгор зорам сохт,
Чӣ кардаам, ки ҷафои замона хорам сохт.
Ба ҷуз сафову муҳаббат чӣ ҷустаам эй дил,
Ки сарнавишт чунин хаставу фиғорам сохт.

Фусурда баски ҷону дили ман зи ғуссаву ғам,
Дигар на тоб ба дил монду не тавон бар ҷон.
Зи бас зи ҳар касу нокас маро ҷафо ояд,
На эътимод ба душман кунам на бар ёрон.

На шаб на рӯзу на шому на бомдод бувад,
Ки қатраҳои сиришкам ба гӯнаам начакид.
Надидаам ба ҳама умр лаҳзае ҳаргиз,
Ки дил хотири беҳудаҳо даме натапид.

Раво мадор Худоро, ки музмаил¹⁷² гардад,
Нишоти зиндагиву ишрати ҷавонии ман.
Раво мадор Худоё, ки то шавад хомӯш,
Ба дасти лашкари ғам шӯри зиндагонии ман.

¹⁷¹ Сақар - дӯзах

¹⁷² Музмил – нобуд шудан..

Рубоиёт

Бозо, ки зи ишваи ту аз даст шудам,
Аз бодаи наргиси ту сармаст шудам.
Биштоб зи беҳбудиву аз хушҳолӣ,
Бозо пайи пайванд, ки бигсаста шудам.

Эй ёр биё, ки ман талабгори туам,
Бо чони дилам ҳама гирифтори туам.
Ҳар бўсаи ту баҳои ҳар хастадилест,
Бифрӯш, ки ман сахт харидори туам.

Имрӯз, ки омадӣ нахоҳӣ рафтан,
В-он рози нагуфтаро нахоҳӣ гуфтан.
Он дурри гаронбаҳои лабҳоятро,
Чуз бо лаби хушки ман нахоҳӣ суфтан.

Рафтӣ туву ҳарду дидаам дар роҳат,
То сӯи мани овора /и/ дил огоҳат.
Тарсам, ки ту дер оиву ман хаста шавам,
Ё ман биравам, касе шавад дилхоҳат.

Гунаҳолуд

Нигоҳам медавад оҳиста дар чоки гиребонаш,
Чу мавчи оташе мелағзад аз лимӯи пистонаш.
Лаби тафтидаам то бар лабонаш ошно гардад,
Ба оғӯши таманно мефишорам танг чун қонаш.
Аз он олудаам доман ба лаззатгирии васлаш,
Ки метарсонадам ангезаи васвоси шайтонаш.
Саропоям шарору илтиҳобу¹⁷³ сӯзу ҳайҷон аст,
Намебинам раҳе чуз ин ки дил созам курбонаш.
Агар таркам кунад дилдор имшаб бо чунин мастӣ,
Ба чуз гарде намехезад, ки биншинад ба домонаш.
Дигар эй орзу овораам то чанд месозӣ,

¹⁷³ Илтиҳоб - бекарорӣ

Надорад шаҳри лаззат чуз саробе дар биёбонаш.
Дареғ аз ранчи рӯзафзуни он дарди шарарбезе,
Ки бесомонии дил ҳам намеорад ба сомонаш.
Намехезад дил аз ошуфтагиҳои ҳавасбозӣ,
Магар ишқи гунаҳолуд биншонад зи исёнаш.
Фиреби хоё хуӣи зиндагонӣ нест чуз ранге,
Ки аз берангии мо част охир ранги имконаш.
Чунуни ишқ дар бандат кашад охир Зариф имшаб,
Шудӣ ошуфта аз бас дар нигоҳи шӯхи фаттонаш.

Танини рафта

Эй фусуни нағмаи ғавғои ман,
Шӯълаи ҷонсӯзи шӯрафзои ман.
Эй шарори оташи андешаҳо
В-эй қарори беқарориҳои ман.
Эй шамими атри гулзори хирад,
«В-эй табиби ҷумла иллатҳои ман»
Эй ғурури эътимоди нафси ман,
В-эй шукӯҳи ҷони бепарвои ман.
Эй бинои мастиву озодагӣ
В-эй намои ранчи нопайдои ман.
Эй ғуруғи тобноки зиндагӣ,
Комбахши ишрати рӯёӣ¹⁷⁴ ман.
Мояи пирӯзии имрӯзи ман,
Соия хушбахтии фардои ман.
Гӯши ҷонро пандҳо нағзу латиф,
Чашму дилро аз пайи нобуди ман.
Боз гардад рози ман афсонасоз,
Эй танини рафтаам овои ман.
Кистӣ эй ламъаи уммедҳо,
Заррае равшантар аз хуршеди ман!!!

¹⁷⁴ Руё – дар хоб дидан.

СУЛТОНЁР

Хайрмуҳаммад мутахаллис ба «Султонёр» валади Султон Аҳмад дар 1954 м. дар хонадони деҳқон дар деҳаи Қалъаи Шотири ҷавори шаҳри Ҳирот ба дунё омад. Соли 1974 аз синфи 12 Лицейи «Султон» фориғ ва шомили донишгоҳи педагогии Ҳирот гардид. Акнун ба вазифаи муаллими политехник ба корҳои амалӣ дар донишгоҳи мазкур кор мекунад. Вай аз соли 1975 то имрӯз ба шеъргӯӣ алоқаманд буда, чандин асараш дар рӯзномаи «Итифоқи Ислоҳ» маҷалли «Ҳирот» ва баъзе рӯзномаҳои марказии Афғонистон ба нашр расидааст:

Ишқи хом

Як лаҳза нест гардиши гардун ба коми мо,
Охир нагашт он гули зебанда роми мо.
Боди саҳар кучост, ки пайке зи мо барад,
Не қосиде ба ёр расонад паёми мо.
Лабташнағони водии хушкидаи туем,
Ку соқие, ки бода бирезад ба чоми мо.
Моҳи рухат накард фурузанда кулбаам,
Фарқе кунун кучост ба субҳу ба шомии мо.
Васфи ту гул рабуд басте рӯзгори мо.
Кай бурдаанд ба некӯӣ баъди ту номи мо.
Бар гуфтаат ҳазор бимурдаму зистам,
Бовар намуд туро бизад як каломи мо.
Султонёр хӯрд фиреби занандаат,
Нафрин ҳазор бор бар ин ишқи хоми мо.

Васфи китоб

Аниси қалби зори ман китоб аст,
Рафиқи номдори ман китоб аст.
Агар то субҳидам танҳо бимонам,
Фақат пайваста ёри ман китоб аст.
Калиди рафъи мушқилҳост моро,
Ба рафъи ғам канори ман китоб аст.

Нагардонад парешон хотирамро
Гули холӣ зи хори ман китоб аст.
Ба ҳар сӯ гар варақ гардонамаш ман
Наранчад посдори ман китоб аст.
Ба сӯҳбат ҳамнишинаш бошам ҳардам,
Азизи ин диёри ман китоб аст.
Дар он аст ганҷҳои хуфта пинҳон,
Чу нахли пур зи бори ман китоб аст.

Паймона

Сабрам намонду аз ту надидам нишон ҳанӯз,
Оҳам фарозу ашки равонам аён ҳанӯз
Аз дурии висоли ту ман зард гаштаам,
Умрам ба бод рафту ту ҳастӣ ҷавон ҳанӯз.
Чашмам ба роҳу дил ба ғам андар тапу талош,
Дар интизори дилбари номехрубон ҳанӯз.
Нахли умед аз ғами ҳичри ту даршикаст,
Ту навбахори ҳусниву ман дар ҳазон ҳанӯз.
Қаддам бубин, ки ҳам намудӣ зи дурият
Сарви расову лӯбатӣ дар бўстон ҳанӯз.
Сӯям назар зи наргиси шахло намудай,
Оташ задӣ ба ҷону дили нотавон ҳанӯз.
Паймона чуз ба номи ту кай мекунам тӣҳӣ,
Ман дар уммедаи он бути ширинзабон ҳанӯз.

Ноошно

Эй нозанин, ки пар зада дил дар ҳавои ту,
Қурбони он карашмаи ноошнои ту.
Аз дил асири зулфи пареши ту гаштаам,
Ай ҷон фидои хандаву нози адои ту.
Сар аз вафову хоки раҳат мегузорамат,
Чун тӯтиё ба чашми ман он хоки пои ту.
Пурнур гашт хонаи торики қалби ман.
Аз партави фуруғи руҳи дилкушои ту.

Дар ин ҷаҳон ба ҷуз гули рӯи ту ҳеч нест,
З-он рӯ ҳамеша дил битапад дар ҳавои ту.

Пайкори муаллим

Гарвидаам ба дониши саршори муаллим,
Ошиқ шудам ба нахли гуҳарбори муаллим.
Он кас ки барқ шуъла занад дар диёри ҷаҳл,
Сар мезанад зи буттаву гулзори муаллим.
Дар қаҳқашон кас нарасад ҷуз зи роҳи илм,
Як ҷо бувад зи шаммаи афкори муаллим.
Моро чи суд суҳбату васфи паривашон,
Равшан шавад замири дидори муаллим.
Ҳар ҷо ки ҷаҳлу яксара бедонишӣ бувад,
Гардад табоҳ зи заҳмату пайкори муаллим.
Аз файзи нури илм ҷу абнои ин ватан,
Бино шавад зи кӯшишу кирдори муаллим.
Зиммат шавад зи нури ҳақиқат ҳаме табоҳ,
Раҳшанда бод машъали анвори муаллим.

Ниҳоли яъс

Аз фурқати ту дар дили шабҳо гиристам,
Кунче зи ғам гирифтаву танҳо гиристам.
Пинҳон намудаам ба замири ҳазор роз,
Чун гаштаам ба ишқи ту расво гиристам.
Шохи умеди ин дили пажмурда бар надод
Ҳайрон ба ҳоли пур сару савдо гиристам.
Зиндони ғам макони мани бенаво бувад.
Мачнун шудам зи ҳичри ту Лайло гиристам.
Охир ниҳоли яъси тан аз по фитоду рафт,
Дар ёди рӯи он бути зебо гиристам.
Ҳосил нашуд зи лаъли лабат коми дил ҳанӯз,
Дидам тихӣ ҷу соғару дарё гиристам.
Беморро шифо набувад бе ҷамоли ёр,
Чун дарди ишқ нест мудавво гиристам.

Афсурдаро чу нест умеди висоли дӯст,
Шаб то саҳар ба ёди ту бечо гиристам.
Кардӣ сафар зи гулбуни меҳру сафои ман
Чун абр дар қафои ту ҳар ҷо гиристам.

Моҳи осмон

Сад дил бубастаам ба таманнои орзу,
Охир шикаст шӯҳи фиребои орзу.
Дилро фиканда дар ҳами абрӯи дилкашаш,
Сад пора сохт ханчари зебои орзу.
Умрам гузашту лутф надидам зи дилбаре,
Чонам фитода дар ғаму савдои орзу.
Кай мерасад ба дасти дилам домани нигор,
Мачнун шудам зи ишваи Лайлои орзу.
Ҷоми муҳаббате ба лаби ташна кай расад,
Моро фақат зи наргиси шаҳлои орзу.
Дорам умед ай, ки рухат моҳи осмон.

Ваъдаи висол

Гуфтам рухат чи бошад, гуфто ба моҳ бингар,
Гуфтам қади расоят, гуфто ки рост чун сарв.
Гуфтам, ки чашми мастат, гуфто бубин ба соғар,
Гуфтам чи шеваи туст, гуфто ҳаме ситамгар.
Гуфтам китоби ишқам, гуфто, ки дорам аз бар,
Гуфтам лаби ту бўсам, гуфто чу шахду шакар.
Гуфтам, ки абрувонат, гуфто, ки ҳаст ханчар.

Гуфтам, ки боғи ҳуснат, гуфто бубин саросар.
Гуфтам бидеҳ висолат гуфто ба рӯзи маҳшар.

САИДМИР

Саидмир соли 1860 ба дунё омад ва 1913 дар 53 солагӣ вафот кардааст. Саидмир беҳтарин шоири аср ва хубтарин нависандаи Ҳирот аст. Девони бузург дорад. Касе ки девони ӯро меҳонад гумон мекунад, ки бо Ҳоконӣ ва Салмони Совочӣ ё Қоонӣ саноеи лафзӣ ба Салмон мушобихат дорад ва дар Маддохӣ ба Қоонӣ. Саидмир осори хешро бо хатти зебои худ чамъ карда, вале ботаассуф аз назди бозмондагонаш гум шудааст. Саидмир чун шоири хубтабъ ба сифати неки инсонӣ низ мавсуф буд. Ахлоқи некӯ, илмияти баланд, табъи олӣ ва хатти зебо дошт. Илова бар он наққошиву рассомиро низ бо камоли маҳорат касб карда буд.

Сад шукр ба даргоҳи илоҳӣ омад,
Аз курби амир.
Яъне шарафи ҷаҳонпаноҳӣ омад,
Бо тоҷу сарир.
Дар зиннати мақдами Ҳабибулоҳон
Бар шуд дили боғ,
Таърих ҷу боғи подшоҳӣ омад,
Аз хомаи пир.

Аз панҷараи қасри ту эй симзанах,
Ин оина сурх шуд, ки тобад бах-бах.
Кунам ба канори ҷӯй дар мавсими дай,
Аз қаҳр бирехтиву шуд баста ба ях.

Қанде, ки маро нозири хушчеҳра ниҳод,
Ширинии ӯ мазоқи хотир бигушод,
Дар вақти дуо рафиқи ҷонӣ мегуфт,
Ин рӯи сафед бе хати сабз мабод.

Бадбахт ҷу ман, ки хуш хате таҳрир аст,
Бадбахттарин, ки монеи тасвир аст

3-ин ҳарду ду батар, моҳири тақрир аст,
3-ин ҳарсе батар фақиру номаш Мир аст.

Дар гардун дили кас шикори ҳастӣ макунад,
Дар қайди ҳисоли хушпарастӣ накунад.
Чун ман ададаш, зи кам муаххар¹⁷⁵ машавад.
Панҷоҳи вай аз чиҳил ба пастӣ накунад.

Порае аз қасида

Шабе чун шабе дӯш шоҳ кавкиб,
Чу дарбохта чатри зар кард ғоиб.
Раҳе сабзхинги ҳисорӣ бишуд тай,
Расид адҳами шаб¹⁷⁶ ба чандин мавокиб¹⁷⁷.

Сухайл аз бари сакфи куҳлӣ дурахшон,
Чу бар синам аҳриман номи воҳиб.
Бичарбид зилли замин бар завоҳир,
Чу бар рӯи салмо ҳучуми ҷавоиб.

СЕЛОБ

Одина («Селоб») соли 1959 дар ноҳияи Дарморахти Шугнон ба дунё омад. Падараш Қосим пешаи деҳқонӣ дошт ва аз саводи ибтидоӣ бархурдор буд. Селоб баъди хатми таҳсилот ва нияти таҳсилоти олӣ ба Кобул омада соли 1982 аз Пуҳантуни ҳарбии Кобул диплом гирифт. Ӯ аз соли 1975 ба сурудани ашъор оғоз кард ва аввалин шеъраш соли 1977 таҳти унвони хитоб ба ҷавонон ба матлаъ дар рӯзномаи «Бадахшон» ба чоп расидааст:

Ай ҷавонон, хидмати ин майҳани пасон кунед!
Хоку хошоки ватанро чун гули райҳон кунед!

¹⁷⁵ Муаххар – ақиб гузошта шуда.

¹⁷⁶ Адҳами шаб – торикии шаб.

¹⁷⁷ Завоиб – ҷои нишаст.

Ин ватан, ин мардумон доранд таманно аз шумо,
Баҳри вичдон гушнагонро чораи як нон кунед!

Аз ҳамин сол ва баъд ӯ бо рӯзномаву маҷаллаҳои Афғонистон ҳамкорӣ дошта дар замони таҳсил дар Пуҳантун хабарнигори ифтихории маҷаллаи «Техник» будааст. Баъд аз фориғот аз Пуҳантун дар урдуи Афғонистон шомили хидмат шуда дар рӯзномаи «Ҳақиқати сарбоз»-ургони Қуввати мусаллаҳи Афғонистон кор менамояд. Одина аъзои Анҷумани нависандагон дар Ҳирот аст. Ӯ дар яке аз мақолоти худ шаҳрҳои Файзободу Ҳирот ва Ғазниро шаҳрҳои адабии Афғонистон донистааст.

Роҷеъ ба Ҳироти Бостон ашъори зиёде дорад. Вазиши боди тобистонӣ дар Ҳирот, ки ҳавои онро мулоим месозад, онро баробари мизоч ёфта, мегӯяд:

Рӯзҳои гарм ҳамеш боди мулоим мевазад,
Фасли тобистон ҳавои чун баҳор дорад Ҳирот.

Агарчӣ мақолоти ӯ ба жанрҳои мухталифи журналистӣ дар рӯзномаҳо ба нашр мерасанд, вале ӯ бештар шефтаи шеър буда, мегӯяд: «Навиштани мақолоту мазмунҳоро сирф ба хотири анҷоми вазифаи хеш дар рӯзнома менигорам, аммо сурудани шеър ишқи ман аст ва барои офариниши шеъри асил дар талошам».

Ашъори Селоб асосан ба ду ҷанба тақсимбандӣ мегардад, ки ишқӣ ва размӣ мебошанд. Селобро кайҳост мардумони Афғонистон мешиносанд ва ба муносибати 10-умин солгарди инқилоби Савр соли 1988 шеъри ишқии ӯ баранди ҷоиза қарор гирифтааст, ки матлааш ин аст:

Донам ки дар фироқи ту девона мешавам,
Ошиқ ба сони булбулу парвонам мешавам.

Баҳор

Имрӯз ҳама бинам маҳрӯю маҳи тобон,
Фарши чаману гулшан пур аз садафу райҳон.
Фирдавс барин бошад аз файзи баҳор имрӯз,
Хизро шуда бустонҳо аз ҷомаи сабзпӯшон.
Онро, ки ба хоби марг дӣ рафт, шуда бедор,
Гӯё ки Масеҳо гашт бӯи сахари найсон.
Базму ғазали булбул оғоз шуда бо гул,
Паймона ба каф дорад он соқии ҳампаймон,
Аз абри гуҳаромез ҳар қатра гуҳар борад,
Аз шодии ҳар қатра гул чок кунад домон.
Ҳар шом сахар дорад, ҳар ғам зи паяш шодӣ,
Аз шабнаму ашки субҳ гулҳо шуданд хандон.
Имрӯз навоғоз аст, бояд зи нав оғозем,
Бунёди муҳаббатро бандем ба ҳам паймон.
Эй моҳи замин, имрӯз бояд ба мадор оӣ,
Бар меҳвари худ чарҳад парвину маҳи осмон.
Селоб туро вақти тарабу айш аст,
Зоҳид ба харобот аст маст аз маю бо мастон.

Асрори шукуфаҳо

Маро дишаб ҳавои дӯст ёде аз баҳорон дод,
Машомам бӯи атри мушкбези лолазорон дод.
Навои рамзи пирӯзӣ ва ё фатҳи зафар дар гӯш.
Ту гӯи бубулони ин чаман аз шохсорон дод..
Надонистам чаманро ин шукуфа аз чӣ мебошад,
Насим аз ин ҳақиқат дӯш моро рози пинҳон дод.
Рафиқи ҳамсафар моро ба сӯи панҷумин олам,
Маро ёд аз набарди беамони халқи афғон дод.
Қиёми раҳкушои инқилобу ҳизби маҳбубам,
Гувоҳи парчами сурхаш зи хуни родмардон дод.
Мароми кишри мазлумон ба тарҳи нав таҷаллӣ шуд,
Чароғи рафъати мардум ба дасти навҷавонон дод.
Ниҳоли инқилоб имрӯз чи хуш нашъу намо дорад.
Самар хоҳад барои боғбони асри даврон дод.

МАРСИЯ БАР ВАФОТИ МУЛЛО ВОСЕИ ЗАРАФШОНИИ ТОҶИКИСТОН

Абармарде, ки хидмат баҳри мардум буд паймонаш,
Ҳаёти умри он ҳаштоду шаш дарёфти поёнаш.
Фалак «Восеъ» чароғи Дарғро хомӯш гардонид,
Гирифт Қурбонро аз каф бихишти поки ризвонаш,

Сари қавму чароғи маҷлиси аъёни аҳли Дарғ,
Чу Ҳотам дар саховат буд хости роствичдонаш.
Садоқат адлу инсоф доимо вирди забонаш буд,
Насиҳат баҳри фарзандону наздикони ёронаш.
Фидои руҳи ту қурбон шавад Қурбон то гардад,
Сазовори насихатҳо расад бар коми армонаш.
Дарего омаду рафт дар ҷаҳон ин расми дерин аст,
Чунин парвардану куштан бувад такрори давронаш.
Ба ин асрори номаълум чанде монд Селоб ҳам,
Расонад дасти тақворо ба тахти поки имонаш.

Абармарде, ки хидмат баҳри Дарғу мардумонаш
буд паймонаш,
Зи чархи дун ҳаёти умри он ҳаштоду
шаш дарёфт поёнаш.
Фалак «Восеъ», чароғи Дарғро, хомӯш гардонид,
Дарего баҳри Қурбон тира шуд он шамси тобонаш.

Соҳили амн

Орзумандам, ки то чун шона дар мӯят шавам,
Тири мижгонат гирифта сайди абрӯят шавам.
Сӯхтам дар ишқи ту ҳар сӯ фитода шуълаам¹⁷⁸
То ки бодам оварад, хокистари кӯят шавам.
Гоҳ-гоҳ сӯям гузар, эй нозанин, к-аз рӯи лутф

¹⁷⁸ Шуъла – порчаи нур.

Гарчи бечонам, вале то зинда аз бўят шавам.
 Гар ба умрам по ниҳам берун зи ишқат лозим аст,
 Ҳукм фармо, қозиё, то банди гесӯят шавам.
 Умри ман андар талоши рози чонон рафт, рафт,
 Раҳ наёбам то чӣ сон ман оғаҳи ҳӯят шавам.
 Чашми ман дар интизори моҳи тобон то ба кай,
 Эй қамар, бинмо руҳат то нозири рӯят шавам.
 Рафта-рафта ғарқ шуд Селоб дар тӯфони ишқ,
 Он сӯят амн аст соҳил, то ки он сӯят шавам.

Ишки пинҳонӣ

Қалби маҳзуни ман афсӯс, ки ғамхона шуда,
Рафта дар пой бутон роҳ, ки девона шуда.
Достонам шуда машҳур ба ҳар шаҳру диёр,
Бар забони ҳама агёр чу афсона шуда.

Гуфтам, аз ҳеш бипурсем: дар ин шаҳр чаро
Ҷумла аз ҳешу таборам ҳама бегона шуда.
Хостам аз ҷоми лабаш ҷуръаи ғофил бичашам,
Дӯш аз бими ман он баставу паймона шуда.

Вой бар синаи манн – ҷойгаҳи ишқи бутон!
Сели ишқаш ҳамаро бурдаву вайрона шуда.
Равшан аз шамъи руhash гашта ҳама манзили мо,
Дил ба даври руhi он шамъ чу парвона шуда.

Сӯзи ў соз бувад дар дили ғампарвари мо,
Рафта дил ходими он зодаи ноздона шуда.
Гуфтам: «Ай қон, бирав аз тан, ки шавам
 ғофили ишқ».

Гуфт: «Беҳуда мағў, амр зи чонона шуда».
Роз бошад ба дилат ишқ, вале фош макун,
Он ки ифшо шуда, расво ҳама завлона шуда.
Ман ба ин хомӯшӣ ҳаргиз нашавам лоиқи ишқ
Роз ногуфта, ки ҳамроз ба чонона шуда.

Чӣ мезебад

Ба дарди ишқи ту сабру қарор мезебад,
Ба роҳи омаданат интизор мезебад.
Ба чашм оҳуи сайёд луъбати ширин,
Ба бешаҳои дили ман шикор мезебад.
Азизи Миср, ҳама лашкарат пиёда равад,
Туру ба тавсани мушкин савор мезебад.
Ҳарифи базми тарабро зи чоми бодаи ишқ,
Зи дасти нози ту, эй майгусор, мезебад.
На ман ба банди вафои туам асир, вале
Чу ман ба доми зулфи ту садҳо ҳазор мезебад.
Ба як назар зи ту то осмон расад, Селоб,
Туру ба сӯи он назаре бор-бор мезебад.

Навои сулҳ

Ҳар дам шавад баланд ба дунё навои сулҳ,
Омода халқ гашта зи дил барои сулҳ.
Ҳар мавҷаи ҳаво, ки шавад рух ба роҷию,
Аввал расад ба самъи халоиқ садои сулҳ.
Имрӯз пеши рӯст тариқи мусолиमत,
Доранд ҷумла аҳли ҷаҳон иддиои сулҳ.
Хуш меҳурад ба гӯши зану марду шайху шоб,
Азбаски дилписанд бувад мочарои сулҳ.
Ё пок кирдугор ба олам тифоқ деҳ,
То фитнаву ғасод шавад зери пойи сулҳ.
Аз боргоҳи ҳазрати халлоқи коинот,
Хоҳам ба эҳтизоз¹⁷⁹ мудовим ливои сулҳ.
Афғонситони мо басте аз миллалӣ дигар,
Ҳастанд муттаҳид ҳамагон дар бинои сулҳ.
Меҳоҳад ин Тараф, ки шавад хору зардранг
Қавме, ки ӯ ситеза намояд ба ҷои сулҳ.

¹⁷⁹ Эҳтизоз – ларзиш.

Имшаб

Дилам аз тири мижгони ту равзан-равзан аст имшаб,
Даруни синаам сӯзон мисли гулхан аст имшаб.
Нофармойӣ агар ташриф дар кошонаам, чоно,
Ба ман то субҳ оташбор хоки меҳан аст имшаб.
Нигоро, бе ҳузурат зиндагонӣ зеб кай дорад,
Набошӣ гар, манзил чу дӯзах бар ман аст имшаб.
Хабар гаштам, ки дар базми ҳарифон меравӣ, гӯё,
Маро дар бешаи хори мугелон маскан аст имшаб.
Худо донад, чӣ мегӯянд рақибон дар ғиёби ман,
Аз он рӯ бар сари оташ маро ҳар дам тан аст имшаб.
Намедонам туро аз омадан сӯям кӣ гардонад,
Гумон дорам, ки ҳар кас ҳаст, бар ман душманааст, имшаб.
Чаро, эй сангдил, дар кулбаи эҳзон намеой,
Ки муштоқи чамолатро умеди дидан аст имшаб.
Тараф хоҳони васли туст бигзораш ба танҳой,
Ки ҳичронат ба вай мушқилтар аз ҷонкандан аст имшаб.

УМЕДӢ

Абдураззоқ Умедӣ, писари марҳум Муҳаммад Умари тоҷир, соли 1917 дар Ҳирот ба дунё омад. Улуми адабиро дар айёми ҷавонӣ ҳифз намуд. Ӯ дар насру назм осори зиёд гуфта, ки дар матбуоти даврӣ ба таъб расидааст. Умедӣ дар хонадони фарҳангиён рушд кард ва саҳми ӯ дар матбуоти Ҳирот хеле боарзиш аст. Ӯ ҳамроҳи бародари худ Ричой дар парвариши ҷавонони соҳибзавқ кӯшиши фаровон ба харҷ додааст. Умедӣ соли 1980 дар зодгоҳаш шаҳри Ҳирот аз олам ҷашм пӯшид.

Эй нолаи сӯзанда, зи дил қасди сафар кун,
Боре ба дили сангиндилон саҳт асар кун.
Эй дуди дили сӯхта, аз сина бадар шав,
Оташ ба ҷаҳон барфikan, эҷоди шарар кун.
Инсофу мурувват набувад дар дили мардум,
Эй ҷарх, фуру резу ҷаҳон зеру забар кун.

Эй кавкаби иқболи фурӯзанда, кучой?
Бозову шаби тираи моро ту сахар кун.
Эй чархи фалак, аз чи нагардӣ ба муродам,
Раҳме ба лаби хушки ману дидаи тар кун.
Эй он ки туй моили оини тазаллум¹⁸⁰,
Аз дуди дили сӯхтагон низ ҳазар кун.
Эй хома, ту кам нестӣ аз найшакари Ҳинд,
Гуфтори ман, ар талх бувад, пур зи шакар кун.
Эй мазраи омол умеди асаре бахш,
Дар нахли муроди дилам эҷоди самар кун.
Тағофул пеши чашми мо ҳичоб аст,
В-агар на дилбари мо бениқоб аст.
Ба ҳар гул чилваи рухсораи ўст,
Вале ҳусни нигоҳи мо ба хоб аст.
Ба дӯзах розиам, гар ёр бошад,
Биҳишти бе рухи чонон азоб аст.
Ризои хотири чононаи ман
Маро дар ҳар ду олам интиҳоб аст.

УҚОБ

Ҳабибуллоҳ мутахаллис ба «Уқоб», валади Ҳоҷӣ Гулом Ҳайдар, соли 1940 дар қарияи Уқоби Инҷили Ҳирот ба дунё омад. Вай дар тифлӣ дар Ҳирот ҳамроҳи падари худ муқими Ҳирот шуд. Таҳсилоти худро дар мактаби «Муваффақ» ва литсеи «Султон» гирифта, идомаи таҳсилро дар Донишгоҳи Кобул дар риштаи таъриху ҷуғрофияи факултаи адабиёт анҷом дод. Аз он пас ба вазифаи муаллимӣ дар маорифи Ҳирот муқаррар гардид. Ҳоло раиси шӯрои вилояти иттиҳодияи рӯзманигорони Ҳирот аст. Осори ӯ дар рӯзномаи «Иттифоқи Ислом» маҷаллаи «Ҳирот» ба нашр расидааст.

¹⁸⁰ Тазаллум - дар луғат маънии «додхоҳист» аммо шоир онро ба маънии «зулмкунанда» овардааст, ки хатост!

Орзуи каҳкашонихо

Чӣ мегӯянд?

Чӣ хоҳанд гуфт?

Ачаб ин чойгоҳи зисти инсон аст,

Ки мо ормонҳо доштем, бибинем сатҳи маъман,¹⁸¹

Ҳама чизаш дилангезаш аст.

Саропо гулситони обранги ҷаннат аст ин ҷо.

Дамиданҳои нури субҳгоҳонаш тарабхез аст,

Ва шабхояш ҷӣ зебову дилангез аст,

Мусаффо нилгун обаш пур аз мавҷи фараҳбахш аст,

Ҷаҳони хушкхояш – гулшани ҳастӣ,

Зи дидораш ҳавас лабрез.

Вале афсӯсу сад афсӯс,

Ки инсонҳош надонад қадри ҳастихо.

Зи баҳри ҳеч бистезанд бо ҳам то пой нестиҳо.

Гурӯҳи тибхоҳашро¹⁸² аз ин ҷангу ситези пуч,

Ба сина қалби хунии пур аз доғ аст.

Агар раҳти сафар бори дигар бандем,

Ба сӯи кураи хокӣ.

Умеду орзу дорам, ки бинам сулҳу ваҳдатро.

Дар ин маъман ҳукмфармост,

Бисоти сулҳу оромиш ба сатҳаш панд ҳам пандест.

Ва мо бо лаззату шодӣ саропои ҷаманзораш кунем сайре,

Ва дар дидори худ бо ҳам ҳама сулҳу сафо бошем,

Ва дар сар то сари гетӣ набошад ранг аз ҷанге.

Ҳама гӯянд муборак бод ин шодиву ҳамроҳӣ,

Миёни каҳкашонҳову халқи кураи хокӣ.

¹⁸¹ Маъман – ҷои оромиш.

¹⁸² Тибхоҳ – хушхоҳ.

Қуи сафед

Ҳадя ба Пушкин

Дар хаёлам қуи ваҳшӣ мекунад парвоз,
Рӯи амвочи хурӯшангези волгои сафед.
То биёбад қуи зебои сиёҳашро,
То ки биншинад ба рӯи мавҷҳош.
Месарояд бо суроҳи гарданаш,
Гарм шав Волго-волго.
Гарм шав аз гармии ишқангези он,
Духтар, дарё, қуи зебо.

Гулгашт

Ҳадя ба Душанбе

Гӯянд падаронам, ки мо тоҷик ба қавмем,
Хуш гуфта ҳазор сол, ки Душанбе бисароем.
То кай ба навои дили ғамдида сароям,
Оё шавад он рӯз, ки бо симтане чанд,
Гулгашти чаманзори Душанбе бароям.

Рақси кулӣ

Шеърӣ ман шеърест аз эҳсос,
Шеърӣ ман шеърест аз оташ,
Оташи афрӯхта аз андух,
Эҳсос зи амвочи шарора гарму ишқи оташини ман.
Ба ту, эй ахтари эҳсосҳои дилнишини ман,
Ба ту, эй духтари дарёҳову чангалҳо,
Ба ту, эй духтари кӯлисифати овора дар сахро,
Ба туву рақси эҳсософарини ту.
Ба туву ишқи исёнофарини ту,
Ба ту, эй духтари кулӣ гули сахро.
Ҷаҳони лаззату фарҳат,
Ки шеърӣ ман.
Бидуни ҳастии ту
Сардтар аз бистари интизорихост

ФАЙЗӢ

Ҳоҷӣ Саидаддин Файзӣ соли 1904 дар қарияи Гулром ба дунё омад. Хатту саводно дар қарияи хеш баровард. Баъди хатми таҳсил муддати 10 сол дар маорифи Ҳирот ба сифати устод анҷоми вазифа дошта, баъди солҳои 1929 ба дигар корҳои маъмурии пардохт. Соли 1948 баъди бозгашт аз ҳаҷ аз корҳои маъмурии даст кашид. Чунон ки муаллифи «Тазкираи шоирони муосири Ҳирот»-устод Ғаввос мегӯяд, Файзӣ насру назмо хуб менигарад, дар нутқу хитоба низ моҳир аст. Файзӣ соли 1979 дар зодгоҳи хеш аз олам ҷашм пӯшид.

Аз ғаму шодии гардун ҳеҷ дар ҳайҷон мабош,
Аз такад рӯзи навозиш хаставу хандон мабош.
Вазъу кирдори ҷаҳони бевафо бошад мудом
Ғаҳ тараққӣ, ғаҳ таназзул, бастаи инон мабош.
Дода ҳақ дастури кофӣ баҳри раҳ паймуданат,
Андар ин раҳ ҳамчу Маҷнун волаву ҳайрон мабош.
То ба кай дар коҳили зоёе кунӣ умри азиз,
Даст баста, по шикаста, ҳабс дар зиндон мабош.
Кӯшише кун, то ба даст ояд туро илму ҳунар,
Дар ҷаҳолат солҳо саргаштаву печон мабош.
Илму дониш саъйи комил уқдаҳо ҳал мекунад,
Баҳри ҳалли уқдаҳо ҷуз толиби ирфон мабош.
Бе тариқи иҷтимоӣ раҳ ба мақсад кай барӣ,
Баҳри мумкин чораҷӯ шав, хориҷ аз имкон мабош.
Дида во кун, ҳар тараф бингар тараққиётро,
Ғайри дониш дар тараққӣ чорае хоҳон мабош.
Тору пуди миллату давлат ба ҳам вобастааст,
Баҳри тафрику таҷаззо ҳеҷ ғаҳ кӯшон мабош.
Ишқ кори хуб бошад на ба таъби нокасон,
Нокасонро аз таъашшуқ нуктаи гӯён мабош.
Дар баҳори зиндагонӣ беҳтар аз маҳбуб чист?
Бе тамошои руҳи маҳбуб дар бӯстон мабош.

Дар бисоти хурдагирон зиндагонӣ мушкӣл аст,
Юсуфи Мисрӣ машав ё сокини Канъон мабош.
Файзиё, гар номи неку сарбаландӣ толибӣ
Аз хиёнат дур шав в-аз сидқ рӯгардон мабош.

ФИКРӢ

Абдурауфи Фикрии Салчуқӣ соли 1908 дар Ҳирот ба дунё омад. Чун Фикрӣ дар муҳити хонадони равшанфикре ба воя мерасид, таҳсили илму адаби замонро мукамал дар айёми тифлӣ аз бар намуд. Ӯ дар баробари адабу фарҳанг дар санъати нафисаи хаттотӣ низ беҳамто буд. Фикрӣ яке аз давомдиҳандагони соҳибзавқи мактаби Беҳзод аст. Ӯ тамоми умр ба гирдоварӣ намудани китобҳои нодири қаламии таъриху фарҳанг ва адабиёти бостонии мардуми Мовароуннаҳру Хуросон пардохта, шоистатарин ганҷинае фароҳам овард. Фикриро мардуми Афғонистон мумтозтарин муаррих ва шоири соҳибзавқ медонанд. Фикрӣ чанд вақт муовини маҷаллаи «Балдия» ва солҳои 1938 – 1941 муовини Анҷумани адабӣ ва муддате мудирӣ Музейи Ҳирот буда, ба қошиқорӣ чадиди Масҷиди Ҷомеъи Ҳирот саҳми шоиста доштааст. Солҳои охири умраш Муовини клуби адабӣ ва муҳаррири маҷаллаи «Ҳирот» будааст. Фикрӣ дар баробари муаррих, хаттот, олими забардасти илму фарҳанг буданаш шоири соҳибзавқ аст. Ӯ аз худ мероси гаронбаҳое ба ҷо монд. Фикрӣ соли 1968 дар Ҳирот аз олам ҷашм пӯшид.

Порае аз як қасида

Абри озорӣ чу шуд доманкашон бар сабззор,
Домани сахро шуд аз гулҳои рангин пурнигор.
Хок шуд кофури тинат, лола шуд оташнамой,
Бод шуд анбарниҳоду об шуд нӯшингувор.
З-аввали ин маҳ ба шаҳристони Орий ё Ҳарӣ,
Ҳолате бинӣ, к-аз ӯ хира бимонад рӯзгор.
Ёсуман дар боғ рӯяд настарин дар бўстон,
Дар ҷаман рӯяд шақоик, лола андар кӯҳсор.

Ҳар саҳар аз боғ ояд нолаҳои фохта,
Ҳар сабоҳ ояд зи гулшан шӯру овои ҳазор.
Лола андар дашт гӯё оташе афрӯхта,
Баҳри он чашне, ки ҳаст аз подшоҳон ёдгор,
Охири ин моҳ, наздики маҳи урдубиҳишт
Шаҳри мо ранги дигар гирад зи фазли кирдигор.
Боғро бинӣ ба сони равзаи хулди барин,
Роғро бинӣ ба сони боғ пурнақшу нигор.
Рӯз аз ҳар гӯша ояд нолаҳои чангу най,
Шаб навои тор ояд аз ямину аз ясор.
Гул ба гул печида бинӣ чун ба гулшан бигзарӣ,
Шодкому шоддил, чун ёр аз дидори ёр.
Арғувон бинӣ, ки шохаш ёсуман овехта,
Ёсуман бинӣ, ки бошад арғувонаш гӯшвор.
Настаран бинӣ, ки дорад шохи сурӣ дар бағал,
Шанбалиди зард бинӣ ёсаминаш шохсор.
Наргиси бемор бинӣ дар канори бўстон,
Савсани озод бинӣ дар канори чӯйбор.
Боғ андар боғ бинӣ чун биҳишт андар биҳишт,
Лола андар лола бинӣ, чун баҳор андар баҳор.
Гоҳ бинӣ норвон, чун беда ларзон, беқарор,
Гоҳ бинӣ обҳо хомӯш андар обдон.
Гоҳ дар фаввора гирён, гоҳ андар обшор.
Ман дар ин фаслу дар ин маҳ андар ин деринашаҳр
Ҳолате дорам ба сони ошиқони дилфигор.
Гоҳ дорам раҳ ба сӯи боғу гоҳе сӯи дашт,
Гоҳ дорам ҷо ба саҳро, гоҳ ҷо дар кӯҳсор.
Гоҳ ҳастам шодмону гоҳ ҳастам тангдил,
Гоҳ сармастам зи бода, гоҳ сардард аз хумор.
Нолаҳо дорам зи дарди ишқ чун ноланда руд,
Гиряҳо дорам зи дасти ҳаҷр чун гирянда тор.
Лек андар ин баҳори хуррам аз дидори шох,
Бо нишоту шодмонам, шодкому комгор.

ФАРИД

Абдулҳаким мутахаллис ба «Фарид» соли 1923 дар Ҳирот ба дунё омад. Дар зодгоҳи хеш таҳсил намуда, баъди хатми он ба сифати муаллим дар маорифи шаҳри Ҳирот кор кард. Баъди чанд гоҳе маъмури матбааи шаҳри Ҳирот таъин гардида, то охири умр, то соли 1984 дар матбаа масруфи чопу тадқиқу тадвин буд. Ӯ дар шеърӯ шоирӣ ва насри гузаштагону кунунии форсу тоҷик саликаи хубе доштааст. Осораи дар рӯзномаву маҷаллаҳои Афғонистон ба нашр расидааст. Соли 1973 дар Ҳирот аз дунё чашм пӯшид. Фарид шоири хушсалиқа ва ҳозирҷавоб будааст.

Санги ҷафои даҳр фидотааст бар сарам,
Зору наҳифу хору парешону музтарам.
Гардидаам ба доми муҳаббат асири ғам,
Бошад ҳамеша мӯниси ман дидаи тарам.
Дард аст гар чи нест маро симу зар, вале
Бо нақди ҷон муҳаббати ҷонон ҳамехарам.
Рӯзи нахуст аҳду вафо бо ту бастаам,
То ҷон бувад маро аз ин аҳд нағзарам.

Ҳарчанд ҷаври беҳаду бе мунтаҳо кунӣ,
Меҳри ту маҳв кай шавад аз лавҳи хотирам.
Ҷавру ҷафо кунад ба ман он ёри сангдил,
Дил метапад ба сина, ки ман сайди лоғарам.
То гаштаам, Фарид, аз он моҳрӯ ҷудо,
Бошад шаби фироқ ба сар шӯри маҳшарам.

ФИДОЙ

Ҳочӣ Абдулфаттоҳ мутахаллис ба «Фидой» соли 1911 таваллуд шуд. Дар зодгоҳаш таълиму таҳсил намуда то ба дараҷаи донишманди маъруф шуҳрат пайдо кард. Фидой яке аз донандагони забардасти адён аст. Ӯ дар вазъи баҳси диниву ирфонӣ дасти тавоно дорад. Дар навишти навъҳои гуногуни хат маҳорати фавқулода зоҳир кардааст. Фидой дар баробари ин яке аз шоирони суфимашраби кунунӣ мебошад, ки ашъори ӯ дар маҷаллаву рӯзномаҳои Ҳирот ба таъъ расиданд.

Нолаи фирок

Ёди айёме, ки айши бекароне доштем,
Фориғ аз ағёр ёри меҳрубоне доштем.
Дар ҳавои шуъларӯе з-аввали шаб то сахар,
Шамъсон дар анҷуман ашки равоне доштем.
Аз фуруғи чилваи он ёри гулрухсори хеш
Мову булбул дар чаман шӯру фиғоне доштем.
Ҳамдами айшу тараб озод аз ранчи талаб,
Дар фазои олами қудс ошёне доштем.
Буд моро хилвати ҳолӣ зи нақши мову ман,
Оламе хуш фориғ аз суду зиёне доштем.
Хуш насими лутф бар мо мевазид аз ҳар тараф,
Як баҳори хурраму дур аз хазоне доштем.
Дар муҳити маҳрамият нуқтаи марказ будем,
Дар бисоти ошноӣ иззу шоне доштем.
Эй фалак, аз дуди охи норасои мо мапурс,
Бартар аз авзои гардун осмоне доштем.
Аз ҷабини фитратам ҷуз нақши яктоӣ махон,
Соф аз ранги дуйи покиза ҷоне доштем.
Чун ки дар чайбат кунун ҷуз мояи ифлос нест,
Чанд мегӯӣ фидоӣ ину оне доштем.

ФОНӢ

Саид Акбар мутахаллис ба «ФонӢ» соли 1893 ба дунё омад. Баъди хатми таҳсил ФонӢ ба корҳои гуногуни маъмури пардохт. Дар баробари он ФонӢ ба омӯзиши шеърӣ шоирӣ тавачҷуҳи зиёде дошта, ашъори зиёди мутакаддиминро аз ӯд медонист. Дар ашъори ӯ мадҳу саноҷои муҳимро мегирад. Ӯ соли 1953 дар зодгоҳи хеш олавро падруд гуфтааст.

Ғазал

Эй бути фитнагари шӯрангез,
Бо мани дилшуда то чанд ситез?
Сарви навхезу гули наврас ту,
Расту бархост зи мо растохез.
Турраат ғолиясо нофакушост,
Ғесӯят мушкфишон анбарбез.
Ҳар кучо хели ғамат хона занад,
Лашкари ақл ниҳад рӯ ба гурез.
Бандаи ишқамо аз кавн¹⁸³ озод,
Ҳалқаи зулфи бутон дастовез.
Дарди Фониист илоҷаш гулқанд,
Хандае чанд ба дашном омез.

Дар банди туям чун гул кушодае бифирист,
Бар роҳати ман азоби одӣ¹⁸⁴ бифирист.
Эй он ки бар оташи Халил об задӣ,
Бар хоки мани тафида бода бифирист.

ФАЙӢ

Саъдуддини ФайӢ соли 1904 ба дунё омад. ФайӢ баъди таҳсили улуми адабиву арабӣ дар маорифи Хирот муаллим шуд. Муддате муаллим ва муддате дар доираҳои

¹⁸³ Кавн – дунё.

¹⁸⁴ Од – маъмулӣ.

расмию миллӣ маъмуриятҳоеро анҷом дод. Файзӣ дар нутку хитоба маҳорати хос дошт. Соли 1979 вафот кард.

Ғазал

Мавҷи баҳор дар ҳама ҷо чилва сар кунад,
Рӯҳу димоғи аҳли хирад тозатар кунад.
Дар боғу бўстон гулу булбул ба шавқу ноз,
Чун нолаҳои қумриву мурғи саҳар кунад.
Ғалтад ба рӯи сабзаву гул шабнам аз ҳаво,
Абри баҳор навҳа ба кӯҳу камар кунад.
Баҳри нисори нағмасароёни ишқу шавқ
Домони дашт ҷумла пур аз симу зар кунад.
Ҷӯши баҳору чилваи гул лутфи кирдигор,
Шаву шағаф ба мардуми соҳибназар кунад.
Ҳар миллате, ки ғофилу бебоктар бувад,
Тӯфону симу зилзила зеру забар кунад.
Онон ки шукри холиқи бечун адо кунанд,
Ҳифзи вучуду неъматашон бештар кунад.
Ҳофиз, ки марди шоиру мумтози вақт буд,
Ёде зи шӯру гардиши даври қамар кунад.
Имрӯз рӯзи кӯшишу технику санъат аст,
Бекорро замона ҳама дар ба дар кунад.
Файзӣ ба фасли сабзаву гул мешавад ҷавон,
Фасли хазон варо зи ҳама пиртар кунад.

Намехоҳам, ки бином вазъи дунёро хароб имрӯз,
На ҳам абнои навъи хешро андар азоб имрӯз.
Агар ҷанги ҷаҳонсӯзи дигар ояд дар ин олам,
Бирезад хуни мазлумон ба ҳар ҷо то рикоб имрӯз.
Зи ҷанги шуму қатли бегуноҳони ситамдида,
Аҷаб набвад агар ҳар шом гирад моҳтоб имрӯз.
Ба ҳоли мардуми бечора имъоне¹⁸⁵ назар кардам

¹⁸⁵ Имъон – таваҷҷуҳ кардан.

Ба ғакру масканат тавъам ба вазъи носавоб имрӯз.
Тамоми агниё дар айшу ишрат зиндагӣ доранд,
Ятиму бевазан аз ҷӯъ¹⁸⁶ чун тори рубоб имрӯз.
Камар дар хидмати навъу ватан мардона маҳкам кун,
Ба хурду хобу ғафлат чанд бошӣ чун давоб¹⁸⁷ имрӯз.
Ба кори дину дунё аз самими қалб дохил шав,
Ки умрат зуд гардад ҳайф монанди ҳубоб имрӯз.
Ту, эй нафси ҳарис андар хиёнат, орзу дорӣ,
Наметарсӣ, ки ояд ногаҳон вақти ҳисоб имрӯз.

Канори ҷодаи шоҳӣ қароргоҳи ман аст,
Ғами муҳит ба ҷон вирди субҳгоҳи ман аст.
Тавачҷуҳам ба ҳӯроку либоси тоҳир нест,
Ҳаёти содаам, эй дӯст, узргоҳи ман аст.
Агар ба хидмати дину ватан супорам ҷон,
Ба зинду марг яқин васфи иззу ҷоҳи ман аст.
Ба иртиқои ватан шавку мафрате¹⁸⁸ дорам,
Саодати шарафи қавм расму роҳи ман аст.
Тулӯи ахтари барқи ҷадиди шаҳри Ҳирот
Ситораи саҳарӣ дар шаби сиёҳи ман аст.
Зи саъйи ширкати «Имрон»¹⁸⁹ Ҳарӣ шавад обод,
Ки сарпаноҳи умуму паноҳгоҳи ман аст.
Ба назму наср тақаллуф намекунад Файзӣ,
Саҳифаҳои ҷароид ба ин гувоҳи ман аст.

Пардаи ғафлат ба гӯши инсу чин бинҳодаанд,
З-он сабаб дар ҷамъи дунё мавлеъу¹⁹⁰ дилдодаанд.

¹⁸⁶ Ҷӯъ – гушнагӣ.

¹⁸⁷ Давоб – чорпо.

¹⁸⁸ Мафрат – зиёд.

¹⁸⁹ Имрон – ободӣ.

¹⁹⁰ Малеъу – ободӣ.

Сирри хилкатро худо бинҳуфта аз махлуқи хеш,
 3-он ки эшон вочиди азманду беҳад содаанд.
 Хилъати зебои каррамно ба одам дӯхтанд,
 Баҳри таҳқиқи ҳақиқ доимо омодаанд.
 Раҳзани инсон бувад шайтон ба анвои ҳиял,
 В-аз каромат мунсариф дар фикри чому бодаанд.
 Файзиё, аз мову ман бигзар, ба дунё тарс деҳ,
 Аҳли дунёву тачаммул мунҳариф аз ҷодаанд.

ФАКУРӢ

Абдушшакур валади Абдурасул дар қарияи Ганҷони
 Ғуриён таваллуд ёфтааст. Дар 12-солагӣ сояи падар аз
 сараш гум шуд. Ба нисбати мушкilotи зиёд натавонист
 таҳсилоташро аз синфи 6 бештар давом диҳад. Вай
 «Факурӣ» таҳаллус мекунад. Муддате китобдор ва чанде
 ҳам дар матбуоти Ҳирот кор кардааст. Акнун омири
 Марастуни Ҳирот аст. Факурӣ чун аз хонаводаи бафазл ва
 илмпарвар бархостааст, ба мутолиаи улум ва осори адабӣ
 ва фанни нависандагӣ шоирӣ алоқаи фаровон дорад.
 Осори Факурӣ дар маҷаллаи «Ҳирот» ва «Иттифоқи
 Ислом» ва дигар рӯзномаҳо маҷаллоти марказии
 Афғонистон ҷоп шудааст.

Остони васл

Гаштаам бисмил зи теги тези абрӯи касе,
 Мезанад оташ ба ҷонам оташи рӯи касе.
 Аз биёбонгардиам манъам макун, эй беҳабар,
 То ки дорам орзуи чашми оҳуи касе.
 Бениёзам аз тамошои гулу сайри баҳор,
 Мерасад то дар димоғи дил маро бӯи касе.
 То расам бар остони васли ҷонон аз вафо,
 Хуни дил меборам ин ҷо то сари кӯи касе
 Солҳо бегона гаштам аз худу аз ошно,
 То шудам воқиф ба тарзи шеваи хӯи касе
 Эй Факурӣ, бо ҳама тақову Зухдам оқибат,
 Гашт мурғи дил асири холи Ҳиндуи касе.

Ҳиммати мардона

Баски савдои сари зулфаш ба сар дорем мо,
Кай зи тири таънаи зоҳид хабар дорем мо.
То дар ин ҳастии мавҳум по ниҳодем аз адам,
Бе таваккуф пеши рӯ роҳи сафар дорем мо.
Рух кучо тобам зи ҳарфи зишти ҳар бадгавҳаре,
Ҳиммати мардона чун шамсу қамар дорем мо.
Тири фурсат аз камони гардиши гардун гузашт,
Рӯзу шаб бо худ ҳисоби симу зар дорем мо.
Ҷумла саргардони мақсудем дар олам, вале
Аз тағофул парда дар пеши назар дорем мо.
То ки ҷӯёи қаноат бошам аз мардонагӣ,
Кай тамаллуқ пеши хони муътабар дорем мо.
Орзуе дар дили мо ғайри он дилдор нест,
Кай чу зоҳид қиссаи ширу шакар дорем мо.
По кашидем аз гулистон бе тамошои рухаш,
Ҳамчу гул доман пур аз лахти чигар дорем мо.
Эй сабо, арзи Фақуриро ба он дилбар бигӯ,
Нола бо ёди ту ҳар шаб то сахар дорем мо.

Шӯри ишк

Бодаи ишқу муҳаббат то ҳаме дар ҷом буд,
Он чи андар орзу буд ҷумлагӣ дар ком буд.

Сокиё, аз як-ду ҷоме аз ғамам озод кун,
З-он ки дар олам ҳар он чи дидаам авҳом¹⁹¹ буд.
Баъд аз ин бар гуфтаи зоҳид нахоҳам дод гӯш,
Ҳолиё чун боҳабар гаштам, ки лутфан он буд.
То шабе аз баҳри қатлам ҳам маҳ бар бом шуд,
Дидаам чун чашми бисмил муддате дар бом буд.
Бигзарад фурсат чу тир аз ҳалқаи доми камон,
Дар ҳақиқат зиндагӣ моро ба дунё ком буд.
Дилбаронро чора осон бошад аз баҳри дилам,

¹⁹¹ Авҳом – гумон, тасаввур.

Сайди пайконхӯрдари паҳлӯи роҳат дом буд.
Шӯри ишқаш гашт охир боиси девонагӣ,
В-ар на Мачнун дар миёни пухтагонаш хом буд.
Нолаам то дошт таъсире ба он бедодгар,
Эҳтиҷе кай маро дар номаву пайғом буд.

НУРУЛҲАҚИ ФАРҲОН

Нурулҳақи Фарҳон соли 1945 таваллуд ёфт. Ашъори иҷимоию сиёсӣ дорад, ки пайваста дар матуботи Афғонистон чоп мешавад.

Кистам

Агар ба ишқи ватан ҳамчу шуъла шуълаварам,
Агар ба халқи ситамдида ёру ҳамсафарам,
Агар ки доғи дили бевазан занад шарарам,
Агар ба ашки یتимон ба қадр менигарам.
Бидон, ки зодаи насли коргарам.

Агар зи бодаи меҳанпарастӣ сармастам,
Агар ба хизмати мустазъафон¹⁹² камар бастам,
Агар тилисми шаётини даҳр бишкастам,
Агар чу Геву чу Сухробӣ паҳлавон растам,
Суфуфӣ хасм шикастам, зи хайли ранҷбарам.

Агар чароғи зиёбахши илму ирфонам,
Агар ки мучрии аҳдофи ҳизби шеронам,
Агар ба фикри таоливу маҷди инсонам,
Агар ки сели хурӯшону мавҷи тӯфонам,
Бино ба дарки расолат ҳамин бувад назарам.

¹⁹² Мустазъаф – зиф, камбағал.

Шикебой

Ҳамчу парвона ба гирди шамъи мардум сӯхтем,
Рост гуфтем, рост рафтем, ростӣ нафрӯхтем.
Рӯзҳо размандагӣ, шабзиндадорӣ то ба субҳ,
Зарбаҳо бар тораки душман ба шиддат кӯфтем.
Бо баёну дар амал бо рашҳаи ашки қалам,
Ишқи меҳан, дарси мардумдӯстӣ омӯхтем.
Панча додем бо ҳама душвориву ранчу меҳан,
Аз фаророҳони ситамкаш хори зиллат рӯфтем.
На ба зӯру зар ниҳодем гардани ачзу ниёз,
На ба ҳамнавъи заифу нотавон афрӯхтем.
На ба ёди ҷоҳу макнат¹⁹³ не ба фикри айшу нӯш,
Не зи гилолуд оби рӯде моҳие андӯхтем.
Ҳол агар носозгорӣ менамояд рӯзгор,
Бо шикебойӣ ҳамесозем агарчӣ сӯхтем.

Мавҷи тӯфон

Шамъи фазои шомӣ ғам аз рӯҳи пажмон¹⁹⁴ бишканам,
Селам, ки аркони ситам аз беҳу бунён бишканам.
Ғаввоси баҳри бекарон фарзанди насли қаҳрамон,
Чун киштии размоварон амвоҷи тӯфон бишканам.
Мавҷам, хурӯшам, ҳайбатам, нурам, ғурурам, ғайратам,
Ҳамосасозӣ наҳзатам, занҷиру завлон бишканам.
Созандаи насли ҷавон пайке зи ман вирди забон,
В-аз маъбари¹⁹⁵ заҳматкашон хори муғелон бишканам.
Гурранда шери сангарам, буррон чу теғу ханҷарам,
Бар душманам юриш барам, асрори шайтон бишканам.
Бо азму разми оҳанин бо наъраи шӯрофарин,
Андар дили машриқзамин, ашрори даврон бишканам.
Арбоби бедоду ситам дар мазҳари мо гашта хам,
Бо зарбаи бас мунсаҷим, баҳ-баҳ чӣ осон бишканам.

¹⁹³ Макнат – мақом гирифтани.

¹⁹⁴ Пажмон – афтодарӯх.

¹⁹⁵ Маъбар – роҳи убур.

Бо шӯру шавқи мардумӣ, бо иттиҳоду боҳамӣ,
Занҷирҳои бардагӣ бо чангу дандон бишканам.
Анвори хуршед аз шафақ шои сияхро карда шак,
Бо суръати ҳамтоӣ барқ фонуси дуздон бишканам.
Фарҳон, биё в-аз Ҷоми Ҷам, мутриб навои зеру бам,
Махмурии ҳаҷру алам, пой хумистон бишканам.

Ишқ ба ватан

Панҷа бо шери ҷаёну паҳлавонӣ бо паланг,
Раҳ буридан побараҳна рӯи лоҳу саҳра санг.
Бо тани лоғар кашидан кӯҳи шохеро ба пеш,
Бо ҳасу хошок бастан рӯди Нилу сели Ганг.
Худ бияфкандам ба коми шуълаи оташфишон.
Бо шаторат бо шитобу бо ғиреву бо ғаранг.
Ё шудан ба тораки гардун ба они воҳиде,
Аз само сӯйи замин афкандани худ бедаранг.
Ё ба ғаввосӣ ба туфону талотумҳои баҳр,
Ё шудан андар ба коми моҳии шорпу наҳанг.
Рӯз то шаб ҳафтаҳо ҳам ташнакому гурусна,
Дар сиячолу ба зиндон дар утоқи тору танг.
Ин ҳама бошад гуворо бар мазоқи ман қасам,
Не ки дар мулки аҷониб дар ҷабинам доғи нанг.

Омадани ушшоқ

Ҷони ман, як лаҳза бош, имрӯз ҷонон мерасад,
Мизбони хона бош, имрӯз меҳмон мерасад.
Чилчароғи манзилон хомӯш созед лаҳзае,
Равшанӣ имрӯз з-он маҳрӯи тобон мерасад.
Ташнаро ин мужда гӯ, эй беҳабар, баҳри ҳаёт,
Оби ҳизр аз осмон монанди борон мерасад.
Эй нафас, эй ҷони ман, эй руҳи ман, маъзур дор,
Лаҳзае берун марав, Исо ба дармон мерасад.
Эй дили нодида дурру гавҳари лаъли набот,
Ганҷи қорун ояд имрӯз, з-он фаровон мерасад.

Гул ба гулшан сабза дар боғ лола дар саҳро ҳама,
Ханда доранд инчунин, булбул ба бӯстон мерасад.
Солҳо дар интизори васли чонон будаам,
Фурсати васлаш кунун ошкору пинҳон мерасад.
Сӯзи дил, ором гир, дар қалби Фарҳон хуфта бош,
То табиби ишқ имрӯз баҳри дармон мерасад.

НАФРАТИ ЧАНГ

Зи чанги бе самар фарёд-фарёд!
Ки дода сарватам барбод-барбод!
Табассум аз лабони кӯдаконам
Рабуда, гаштаанд ношод-ношод!
Дар он хуне, ки аз қалби падар рехт,
Писар олуда гашт бедод-бедод!
Ба марги ҳар писар бечора модар
Кашад оҳ аз чигар фарёд-фарёд!
Ба қалби модарон сад доғи корӣ,
Зи марги навҷавон бинҳод-бинҳод.
Арӯси нав ҳино бар даст дорад,
Зи килк он ҳалқааш афтод-афтод!
Чу Ширин гашта ӯ зору парешон,
Ки рафт аз кӯи ӯ Фарҳон-Фарҳод!

Башар дар сулҳ сӯи осмон рафт,
Ва бинҳод асри нав бунёд-бунёд.
Ҳар он ку чангро доманзанон рафт,
Надорад хонаи обод-обод!
Танаффур аз шари чанги табаҳкун!
Маро ҳаст аз ниёгон ёд дар ёд.

Игтиҳод

Биё, то муттаҳид аз роҳи худ санг бардорем,
Ҳар он монё зи пеши худ ба як оҳанг бардорем.
Шукӯҳу ханда дар лабҳо шавад чорӣ зи якрангӣ,
Хуширо ҷовидон созему хашми чанг бардорем.

Ба базми сулҳи майхорон набошад айб зоҳидро,
Ба по хезему бо шодӣ рубобу чанг бардорем.
Нашояд бишавем 3-ин пас фиғону нолаи тифлон,
Ба шодӣ тифлаконтро дар канори танг бардорем.
Дили чоки ятимонтро ба тори сулҳ бояд дӯхт,
Ки то аз қалби мазлумон ғубору занг бардорем.
Шавем неру ба ҳам, кишвар шавад гулзор аз ваҳдат,
Ки то бошад ба ҳам симу заре аз санг бардорем.
Тавони фурқату дури надорад қалби маҳзунам,
Барои васлати ёрон қадам фарсанг бардорем.
Ватан аз мову мо, яксон, ҳукуқи зистан дорем,
Чи беҳтар 3-ин ватан мо манфиат якранг бардорем.

Сафари дил

Шаҳбози шаҳи суи санам боз парида,
Ушшоқи дилам болу парашро бибуррида.
Ағёр, ки бар шаҳпари ман рашки ҳасад дошт,
Бо теги ду дам синаи софаш бидарида.
Шаҳбоз, ки рафт бар сари савдои муҳаббат,
Дил дода, ғаму васваса, савдо бихарида
Фарҳон ҳамон муштарӣ бошад, ки ҳамеша
Дил додаву чон додаву ғамро бихарида.

Расми гетӣ

Зи ман гетӣ аввал аз доғи фонӣ дӯстонам бурд,
Сухан ногуфтаҳо боқӣ забонтро аз даҳонам бурд.
Қаноат карда худро соҳиби ҳарду ҷаҳон гуфтам,
Аввал сабрам, дуввум тоқат, севум ҳарду ҷаҳонам бурд.
Зи сӯзи гарми тобистон ҳазон амну амонам буд,
Вале он лашкри сармо ба ваҳшат ин ҳазонам бурд.
Ман аз дирӯз медонам дуруст дар даҳр по мондам,
Вале имрӯз бо нестӣ ҳамӯшу ногаҳонам бурд.
Намегардад абад ин хок сер аз марги мову ту,
Кунун то ман ҳама насли заҳири¹⁹⁶ дудмонам бурд.

¹⁹⁶ Заҳир – якҷоя.

Дар охир гуфтам, эй Фарҳон, ин расми ҷаҳон бошад,
Намебинӣ маро гетӣ ҳама аз ину онам бурд.

Ҷаҳоннамо

Дилам аз ваҳшати дунё даруни сина меларзад,
Шавам ҳайрон, ки дасти нафрати Одина меларзад.
Зи қонуни тақомул боми панҷумро сафар дорам,
На онро монёӣ мебинам, на инро зина меларзад.
Кунун озодагӣ бар мову ту бингар муяссар шуд,
Вале инҷову онҷо ҳар дили пуркина меларзад.
Талоши душманони ҳуррият бо ҳасми кинтӯзӣ¹⁹⁷
Чу тасвираст миёни шишаи оина меларзад.
Барои хидмати мардум нишинам ҳар шаби ялдо,
Дилам аз зиндадорӣ шаби Одина меларзад.

Бозрасон

Қосид ин номаи моро ба Ватан бозрасон,
Мухр бишкан, даҳанамро ба сухан бозрасон.
Эй насими сахарӣ, зинати гулро бинамо,
Мавсими гунчашукуфта ба ҷаман бозрасон.
Ноқарорем, гар аттор кунӣ кори савоб,
Баҳри мо қатрае аз мушки Хутан бозрасон.
Рафт аз ёди ман он қиссаи дерини қуҳан,
Қиссаи асри навинро ба қуҳан бозрасон.
Шаҳпарӣ сулҳ бипар бар фалаки кишвари мо,
Аз диёрат сухани сулҳ ба ман бозрасон.
Лаззати шаккари он шӯҳ ханӯз монда ба дил,
Бори дигар шаккарашро ба даҳан бозрасон.
Тоқати фурқати ҳичрон дигар нест маро,
Васли ҷонон муродест ба ман бозрасон.
Аз ману ҳофизи ширин сухан шаҳд калом,
Ин паём дар дили ҳар аҳли сухан бозрасон.

¹⁹⁷ Кинтӯзӣ – кинаварзӣ.

«Дили нозкардаи моро ба насиме бинавоз,
Яъне он чон зи тани рафта ба тан боз расон».
Муддаову ҳавасе нест ба Фарҳон дигар,
Булбулонро зи муғелон ба чаман боз расон.

ТОЛИБ

Муҳаммад Содик Толиби Ҳиротӣ соли 1918 ба дунё омад. Ба мантику фалсафа майл ва мутолиаву мубоҳисаро дӯст медошт. Соли 1953 дар Ҳирот даргузашт. Осори адабии ӯ саршори мазмунҳои интиқодӣ ва иҷтимоианд.

Иттифок

Бар забонам нагзарад ғайр аз садои иттифок,
То ки чон боқист, хоҳам зад нидои иттифок.
Бар замирам нагзарад ҷуз нақши ваҳдат нақшае,
Бар сарам набвад ҳавое ҷуз ҳавои иттифок,
Нолаву афғон кунад ҳар узв аз аъзои ман,
Яъне аз ҳар як ҳама ояд навои иттифок.
Ҳар биноеро, ки бинӣ устувор андар ҷаҳон,
Филҳақиқат гашта маҳкам аз бинои иттифок.
Иддаое нест бар сар Толиби девонаро,
Ғайри бишнидан зи марду зан садои иттифок.

ТОЛЕЪ

Абдурауф Толеъ соли 1910 таваллуд ёфт. Толеъ баъди тақмили таҳсилоти илмию адабӣ дохили кори иҷтимоию расмӣ шуд. Вай вазифаҳои мухталифиро дар доираҳои давлатӣ бо садоқат анҷом дод. Аз ҷавонони равшанфикр ва шоирони барҷастаи замони ҳеш буд. Девони ашъораш аз ду ҳазор адад шеър иборат аст. Толеъ соли 1984 чашм аз ҷаҳон пӯшид.

То чанд ту эй миллат не барку на нал дорӣ,
Не санъату не фанне бар тибки милал дорӣ.
На мутари боискел на релу на тайёра,
Дорӣ хараки ланге раҳ сӯи кӯтал дорӣ.

То кай фиканӣ мандав¹⁹⁸ ҳар шаб ба чароғи худ,
Бадбӯи ба ҳар ҷониб ҳавзи зи мағал¹⁹⁹ дорӣ.
жуз шеваи худхоҳӣ, кӯ ухвату диндорӣ,
Ту ҳамраҳи ман бе худ сад гунаи чал²⁰⁰ дорӣ.
Дунё ҳама бедору ту хоби гарон бошӣ,
Олам ҳама дар кор аст, худро ту кӯҳал²⁰¹ дорӣ.

Дубайтӣ

Кор аз шевабаёниҳо намегардад дуруст,
Солҳо шуд бо ҷунин алфоз маънусем мо.
То ба ин авзоу ин аҳволи худ дармондаем,
Толео, дар вартаи андӯху афсӯсем мо.

Ҳангоми амал

Шоири бемаслаку вичдон намеарзад ба ҳеч,
Одами ноаҳду нофармон намеарзад ба ҳеч.
Омири бе адлу бе шафқат надорад қимате,
Мунъими бе базлу²⁰² бе эҳсон намебахшад ба ҳеч.
Дар муҳити адл ё дар додгоҳи интиқом,
Ҳайбату зӯри ситамгорон намеарзад ба ҳеч.
Иддао қимат надорад ҷуз ба ҳангоми амал,
Паҳлавони хориҷ аз майдон намеарзад ба ҳеч.
Мард изхори ҳақиқатро ба ҷуръат мекунад,
Он ки дорад бим аз нуқсон намеарзад ба ҳеч.
Сар ба сар атрофи моро факру беморӣ гирифт,
Гӯиё имрӯз нақди ҷон намеарзад ба ҳеч.
Ай гурӯҳи чоплус, имрӯз чун дирӯз нест,
Ҷидан андар коп бодинҷон²⁰³ намеарзад ба ҳеч.

¹⁹⁸ Мандав – зиръи наботӣ.

¹⁹⁹ Мағал – баққа.

²⁰⁰ Чал – фиреб.

²⁰¹ Кӯҳал – коҳил.

²⁰² Базлу – бахшиш.

²⁰³ Истилоҳи хоси Ҳиротиён, ки маънии чоплусиро дорад.

Чанд, эй маҳфилнишинон ғарқи худхоҳӣ шавед,
Дар баратон ҳиммати мардон намеарзад ба ҳеч.

Рубоӣ

Он шӯҳ, ки соҳибназаре пайдо кард,
Вазъияти тарзи дигаре пайдо кард.
Ҳамвора ба харч дод, то буд ҷаҳон
Он кас ки ба худ зӯру заре пайдо кард.
Васвос ба инсон зараре пайдо кард,
Ҳар кас зи таваккул самаре пайдо кард,
Девона ба об рафту аз об гузашт,
Ҳушёр ба худ то гузаре пайдо кард.

Мурдам, эй маҳлиқо, аз ғами ту,
Нашудам аз ҷӣ сабаб маҳрами ту.
Ба сар афтод маро шӯри ҷунун,
Ба дил афрохта шуд парчами ту.
Ҳукмронӣ ба ҳама мулки дилам,
Нозанинӣ бувад дам дами ту,
Бичалон, эй санами симинбар,
Мечалад то ба сари мо ҷами ту.
Ғар ниқоб аз руҳи худ бардорӣ,
Моҳ не, балки бувад ҳур ҷами ту,
Рӯзи ман тираву қорам пурпеч
Шуда 3-он турраи ҳам дар ҷами ту.
Ҳотир аз лутфи ту масрур шавад,
Доғи дил беҳ шавад аз марҳами ту
Толеъ андешаи дигар накунад,
Ҳаст ўро ҷаҳон ғам ғами ту.

ҶАЛОЛИ ТАБИБ

Дар қария Исфағони Гузораи Ҳирот таваллуд ёфт.
Яке аз мударрисину олимони бузург буд. Дар улуми
ривочи замони хеш ҳамто надошт. Дар тибби ҷунунӣ
бисёр моҳир буд. Солҳо дар фахрулмадориси Ҳирот

мударрис буд. Дар улуми адабӣ дар худуди 10 асар навиштааст. Куллиёти ашъораш 3 ҳазор байт аст, ки ханӯз чоп нашудааст. Рисолае дар ақоид, маснавиҳои «Шамсу қамар», «Наҷми соқиб», асаре дар фикҳ, рисолае дар «Китоб-ал-ҳақоик» ва дигар асарҳо дорад. Табиб соли 1966 дар Ҳирот вафот кард. Қабраш дар назди оромгоҳи Чомӣ аст.

Ғазал

Эй азизони Ҳарӣ, бедор мебояд шудан,
Дар раҳи илму ҳунар хушёр мебояд шудан.
Ман намеғӯям, биё, дар мадраса тадрис кун,
Дар пайи як санъати даркор мебояд шудан.
Аз фасоду фитнаву макру дасиса рӯзу шаб
Дар миёни мардумон безор мебояд шудан.
Эй мусалмон, шарм кун, озори мардум то ба кай?
Маънии муслим чӣ? Безор мебояд шудан!
Дастбӯси зоҳидам, зеро ки ӯ кам меҳӯрад,
Чун зи пурхӯрдан пайи мурдор мебояд шудан.
Дӯш воиз гуфт, кас нашнид гуфтори маро,
Гуфтам, эй соҳиб, пайи гуфтор мебояд шудан.
Бо бадон некӣ макун! Ман кардаам бад дидаам!
Бар хатои ҳештан иқдор мебояд шудан.
Дар ҳузури шоирон арзи саломӣ мо бигӯ,
Тозамазмунҳо зи мо осор мебояд шудан.
Аз Табиб ин нусхаи тарёқи²⁰⁴ исён ёд гир,
То саҳаргоҳи ба истикфोर²⁰⁵ мебояд шудан.
Ҳодиси ишқ гуфтан шӯриши мағнае дорад,
Хушо ҳоли касе дар хонааш ҷонае дорад.
Зане ҳубу афифа²⁰⁶ дар сарову хонае оқил,
Бад-он монад, ки дарё дар садаф дурдонае дорад

²⁰⁴ Тарёқ – зидди захр

²⁰⁵ Истикфор – талаби омӯриш

²⁰⁶ Афифа – покдоман

Макун хотирпарешон он гули боғи маишатро,
Ки дар авчи чаман булбул ба шаб кошонае дорад.
Шикасти тоқи абрӯ хонаи ишорат диҳад барбод,
Шамотат²⁰⁷ мекунад ҳамсоя, к-ӯ вайронае дорад.
Тавон сайде назар кардан ба як дидан Зулайхоро,
Вале андар қафас сайёд обу донае дорад.
Зи сатри чини пешонӣ китоби зиндагӣ мехон,
Шиканчи пушти абрӯ сахт бандихонае дорад.
Қироне ин чунин шамсу қамар, ё раб, чӣ хоҳад зод
Муначчим гуфт: авлоде, ки давлатхонае дорад.
Табиб обод кардӣ хонаи ишрат ба ҳар оқил,
Маозаллоҳ, агар доно зани девонае дорад.

Гар ба доми рухи ту донаи ҳоле назананд,
Ошикон сайд нагашта пару боле назананд.
Манам он ошиқи деринаи ту аз тифлӣ,
Гар рақибон ба сарам сангу сафоле назананд.
Давлати васли ту аз роҳи чунун мумкин буд,
Оқилон гар зи раҳи ақл муҳоле назананд.
Ҳадафе аҳли ҷаҳон бар сари як нуқта расад,
Гар ҳарифон сухан аз ҷангу ҷидоле назананд.
Илму дониш нафазоянд ба Ватан ҳеч ғаҳе,
Олимон гар сухан аз фазлу камоле назананд.
Дарки маъно натавонӣ, ту машав маҳрами мо,
Ки дар ин саҳна дам аз ҳусну ҷамоле назананд.
Бесаводони Ватан дафъи навоқис макунанд,
Агар аз саҳни тамоил мисоле назананд.
Кори ҳар доира пешрафт намояд ба яқин,
Омирон гар сухан аз ранҷу малоле назананд.
Баҳри дилҳо асаре неқ кунад шеърӣ Табиб,
Гар ҳасудон зи ҳасад ваҳму ҳаёле назананд.

²⁰⁷ Шамотат – ба ғами касе хуш шудан.

Акли ман гар рафтааст, аммо сухандонам ханӯз,
 Бар шайе гар худ надорам мисли суҳонам ханӯз.
 Тифли руҳи нозпарвардам намегирад қарор,
 То биёромад даме гаҳвораҷунбонам ханӯз.
 Дафтари лавҳи дилам гар шуста шуд аз оби чашм,
 Ҳифз дорам аз бараш ҳар дам ҳаме хонам ханӯз.
 Гар тикидастам зи дунё чун нуқат дур аз тамаъ,
 Соядор озодае чун сарву бўстонам ханӯз.
 Гар зи дил шуд бар забон омад ба лаб асрори ишқ,
 Лаззати он мева бошад дар дилу ҷонам ханӯз.
 Кохи қасри иззатам гар рафт бар боди фано,
 Зери тоқи абруёш болои чашмонам ханӯз.
 Ман китоби сарнавишти худ нахондам дар азал,
 Тифли навдарсам баёзи ҷабҳа меҳонам ханӯз.
 Гар нашуд бӯи гулам маҳсус, маъзурам бидор,
 Мубталои наргиси он чашми фаттонам ханӯз.
 В-ар биёӣ, худ бурун рафтам зи мулки ному нанг,
 Баства дар занҷири зулфи ӯ ба зиндонам ханӯз.
 Мезанад ҳар кас маро бо ҷӯби дигар, ал-ғиёс
 Умрҳо бигашт ҳамчун гӯи ҷавгонам ханӯз.
 Гар ҷигар хун шуд чи ғам, гуфт Табиб андар илоҷ,
 Дам алахвинӣ бихӯр, бисёр арзонам ханӯз

МУҲАММАД АМИНИ ТУРОБӢ

Фарзанди Алиакбари Соатсоз аст. Соли 1912 ба дунё
 омад. Муқаддимоти улуми ривҷефтаи замони ҳешро ба
 таври хусусӣ фаро гирифт. Аз шоирони хушқарихаву
 бозавқ аст. Дар баландии табъ назир надорад.

Баски чашми хунфишону дида тар бошад маро,
 Армуғони дӯстон хуни ҷигар бошад маро.
 Ҷаври сайёди фалак, доми қадар, тири қазо,
 Сар ба сар ин зиндагонӣ пурхатар бошад маро.

Дар гулистони масаррат²⁰⁸ андалебосо даме,
Гар кунам майли чаман, кай болу пар бошад маро.
Гарчи дил майли табиӣ бо сухан дорад, вале
Майл бо шеъри Ҳиротӣ бештар бошад маро.
Булбули боғи Ватан ширинсухан, яъне Ҳасан,
Шеъри ӯ дар талхкомӣ чун шакар бошад маро.
Эй сабо, аз ман расон баҳраш саломи бериё,
Шояд аз эҷоди ӯ дил муфтахар бошад маро.
Ихтилофи табъи мардум: гоҳ хушу гоҳ чунун,
Эй Туробӣ, кош тарки ин ҳунар бошад маро.

Бо дигарон ба қаҳраму бо худ ба чанг ҳам,
Девона ҳам шудам зи ғами дил дабанг²⁰⁹ ҳам.
Мемирам аз фироқату месӯзам аз висол,
Ё раб, асири ишқ нагардад, фаранг ҳам.
Дод аз чафову чаври ту, эй турки кинаҷӯй,
Охир, шудам зи чаври ту лоломаланг²¹⁰ ҳам.
Носеҳ, бирав ба захми дили ман намак мапош,
Корам гузашта аст зи ному зи нанг ҳам.
Дилро зи чаври ишқи ту роҳи гурез нест,
Туркиву фитначӯю ҳарифу заранг ҳам.
Шуд доғ аз фироқ, Туробӣ, биё, бибин,
Домони дил зи хуни чигар лолоранг ҳам.

Бигзарад

Бигзарад, эй гул, баҳору боғу бўстон бигзарад,
Нози гул бо нахвати хори мугелон бигзарад.
Бар сари бечора ошиқ шомӣ хичрон бигзарад,
Бигзарад, бигзор, умри ман ба ҳирмон²¹¹ бигзарад.

²⁰⁸ Масаррат – хушӣ, сурур.

²⁰⁹ Дабанг – барҷаста.

²¹⁰ Лоломаланг – бесарупо

²¹¹ Ҳирмон – маҳрумӣ.

Рӯяд аз хоки Туробӣ сунбуле чун мӯйи ту,
Ояд аз шери Туробӣ, эй гули ман, бӯйи ту,
З-он ки бар дил ҳамчу лола бурда доғи рӯйи ту,
Даври чашми мастат ҳамчун даври даврон бигзарад.

Рафтӣ, охир, дар бари агёр чо кардӣ, бикун.
Ҳамчу чон дар пайкари агёр чо кардӣ, бикун
Васлу ҳичрон, кому ҳирмон, дарду дармон бигзарад.

Ҳар шаб аз ёди рухат гар зору нолонам, чӣ ғам,
То сахар аз сӯзи дил чун шамъ гирёнам, чӣ ғам,
Ояд аз чавру чафоят гар ба лаб чонам, чӣ ғам,
Сахт бар ман, дили санги ту ба осон бигзарад.

Меравад хуни дили зорам ба домон аз ғамат,
Мезанам сар ҳамчу Мачнун дар биёбон аз ғамат,
Ҳамчу булбул мекашам сад оху афгон аз ғамат,
Оқибат дил аз ғами рӯйи ту аз чон бигзарад.

Эй худо, аз шуълаи ҷонсӯзи улфат сӯхтам,
Лоласон аз гармии доғи муҳаббат сӯхтам.
Доду бедод аз чафову чавру ҳасрат сӯхтам,
Эй худо, лутфе ба ман, к-ин мушкил осон бигзарад.

Эй сабо, аз ман бигӯ боре гули зарди маро,
Дод бар боди фано охир ғамат гарди маро.
Ҳеч дармон беҳ накард аз дурият дарди маро,
Ҳар замон ёдат кунам, оҳам зи кайвон бигзарад.

Нест чун бедил Туробӣ дар ҷаҳон зоре дигар,
Ё ба монанди ту сангдил ситамгоре дигар.
Чун рақибӣ сагсифат дар паҳлӯят хоре дигар,
Кай равад аз ёд агар умрам ба поён бигзарад.

Ғазал

Умрест, ки мегардам майхона ба майхона,
Нашнидаам аз як дар як наъраи мастона.
Абнои башар имрӯз дар банди ҳақоик нест,
Ҳар кас ба ғами хеш аст, пур сохта паймона.
Аз баҳри шикоре ҳам, гардида дучори ҳам,
Сайёдсифат ҳар як дар дом нашуд дона.
Эй ишқ, манам аз ту саргаштаву овора,
Дил дар кафи дилдор аст, ҷон дар ғами ҷонона.
Хубони ҷаҳон, эй дил, сангиндилу саффоқанд,
Сад мулки дил аз эшон маҳрубаву вайрона.
Боз ой, ки боз ояд ҷон дар тани маҷрӯхам,
То пеши ту сар бозад шамъу гулу парвона.
Аз ҷаври гули зарде печида ба дил дарде,
К-аз пой фитод, охир, ин хонаи вайрона.

Ханда мегирад маро

Ҳар дам аз авзои инсон ханда мегирад маро,
Боз бар абнои даврон ханда мегирад маро.
Ҳамчу абри навбаҳорон гирия меояд маро,
Ҳамчу гул андар гулистон ханда мегирад маро.
Мисли оташ ларзад аз тоби ҳаводорӣ дилам,
Ҳамчу об аз завқи туфон ханда мегирад маро.
Чун пари парвона мерақсам ба уммеи висол,
Мисли шамъ аз сӯзи пинҳон ханда мегирад маро.
Орзуи мустанмандонро тамасхур мекунам
В-аз ғиғони дардмандон ханда мегирад маро.
Хомсӯзи ишқам, аз сӯзу гудози ман мапурс,
Гоҳе андар айни гирён ханда меояд маро.
Гӯиё мақсуди ин сангиндилон ишқи қасест,
Бар ҳаёли хоми хубон ханда мегирад маро.
Ман ба ҳоли хеш мегириям на баҳри дигарон,
Бар дили ҳолӣ зи ирфон ханда мегирад маро.
Кӯри хешастанду бинои уюби дигарон,
Бар тамизи худфурӯшон ханда мегирад маро.

Олами сармастӣ як кайфияти чоми худист,
Бар камоли фаҳми инон ханда меояд маро.
Бениёз аз душманонам ҳиммате хоҳам зи дӯст,
К-аз гиноӣ табъи дунон ханда мегирад маро.
Бар сари кӯи вафо ҷон меканам чун кӯҳкан,
Аз ҷафову ҷаври ҷонон ханда мегирад маро.

Ман ки серам бе гули рӯяш, Туробӣ, аз ҳаёт,
Аз ғурури оби ҳайвон ханда мегирад маро.

ТАРАФ

Соли 1910 ба дунё омад. Соли 1925 ба мактаб шомил шуда, то синфи ҳафтум хонд. Баъд рӯчӯ ба таҳсили тиб кард. Дар 1935 тасдиқи доктории хешро аз мазҳари духтурони он замон ба даст овард. Шеъраш дар маҷаллаҳо ҷоп мешуд. Ашъораш шомили ғазал, қасида маснавӣ, таркиббанд ва рубоист. Роҷеъ ба таҳаллуси хеш сурудааст:

Ки то аз адам дар ҷаҳон омадам,
Ба ин сарнавиштам ба ҷон омадам.
Дилам фориғ аз ғам нағардад даме,
Расад мотаме дар пайи мотаме.
На танҳо ман аз душман озурдаам,
Муҳиббон кунанд ҳар дам озурдаам.
Ҷунон ранҷа гаштам аз вазъи ҷаҳон,
Ки ҳаргиз наояд ба шарҳу баён.
Надорад ҳадаф ғайри ман рӯзгор,
Набошад насибам ба ҷуз аз фишор.
Зи бас оядам ҷои ҳар нӯш неш,
Таҳаллус Тараф мегузoram ба хеш.

На хат дамида ба ҳусни ту, дуди оҳи ман аст,
Маҳо, ту орази худро нигар, гувоҳи ман аст.

Балои чаври туро лоику сазоворам,
Маро, ки хубби ту варзидаам, гуноҳи ман аст.
Аз он ҳамеша ба сар хок бод месозам,
Ки гарди маъбари ²¹²ту афсару кулоҳи ман аст.
Гирифтани дилам аз дасти туст амри муҳол,
Ғами ту каҳрабони вучуди коҳи ман аст.
Ба оламе, ки чазои ту аз тамоми нест,
Вафову меҳру муҳаббат тариқи роҳи ман аст.
Агар шабона ба ҳоли хароби мо нигарӣ,
Зи дуриат ҳама олом²¹³ дар паноҳи ман аст.
Тамоми муштариёни ту ҳар тараф рафтанд,
Ҳанӯз оинаат равшан аз нигоҳи ман аст.

Шудам овора ман аз дасти ту, эй рашки парӣ,
Ишқи чонсузӣ ту омӯхт маро дарбадарӣ.
Ҳаст шириндаҳон дар ҳама ҷо, лек яке
Натавон лоф занад пеши ту аз лабшакарӣ.
Як ба як бўса занам нақши кафи пой варо,
Он ки бидҳад ба ман аз омаданад хушхабар.
Ҷони ман лутфу вафо пешаи худ соз мудом,
Ба ту лоиқ набувад ин ҳама бедодгарӣ.
Холиқ аз рӯзи азал дод туро хотири хуш,
Кард дар қисмати мо дарду ғаму хунчигарӣ.
Оламеро ба дами шуъласифат месӯзӣ,
Боҳабар бош ту аз бобати оҳи сахарӣ.
Беҳтар он аст, ки дилранҷа насозӣ дигарам,
З-он ки рӯзи ману даврони ту гардад сипарӣ.
Нашавад заррае аз ҳусни дилорои ту кам,
Гоҳ-гоҳе ту агар ҷониби ошиқ нигарӣ.
Ҳар қадар чавру ҷофоят ба Тараф рафт, гузашт,
Пас аз ин нест варо ҳавсалаи ранҷбарӣ.

²¹² Маъбари – убури гузоштан

²¹³ Олом – дардҳо.

Давои дили ман

Наргиси масти ту гардида балои дили ман,
Гӯй аз баҳри ғалат гашта бинои дили ман.
Ҳамчу булбул ба гули рӯи туам нағмасарой,
Ҳаст фарёду фиғон уқдакушои дили ман.
Он ки мисли ту чунин як санаме халқ намуд,
Дар азал меҳри туро дод барои дили ман.
Дили девонаи ман то ки ба дасти ту фитод,
Нест ғайр аз ғаму хуноба ғизои дили ман.
Кош, мебуд дили банда ба ҷои дили ту,
Дили сангини ту мебуд ба ҷои дили ман.
Аз табибон муолиҷ ҳама пурсон кардам,
Ба ҷуз аз лаъли лабат нест давои дили ман.
Ҷони ман, мардумаки чашми Тараф манзили туст,
Ранча фармой қадам баҳри ризои дили ман.

Хуш надорам

Ба дасти ҷавонон асо хуш надорам,
Ман аз мӯйсафедон адо хуш надорам.
Ҳаё зинати ҳар зану мард бошад,
Ҳар он кас, ки шуд беҳаё, хуш надорам.

Набояд писар аз падар дур гардад,
Падар аз писар шуд чудо, хуш надорам.
Ба кирдори некӯ басте мешавам хуш,
Зи коре, ки шуд нораво, хуш надорам.
Ба машруба маро нест майле,
Қимору ливоту²¹⁴ зино хуш надорам.
На бад мебарам аз пиёниву²¹⁷ табла,
Магар мутбири бадсадо хуш надорам.
Ба меҳмонсарое, ки то ҳаст меҳмон,
Саги мизбонро раҳо хуш надорам.

²¹⁴ Ливот – бачабозӣ

²¹⁷ Пиёни – пианино

Мудом ман тарафдори сулҳу сафоям,
Миёни ду кас мочаро хуш надорам.

Дили доғдор

Рафта ба сӯи гулистон он васфи гул аз ҳазор пурс,
Ойу рамузи ишқро аз мани беқарор пурс.
Шиддати интизорам аз наргиси хирачашм чӯй,
Ё ки ба назди лола рав, аз дили доғдор пурс.
Нест чу ман касе дигар ташнаи теги абрӯе,
Оби ҳаёти бандаро аз дами Зулфиқор пурс.
Бурд дили маро зи каф дилбари дилситон, вале,
Хуб ниғаҳ намекунад пеши худ аз нигор пурс.
Боди сабо чу меравӣ хидмати он санам бигӯ,
К-аз раҳи лутфу марҳамат ҳоли мани низор пурс.
Шарм намоӣ муддаӣ ишқ кучову шахси ту,
Боварат ар намешавад, аз ҳама ошқор пурс.
Булҳавасиву ишқ бас дур бувад зи якдигар,
Машйи тариқи ишқро аз Тарафи фиғор пурс.

Дасти кафтари ман

Субҳ парвоз кунад ҷумла ба гирди сари ман,
дасти кафтари ман,
Боз ояд ба замин ҳар яке андар бари ман,
дасти кафтари ман.
Хешу ақвом ба қорам набувад ҳеч яке,
мову мушти параке,
Холаву аммаву кокову падар-модари ман,
дасти кафтари ман.
Ғар бимирам, накунад ҳеч касе даъвии мол,
нашавад ҷангу ҷидол,

З-он ки мерос хӯрам донаду мушти пари ман,
дастаи кафтари ман.
Он касоне, ки ба худ дар задухӯрданд мудом,
нарасиданд ба ком,
Ҳар тараф бе задухӯрд аст мудом лашкари ман,
дастаи кафтари ман.

Чавру ситами устод аз

Меҳри падар беҳтар

Дашноми парирӯён аз қанду шакар беҳтар,
Гӯсола, ба фикри ман, аз одами хор беҳтар.
Бо кумаки бекорӣ суде натавонӣ бурд,
Аз орияти мардум худ кухна ба бар беҳтар.
Муфлис чу шавӣ, ҳар кас рӯ аз ту бигардонад,
Як маблағу доройи аз илму ҳунар беҳтар.
Марде, ки ба зан чангад, зан беҳтар аз он бошад,
Гар зан шававад носоз, аз хона бадар беҳтар.

Лаб-лаб задани рӯзат холӣ зи риё набвад,
Авроди²¹⁵ худохонӣ шаб то ба сахар беҳтар.
Дар ҳар тарафе бошад ёрони забонӣ, лек,
Чавру ситами устод аз меҳри падар беҳтар.

Баҳор

Шамими ҳуш тарабафзои базми айши ёрон шуд,
Қаҳон анбарфишон аз рашҳаи²¹⁶ абри баҳорон шуд.
Заминро фарши гул бистар хуморин дидаи абҳар,²¹⁷
Зи сунбул гесувон пар-пар даҳони ғунча хандон шуд.

²¹⁵ Аврод – вирд ё вазифа иҷро кардан.

²¹⁶ Рашҳа – таровиш.

²¹⁷ Абҳар – наргис.

Фурӯзон лашкари лола ба зери пӯшида нола,
Дирафши сурх бар шона фарози кӯҳсорон шуд.
Ба ҳар чо чаҳ-чаҳи булбул ба ҳар чо шевану гул-гул,
Ба шарёни нафиси гул, ту гӯи оби ҳайвон шуд.
Сиришки шавқ дар чавлон зи чашмони маҳи найсон,
Ба мижгон сабзаро борон чу марвориди ғалтон шуд.
Ба зери чатри лочвардин ва нури моҳи фарвардин,
Ба сони найзаи заррин намоён бели деҳқон шуд.
Ту, эй коргару деҳқон, ту, эй нерӯи беимон,
Биё, к-ин чарху ин даврон ба коми мустамандон шуд.
Дигар дар паҳнаи кишвар – на чои деви афсунгар,
Бисоти лофи зӯру зар тариқи мавчи тӯфон шуд.
Кунун бо шӯру бо ҳаяҷон ҳаҷони нав бинех бунён,
Ба маҳди миллати афгон низоми куҳна вайрон шуд.
Биё, эй соқии саҳбо, биёвар он маю мино,
Ба меҳан чархиши воло ба вафқи²¹⁸ табъи Фарҳон шуд.

Ашки саҳбо

Пирӣ расиду фикри чавонӣ ба сар ҳанӯз,
Дуде ҳам барояд аз ин чӯби тар ҳанӯз.
Моро замона фусурда, вале чу май,
Бо гардиши замона шавем пухтатар ҳанӯз.
Оре башар бо авчи тамаддун кушуда роҳ,
Шарм аст ҳаёти шеваи асри ҳачар²¹⁹ ҳанӯз.
Эй сайди доми аҳриман, ай ҳамватан чаро,
Маъво туро мағораи кӯху камар ҳанӯз.
Тасхири Каҳкашон бинигар, фикрате бикун,
Ҳаргиз раҳо намекуни афсори хар ҳанӯз.

²¹⁸ Вафқ – баробар.

²¹⁹ Ҳачар – сангӣ.

Ашки саҳобу нолаи чонкоҳи хокиён,
Бар ёди тифлакони яtimi башар ҳанӯз.
Андар забони ҳол ҳамегӯядат ба ҳуш,
То кай чунин шарорату шӯру шарар ҳанӯз.
Дасте агар ба рух накашӣ, пушти по мазан,
Эй беҳабар зи ҳоли бaсе бепадар, ҳанӯз.
Мо ҳамнишину ҳамдаму ҳампои инқилоб,
Аммо туро ба роҳи чаҳолат сафар ҳанӯз.
Эй ҳамватан, мучоҳидати баҳри касбу кор,
То ин ниҳоли тоза шавад борвар ҳанӯз.
Фарҳон ба базми айши ҳарифони боданӯш,
Аз хомаи ту рашҳаи ашъори тар ҳанӯз.

Шароби ваҳдат

Зи чоми ваҳдат маро ту, соқӣ, таоруфе кун шароби нобе,
Хумор бишкан ба ҳушам овар, асири дардам кушой бобе.
Маро нашоёд, ки бар замонам зи корвоне раҳе таолӣ,²²⁰
Ба поймардӣ ба каф бигирам инони тавсан, занам рикобе.
Баҳори мачду уручи²²¹ инсон ба кишвари мо шуда намоён,
Зарур бошад зи рӯи шафқат ба рӯҳи пажмон²²² нисори обе.
Тариқи ваҳдат раҳи утуфат, масири рафъат бичӯй доим,
Тараҳхуме кун, ба қалби чоке, ба оҳи сарде, ба
шайху нобе.
Ба ишқи мардум, ба ёди Меҳан, ба поси маҳви
фасоди душман,
Тараннуме кун ба сони булбул ба мавҷи гулҳо ба обутобе.

²²⁰ Таолӣ – тараққӣ.

²²¹ Уруч – баландӣ.

²²² Пажмон – пажмурдагӣ.

Биёву сар каш шароби ваҳдат зи чашмаҳои
зулоли миллат,
Бувад мазаллат ба фарди афғон ба ҳоли фирқат
пайи саробе.
Дигар фано шуд фазои даҳшат, ташаммуме²²³ кун
зи рӯи улфат,
Шамими сунбул, абири савсан, насиби наргис,
гули гулобе.
Фалоҳи халқе ситам кашида, бисоти зулмат фурӯ кашида,
Барои хасми забуни маккор бидеҳ ту
дандоншикан ҷавобе.
Шаби висоли ниёзмандон сабӯҳи ҳамре зи илму ирфон,
Навоз мутриб суруди ҳастӣ биёву, соқӣ, бизан рубобе.

Ба фиребхӯрдагон

Соқӣё, кайфу хумори майи ирфон чӣ хуш аст,
Талаби базми дилангези ҳарифон чӣ хуш аст.
Масти сарҳалқаи дуздони дағал шармогин,
Ҳурмати каъбаи дилҳои заифон чӣ хуш аст.
Луқмаи хони пур аз хуни ситам бенангист,
Барӣ²²⁴ аз миннату аз суфраи дунон чӣ хуш аст.
Ҳазаре, сахнаи вайронгарӣ бас ҳузновар,
Сафари кӯчаи ободиву имрон чӣ хуш аст.
Эй ки дар доми фусун ҳарбаи агёр шудӣ,
Аз раҳи сарву хато ой пушаймон чӣ хуш аст.
То ба кай ҳамдаму ҳамрози шаёгини замон,
Ҳамраҳу ҳамсафари халқи мусалмон чӣ хуш аст.

²²³ Ташаммум – бӯй кардан.

²²⁴ Борӣ – безор будан.

Сангари хасми ватан оқибаташ расвоист,
Зинати манзалати сангари шерон чӣ хуш аст.
Зиндагӣ дар ватанат хуш гузарад ой ба хуш,
Тарфи меҳан шудан аз вартаи тӯфон чӣ хуш аст.

Ба ту эй ҳизби далерон

Ба ту, эй ҳизби далерон, ба ту, таррози²²⁵ навин,
Ба ту эй ноҷии²²⁶ инсони ситамкаш таҳсин.
Туй пӯишқари сулҳу туйи бунёнкани ҷанг,
Туй созандаи назми наву инсони навин.
Дар навардиди ҳама печу ҳама шебу фароз,
Сабти таърихи шукӯҳандаат авроқи заррин.
Лаҳазоте, ки ситамшоҳӣ татовул мекард,
Шӯри эҷоди ту шуд марҳами дилҳои ҳазин,

Рӯзи таъсиси ту сарриштаи бедории халқ,
Номи зебои ту бо халқи ватан гашта ичин.²²⁷
Инқилоб ҳосили пайкори ту будаст, ки кард
Бурчу боруи²²⁸ ситам яксара бо сатҳи замин.
Ҳафтаву солу моҳу рӯзу шабат – ҳамоса,
Баҳри эҷоди ҷаҳони наву айёми беҳин.
Парчами сурхи ту тимсоли шаҳидони ватан,
К-аз шамимаш зи карон то ба карон атрогин.
Бисту яксолагиат нек муборак бодо,
Ба ҳама халқи ватан, халқи ҷаҳон, аҳли яқин.

²²⁵ Тарроз – шеваи нав.

²²⁶ Ноҷи – наҷотдиҳанда.

²²⁷ Ичин – ҳамиш кардан.

²²⁸ Бурчу боруи – қалъаҳои баланд.

Наврӯз

Меҳри Наврӯзӣ ба авчи қаҳқашонҳо пар гирифт,
Ашъаи заррини ӯ гетӣ ба симу зар гирифт.
Махмали зебои зангорӣ шуда фарши замин,
Дашту домонро сипоҳи лолаи аҳмар гирифт.
Боди фарвардин чу ком аз луъбати гул тоза кард,
Аз насими анбаринаш буму бар анбар гирифт.
Аз таровишҳои абри навбаҳори арғувон
Шустушӯе карду бар сар оташи маҷмар гирифт.
Лаб чу ширин кард ғунча булбули шӯридаҳол,
Бемуҳобо нағмаҳои шод худ аз сар гирифт.
Боғу роғу сабзаву гул кӯҳсорон зинда шуд,
Гӯиё, дам аз дами Исои пайғамбар гирифт.
Обшори раъду барқу қаҳ-қаҳи кабки дарӣ,
Шевани булбул ҷаҳонеро ба шӯру шар гирифт.
Шод зӣ, эй марди деҳқон, шод зӣ, эй барзгар,
Он чи дар хокаш нухуфтӣ, қад кашиду бар гирифт.
Он ки дирӯз кишт, имрӯз аз фуюзи ҳосилаш,
Ошиқона шоҳиди мақсудро дар бар гирифт.
Месазад Фарҳон агар андар хароботи баҳор
Як ду-се соғар ба ёди сарви симинбар гирифт.

Андарз

Дасте, ки во нашуд ба роҳи хайр, баста бех!
Пое, ки роҳи рост нарафта, шикаста бех!
Ҳарфе ки нафъи туда дар ӯ нест мунъакис,
Чун тири бе ҳадаф зи камоне начаста бех!
Роҳе, ки дар пайомади ӯ нест ҳосиле,
Аз нимароҳи саҳву хато бозгашта бех!

Аз хӯрду нӯши он ситампешагони даҳр
Садбора ташнакому лаби доғбаста беҳ!
Дар марзи дурангӣ бикун кишти иттиҳод,
Маъдуди муттаҳид ба ҷаҳони гусаста беҳ.
Аз остони душмани ғаддори тӯдаҳо
Рачъат ба хоки поки ватан даста-дасте беҳ.
Ин ҷо ғурури зиндагиву шӯри инқилоб,
Гулҳои орзуи гузашта шукуфта беҳ.
Фарҳон, сиришки хома бихушида бас намо,
Як сахнаи амал зи китоби навишта беҳ.

Модар – ватан

Модар – ватан, модар – ватан, эй шерзой, ай сахратан,
Авлоди ту душманшикан, пуурофарин, шамшерзан.
Эй ифтихори Ориё, қалби тапони Осиё,
Хоки ту ҳамчу тӯтиё, оби ту – нури чашми ман.
Таъбу ҳавоят мушкбез, буму барат душмаситез,
Саҳбо ба ҷоми дил бирез, махмурии моро шикан.
Зоишгари Савр Инқилоб, ғахвораи шеру уқоб,
Ҳастанд туро андар рикоб, то медамад дамбар бадан,
Душман гузорад гар қадам дар хоки покат лочарам,
Роҳе надорад ҷуз адам, ё посухе дандоншикан.
Мо ворисони сангарем ҳамбистари Испангарем,²²⁹
Чун пораҳои ахгарем, сӯзем бисоти аҳриман.
Бигзидаем роҳи савоб, роҳи шифоҳи шайху шоб,
Роҳе ба сӯи офтоб, роҳи тамаддун илму фан.
Афғонситон, Афғонситон, эй хиттаи гавҳарфишон,
Дорем туро андар амон, то ҷон дорем дар бадан.

²²⁹ Испингар – кӯҳи Сафед, ки дар марзи Покистону Афғонистон аст.

ХОДИМИ ПИРИ ҲИРОТ

Мир Ғулом Ҳайдар соли 1890 ба дунё омад. Улуи диниву адабире назди донишмандони маъруфи Ҳирот гирифт ва худ яке аз маъруфтарин олиму муҳаққиқи Ҳирот аст. Ӯро марди таърихи Ҳирот медонистаанд. Дар шеър ҳам завқи хушсалиқае дошт ва бо унвони «Ҳодими пири Ҳирот» шеър мегуфт. Тамоми умр мутаваллии оромгоҳи Абдуллои Ансорӣ буд. Соли 1965 дар Гузаргоҳ оромгоҳи хешро дарёфтааст.

Одамиро сулҳ дар роҳи саодат раҳбар аст,
Осмони мардумиро сулҳ неку ахтар аст.
Он ки хайру шар ба дасти ӯст, гуфт: ассулҳ хайр,
То бидонӣ он чӣ ғайр аз хайр мебошад, шар аст.
То тавонӣ дар раҳи ислоҳи зотулбайн кӯш,
К-ин амал як рукн аз аркони шаръи анвар аст.
Лоиб²³⁰ шатранчро бингар, ки баъд аз корзор,
Мушти хасмин аз савору аз пиёда бе пар аст.
Он чӣ бар худ меписандӣ бар касон онро писанд,
То набошӣ он бадандеше, ки аз бад бадтар аст.
Ҳаст бунёи ҷаҳондорӣ ба ҷамъият ба по,
Ифтирокаст²³¹ он, ки оламо тазулзуловар²³² аст
Ақл бар оқил ниғаҳбонест дар қасри вучуд,
То нигоҳаш дорад аз коре, ки анҷомаш зар аст.
Гар пайи суди халоиқ бошиву нуқсони хеш,
Шамъсон дар ҳар кучоят миёни маҳзар аст.
Бо ками худ созу аз ҳамчун худӣ чизе махоҳ,

²³⁰ Лоиб – бозича.

²³¹ Ифтирок – чудой.

²³² Тазулзул – бесуботӣ.

Дар пайи як нукта ханчар гар шавад ӯ, ханчар аст.
Бо тару хушки муқаддар он ҷавонмарде, ки сохт
Метавон гуфтан, ки ин кас молики баҳру бар аст.
Нест сифли он ки дорад гавҳари дониш ба каф,
Муфлис он бошад, ки дасти ӯ тикӣ 3-ин гавҳар аст.
Ростиву мардумиву дӯстиву иттиҳод,
Ҳар чӣ меҷӯй аз ин авсоф, дар ин кишвар аст.
Маҳди дин аст ин замин сарчашмаи меҳру вафост,
Шоҳу миллатро ҳамеша лутф-довар ёвараст.
Хобгоҳи пири Ансору Ҳусайни Кошифаст,
Қарн андар қарн ҷои мардуми донишвар аст.
Не бадӣ дорем бо кас не касе ба мо бад аст
Ҳомии мо ҳофизии мо «ман юҷиб-ул-музтар» аст.²³³
«Ҳар ки по бечо гузорад, хуни дил мо меҳӯрем»,
Роҳати навӣ башар афкори моро дар сар аст.
Он ки ӯ дар ин гулистон бо Халилӣ ҳамнавост,
«Ҳодими пири Ҳирот» асту ғуломи Ҳайдар аст.

Фард

Ба маҳфил суҳан он ҷунон бояд гуфт,
Ки аз лаб ҷу бархост, бар дил нишинад.

ХОҶА ҚАВОМИ ҶОМӢ

Яке аз шоирони қарни муосири Ҳирот буда, соли
1921 дар Ҳирот аз дунё ҷашм пӯшидааст. Қасоид ва
ғазалиёти хубе дорад.

Ниҳода аз он тоҷ бар сар шукуфта,
Ки шуд ҳудҳуди номаовар паёпай,

²³³ Ниғаҳбони мо касе, ки дуои бечорагонро қабул мекунад.

Муаллақзанон чун кабӯтар шукуфа,
Ба парвоз орад паёми паёпай.
Баҳор аз пайи фатҳи мулки зимистон,
Кашидаст лашкар сар афсар шукуфа.
Чу зардуштиёну чу озарфурӯшон,
Фурӯзон намудааст озар шукуфа.
Ба ҳар сол тақвими нав менамояд
Ба эълони хайру ҳар шар шукуфа.
Арӯсест мастуру зебову меъчар²³⁴ шукуфа.
Асо бар кафи дасту аммома бар сар,
Чу воиз ба болои минбар шукуфа.
Вафо н-ояд ҳаргиз зи болобаландон,
Ки дида ба сарву санавбар шукуфа.
Чу тифли дабистон саҳоиф ба дасташ,
Кунад мадҳати шоҳ аз бар шукуфа.

Ғазал

Эй ногаҳон ҳаёли ту омад ба сар маро,
Гардонд дар бар чу насими саҳар маро.
Тардоманам зи ашку лабам аз фироқ хушк,
Ин шуд насиб дар азал аз хушку тар маро.
З-абрӯи худ ба қибла ишорат чи мекуни?
Дигар масоз қиблаи ман дар ба дар маро.
Аз по фиканда дарди фироқат қавомро,
Ойи кай он замон, ки набинӣ асар маро.

ХУШБИН

Яҳё Хушбин соли 1942 дар деҳаи Чағораи Ҷирот ба дунё омад. Давраи олии таҳсилотро дар Дорулмуаллимини Кобул сипарӣ намуд. Дар навишти назму наср дасти

²³⁴ Маъчар – чодар.

тавоно дорад. Ба қалами ӯ маҷмӯаҳои қиссаҳои фолклорӣ – «Шаҳри офтоб», «Бо қорвони сапеда», «Мурғи тухми тиллоӣ», «Тасвире дар хуршед»... ба таъъ расидаанд. Ҳоло Хушбин раиси нашриёти таъъу нашри Афғонистон аст. Тавассути ин марди донишманд рисолаи илмии «Ҷавонмардӣ»-и банда дар нашриёти давлатии Афғонистон ба ҷоп расидааст.

Атрборон шуд ҳаво, домони сахроро нигар,
Накшофарин рӯйи замин, илтофи якборо нигар.
Бар турфи гулшан ёсуман дебодии ҳафтрангаш ба тан,
Дилкаш чаман, зебо даман, дасти Масеҳоро нигар.
Машшотаи урдубихишт орошт гесуи чаман,
Раксон зи бодии мушксо себи шукуфонро нигар.
Гулҳои сурхи лола бин ҳамчун арӯсон ҳар тараф,
Сар карда сӯйи осмон андому болоро нигар.
Дар боғ ҳамчун наставан дӯшизагони гулбадан,
Чун сарв қад орошта шамшодии зеборо нигар.
Ғофил машав аз ӯ даме, маст аз нигоҳаш оламе,
Бигзор чомии бодаро, чашмони шахлоро нигар.
Хушбин, биё, дар бӯстон як дам бибин оби равон,
Наззора кун симои гул, ҳусни дилороро нигар.

Аз партави нигоҳи ту, эй чилвагоҳи шеър,
 Фарёди лаҳзаҳои булуғи сапедаро эҳсос мекунам.
 Осон, ки сели саркаши хомӯшиву сукут,
 Пулҳои пуртавуни шикебоии маро барбод медиҳад.
 Ҳар нимарӯзи доғ бо корвони равшаниву
 боди субҳгоҳ,
 Дар курароҳҳои тираву торики зиндагӣ,

Аз даштҳои доғу биёбони пурҳарос.
Бо кулавори ишқ аз марзи тирагӣ,
Пар мекашам зи шавқ, оям ба сӯйи ту.
Бар соҳили умед дар марғзорҳо, дар базми шеърҳо,
Дар базми очҳо дар шаҳри шӯраҳо.
То бо шамими атри диловези настарин чашне
ба по кунам.

Наҷвои ошиқонаи гулҳои бӯсаро,
Дар гӯшвори орази софат раҳо кунам.

Эй боғи орзу!
Эй гулшани ҳамеша баҳори ҳаёли ман.
Тасвири чехраи ту
Ба чашмони хастаам
фарёд мекашид.
Гулмарги ёдҳои ту
Чун атрҳои шоди фараҳбахши настарин.
Дар шӯразори синаи пурдарди ормон,
Дар ҳасрати ҳарир
худо ҳаме дарид.

ХАТИБ

Мир Ғуломрасул, хатиби масҷиди ҷомеаи Ҳирот, бо шеърӯ шоирӣ низ гоҳ-гоҳ майл дорад ва шеъри хуб мегӯяд. Таваллудаш – соли 1871.

Дар баҳори зиндагонӣ ҳар чи рӯяд, лола аст.
Нахли боғистони имконро самар табҳола аст.
Нест дар авзои олам чуз тасаввур сурате,
Гарчи доир менамояд шуълаи ҷаввола аст.

Нашъаи саҳбои фитратро хумори ғафлат аст,
 Аргунуни мутриби ин базм оҳу нола аст.
 Ранги улфат нест аслан гулшани эҷодро,
 Гарчи зебо менамояд, чун зани даллола аст.
 Яъс меборад зи авчи матлабу кохи умед,
 Резиши найсони мо, гӯйӣ зи абру жола аст.
 Бе инон чандон давад дил бастаи дунёи дун,
 Ман надонам беҳаё харкурра ё гӯсола аст.
 Хатти мушкин бар канори орази симини ӯ,
 Обру резад магар таъсири моҳу ҳола²³⁵ аст.
 3-он нигоҳи гарми аввал оҳи сардат шуд дучор,
 Чунки оҳу тир бардорад рам аз дунбола аст.
 Ин қадар нозукбадан ширинсухан афтодааст,
 Ман намедонам зи Чин ё сарҳади Бангола аст.
 Ғам нест, ки зулфи ӯ зи рух коста шуд,
 Олам зи зухури меҳр орошта шуд.
 Аз зарбати теғи нодири сарҳади шарқ
 Аз занги фаранги меғ²³⁶ пероста шуд.

ШАВҚӢ

Муҳаммад Шавқӣ соли 1909 таваллуд ёфт. Муддати зиёд дар идораи маҷаллаи «Ҳирот» кор кард. Солҳои охири умри худ маъмури интибой²³⁷ будааст. Шавқӣ шоиру нависандаи маъруф аст. Донандаи мукаммали забони англисӣ буд. Солҳои пасини умри худ дар кишлоқи Калбачаи канори шаҳри Ҳирот сукунат дошт. Соли 1977 дар зодгоҳи хеш шаҳри Ҳирот аз олам ҷашм пӯшид.

²³⁵ Моҳу ҳола – моҳ ва гирдаи он.

²³⁶ Меғ – абр.

²³⁷ Интибо – огоҳкунанда.

Ба ман ин чавру чафои ту сазовор набуд,
З-он ки чун ман дигарат ёри вафодор набуд.
Ҳалқаи бандагӣ он рӯз фикандам дар гӯш,
Ки ба бозори ғамат ҳеч харидор набуд.
Бисмилам кардиву аз халқ намудӣ пинҳон,
Қатли ин хастаи ту қобили инкор набуд.
Гар кунам шиква зи атвори ту, эй шӯҳ, ба ҷост,
Ки шабу рӯзи ту бе суҳбати агёр набуд.
Нолаҳои дили маҳзун ба ту таъсир накард,
Ҷони ман, як нигаҳе пеши ту душвор набуд.
Ҳар қадар ҷаҳд намудам, ки шавӣ ҳамдами ман,
Акси он кори ту ҷуз ранҷишу озор набуд.
Шавқӣ, шиква зи бедоди рақибон на накуст,
Як гуле нест, ки ӯ ҳамдами сад хор набуд.

ШАҲОБИ ТАРШИЗӢ

Гарчи мавлуди ин шоир Таршизи Эрон аст, вале
ҳаёти худро дар Ҳирот сипарӣ кард ва ба дарбори
шоҳзода Маҳмуд, писари Темуршоҳ, тарбия ва ҳимоят
дидааст. Шаҳоб шеърӣ тавонову бузурге дорад, ки
қисмати зиёди онро қасоид, қитъаот ташкил медиҳад.

Шарм бодат, эй фалак, к-офокро барҳам задӣ,
Оташи бедоду кин дар хирмани олам задӣ.
Аз сиёҳӣ хохи кайвонро мусибат хона кард,
Дуди ин оташ, ки андар давраи одам задӣ.
Бесабаб ногаҳ зи санги мунҷаниқи ҳодисот,
Раҳна дар девори ин сарманзили хуррам задӣ.
Аз сари шоҳи ҷаҳон афсар ба хок андохтӣ,

Ҷомаи шоҳзодагонро дар хуми мотам задӣ.
Аҳриманвор аз Сулаймони замон нокарда шарм,
Тахтро додӣ ба боду санг бар Ҳотам задӣ.
Офтоби мамлакат гардида пинҳон дар кусуф,
Охир, эй субҳ, аз чӣ рӯ хандон ту дигар дам задӣ.
Рӯзгорро, рӯзгори хуррамӣ бартофтӣ,
Ҳар кучо ҳангомае буд аз фараҳ барҳам задӣ.
Кори олам гар на дар ҳам хостӣ, кардӣ чаро?
Нақши санги қабр номеро, ки бар дарҳам задӣ.
Осмон ҳар шом бар хок афканад заррин кулоҳ,
Дар азои Ҳусрави олимақом Темуршоҳ.

ШАҲИР

Муҳаммад Афзал «Шаҳир» аз хонадони Аҳрорӣ аст ва соли 1927 дар Ҳирот таваллуд ёфт. Таълими савод ва илмҳои замони хешро дар зодгоҳаш фаро гирифт. Шаҳир забонҳои арабиву англисиро хеле хуб медонист. Баъди хатми таҳсил соли 1949 дар мудирияти матбуоти Ҳирот ворида хидмат гардид. Дар матбуоти даврагӣ пайваста тарҷимаҳояш ба таъби мерасид. Дар ибтидо ӯ таҳти таҳаллуси «Мухлис» маъруф буда аз соли 1948 ба таҳаллуси «Шаҳир» шухрат ёфт. Шаҳир соли 1984 дар шаҳри Ҳирот аз олам ҷашм пӯшид.

Лаби лаълаш, ки ба авсофи намак таъми шакар дорад,
Намак бисёр, аммо шакар аз вай бештар дорад.
Сафои соидаш аз бас ба сандал мезанад паҳлӯ,
Сари шӯридаи мо орзуи дарди сар дорад.
Ман аз ҷӯши тапиданҳои дил дар сина донидам,
Ки бар зулфат сабо ё шона оҳанги гузар дорад.

Ба барги лола шабнамро зиёи дигар аст, аммо,
Арак бар рӯи гул ранги ту сомони дигар дорад.
Маро субҳи саодат аз баногӯшат шавад толеъ,
Сабо гар шомӣ зулфатро зи пеши чашм бардорад.
Фазояд оташамро гар дилатро нарм натвонад,
Ба ҳар наҳве, ки бошад муддао, оҳам асар дорад.
Вучудамро зи файзи ишқ сар то пост дорой,
Ҷигар доғу лаб оҳу дида ашқу дил шарар дорад.
Ба ҳаҷр аз гиря чун кони гуҳар шуд қулзуми чашмам,
Ғаҳе луълӯъ ғаҳе марҷон, ғаҳе ёқути тар дорад.
Дили озодаамро пештар з-ондам тасаллӣ кун,
Ки гӯяндат «Шаҳир» аз кӯят оҳанги сафар дорад.

Андалеби қафас

Саҳаргоҳон навои дилферебе,
Ба гӯш омад зи савти андалебе.
Ки менолид дар кунчи қафас зор,
Мабодо кас чу ман ё раб гирифтор.
Хушо рӯзе, ки моро роҳате буд,
Ба парвози нишотам соҳате²³⁸ буд.
Ба шоҳи гулбуне буд ошёнам,
Муяссар сайри боғу бўстонам.
Зи қайди бандагӣ озод будам
В-аз алтофи табиат шод будам.
Чу зад бар соғари айшам фалак санг,
Фазоро сохт бар ман инчунин танг.
Ба зиндон кард сайёде асирам,
Ки дигар номи озодӣ нагирам.

²³⁸ Соҳате – муҳити хуб, гардишгоҳ.

Вале ман, дар бадан то ҳаст чонам,
Бувад дар сар ҳавои гулситонам.
Агар барқам насӯзад ошёна,
Набинам гар нишони обу дона.
Кашам дар ҳар нафас гар заҷру тавҳин,
Зи ҷаври хор ё аз кини гулчин.
Басе беҳтар, ки дар ин меҳнатобод,
Даме бошам асири дасти сайёд.

Макун аз лутф маҳруми нигоҳе дидаи моро,
Ки умре шуд ба дил мепарварам шавқи таманноро.
Бинозам тарзи тамкини ниғаҳ дузидану дидан,
Ки ҳар дам тоза месозад ба дил доғи таманноро.
Чи ғам гар дил зи афсуни хирад охир ба танг омад,
Кӣ мегирад зи мачнунмаслакон домони саҳроро?
Чӣ бок аз тири мижгонат ба хун афтидану мурдан,
Ки дорад чашми мастат зинда эъҷози Масеҳоро.
Баҳори тоза сайри гулшани дил кун, Шаҳир, аз шавқ,
Ба чашми кам намояд дид доғи ҳасратиншоъро.
Мазан даст ин қадар баҳри Худо мӯи парешонро,
Ки барҳам мезанӣ фикри мани ошуфтасомонро.
Ба ҳар мӯи ту пайванд аст торе аз рағи чонам,
Чи сон бинам, ки аз ҷон бигсалонӣ риштаи ҷонро.
Ман он сайдам, ки гар бисмил кунӣ, шукри ту мегӯям
В-агар дар хун кашӣ ҳам, кас нагирад аз ту товорро.
Ба кунчи бекасӣ бо чашми тар хуш оламе дорам,
Ки гирад тифли ашкам гаҳ гиребон, гоҳ домонро.
Зи изҳори муҳаббат толеи худ имтиҳон кардам,
Ниези мо дучандон менамояд нози ҷононро.
Нагардад садди мижгон монеи сели сиришки ман,

Ба осонӣ нашоёд баста кардан роҳи тӯфонро.
Шаҳир имшаб ба гӯшам то расонад гуфтугӯи дил,
Расойӣ бахш, ё раб, ин қадар оҳи заифонро.

ШОИҚИ ҲИРАВИ

Мир Абдуалӣ «Шоик» баъди хатми таҳсил ба кори шеърӣ адаб пардохт ва муддатҳои зиёд ҳамчун рӯзноманигори «Иттифоқи ислом», мудирӣ умумии матбуоти Ҳирот ва солҳои пасини умрашро ба сифати мушовирӣ Вазорати таъбу наشري Афғонистон сипарӣ кард. Шоик соли 1978 дар Ҳирот аз олам гузашт. Осори Шоик домани фарох дорад. Маҷмӯаи ашъораш таҳти унвони «Оҳанги русто» ба таъби расидааст.

Ҳушмандон ҳама ҷо анҷумане бояд дошт,
Баҳри бедории миллат сухане бояд дошт.
Аз пайи равшании базми Ватан шамъсифат
Оташин таъбу гудозанда тане бояд дошт.
Дар раҳи ваҳдату омоли тараққии Ватан
Рӯҳи як ҷомеа дар ҳар бадане бояд дошт.
Шуд роҳи ту агар саҳт, ҷу хоро бошад,
Азми фӯлодии хорошикане бояд дошт.
Шоик, аз пиру ҷавон шева бибояд омӯхт,
Гомҳои наву фикри қуҳане бояд дошт.

ШАРАФУДДИНИ ШАРАФИ САЛҶУҚИ

Шарафуддин мутахаллис ба «Шараф» соли 1937 дар қарияи Киймасти Гузараи шаҳри Ҳирот ба дунё омад. Дар маорифи Ҳирот муаллим буд.

Ёд меояд маро

Хар дам аз базми азизон ёд меояд маро,
Дил ба оху нолаву фарёд меояд маро.
Доғи ёрон як тараф, ҳаҷри азизон як тараф,
Ғам паёпай бар муборакбод меояд маро.
Аз ҳучуми дарду ғам як лаҳза фориғ нестам,
Лашкари ғам бар дили ношод меояд маро.
Қомати мавзуну қадди дилкашу рухсори мох,
Ёд аз сарву гулу шамшод меояд маро.
Хар кучо бинам работи кухнаи фарсудае,
Ёд аз ин дунёи бебунёд меояд маро.

Дилам омад ба ёд

Коғази афсурдае дидам, дилам омад ба ёд,
Ғарқи оби дида гаштам, соҳилам омад ба ёд.
Шаб ба парвинам назар афтод бо ҷамбияташ,
Маҷмаи авлод андар манзилам омад ба ёд.
Ғунчаро дидам кушода лаб ба ханда сурхрӯ,
Бо ҳузури нури чашмон маҳфилам омад ба ёд.
Муждаи уммед омад уқдаи дил кам намуд,
Юсуфу Яъқуби маҳзун комилам омад ба ёд.
Пас ба ҳар сахтӣ бибояд буд собит устувор,
К-аз пайи ҳар уср юср-е²³⁹ ҳамдилам омад ба ёд.
Нест мумкин дар ҷаҳон бе ранҷ будан, эй Шараф,
Чун зи ғам таҳмир²⁴⁰ гардида гилам омад ба ёд.

²³⁹ Уср юср – баъди ҳар сахтӣ осоние ҳаст.

²⁴⁰ Таҳмир – ҳамиш шудан.

Бистари санҷоб²⁴¹

Ду чашмонат ҳаёли хоб дорад,
Ҳавои бистари санҷоб дорад.
Саводи зулф даври моҳи рӯят,
Аҷаб шому аҷаб маҳтоб дорад.
Зи баҳри сайди дил гесӯи нозат,
Ба ҳар тобе дусад қуллоб²⁴² дорад.
Ду лаъли оташинат, эй саманбар,
Зи бас хушк аст, мавчи об дорад.

Аз он чашмони махмури ғазабнок
Дили ман ларза чун симоб дорад.
Шараф аз чашмасори дидаи худ
Ғули рӯи туро шодоб дорад.

ШЕРАЛИИ ҒАЗНАВӢ

Ӯ соли 1896 ба дунё омадааст. Аслаш аз Ғазнист, вале тамоми рӯзгори шоирӣ хешро дар доираи адабии Ҳирот сипарӣ кардааст. Чанде муовини рӯзнома ва дигар муассисоти давлатӣ кор кардааст. Ин шоир таъби равон ва қалами тавоно дорад ва осори хубе аз худ гузоштааст. Аз осори қаламӣ ӯ «Нолаҳои шабонааш» маъруф аст.

Ҳар гули аҳмар, ки дар баҳор барояд,
Қатраи хуни дили афғор барояд.
Хок чу мамзучи²⁴³ хуни бегуноҳон аст,
Сурх зи мавчи ҳаво ғубор барояд.

²⁴¹ Синҷоб – ҳайвони мисли гурба аст.

²⁴² Қуллоб – чанги моҳигирӣ.

²⁴³ Мамзуч – омехташуда.

Аз ситами рӯзгор хуни дили санг,
Донаи ёкути обдор барояд.
Дар асари бод себи сурх чу ларзад,
Нолаи ҷонсӯзи шохсор барояд.
Най чу зи хуни қатил²⁴⁴ реша кунад тар,
Аз ҷигараш нолаҳои зор барояд.
Аз яди²⁴⁵ нокоми маҳвашони таҳи хок,
Ҳар гули рангин ба ёдгор барояд.
Мадфани аҷдоду ҷои зиндагии мо,
Мустақил ар нест зи иқтидор барояд.
Аз майи гулранг иҷтиноб намоям,
Хун хурам ар лаззате зуннор барояд.

Баланд гашта ба олам ливои нусрати ишқ,
Ҷаҳони илму ҳунар мепарад ба қуввати ишқ.
Расида мужда зи бисмилдил магар ба забон,
Ки метаровад аз ӯ илтизози суҳбати ишқ.
Ҳавои ишқ диҳад пирро қувваи шабоб,
Ба ҷисми мурда расад зиндагӣ зи нисбати ашқ.
Ба тавфи шамъ чу парвона сӯхт, парво нест,
Фиғону нола бувад айб назди ғайрати ишқ.
Гаҳе ҳулувиву²⁴⁶ гоҳе марорати²⁴⁷ марг.
Чунин ҳаме чашм аз ҷоми дӯст лаззати ишқ.
Илоҷӣ захми ҷигарро наҷӯям аз духтур,
Расад чу неш зи инсиксиюни сихҳати ишқ.
Пас аз хазони ватан бӯстони миллиро
Бигӯй, ки хун дамад аз ҷои гул ба турбати ишқ.

²⁴⁴ Қатил – кушташуда.

²⁴⁵ Яд – даст.

²⁴⁶ Ҳулуви – ширини.

Яке зи қавм агар дар хиёнатомӯзист,
Адуи чомеа меномадаш сиёсати ишқ.
Милал зи ваҳдати омол мерасад ба камол,
Тараққии ватан аз чӯшиши мухаббати ишқ.

Ваҳшу тайранд дархури эҳсон,
Поси лутфи туро ба чо оранд.
Хидмати навъ боиси ҳирмон,
З-он ки андар иваз чафо оранд.

Аксар аз одамӣ фақат шайтон,
Ба забон ёру дар амал моранд.

Санъату инзиво²⁴⁸ рифоҳи²⁴⁹ абад,
Некро нек бошаду бадро бад.

Рӯзи ид аз нифоқ ғам гардад,
Хуш ҳама рӯзат аз мунофиқ нест.
Ба ҳасад хислате чу зам гардад,
Шеваи ухвате мувофиқ нест.

Улфати дӯстон чу кам гардад,
Камтар аз навъи номарофиқ²⁵⁰ нест.

Фосиқу козибу зулуми чухул,
Аз либоси сулук урёнем.
Муфсиду²⁵¹ хоинони дашти ҳумул²⁵²,
Ваҳшиёни начоти инсонем.

²⁴⁷ Марорати – талхӣ.

²⁴⁸ Инзиво – гушагирӣ.

²⁴⁹ Рифоҳи – осудагӣ.

²⁵⁰ Номарофиқ – нармӣ, лутф.

²⁵¹ Муфсид – фасодкор.

²⁵² Хумул – гумномӣ.

Аз худоғофилони бандаи пул,
Дузду хунрезу хонавайронем.

Корҳо ёбад ар расо равнақ,
Қурби ҳуккуму поймоли ҳақ.

ҚОСИД

Ҳочӣ Баҳриддин Қосид, писари Оқо Саид Аҳмар, аз шачараи Абдурраҳмони Ҷомӣ аст. Соли 1908 ба дунё омад. Қосид аз айёми ҷавонӣ бештар ба машраби сӯфиёна тавачҷуҳ мекард ва оҳиста-оҳиста ӯ то ба дараҷаи сӯфии забардасти комил шуҳрат ёфт. Дар миёни ҳамватанони хеш шахси соҳиббахтиром буд.

Худоро ҳамду шукри мо ҳавас нест,
Набӣ, муҳтоҷи неъмат ҳеч кас нест.
Муҳаммад бе дуруди мо бузург аст,
Хурӯши раъд аз боли магас нест.

Худо пеш аз санои мо Худо буд,
Муҳаммад низ хоси кибриё буд.
Агар таклифи ҳамду амр таълим,
Ба мо омад барои нафъи мо буд.

Худо муҳтоҷи тамҳиди башар нест,
Набӣ дар наъти мо дарюзагар нест.
Суруди ҳамду ибрази таҳайят,
Агар бошад зи нафъи мо бадар нест.

Ба гӯшат, эй санам, сар мекунад зулф,
Ҳадис аз мушку анбар мекунад зулф.
Парешонии Қосидро кунад арз,
Аҷаб арзи баробар мекунад зулф.

Қалам, эй мӯниси шабҳои торам,
Саводи қомати лавҳи мазорам.
Туро болотар аз чон медиҳам чой,
Ки аз Қомӣ ту мондӣ ёдгорам.

Оғози як қасидаи қосид

Хони гарме густарид ҳазрати парвардигор,
Аз сари нав офарид рӯи заминро баҳор.
Дод зи тӯфони ашк ғулс чаманро зи абр,
Қадвали заррин кашид бар тарафи чӯйбор.
Кокули сунбул нигар аз тарафи боди субҳ,
Бехатар бар чаъди ӯ нафҳаи мушки татор.
Карда зи дебои сабз ба худ пираҳан,
Гашта чу атфоли гул маркаби чӯбинсавор.
Рукъае овард бод аз тарафи субҳ дод,
Булбули ошуфтаре сабру сукуну қарор.
Дод чаҳонро фароғ аз дами дуди чароғ,
Ҳар тараф афканд боғ – ба шоҳи анор.
Баски таҷаллинамост домани ҳомуну дашт,
Водии имон шудааст дашту дару кӯҳсор.
Баҳри тафаккур фурӯ рафта ба худ шоҳи бед,
Баҳри дуо карда бар дасти тазарруъ чанор.
Булбулу гул, ҳарду тан, хуфта ба як пираҳан,
Кӯтах аз он анҷуман дасти пурушӯби хор.

ҲАЁ

Аҳмад Сиддиқи Ҳаё соли 1922 таваллуд ёфт. Дар назму насри дари тоҷикӣ камолоти шоистае дорад. Замири шеърро васфи ишқу ошиқӣ ва сӯзҳои ошиқона фаро гирифтааст. Ҳаё соли 1955 вафот кардааст.

Дар раҳи ишқат, ки иззу эътиборе доштам,
Дар муҳити зиндагонӣ иқтидоре доштам.
Дар гулистон баҳри сайри гул намерафтам, ки ман
Дар дил аз савдои хубон хори хоре доштам.
Эй сабо, аз ман бигӯ бо андалеби бекарор,
Гар туро гул ҳаст ман ҳам гулузоре доштам.
Бар замини номдоре метапидам солҳо,
Дар ҳавояш ҳамчу бисмил изтироре доштам.
Гаҳ ба ранги гунча кори ман хомӯшӣ будааст,
Гаҳ чу булбул нолаҳои зор-зоре доштам.
Ин замон афсурдагӣ кардаст табъамро хазон,
В-ар на ман аз ишқи хубон навбаҳоре доштам.

ҲОЗИҚ

Исмаш Ҷунайдуллоҳ мебошад. Бинобар фазлу камол, ки дар шеърӯ адаб дошт ба дарбори салотин ва умарои Фарғона роҳ ёфт. Пас аз вафоти амир Умархон ба Бухоро баргашта ба дарбори Насруллоҳхон пайваست. Вай бинобар зулму таадбии ӯ бар мардум қасидае навишт. Чун ин қасида ба дасти муҳолифони Ҳозиқ то ба шоҳ расид, Насруллоҳ барошуфт ва ба қасди қатли Ҳозиқ фармон дод. Ҳозиқ аз ин қазия воқиф гашта, пинҳонӣ ба Ҳирот баргашт. Насруллоҳ аз ин нияти нопоки худ даст набардошт ва ҷосусеро ба қатли Ҳозиқ гумошт, ки ӯро дар шаҳри Қундуз дар бистари хоб соли 1839 кушт. Илова

бар «Девони мукаммали шеър» маснавии «Юсуфу Зулайхо» дорад.

Дар тазаллумгоҳи гардун ҳар ки адлаш ҷост, ҷаст,
З-ин камон чун тир ҳар кас дошт вазъи рост, раст.
Шуъларо ҳокистар аз боли ҳавас дорад қафас,
Саркашиҳои ғурур охир чу нақши пост, паст.

Рехт гар хуни саҳар, хуршед шомаш рехт хун,
Бисмили имрӯзро дар домани фардост даст.
Баски худ бар худ чу май ҷӯшидаам аз беҳудӣ,
Ҳам зи мастихои мо сар то ба пойи мост, маст.
Ҳозик, аз асрори маънӣ хоксорон оғаҳанд,
Ганҷ дар ҳар ҷо, ки осори харобиҳост, ҳаст.

ҲАЙРАТ

Сардор Абдулазиз («Ҳайрат») соли 1884 ба дунё омад. Соли 1918 ба вазифаи ҳокими Ғур таъйин гардид.

Ҳайрат чанд сол Консули Генералии Афғонистон дар Машҳади Эрон буд. Солҳои 1936-1937 раиси Анҷумани адабии Ҳирот будааст. Ў аввалҳо бо таҳаллуси «Бисмил» ва баъд «Ҳайрат» шеър гуфтааст. Ҳайрат дар миёни шоирони Ҳирот ва умуман Афғонистон яке аз чехраҳои шинохташуда ба шумор меравад.

Чун Ҳайрат дар доираи адабии Ҳирот рушд кардааст, з-ин сабаб метавон ёро шоири Ҳиротӣ донист. Ҳайрат соли 1332 // 1953 м. дар Кобул вафот кардааст.

Ман аз сайри гулу сарву суман бо худ намеоям,
Дилам танг аст, ёр аз як сухан бар худ намеоям.
Маро дар косаи сар об дода наргиси чашме,
Ки аз ҷӯши ҳазорон анҷуман бар худ намеоям.

Қасидае дар бораи ғурот

Хушо Ғурроту садҳо дарраи сарсабзу кӯҳсораш,
Хушо обу ҳавои хушгвору рӯди саршораш.
Зиҳӣ пурфайзи кӯҳистон, ки ҳар сангаш бувад маъдан,
Зиҳӣ кони фузулоту набототу чаманзораш.
Нуқоти сардсеру гармсеру муътадил дорад,
Ки андар мавсимаш ҳар беша ҷонбахшӣ бувад кораш.
Гул он ҷо, булбул он ҷо, лолазору сунбул аст он ҷо,
Баҳор он ҷо, шикор он ҷо, тамошоест ҳар хораш.

Зи хокаш гар мулуки номае бархост мешояд,
Ки буда қобили ҳар чилваву пайдост осораш.

ҲОМИД

Ҳофиз Абулбоқӣ валади Ҳофиз Фақир Муҳаммад соли 1891 дар Ҳирот ба дунё омад. Шоири ширинбаён аст. Гоҳе ба сабки ҳиндӣ шеър мегӯяд. Ӯ дар ибтидо «Ҳофиз» таҳаллус мекард ва баъд таҳаллуси «Ҳомид»-ро қабул карда бо ин таҳаллус шуҳрат ёфт. Ҳомид соли 1957 дар Ҳирот дунёро падруд гуфтааст.

Ҳар масаррати олам сад мусибате дорад,
Ҳар сукуни ин маҳфил тоза ҳаракате дорад.
Дил ба васл агар бандӣ, дар фироқ чун соӣ,
Ишрати ҷаҳон фонист, кай ҳаловате дорад.

Роҳи дури ин водӣ боиси танафкорист,
Наштари мугелонаш турфа захмате дорад.
Офият агар набвад, ҳар нафас парешонист,
Пойбанди ин олам кай фароғате дорад?

Не ба фикри тадбире не ба нолаи таъсир,
Як ҷаҳон таносой охир иллате дорад.

То шона бувад ба зулфи зебо,
То сурма бувад ба чашми шахло.
То чашми муҳаббат аст равшан,
То дидаи улфат аст бино.
То нашъа расад зи чоми соқӣ,
То бода бувад ба коми мино.
То халқ ба доми ишқ банданд,
То бар сари ошиқ аст савдо.
То ҳаст ба шеъри ман малоҳат,
То ҳаст байти ман муқаффо.
Озурда мабод табъи ҷонон,
Ҳомид накунад ҷуз ин таманно.

ҲОЗИҚА

Ҳозиқа соли 1920 дар Ҳирот таваллуд ёфт. Вай осори зиёде аз худ ба мерос мондааст. Китобҳои «Ҳаёти насвон», «Ҳамкориҳои миллат» аз муҳимтарин таълифоти Ҳозиқа ба шумор мераванд. Илова бар таълифи ин ду китоб садҳо қасидаро ба истиқбол аз сурудаҳои Парвини Ӯғтисомӣ суруда ва онҳоро ба сурати девоне тадвин намудааст. Куллиёти Ҳозиқа дорои дувоздаҳ ҳазор байт ва 150 мақола ба забонҳои пушту ва дарист. Шухрати Ҳозиқа то

он андоза будааст, ки ҳукумати вақт 30 чириб (тақрибан 6 гектар) замини обиро ба ӯ мебахшад. Ҳозиқа соли 1979 дар шаҳри Ҳирот аз олам чашм пӯшид.

Хавову ҳирсу хавасро ба як канор андоз,
Ба дӯстон назари лутфу инкисор²⁵³ андоз.
Аниси хулқи накӯ шав, ба халқ некӣ кун,
Ба роҳи дин бираву ақро ба кор андоз.

Фурӯғи бахши таолист нерӯи ахлоқ,
Чу меҳри партави лутфе ба рӯзгор андоз.
Зи неку бад шарафу некӯи мадор дарег,
Ҷазои хеш ба илтифоти кирдигор андоз.
Ба мардумони накӯхуй ёр бошу анис,
Нигоҳи лутф ба ёри накӯшиор андоз.

Агар зи хулқи наку, Ҳозиқа, надорӣ баҳр,
Саводи шеърӯ ғазалро ба чӯйбор андоз.

Эй дил, зи балоғат ба саноат назар андоз,
Аз домани ғайрат ба зироат самар андоз.
Аз ҷаври фазо тири ҳадаф зан ба сафи ғайр,
Дар кашфи филиз ларза ба кӯи ҳаҷар²⁵⁴ андоз.
Дар баҳри адаб ғӯта зану илм ба чанг ор,
Дар заврақи дил кисаи дурру гуҳар андоз.
Имрӯзи ту хоб омаду фардои ту ҳасрат,
Аз хоби гарон хезу ба фардо назар андоз.

²⁵³ Инкисор – шикастагӣ.

²⁵⁴ Ҳаҷар – санг.

Аз рӯи карам дасти чафо гир зи миллат,
Бо фикру хирад хеш ба сӯи ҳунаро андоз.
Бо халқи Худо некӣ куну зарраи аълам,
Ин киброу риёро ба қувои фанар андоз.

Абёти ту, эй Ҳозиқа, чун дарди шароб аст,
З-он дард яке қатра ба коми башар андоз.

Мусаддас ба истиклоли

Афғонистон

Кард, эй аҳли ватан, рӯзи нишоти мо зухур,
Рафт шомӣ ғам, расид ин дам ба мо рӯи сурур.
Андар ин шодию ишрат чашми аъдо гашт кӯр,
Ҳукми Қуръон кард ҳар ҷо фасҳ Тавроту Забур.
Давраи озодагӣ моро на муфту ройгон,
Омада, акнун, биё, бишнавар, ки гӯям шарҳи он.
Ҳоки ин хитта бувад маҳлули ҳуни куштагон,
Сад ҳазорон андар ин раҳ сар фидо карданду ҷон.
Базми имрӯзӣ зи ҳуни ҷовидон омад ба даст,
То кулоҳи фаҳру иззат бар сари афғон нишаст.
Ҳозиқа, то метавонӣ, ҳуни дил хур рӯзу шаб,
Сидқро набвад ба дунё зоҳиран ранҷу тааб.²⁵⁵

ХАЛИФА МУҲАММАДҲАСАН

Соли 1893 дар Боғи Дашт таваллуд ёфт. Соли 1959 вафот кард.

Ба ӯ маснавии «Юсуфу Зулайхо», «Нури Сармад», «Воқеоти исломӣ», «Ҳолати маҳбас», «Чаманканда» ва дигарҳо мансуб аст.

²⁵⁵ Тааб – азоб.

Ба сина доғ, ба дил ғам, ба по мугелон чамъ,
Танам зи давлати ишқи ту карда сомон чамъ.
Нухуфта дор зи мардум гуноҳи ман, ё раб,
Дар он макон, ки шавад кофиру мусалмон чамъ.
Зи бас гиристам аз ғам зи лахтҳои чигар,
Маро чу субҳ чи гулҳост дар гиребон чамъ.
Бикун ба фасли чавонӣ захирае зи сиришк,
Ки дар баҳор кунанд обҳои борон чамъ.
Кадам обилапо кард рӯ дар ин водӣ,
Ки гашта аз пайи побӯси ӯ мугелон чамъ.
Чӣ нисбат аст туро муҳташам ба гӯшанишинӣ,
Ту зар ба кисаву ӯ карда по ба доман чамъ.
Расид мужда, Ҳиротӣ, ки ёр меояд,
Худо кунад, ки шавад хоҳири парешон чамъ.

Фалак нори чудой рехт дар қонуни тан моро,
Чудо аз дӯстон омӯхт расми сӯхтан моро.
Зи исён баски ман имрӯз нанги куфру исломам,
Занад сад пушти по ҳар лаҳза шайху барҳаман моро.
Шамим аз гунча, бӯ аз нофа ҳаргиз барнамехезад,
Агар дасте диҳад ҷонон ба зулфи пуршикан моро.
Шаби ид аст, андар чома аз шодӣ намеғунчам,
Ки фардо танг дар бар мекашад он гулбадан моро.
Ба талхӣ, эй Ҳиротӣ, шуҳраи офоқ гардидам,
Лақаб кардан гарчи дӯстон Ширинсухан моро.
Ҳар кас ки хӯрд аз дами шамшер оби сурх,
Дар арсаи вучуд кунад инқилоби сурх.
Рӯзи масоф аз даҳани тӯби оташин
Донам, ки медиҳад ба муҳолиф чавоби сурх.
Ҷонам фидои он ки ба шаҳри сухан кашад,

Аз нӯги хома як рақаме печу тоби сурх.
Азбаски душманони ватан гашта шӯхчашм,
Боло наметавон зи рух ин дам ниқоби сурх.
Ҳар субҳдам ба ҷои арақ дасти рӯзгор,
Пошид ба рӯи духтари деҳқон гулоби сурх.
Рӯзе қазо ба гардани ришватситон кунад,
Аз акси хуни бегуноҳонаш таноби сурх.
Манъам макун зи бода, Ҳиротӣ, ба ошкор,
Нӯшад ба ёди рӯи ватан аз шароби сурх.

Эй номаҳои мақсади моро ҷавоб кун,
Пойи муроди оламе андар китоб кун.
То кай ба боғ нола кашад булбули ҳазин,
Эй ғунча, як маротиба тарки ниқоб кун.
Бар шохи гул миёни чаман чеҳра барафрӯз,
Аз партави ҷамол ҷаҳон офтоб кун.
Бекорагиву коҳиливу танбаливу заъф,
Як сӯ гузору дар пайи санъат шитоб кун,
Аз моли мардумон ту басте иҷтиноб²⁵⁶ кун,
Ҳар дам кунад мубориза бо синфи ришвахор,
Ҷонам фидои шоире, ки инқилоб кун.
Бедор гаштааст чу Мӯсо тамоми халқ,
Панди Ҳиротӣ бишнаву тарки хоб кун.

ҲОҶӢ

Номаш Аллоҳқулӣ, аз уламои машҳури Ҳирот, аст.
Аксари умри худро ба дарсу баҳс масруф доштааст. Таъби
равоне дорад, вале осораш пароканда монда. Аввал бо
тахаллуси «Маҳзун» шеър мегуфт. Баъди сафари ҳаҷ

²⁵⁶ Иҷтиноб – худдорӣ.

тахаллуси худро «Ҳочӣ» гузошт. «Юсуфу Зулайхо»-ро ба
риштаи назм кашида, аммо нотаомон монд. Дар соли 1963
дар Ҳирот вафот кардааст.

Илоҳӣ, шустушӯ деҳ з-оби ғуфронат гуноҳамро,
Ба дарёҳои раҳмат ғӯта деҳ ҷисми тавонамро.
Набототи азал тафсида аз тулии амал, ё раб,
Зи оби раҳматат сероб гардон ин гиёҳамро.
Шудам пиру заифу мӯсафеду рӯ сияҳ дорам,
Сафедӣ бахш ҳамчун мӯи ман рӯи сияҳамро.
Надорам орзуи мансаби дунё, Худовандо,
Баландӣ бахш, ё раб, назди покгон иззу ҷоҳамро.
Зи тоат парри коҳам бори исён кӯҳҳо дорам,
Ту медонӣ, Худовандо, ҳисоби кӯҳу коҳамро.
Дар ин андеша будам, к-ин ғиғонамро ҷӣ пеш ояд,
Бувад мардуд оҳи ман ва ё бахшад гуноҳамро.
Нидо омад, ки эй Ҳочӣ, ғаниям ман, ту муҳтоҷӣ,
Ба девони қазо тоза бичӯйӣ гар паноҳамро.

ҲАЙРОН

Номаш Мулло Шамсиддинхон аст. Ё соли 1871 ба
дунё омадааст. Девони ашъори қаламиаш дар китобхонаи
оммавии Ҳирот мавҷуд аст.

Донад ҳар одамӣ зи рӯзи нахуст,
Ҳақ ду манзил барош карда дуруст.
То ба дунё ба бандагӣ кӯшанд,
На чу ҳайвон хӯранду ҳам нӯшанд.
Бишиносад Худойро аз дил,
Ки нагардад ба рӯзи ҳашр хичил.
Даст кӯтоҳ кун зи зулму ситам,

Ҳам зи тазвиру ҳила ришват ҳам,
На ба зоҳир ҳақир чун саннур²⁵⁷
Ботинат ҳаст ҳамчу калби укур.²⁵⁸
Гар ту, эй банда, ҳақшинос шавӣ,
Эмин аз хавфу аз ҳарос шавӣ.
На ки чун ҳокимони маъмурин,
Бошӣ чун гург доимо ба камин.
Моли мардум гарчи ширин аст
Масдари лаънат асту нафрин аст.
Моли мардум хӯранд чун пари кох,
Моли давлат баранд бар танҳох.
На туро шарм аз Худо на зи шоҳ,
Мекунӣ рӯи худ бо даст сиёҳ.
Ҳақ додаст бар ту мансабу чоҳ,
Хуни мардум хурӣ моозаллоҳ.
Оз бигзору хирс як сӯ кун,
Аз Худо тарсу бар Худо хӯ кун.
Гар туро шарму гар ҳаё бошад,
Иззату давлат аз Худо бошад.

В-ар ту мағрур гаштӣ аз иззат,
Зуд афтӣ ба кӯчаи зиллат.
Ман зи кирдори хеш ҳайронам,
Лек побанди феъли яздонам.

²⁵⁷ Саннур – гурба.

²⁵⁸ Калби укур – саги дарранда.

ҲОҶӢ ИСМОИЛИ СИЁҲ

Такрибан соли 1864 дар Ҳирот таваллуд ёфтааст.
Вафоташ маълум нест.

ҚАСОИД

Эй шоҳи ду кавн зоди одам,
В-эй мири муаххару²⁵⁹ муқаддам.
Дармондаам эй мағис ағинис,
Афтодаам эй раҳим эй раҳам.
Он кас ки зи туст мо тафаккур²⁶⁰
В-он к-ӯ зи ту нест мо танаъум²⁶¹

Гуворо гашта моро нолаи истамкашон з-он сон,
Ки гӯё мерасад дар гӯшамон овози мусикӣ.
Сиёсат ҳар кучо дар хоби харгӯш аст, пиндорӣ
Ки кори турку яғмо мекунад ҳар фарди тоҷикӣ.
Сари бемағзи дунон орзуи сарварӣ дорад,
Дили бишкатаи моро кӣ хоҳад дод табрикӣ.
Чаро гузук чу зоҳид зер меноӣ таваккул кун,
Баме бинвоз, то кай мезанӣ овози бориқе.
Аз айби таҳаллусам кас огоҳ набуд,
Чун кӯрии худ, агар ҳама кор будӣ.

²⁵⁹ Муаххар – охир.

²⁶⁰ Тафаккур – факр.

²⁶¹ Неъмат надорад.

ҶАЛОЛИИ СИЯҲМҶӢ

Ҷалолӣ аз тоифаи фирӯзкӯҳӣ буд. Бинобар ишқе, ки ба Сияҳмӯӣ ном духтар пайдо карда буд, шурӯъ ба шеърғӯӣ намуд. Ҷунон ки худаш мегӯяд 1300 рубоӣ навиштааст. Рубоӣеташ ҳама сода ва аз дили пуришқи ханҷараи²⁶² пурҳарорате баромадаву сӯзонандааст. Ҷалолӣ соли 1925 вафот кардааст:

Муҳаббат аз муҳиббон мезанад сар,
Қаромат аз бузургон мезанад сар.
Ҷалолиро зи ҳичрони Сияҳмӯӣ,
Ба дил сад оху афғон мезанад сар.

Бути симин Сияҳмӯӣи хуморӣ,
Маро бо дарду ғам то кай гузорӣ?!
Агар мурдам зи сӯзи иштиёқат,
Ба дасти хеш бо хокам супорӣ.

Ҷалолӣ ошиқи рӯӣи Сияҳмӯӣ,
Асири чашми ҷодуӣи Сияҳмӯӣ.
Қунад сачда Ҷалолӣ аз сари сидқ
Ба меҳрободи абрӯӣи Сияҳмӯӣ.

Шафак аз меҳри дарё мезанад сар,
Ҷу лаъл аз санги хоро мезанад сар.
Тулӯӣи субҳдам рӯӣи сияҳмӯӣ,
Зи бурчи Ошқоро²⁶³ мезанад сар.

²⁶² Ҳанҷара – гулӯ.

²⁶³ Ошқоро – номи падари Сияҳмӯӣ.

Агар мурдам, Сияхмӯйи вафодор,
Ба хокам кун ба кас муҳтоҷ мағзор.
Шаҳиди ишқро гӯру кафан нест,
Тариқи ошиқӣ ин аст, эй ёр?

ҒАМГИН

Мир Абдулмаҷидхони Ҷиравӣ 1873 таваллуд ёфт.
Девони ашъоре доштааст. Вафоташ дар соли 1923 сура
тағрифтааст.

Мард бояд, ки кунад саъй ба ғамхории дил,
То шавад мушкилаш осон ба мададгории дил.
Бигзарад аз сипари чархи нухум тири дуо,
Ғар фидо ҳамчу гумон ҳам шавад аз зории дил.
Маҳзани сирри дуо дар бадани банда дил аст,
Посбоне шавад, он ганҷ зи бедори дил аст.

ҒАВВОС

Муҳаммад Аълам фарзанди Мавлоно Муҳаммад
Сиддиқ, мударрис ва имоми арки Ҷирот, соли 1918 ба
дунё омад.

Ғаввос соли 1938 дохили кори давлативу расмӣ шуд.
Мудири матбуоти Ҷирот буд. Ба қалами ӯ «Куллияти
ашъор» (3 ҳазор фард дар ду ҷилд), «Афкори озодӣ»,
«Афкори бекорӣ», «Гуфтугӯҳо», «Табассуми мавзун»,
«Тазкираи шуарои Ҷирот», «Сухансароёни Ҷирот дар
қарни XIV» дар дасти ҷоп аст, девонҳои «Доро» ва
«Маҳҷуба», «Ашъори ноёби Ҷомӣ»-ро низ тадвину тасҳех
ва ба нашр расонидааст. Устод Ғаввос дар муассисаи
байналмилалӣ обидоти таърихӣ Ҷирот чун мушовири

илмӣ масруфи кор буд. Тавассути ин фозили шаҳир, ки домодонаш – Зарифу Шариф Сиддиқиҳо ба ин ҷониб аҳди дӯстиву бародарӣ доштанд ба зиёиёни Ҳироти бостон ҳарчи бештар шиносӣ пайдо карда будам. Ҳамзамон ба волии соҳибфазилат – Холиқёру муншии вилояти Ҳирот Сипоҳӣ ва муншии шаҳри Ҳирот – Фарзон сипозгузорам.

Дар хонаи равшангуҳарон нур чӣ лозим?
Баҳри фуқаро чинии Фағфур чӣ лозим?
Дандони тамаъ ҷуз ба қаноат натавон канд,
Адвияи беҳушиву анбур чӣ лозим?
То нозу адо қотили ушшоқ тавон шуд,
Теғу табару найзаву сотур²⁶⁴ чӣ лозим?
Чун ноҳуни тадбир кушояд гирехро,
Кофист дигар кашмакашу зӯр чӣ лозим.
Дилҳо агар оинаи асрори ду ёранд,
Пайғому телефуну хат аз дур чӣ лозим?
Вақте ки шикам гушна шавад толиби нон аст.
Он лаҳза наю таблаву сантур²⁶⁵ чӣ лозим?
Садҳо кутуб аз одами нофаҳм чӣ ҳосил?
Айнак ба ду чашме ки бувад, кӯр чӣ лозим?
Ғаввос, агар ҳикмату фарҳанг надорем,
Ҳарф аз адабу донишу култур чӣ лозим?

²⁶⁴ Сотур – табарзин.

²⁶⁵ Сантур – як навъ асбоби мусиқӣ.

Қитъа

Мард бояд ки рӯзу шаб бошад
Пайи ҳифзи шарофати дигарон.
Камари хешро бибандад чуст
Дар суруру саодати дигарон.
Зараре з-ӯ ба ҳеч кас нарасад,
Бинамояд ҳимояти дигарон.
Соҳиби илм гардаду дониш,
Кӯшад андар ҳидояти дигарон.
Баҳри таҳсили нафъи шахсии худ
Нанамояд ҳақорати дигарон.
Аз раҳи илму маърифат чӯяд,
Нафъи худро зи роҳати дигарон.
Орзуе набошадаш ҳаргиз,
Ғайри ёру насихати дигарон.

ҒАЗАЛ

Қодаи рушду ҳидоят гузари мардон аст,
Қониби илму дароят назари мардон аст.
То ба афрои башар нафъу рифоҳе бахшанд,
Гуфтаи пур зи ҳаловат самари мардон аст.
То касеро зарару хорӣ зи эшон нарасад,
Ҳусни кирдору садоқат сияри²⁶⁶ мардон аст.
То набошанд сустиву такохул²⁶⁷ мансуб,
Санъату илму китобат ҳунари мардон аст.
Ҳар итобеvu балое ба хушӣ бардоранд,
Дар раҳи ишқ шикоят хатари мардон аст.
Хичил аст аз асари бе сару бе по Ғаввос,

²⁶⁶ Сияр – чамъи сиратҳо.

²⁶⁷ Такохул – танбалӣ.

Бас ки дар авчи балоғат асари мардон аст.
Ҳар замоне, ки шавад кӯдакиам ёд маро,
Бехуд аз сар биравад нолаву фарёд маро.
Кош, хассос набудӣ ба баду неки ҷаҳон,
З-он ки донистагиам ҳуни ҷигар дод маро.
Оташи ғам ба сарам бор шуд аз бедорӣ,
Ёди хобе, ки намудӣ зи ғам озод маро.
Ғул афзуд нигоҳе, ки ба ҳар сӯ кардам,
Ҳеч ҳангома надидам, ки кунад шод маро.
Ба нифоку ба тамаллуқ нагузорад, ҷӣ кунам,
Иzzати нафс маро, ҳуши худодод маро.
Шавқӣ изҳори ҳақиқат кунаму натвонам,
Кист ҳаммаслаки ман то кунад имдод маро.
Ғар ҷунин зиндагиам талху ба савдо гузарад,
Шояд аз ғам нарасад умр ба ҳафтод маро.
Шеърӣ Бетоб писанд дидаму ҳарфе гуфтам,
В-ар на нисбат набувад ҳеч ба устод маро.
Ҷунки дунё гузарон аст ба уқбо, Ғаввос,
Раҳмати ҳазрати ғаффор қарин бод маро.

Эй Худо, нолаи беасар то чанд?
Шохи умеди бесамар то чанд?
Қас нахонад навиштаро то қай,
Гуфтаҳо меравад ҳадар то чанд?
Ҳама дар банди худпарастиву ноз,
Аз ҷаҳонам беҳабар то чанд.
Қори дунё ба барқу техник аст,
Мову ёбуву гову ҳар то чанд?
Қорвонҳо бирафта манзилҳо,
Мо ба хобем то саҳар то чанд?

Мекунад баҳри нафъи худ кӯшиш,
Омили рафъу насбу чар то чанд?
Сухани ростро кӣ мегӯянд,
Гӯши худ бишмарем кар то чанд?
Вақти кор асту ҷонфишониҳо,
Мелаву гардишу чакар то чанд?
Ҷомаи худнамоиву тазвир,
Хуш набошад кунӣ ба бар то чанд?
Ҳар чи гӯӣ ба пеши рӯӣ бигӯӣ,
Мезанӣ ҳарфи пушти сар то чанд?
Ҷангу кин хаста кард оламро,
Ин дағалбозии башар то чанд?
Ғарқи баҳри таваҳҳум²⁶⁸ аз Ғаввос,
Наҳарад луълуву гуҳар то чанд.

Башар, эй фалактози улви маротиб,
Занад аз ту сар хориқоти аҷоиб.
Барои ту зебад либоси каромат,
Туӣ бар арозиву афлок ғолиб.
Ғаҳе дар фазой, ғаҳе қаъри дарё,
Ғаҳе дар машорик, ғаҳе дар мағориб.
Равӣ дар биёбону саҳрову ҷангал,
Натарсӣ зи шеру зи мору ақориб.
Ба ҳушу камолу закову фаросат,
Зи як нукта донӣ ҷаҳони матолиб.
Ҳаводис ба азмат надорад зиёне,
Насозад туро сусту ҳайрон масоиб²⁶⁹.
Ба нерӯи илму амал метавонӣ,

²⁶⁸ Таваҳҳум – гумон.

²⁶⁹ Масоиб – мусибатҳо.

Муназзах²⁷⁰ шавӣ аз шуруру маоиб²⁷¹.
Ба таҳзиби нафс ар кунӣ илтифоте,
Малоик туро мешавад ёру соҳиб.
Туй мурғи Тубо, туй рӯҳи қудсӣ,
Набошад таваққуф ба пастӣ муносиб.
Фаро шав сӯи моварои табиат,
Машав пойбанди ғуруру муносиб.
Таом аз барои бақои ҳаёт аст,
Бақо нест баҳри таому машориб.
Таҳаммул намо дар балиёти даврон.
Ки бахшад туро улву рафъат навоиб,²⁷²
Зи ҳамроҳии марди нодон бипарҳез,
Зи ашхоси доно талаб кун масоҳиб.
Ҳақиқат аён гар ба ҳар қавм будӣ,
Набудӣ чунин ихтилофи мазоҳиб.
Ту бо ақли саршору ҳуши тавоно,
Дар ин зиндагӣ бош доим мувоқиб.
Ба чашми басират раҳи рост бигзин,
Тамоюл макун дар шуубу²⁷³ чавониб.
Агар дар биёбони ҳайрат бияфтӣ,
Саги нафс гирад туро дар муҳолиб.²⁷⁴
Мавони зиёд аст дар роҳи инсон,
Вале мешавад дафъ бо фикри соқиб.²⁷⁵
Чу фазли худой бувад шомили кас,
Бувад бар ҳама фарз шукри мавоҳиб.

²⁷⁰ Муназзах – пок.

²⁷¹ Маоиб – айбҳо.

²⁷² Навоиб – ранҷҳо.

²⁷³ Шууб – шӯбаҳо.

²⁷⁴ Муҳолиб – нохун гирифтани ё ҷанғол задан.

²⁷⁵ Соқиб – нуфузи фикр дар ашё.

Агар нафсу шахват туро боз дорад,
Ба даргоҳи ҳақ бош хошеъу²⁷⁶ тоиб²⁷⁷.
Тавонӣ ба лутфу тавоноиву нармӣ
Кунӣ меҳрубон хасмро чун ақориб²⁷⁸.
Зи пурсидани ҳар чӣ неку надонӣ,
Макун шарму ҳамвора мебош толиб.
Ба ҷалби фавоид ҳаме ғиммате кун,
Ки кушад ба хайру камолот косиб.
Бувад шаб замоне уручу тараққӣ,
Ба ҳоби гаронат бихандад кавокиб.
Тавонӣ ба шамшери ҷаҳду риёзат,
Шавӣ ҳамраҳи нафси саркаш маҳориб²⁷⁹.
Қарини саодат касе метавон шуд,
Ки ҷӯяд камолоти беш аз маноқиб²⁸⁰.

Қалам, эй машғали анвори ҳастӣ,
Қалам, эй булбули гулзори ҳастӣ.
Қалам, эй коғазӣ рухсори ҳастӣ,
Қалам, эй абҷади тумори ҳастӣ.

²⁷⁶ Хошеъу – фурутанӣ.

²⁷⁷ Тоиб – ранчкашанда.

²⁷⁸ Ақориб – хешу табор.

²⁷⁹ Маҳориб – ҷанг кардан.

Биё, оғоз кун афсонаи дил,
Аён кун ҳолати вайронаи дил.
Ки мардум чамъ гардида бибинанд
Ҳама хокистари вайронаи дил.
Ману ту з-обу хоки дигарастем,
Ки аз болонишинон бартарастем.
Ситонему фишонему дигар ҳеч,
Аз он ҳамвора бо симу зарастем.
Надорам хуш умури эътиборе
Зи чоҳу сарвати боғу иморе.
Шарори оташи сӯзандаи ишк
Ниғаҳ дорам, ки дорад пойдоре.

Ҳар киро дар сар бувад савдои ёрон ҳамчу ман,
Рӯзу шаб аз ҳар ғаме бошад парешон ҳамчу ман.
Ҳиммати мардона гар дорӣ, хатар дар пеш нест,
Гарчи умре тай кунӣ роҳи биёбон ҳамчу ман.
Ҳар диле, к-аз нури хуршеди ҳақиқат равшан аст,
Бар надорад кибру нози моҳрӯён ҳамчу ман.
Гулшани ҷоне, ки шуд сероби илму маърифат,
Рағбате набвад ба ин гулҳои хандон ҳамчу ман.
Бенавоёнро навое ҳаст дар мулки вучуд,
Аз замин афтодари бардору биншон ҳамчу ман.
Хор ҳамчун гул ниҳоли орзу мепарварад,
Аз хатокорони ҷоҳил рӯ магардон ҳамчу ман.
Ҳар ки собит шуд ба хидмат дар сари кӯйи касе,
Мешавад дар бандагӣ мумтози ақрон ҳамчу ман.
Ҳар гуле к-аз боғи қудс ояд ба бозори ҷаҳон,

²⁸⁰ Маноқиб – аз андозае, ки тавсифи одам аст бештар будан.

Сӯи савдои ғамаш бошад шитобон ҳамчу ман.
Аз раҳи дил ҳар ки дорад ҷодае то кӯйи дӯст,
Изтиробаш нест андар васлу ҳичрон ҳамчу ман.
Зарраосо он ки аз қайди тааллуқ вораҳид,
Файзҳо меёбад аз хуршеди тобон ҳамчу ман.
Хӯ гирифтани бо ғаму дарди фаровоне, ки ҳаст,
Мераҳонад шахсро аз ранҷи дармон, ҳамчу ман.
Андалеберо, ки меҳри ошён аз дил нарафт,
Метавонад сӯи он ҳар лаҳза тайрон ҳамчу ман.
Точиронро ҳаст доим ғуссаи суду зиён,
Муфлисонро нест фикри нашъу нуқсон ҳамчу ман.
Ҳар ки чун Ғаввос дар таҳсили фазлу дониш аст,
Ғавҳари мақсуд мегирад ба домон ҳамчу ман.

МУНДАРИЧА

Пешгуфтор	3
1. Ғазалиёти ноёби Мавлоно Ҷомӣ.....	16
2. Ашъори ноёби Мавлоно Ҷомӣ	95
3. Аскар.....	96
4. Абдуллоҳ Зухурӣ.....	96
5. Амнӣ	97
6. Асир.....	98
7. Аҳрорӣ.....	98
8. Аҳрор	100
9. Алим.....	101
10. Мулло Айшӣ.....	102
11. Абдулҳақҷон.....	105
12. Баҳра.....	105
13. Башир	106
14. Бисмил.....	107
15. Бедор	108
16. Далери Ғурриёнӣ.....	110
17. Дехзод.....	113
18. Заиф.....	116
19. Забеҳуллоҳ.....	117
20. Каримӣ.....	118

21. Муншӣ.....	119
22. Маҳҷӯрии Ҳиравӣ.....	120
23. Муҳаммад Афзали Афзал.....	121
24. Мирзо Юсуфи Карухӣ	121
25. Мусаввир	122
26. Мушфиқ	123
27. Маҳҷуба	123
28. Машғал	220
29. Мир Ғуломризо «Моили Ҳиравӣ»	223
30. Ҳабибулои Мамнун	226
31. Муҳаммад Умар Мутеъи Салҷуқӣ	227
32. Маҳрум	229
33. Муфлис	229
34. Мир Абӯсаиди Убаҳӣ	230
35. Маҳзун	231
36. Мулло Тоҷмуҳаммади Охунд.....	231
37. Некзод.....	232
38. Нодим	233
39. Ноиб Қазо	233
40. Носири Таҳурӣ	235
41. Навиди Ҳиравӣ	236
42. Насиҳи Ҳусайнӣ	240
43. Отифӣ	244

44. Ошиқ	245
45. Осон	245
46. Парвона	246
47. Тавфиқ	247
48. Руно	248
49. Расо	249
50. Раҷой	252
51. Роҷӣ	257
52. Риёзӣ	257
53. Сиддиқӣ	259
54. Сорамии Ҳиравӣ	260
55. Сабури	261
56. Солеҳӣ	262
57. Салҷуқӣ	263
58. Саидӣ	265
59. Шамсиддин Зариф Сиддиқӣ	265
60. Султонёр	273
61. Саидмир	277
62. Селоб	278
63. Умедӣ	284
64. Уқоб	285
65. Файзӣ	288
66. Фикри	289

67. Фарид	291
68. Фидой	292
69. Фонй	293
70. Файзй	293
71. Фукурй	296
72. Нурулҳақи Фарҳон	298
73. Толиб	304
74. Толеъ	304
75. Чалол Табиб	306
76. Муҳаммад Аминй Туробй	309
77. Тараф	313
78. Ходими Пири Ҳирот	324
79. Хоҷа Қавоми Ҷомй	325
80. Хушбин	326
81. Хатиб	328
82. Шавқй	329
83. Шаҳоби Таршизй	330
84. Шахир	331
85. Шоиқи Ҳиравй	334
86. Шарофуддин Шарафи Салчуқй	334
87. Шералии Ғазнавй	336
88. Қосид	339
89. Ҳаё	341

90. Ҳозик	341
91. Ҳайрат	342
92. Ҳомид	343
93. Ҳозиқа	344
94. Ҳалифа Муҳаммадҳасан	346
95. Ҳочӣ	348
96. Ҳайрон	349
97. Ҳочӣ Исмоили Сиёҳ	351
98. Ҷалолии Сияҳмӯй	352
99. Ғамгин	353
100. Ғаввос.....	353

Қурбон Восеъ

ҒАЗАЛИЁТИ НОЁБИ ҶОМӢ ВА ШЕЪРИ МУОСИРИ ҲИРОТ

Муҳаррирон

Мусахҳах

Муҳаррири

техникӣ

Тарроҳ

Р. Восиева

М. Мунавваров

М. Саидова

Қ. Саъдуллоев

И. Сатторов

Ба матбаа 10.03.2016 супорида шуд.
Ба чоп 08.04.2016 ичозат дода шуд. Коғази офсет.
Чопи офсетӣ. Андоза 60x84 1/16. Ҷузъи чопӣ 23,0.
Адади нашр 2000 нусха.
Супориши № 38/2016

Муассисаи нашриявии «Маориф»-и
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.
734024, ш. Душанбе, кӯчаи А. Дониш, 50.
Тел: 222-14-66,

Дар КВД «Комбинати полиграфии Душанбе»
бо супориши № 08/2016
ба таъъ расидааст